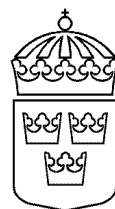

Riksdagens protokoll

1997/98:114

Torsdagen den 28 maj

Protokoll
1997/98:114

Kl. 12.00 – 17.56
19.00 – 22.58

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 22 maj.

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Trafikutskottets betänkanden 1997/98:TU11 och TU12
Utrikesutskottets betänkanden 1997/98:UU19 och UU20
Skatteutskottets betänkanden 1997/98:SkU27 och SkU26

3 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 27 maj

KU25 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Propositioner ställdes först beträffande envar av de frågor som berördes i de reservationer som fogats till betänkandet, därefter i ett sammanhang på övriga upptagna frågor.

Statsrådet Göran Perssons uppgifter vid utfrågningen om skolans kommunalisering år 1990 (avsnitt 1.1)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 1 (fp, m)

Votering:

215 för utskottet

96 för res. 1

38 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 150 s, 22 c, 18 v, 14 mp, 11 kd

För res. 1: 72 m, 24 fp

Frånvarande: 11 s, 8 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 4 mp, 4 kd

*Fel! Okänt
växelargument.*

Försvarsministern och Försvarsmaktens ekonomiska problem (avsnitt 1.2)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 2 (fp, m, mp)

Votering:

191 för utskottet
124 för res. 2
34 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 151 s, 22 c, 18 v

För res. 2: 74 m, 24 fp, 15 mp, 11 kd

Frånvarande: 10 s, 6 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 3 mp, 4 kd

Regeringens användning av medel till Europainformation (avsnitt 2.5)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 3 (c, v, mp)

Votering:

274 för utskottet
40 för res. 3
1 avstod

34 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 151 s, 74 m, 14 c, 24 fp, 11 kd

För res. 3: 6 c, 18 v, 16 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 10 s, 6 m, 6 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

Ingrid Skeppstedt (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Näringsminister Anders Sundströms handläggning av frågan om tillstånd för anläggande av en likströmskabel mellan Sverige och Polen (avsnitt 3.4)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 4 (fp, mp)

Votering:

277 för utskottet
39 för res. 4

1 avstod

32 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 151 s, 75 m, 21 c, 1 fp, 18 v, 11 kd

För res. 4: 23 fp, 16 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 10 s, 5 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

*Regeringens beslut om sekretess beträffande vissa handlingar rörande
Scientologikyrkan (avsnitt 3.5)*

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 5 (v, mp)

Votering:

277 för utskottet

35 för res. 5

4 avstod

33 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 148 s, 75 m, 22 c, 22 fp, 10 kd

För res. 5: 1 fp, 18 v, 16 mp

Avstod: 2 s, 1 fp, 1 kd

Frånvarande: 11 s, 5 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

Regeringens utnämningsspolitik (avsnitt 4.1)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 7 (m)
3. anmälan i res. 8 (fp, v)

Förberedande votering:

83 för res. 7

56 för res. 8

178 avstod

32 frånvarande

Kammaren antog anmälan i res. 7.

Huvudvotering:

183 för utskottet

76 för res. 7

58 avstod

32 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 150 s, 22 c, 1 fp, 10 kd

För res. 7: 75 m, 1 mp

Avstod: 1 s, 23 fp, 18 v, 15 mp, 1 kd

Frånvarande: 10 s, 5 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

*Kommunikationsminister Ines Uusmanns tjänsteutövning i samband med
projektet att bygga en tunnel genom Hallandsåsen (avsnitt 4.3)*

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 10 (m)

Votering:

194 för utskottet

85 för res. 10

35 avstod

35 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Prot. 1997/98:114

28 maj

***Fel! Okänt
växelargument.***

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 151 s, 22 c, 2 fp, 18 v, 1 kd
För res. 10: 75 m, 10 kd
Avstod: 19 fp, 16 mp
Frånvarande: 10 s, 5 m, 5 c, 5 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

Regeringens föreskrifter om Säkerhetspolisens register (avsnitt 5.1)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 14 (fp)
3. anmälan i res. 15 (v, mp)

Förberedande votering:

37 för res. 14

35 för res. 15

245 avstod

32 frånvarande

Kammaren antog anmälan i res. 14.

Huvudvotering:

248 för utskottet

35 för res. 14

34 avstod

32 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 151 s, 75 m, 22 c,

För res. 14: 24 fp, 11 kd

Avstod: 18 v, 16 mp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Regeringens handläggning av målet Leander vs Sverige (avsnitt 5.2)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 16 (fp, v, mp)

Votering:

247 för utskottet

69 för res. 16

33 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 151 s, 74 m, 22 c

För res. 16: 24 fp, 18 v, 16 mp, 11 kd

Frånvarande: 10 s, 6 m, 5 c, 2 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

Regeringens eller enskilda statsråds hantering av kronförsvaret 1992 (avsnitt 8)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 18 (c, v, mp)

Votering:
272 för utskottet
38 för res. 18
3 avstod
36 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 148 s, 74 m, 19 c, 21 fp, 10 kd

För res. 18: 1 s, 3 c, 18 v, 16 mp

Avstod: 1 s, 2 fp

Frånvarande: 11 s, 6 m, 5 c, 3 fp, 4 v, 2 mp, 5 kd

Lisbeth Staaf-Igelström (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markrats ha avstått från att rösta.

Prot. 1997/98:114
28 maj

Övriga i betänkandet upptagna frågor

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Utskottets betänkande lades till handlingarna.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att justitieutskottets betänkande JuU13 och konstitutionsutskottets betänkande KU24 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

4 § Kvinnofrid

Kvinnofrid

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU13

Kvinnofrid (prop. 1997/98:55 delvis)

Anf. 1 JEPPE JOHANSSON (m):

Fru talman! Betänkandet innehåller ett antal förslag kring vilka det råder enighet i justitieutskottet. Flertalet av dessa förslag är okända för en bredare allmänhet. Massmedierna har fokuserat sin bevakning och debatt på det kontroversiella förslaget att kriminalisera köp av sexuella tjänster. Jag återkommer senare i mitt anförande till detta förslag. Vi är motståndare till förslaget. Vår viktigaste invändning är att man med en kriminalisering bemöter sociala problem med kriminalpolitiska instrument.

Inledningsvis vill jag lyfta fram några av de förslag som vi tycker är bra och ger vårt fulla stöd. Därefter kommer jag att kommentera några av de moderata reservationerna. Längre fram i debatten kommer Gun Hellsvik att ta upp brottsofferfrågorna, och Maud Ekendahl tar upp polis- och resursfrågor.

Ett kvinnofridsbrott införs. Straffet skall vara fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Brottet tar sikte på upprepade och systematiska straffbara kränkningar som riktas mot närstående kvinnor. Brottet omfattar även upprepade kränkningar mot barn och andra närstående personer.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Straffvärdet för varje enskilt brott behöver inte vara så högt, men i det nya brottet skall varje enskilt brott ses som ett enda fortlöpande brott. Vid bedömningen av straffvärdet skall särskild hänsyn tas till det upprepade eller systematiska i beteendet. Vi ser det som en välkommen skärpning i synen på denna typ av brott.

Våldtäktsbrottet utvidgas till att även omfatta brott som i dag utgör sexuellt tvång. Underlåtelse att avslöja eller anmäla vissa grova sexualbrott straffbeläggs. Detta ger enligt regeringens bedömning, som delas av utskottet, möjlighet att komma åt dem som t.ex. funnits med vid en gruppvåldtäkt men som inte kan fällas för att ha deltagit i själva våldtäkten.

Kvinnlig omskärelse skall i fortsättningen kallas könsstympling. Ordet könsstympling beskriver vad ingreppet innebär. Detta är mycket bra. Straffet för könsstympling skärps. Böter tas bort ur straffskalan. Brottet skall även omfatta den som förbereder eller låter bli att anmäla könsstympling. Även förberedelse och stämpling till brott liksom underlåtenhet att avslöja brott kommer att bli straffbart.

Sverige har under många år, bl.a. inom olika FN-organ och WHO, bedrivit ett aktivt internationellt arbete för att eliminera kvinnlig könsstympling.

Fru talman! Jag övergår nu till att kommentera några av de moderata reservationerna.

WHO uppskattar att 130 miljoner flickor och kvinnor utsatts för könsstympling. 2 miljoner beräknas varje år vara i riskzonen för könsstympling. Sverige spelar redan i dag en aktiv roll i det internationella arbetet mot könsstympling. Så långt är vi moderater överens med utskottsmajoriteten. I en reservation, gemensam med Centern, Folkpartiet och Kristdemokraterna, framför vi vårt krav att den svenska regeringen på ett än mer aktivt sätt skall driva frågorna om könsstympling i olika internationella organ.

Kvinnor som utsatts för långvariga och systematiska övergrepp är oftast i mycket dålig fysisk och psykisk kondition och har stort behov av läkarvård och olika terapeutiska behandlingar. Vi anser att dessa kvinnor skall ha rätt till kostnadsfri läkarvård, kristerapi och övrig erforderlig behandling.

Kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen kartlägga vilka metoder som används för behandling av män som dömts för våldsbrott mot kvinnor samt överväga vilka behov som finns för en utbyggnad av behandlingen för dessa män. Vi moderater ser positivt på detta initiativ.

Grunden för en väl fungerande kriminalvård är att strafftiden används på ett konstruktivt sätt. Under den borgerliga regeringen 1991–1994 infördes därför en rad program som syftade till att bl.a. ge sexualbrottsdömda vård och behandling. En förutsättning för att kunna genomföra sådana program är att det finns tillräckliga ekonomiska resurser inom kriminalvården för detta ändamål. Enligt vår mening ger regeringens budget för kriminalvården i dag inte utrymme för att bedriva en bra verksamhet. Med det förslag till budget som vi moderater presenterade i höstas hade förutsättningarna varit betydligt bättre.

Sexualbrottslingar kan i dag som ett led i behandlingen av sitt brottsliga beteende frivilligt genomgå medicinsk behandling, s.k. kemisk ka-

strering. Vi har tidigare motionerat om att regeringen skulle överväga hur den framtida medicinska behandlingen av sexualbrottslingar skall kunna utvecklas. Vi upprepar vårt motionskrav i detta sammanhang och utgår från att regeringen inom ramen för det arbete som nu pågår inom Regeringskansliet också kommer att beakta vårt motionsyrkande. För att den medicinska behandlingen skall vara meningsfull förutsätts att den kombineras med erforderlig terapeutisk behandling. Vårt yrkande redovisas i en reservation med rubriken *Behandlingsmetoder för män som dömts för vålds- och sexualbrott*.

Det är mycket viktigt att man finner effektiva medel att förhindra överträdelser av besöksförbud. Vi välkomnar att regeringen undersöker möjligheten att använda elektronisk fotboja för de män som inte respekterar ett meddelat besöksförbud. Vi vill i detta sammanhang klargöra att vi tar klart avstånd från införandet av ett s.k. *back door*-system, dvs. att elektronisk övervakning används som en form för verkställighet utanför anstalten i slutet av verkställighetstiden. Det finns ingen anledning att förkorta ett ådömt fängelsestraff på detta sätt. Detta gäller alla fängelsestraff och inte minst när det är fråga om våldsbrott mot närstående kvinnor. Elektronisk fotboja bör användas som s.k. *front door*, dvs. som ett sista försök att undvika fängelsestraff vid förstagångsbrott och där straffet stannar på två månader.

Det är också viktigt att socionomer och övrig berörd socialtjänstpersonal utbildas och fortbildas i brottsofferfrågor. Vi anser att socionombildningen skall kompletteras med ett ämne benämnt brottsofferkunskap, där utbildningsmomentet om våld mot kvinnor i hemmet skall utgöra ett självklart och viktigt inslag.

Förslagen i den framlagda propositionen tar sin utgångspunkt i maktförhållandena mellan könen. Enligt regeringen är det mest extrema exemplet på obalans i maktförhållandet mellan män och kvinnor det våld som män riktar mot kvinnor som de har eller har haft en nära relation till. Jämställdheten mellan könen har successivt ökat i vårt land. Samtidigt har kvinnors anmälningar mot män som misshandlat dem eller begått sexuella övergrepp mot dem ökat under den senaste tioårsperioden. Utvecklingen mot ökad jämställdhet motsäger regeringens antagande om orsaken till kvinnornas ökade antal brottsanmälningar mot män.

I propositionen redovisas inte vilka källor eller vilken forskning man stöder sina antaganden på. Antagandena behöver inte vara fel, men vi anser att det är angeläget att ytterligare forskning kommer till stånd. Inom ramen för den av regeringen aviserade forskningen bör enligt vår mening även uppmärksammas frågor som vilka män det är som slår, vilken inverkan alkohol och andra droger har på våldet och vad det är som gör att kvinnor i så stor utsträckning inte vill hålla fast vid sin anmälan mot mannen. När vi har svaren på bl.a. dessa frågor kan vi på allvar börja dra slutsatser om det relationsnära våldets bakomliggande orsaker.

Fru talman! Prostitutionsutredningen överlämnade sitt betänkande *Könshandel* våren 1995. Utredningen föreslog ett förbud mot *all* köns-handel, dvs. att både köpare och säljare av sexuella tjänster skulle kriminaliseras. Att vara prostituerad beskrivs ofta som "världens äldsta yrke". Jag vet inte hur det förhåller sig, men det tillhör definitivt inte de allra bästa yrkena här i världen. Jag är övertygad om att ingen i denna kam-mare tycker att det är bra med prostitution. Jag tror inte att någon förälder

*Fel! Okänt
växelargument.*

skulle vara stolt om hans eller hennes barn blev prostituerad, och jag tror inte heller att någon förälder skulle önska att hans eller hennes barn gick till prostituerade.

Enligt Prostitutionsutredningen finns det uppskattningsvis 2 500 kvinnor som säljer sexuella tjänster i Sverige. Antalet kvinnor i gatuprostitutionen beräknas till ca 650. De övriga finns alltså i den mer osynliga inomhusprostitutionen. Prostitutionen i Sverige anses ha liten omfattning jämfört med andra europeiska länder.

Vidare kan man läsa att ungefär hälften av de prostituerade kvinnorna missbrukar narkotika eller alkohol. Andelen kvinnor med psykiska störningar har ökat på senare år, liksom även andelen utländska kvinnor. Antalet mycket unga kvinnor i gatuprostitutionen är däremot enligt utredningen ganska lågt. Utredningen bedömer att detta är resultatet av polisens och socialtjänstens arbete med att förhindra unga människor från att etablera sig som prostituerade.

Den forskning som finns om prostitution visar att de prostituerade oftast är kvinnor som på olika sätt fått en dålig start i livet, som tidigt berövats självrespekt och fått en negativ självbild. På senare tid har sambandet mellan prostitution och sexuella övergrepp i barndomen blivit alltmer uppenbart.

Detta var litet grand om orsakerna till prostitution. Det täcker naturligtvis inte alla orsaker, men det ger en liten bakgrund till prostitutionen.

Utskottsmajoritetens förslag, som jag utgår från att kammaren skall ta ställning till i dag, innebär att endast den ena parten vid köp av sexuella tjänster skall kriminaliseras. Det finns naturligtvis argument för en kriminalisering av de prostituerades kunder, dvs. ett förbud mot köp av sexuella tjänster. Vi menar dock att nackdelarna med en sådan kriminalisering överväger.

En annan aspekt är att det blir lagligt att bjuda ut sexuella tjänster mot betalning, men att köpa den utbudna tjänsten blir straffbart. Förnuftsmässigt och moraliskt är denna tingens ordning mycket svår att förstå. Det blir så att säga tillåtet att inbjuda till brott, att bjuda ut en sexuell tjänst, men att köpa den tjänst som bjuds ut blir straffbart.

Vi moderater är i likhet med flertalet tunga remissinstanser negativa till att kriminalisera både utbud och köp av sexuella tjänster. Bland de remissinstanser som avstyrker kriminalisering av könshandeln kan nämnas Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Domstolsverket, Riksåklagaren, JK, Kriminalvårdsstyrelsen, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet, Sociala institutionen vid Göteborgs universitet, Sveriges advokatsamfund, RFSU, RFSL, Sveriges kristna råd och Brottsförebyggande rådet – en samling ganska tunga remissinstanser.

Fru talman! Vi moderater ställer oss bakom det som sägs i dessa remissyttranden. Jag tar dem som mina egna funderingar.

Svea hovrätt skriver så här i sitt remissyttrande: Det torde vara bättre att i stället för kriminalisering, med åtföljande resursbehov hos polis, åklagare och domstolar, avsätta medel till de sociala myndigheter som tidigare har uppvisat relativt goda resultat i bekämpandet av prostitutionen.

Brottsförebyggande rådet skriver: Socialtjänstens och polisens arbete för att förhindra nyrekrytering till gatuprostitutionen, vilket synes vara

relativt framgångsrikt, skulle sannolikt försvåras genom att prostitutionen i större utsträckning skulle komma att ske fördold vid en kriminalisering. Rådet framhåller att det i dag inte finns möjlighet att klara upp mer än 25–30 % av de anmälda brotten. En kriminalisering skulle innebära att utredningsresurser skulle få flytta från någon eller några andra brottskategorier till svårutredda prostitutionsbrott.

Socialstyrelsen anser att övervägande skäl talar emot en kriminalisering av prostitutionen. Man skriver: Argumentet att en kriminalisering skulle göra könsköparna mer synliga och möjliga att nå för behandling, stöd och kontroll är rimligt i teorin, men Socialstyrelsen ifrågasätter vilka resurser som finns för behandling av könsköpare när det finns begränsade resurser för kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp, barn som utsatts för incest och män som våldtagit.

Lagrådet har i sitt yttrande över regeringens förslag konstaterat att förslaget lades fram trots att en rad tunga remissinstanser ställt sig negativa till en kriminalisering, även om kriminaliseringen nu begränsas till att endast omfatta den som köper tillfälliga sexuella tjänster. Påföljden föreslås bli böter eller fängelse i högst sex månader. Även försök till köp av sexuell tjänst föreslås kriminaliseras. Lagrådet noterar att det i brottsbalken inte finns något annat brott med samma låga straffskala som är straffbart på försöksstadiet.

Även den socialdemokratiska partistyrelsens yttrande över motioner till Socialdemokraternas partikongress 1997 med krav på en kriminalisering av torskarna, som man skriver, var emot en kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Man anförde som skäl mot en kriminalisering att prostitutionen troligtvis skulle bli ännu mer osynlig än vad den är i dag och därigenom svårare att kontrollera. Detta antogs leda till en ökad risk för våld och övergrepp mot de prostituerade. Vidare antogs att hallickarnas makt skulle öka, samtidigt som bl.a. polisens möjligheter att upptäcka och bekämpa köpen av sexuella tjänster skulle bli utomordentligt små.

Vi moderater delar de här åsikterna, vilket naturligtvis har bidragit till vårt beslut att inte vilja kriminalisera köp av sexuella tjänster.

Jag kan inte heller låta bli att citera vad vår justitieminister sade till TT den 18 december 1997: ”Det räcker förstås inte bara med ett förbud, och vi förstår att det blir bekymmer med bevisning och annat.”

Fru talman! Det beslut som kammarens majoritet med all sannolikhet kommer att ställa sig bakom i dag uppfattar vi moderater mer som symboliskt betingat än motiverat av effektivitetshänsyn. Vår uppfattning är att lagstiftningen inte kommer att bli effektiv med hänsyn till bl.a. svårigheterna att kontrollera och bevisa brott. Socialtjänstens och polisens arbete med att förhindra nyrekrytering till gatuprostitutionen, vilket enligt tillgängliga uppgifter tycks vara ganska framgångsrikt, kommer att försvåras genom att gatuprostitutionen kan antas komma att gå under jorden vid en kriminalisering. Redan i dag finns verktyg – socialtjänstlag, LVU och LVM – som möjliggör stöd och hjälp till de prostituerade.

Slutligen vill jag peka på en av våra viktigaste invändningar mot majoritetens förslag att kriminalisera köp av sexuella tjänster. Omständigheten att det finns en marknad för sexuella tjänster är mer ett socialpolitiskt problem än ett kriminalpolitiskt. Den förstärkning av inte minst de sociala myndigheternas insatser som regeringens förslag i övrigt syftar till utgör enligt vår mening det bästa sättet att så långt som möjligt motverka

förekomsten av prostitution i vårt samhälle. Vi avvisar regeringens förslag att införa ett förbud mot köp av sexuella tjänster.

Fru talman! Vi vänder oss mot att möta sociala problem med kriminalpolitiska instrument. Vi står givetvis bakom samtliga moderata reservationer, men för vinnande av tid i kammaren yrkar jag bifall endast till reservation 10.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad, Elisabeth Fleetwood, Gun Hellsvik, Maud Ekendahl, Anders G Högmark och Åke Sundqvist (alla m).

Anf. 2 TALMANNEN:

Innan vi går vidare i debatten vill jag påminna om den mycket ansträngda arbetssituation vi har i kammaren och vädja till ledamöterna att i möjligaste mån försöka hålla de anmälda tiderna. Många av ledamöterna har ju långa anföranden i detta ärende.

Anf. 3 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Detta är ett mycket viktigt och betydelsefullt betänkande som bygger på en efterlängtd proposition med ett ganska omfattande innehåll.

Kvinnofrid utlystes redan under medeltiden i den allmänna landslagen. Ett samhälle där män inte respekterar kvinnor utan våldför sig på dem på olika sätt är inte vare sig tryggt eller uthålligt. Barnen i det samhället får fruktansvärt illa, och våldet får sina utövare även i framtiden.

De flesta män i dag i Sverige vill ha ett tryggt samhälle. Men alldeles för många ger sig fortfarande på kvinnor och missshandlar dem, inte sällan inför barnen och i många fall med dödlig utgång.

Denna proposition om kvinnofrid är därför önskad, nödvändig och i det stora hela bra.

Det har under årens lopp kommit fram en hel del om kvinnovåld. Ändå är det märkligt att den tillsatta Kvinnovåldskommissionen har kommit fram till att man vet för litet om kvinnovåldet. Jag vet inte hur lång tid tillbaka som jag kan minnas att vi har diskuterat detta ämne i det svenska samhället. Ändå kan man konstatera att vi vet för litet. Vad är det för fel på ett samhälle som inte vill ta reda på det som faktiskt berör halva befolkningen och som dessutom ställer till en mängd elände? Det är märkligt.

Det måste finnas en samhällsstruktur när det gäller sådana frågor som är motvillig till att ta krafttag och som gör att man måste vänta länge tills indikationerna blir väldigt tydliga och starka. Det finns inbyggda attityder i det svenska samhället. Det har också visat sig i Bengt Lindqvists bemötandeutredning. En funktionshindrad person, tillika kvinna, får lägre ersättningar, sämre bemötande och mindre hjälp. Det har med kvinnoattityd att göra.

Jag är övertygad om att det finns män som fylls av obehag och känner sig oskyldigt anklagade i den allmänna debatten om kvinnovåld. Det är naturligtvis nödvändigt att skapa öppenhet i en debatt som rör oss alla på något sätt. Även om det inte finns i den egna familjen, så finns det någonstans i närheten. Våra egna barn möter barn som haft det besvärligt i sina

familjer eller som bemöter våld på annat sätt på grund av våld i familjerna.

Detta är inte en fråga som enbart skall behandlas internt i varje familj. Detta är en fråga för oss alla – kvinnor, män och barn.

Det handlar om att respekt måste visas från båda hållen till det motsatta könet. Men öppenhet bidrar till att det kan uppstå självkritik och självrannsakan, att se till egna attityder hos både män och kvinnor. Hur påverkar vi våra barn, och vilka attityder slås fast? Det finns en attityd i botten när en man slår sin kvinna i hemmet, inte bara en vilja att miss-handla någon i största allmänhet.

Det viktiga är att vi utgår från att vi behöver kunskap mer än att konstatera att den inte finns.

Vi i Centern välkomnar propositionen. Centern har, anförd av centerkvinnorna, i många år krävt åtskilliga förändringar för att åstadkomma mera trygghet för kvinnor och barn i samhället.

Vi har en hel del reservationer som vi skall återkomma till, men jag yrkar bifall endast till reservationerna 4, 6 och 46.

Under allmänna motionstiden väckte vi från centerkvinnorna, dvs. Ingbritt Irhammar och jag, en motion där vi bl.a. krävde kriminalisering av kunderna vid köp av sexuella tjänster. Det har också lagts fram som ett förslag i propositionen. Vi ställer oss bakom det förslaget.

Det är ingenting som löses med en lagstiftning. Det är viktigt att pröva denna fråga. Alla har så många uppfattningar om vad det hela kommer att leda till. När vi inför något nytt vet vi inte exakt vad det kommer att leda till, även om vi försöker ta fram tänkta konsekvensbeskrivningar. Det är inte fråga om matematik, att sätta ihop en kalkyl.

Det är viktigt att följa denna fråga oerhört noga, att backa upp med sociala insatser. Det behövs. Lagen i sig bidrar inte till att allting får sin lösning. De sociala insatserna måste utgöra ett stöd till de utsatta kvinnorna.

Det har kommit ett brev från Prostitutionsenheten i Göteborgs stad. Där framgår att pengarna är slut. Den här sortens viktiga arbete måste ges resurser. Det är oerhört viktigt att följa upp de sociala insatserna. Det måste ske en prövning och utvärdering. Då kan det bli en konkretare debatt. Vi ställer oss alltså inte bakom Moderaternas ställningstagande i frågan.

Det här handlar om kvinnor och barn. Låt mig ta barnen först.

I reservation 2 har vi i Centern tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet tagit upp frågan om att barn alltid går före. Även om det kan vara svårt för en mamma att anmäla att hennes barn är utsatt, måste det framgå att mamman har en skyldighet att göra det. Barnet har aldrig någon möjlighet att klara sig i dessa sammanhang. Aldrig! Därför måste kraven utgå från att barnet måste skyddas – precis i enlighet med barnkonventionen. Den ställer specifika krav just när det gäller skydd av barn. Kravet måste ställas på den förälder som åser och vet om att det begås övergrepp mot barnet. Det skall vara en skyldighet att anmäla detta.

Det är viktigt att känna till barnets perspektiv vid t.ex. förhör av barn. Barn berättar ur deras perspektiv. Vi vuxna berättar ur vårt perspektiv. Alltså måste man lära sig vad ett barnperspektiv är, så att man förstår vad barn berättar. Vi har en reservation som rör polisrapporter. De poliser som möter utsatta barn – många gånger först – måste lära sig hur dessa

*Fel! Okänt
växelargument.*

barn hanteras för att också barnen skall känna sig trygga att fritt berätta vad de har upplevt. De skall inte känna krav på att berätta vissa specifika saker.

Vi har tagit upp kravet på dubbel straffbarhet vid könsstympning. Vi välkomnar att begreppet könsstympning används. Det är det det handlar om. De flickor och kvinnor som blir utsatta för könsstympning får ett funktionshinder. För många är det fråga om ett kraftigt funktionshinder, och för många leder det till döden.

Frågan tas upp i barnkonventionen. Där framgår att konventionsstaterna skall vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa. Detta är skadligt för flickornas hälsa!

Vi anser att det redan finns grund för att agera i frågan om dubbel straffbarhet vid könsstympning. Vi anser att det borde kunna införas i dag. Barnkommittén har i sitt betänkande om barns bästa sagt att brottet är så allvarligt att frågan om dubbel straffbarhet måste ses över.

En företeelse som könsstympning handlar om kunskap, attityd, sedvänjor osv. Det handlar om att skapa förebyggande åtgärder och att nå människorna på ett bra sätt, en dialog och diskussion kring den sortens företeelser. Det gäller också utveckling av behandlingsmetoder för dessa flickor och kvinnor som lider svårt. Det krävs också ett internationellt arbete. Vi har avgett flera reservationer tillsammans med andra partier om att man skall ställa krav kring detta, eftersom det är fråga om ett så kraftigt övergrepp på flickorna.

Vi har också tagit upp detta med myndigheters samverkan. Det är naturligtvis nödvändigt, eftersom dessa frågor också rör familjer. Det kan komma fram signaler om en familj på många olika sätt. Det gäller att samverka så att man får en helhetsbild och förstår att den drabbade familjen behöver oerhört mycket stöd och hjälp. Man får inte bara lämna den vind för våg. Familjer som får problem i vårt svenska samhälle seglar liksom i väg åt sidan. Det finns i dag inte något socialt nätverk som tar tag i dessa familjer. Därför är det väldigt viktigt att myndigheterna samverkar. Vi har tagit upp detta på många olika sätt. Även kopplat till de prostituerades situation och till prostituerade med drogmissbruk måste det till en mycket tydlig samverkan mellan myndigheter.

I reservation nr 31 tar vi upp detta med kostnadsfri vård och behandling. Det är vi tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet som står bakom den reservationen. De kvinnor som har varit utsatta för våld och övergrepp från en man som står dem nära skall inte själva behöva ta det ekonomiska ansvaret för den behandling som de behöver. De är ju redan utsatta från början och har kanske inte någon ekonomi för att klara detta. Samhället måste i varje skede ställa sig på den svagare partens sida. Man måste ha den synen när man skapar administrativa och kostnadsstödjande system så att dessa kvinnor inte får problem i samband med att de får hjälp. Det kommer för många signaler om att det är svårt för kvinnorna att få förståelse, inte bara när det gäller det som diskuteras i detta betänkande.

Det är klart att också många män som är våldsutövare behöver hjälp. Eftersom många som har varit utsatta för våld som barn också blir utövare är det många män som behöver direkt stöd. Det är också många män

som söker hjälp, men inte i tillräcklig utsträckning. Därför måste vi skapa stödjande system så att mäns benägenhet att använda våld nedbringas.

Däremot är vi ensamma om detta med besöksförbud. Det är ju märkligt att det är kvinnan som blir fången i sin situation. Det är hon som skall utsättas för övervakning och kontroll. Den som har begått brottet och utövat våldet skall inte behöva övervakas på samma sätt. Det har ju varit väldiga problem för dessa kvinnor. Därför tycker vi att man skall pröva det *back door*-system, som bl.a. Jeppe Johnsson vände sig emot. Det är den som har begått brottet som borde utsättas för kontroll, inte den som har drabbats. Dessa kvinnor skall inte behöva ha kontroll och övervakning och bli klavbundna i en livssituation som är förfärlig.

Eftersom detta är mitt sista anförande i min egenskap av ledamot i justitieutskottet vill jag vända mig till mina kolleger och ordföranden där och tacka dem för ett väldigt fint samarbete under dessa fyra år. Vi har haft många intressanta och intensiva diskussioner. Vi har inte alltid tyckt samma saker, och det skall man inte heller göra i ett samhälle som utvecklas. Det skall utvecklas genom en dialog. Jag vill också tacka personalen på kansliet. Jag får väl tillfälle att önska trevlig sommar senare.

I detta anförande instämde Ingrid Skeppstedt, Margareta Andersson och Gunnel Wallin (alla c).

Anf. 4 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! I dag skall vi diskutera och besluta om kvinnofrid, dvs. hur man skall göra för att minska – eller kanske t.o.m. få bort – våldet mot kvinnor, inte bara fysiskt våld utan även psykiskt våld och sexuellt våld.

Det är viktigt att komma ihåg att dagens förövare alldeles för ofta är gårdagens offer. Våldtäktsmännen och misshandlarna är ofta incestoffer eller har tidigare varit utsatta för fysisk eller psykisk misshandel. Det kan aldrig nog understrykas hur viktigt det är att komma ihåg att de som är barn i dag är framtidens vuxna. Vi måste verkligen se till att ge barnen en god uppväxt. Det är också viktigt att komma ihåg att när vi föds är vårt känsloliv fullt utvecklat.

Utredningen om kvinnovåld tillsattes av dåvarande social- och jämställdhetsminister folkpartisten Bengt Westerberg. Det var 1993. Utredningen var klar i juni 1995, men tyvärr har frågan dragits i långbänk. Men nu ligger propositionen här på riksdagens bord för avgörande.

Vi i Folkpartiet liberalerna tycker att detta i många stycken är en väldigt bra proposition. Det gäller bl.a. lagstiftningen om att ersätta begreppet kvinnlig omskärkelse med könsstympning samt den straffutvidgning och straffskärpning som man föreslår när det gäller våld mot kvinnor. Vi tycker även att förslagen om skärpning på olika sätt i fråga om sociala myndigheter är bra. Men det finns ett antal områden där vi tycker att man borde ha gått mycket längre. Jag skall här peka på några av dessa.

Som jag sade välkomnar vi regeringens förslag till nytt kvinnofridsbrott, men vi tycker inte att det är bra att regeringen i den aktuella paragrafens första stycke föreslår ett neutralt brott som kallas grov fridskränkning. Själva kvinnofridsbrottet – dvs. grov kvinnofridskränkning – tas upp som ett specialfall i andra stycket. Enligt Folkpartiets me-

ning bör brottsbalken bättre spegla den verklighet som finns. Vi anser att brottet grov kvinnofridskränkning skall inleda paragrafen.

När det gäller straffet sade Kvinnovåldskommissionen att det skall vara fängelse i minst ett år. Tyvärr har regeringen föreslagit att det lägsta straffvärdet skall vara minst sex månader. Men vi i Folkpartiet liberalerna anser att man måste fastställa ett straffminimum på minst ett års fängelse. Annars finns det risk för att det inte utdöms fängelse, eftersom det har utvecklats en praxis att det utdöms fängelse enbart vid återfall och s.k. artbrott när straffminimum är under ett års fängelse.

Man måste kriminalisera all psykisk misshandel. Kvinnovåldskommissionen föreslog att sådan psykisk misshandel som inte är straffbelagd i dag skulle utgöra ett kvinnofridsbrott, s.k. lindrig psykisk misshandel. Detta är inte så lätt att klara av rent lagtekniskt. Därför anser vi i Folkpartiet att det behövs en ny utredning som tittar närmare på detta.

Vi har också i en reservation markerat att det måste finnas en skyldighet att ingripa vid brott mot liv och hälsa. Det är bra att regeringen nu föreslår att underlåtenhet att avslöja grova sexualbrott skall bli jämställt med underlåtenhet att avslöja t.ex. rån.

Men vi menar också att vi måste se till att det verkligen blir en lagstiftning om skyldigheten att ingripa vid och hindra brott mot liv och hälsa. Vi är mycket besvikna över att inget sådant förslag har kommit i propositionen, och därför har vi också en reservation i denna fråga.

Vi tycker att det är bra att regeringen utvidgar våldtäktsbrottet så att det också omfattar gärningar som är jämförbara med påtvingat samlag. Men enligt vår mening är det mycket som talar för att frånvaron av samtycke är det som skall vara avgörande vid bedömning av våldtäkt snarare än graden av våld. Vi pekar också på något som jag tror att vi alla är överens om, att det är högst upprörande att ett sexuellt övergrepp mot ett barn inte bedöms som våldtäkt om barnet är så litet att något våld, enligt våldtäktsparagrafens mening, inte krävs för att mannen skall genomföra övergreppet.

Vi har i Folkpartiet i alla år hävdat att man i olika sammanhang, och definitivt när man blir våldtäktsoffer, behöver hjälp med psykoterapi. Tyvärr avvisar regeringen Kvinnovåldskommissionens förslag att de som blivit utsatta för sexuella övergrepp och misshandel skall få rätt till psykoterapi inom ramen för vårdgarantin. Jag måste säga att jag inte förstår varför man inte ser till att detta nu sker. Det är ju grundläggande att för den som blir utsatt för en så traumatisk upplevelse räcker det inte bara med hjälp somatiskt, som det heter, utan man måste också få en möjlighet att bearbeta upplevelsorna med legitimerade psykoterapeuter.

För att markera hur viktigt det är tycker vi i Folkpartiet att det inte räcker med att åklagaren skall vara förundersökningsledare när det gäller misshandel eller liknande av nära anhörig eller bekant. Vi menar att huvudregeln skall vara att en åklagare alltid skall vara förundersökningsledare så fort någon kvinna har blivit utsatt för misshandel eller våld.

Vi i Folkpartiet understryker, precis som alla andra partier, att det är oerhört viktigt att ha olika behandlingsmetoder för de män som har dömts för våldsbrott mot kvinnor – alltså inte bara en kartläggning utan också åtgärder. För att det skall bli en godtagbar kvalitet på behandlingen måste det också göras en utvärdering. Vi menar att detta skall inte kriminalvår-

den och Socialstyrelsen själva sköta, utan det skall vara en oberoende forskare som gör utvärderingen.

I propositionen har man också föreslagit betydligt bättre skydd för förföljda kvinnor. Vi i Folkpartiet tycker att man inte tillräckligt har markerat mot dem som är orsak till det elände som många kvinnor blir utsatta för, dvs. de män som misshandlar och våldför sig på olika sätt. Då säger vi: Nu får det vara nog. Nu skall de verkligen bli markerade på olika sätt. Man skall se till att de inte kommer åt de här kvinnorna. Vi föreslår t.ex. att man skall kunna använda elektronisk boja. Om detta står det också i propositionen, men man vill ha en utredning. Då säger vi: Det behövs inte fler utredningar. Vi skall ta till oss erfarenheterna från vissa stater i USA, där de män som förföljer kvinnor redan har elektronisk boja. Varför inte se till att de inte får ha körkort? På det sättet blir det litet svårare att komma åt kvinnan.

För ett antal år sedan genomfördes förslaget om besöksförbud. Det var ett väldigt bra förslag. Vi menar att besöksförbudet skulle kunna utvidgas till att inte bara gälla ett antal meter runt omkring kvinnan och även barnen, som det ofta också gäller. Varför inte titta på om man kan ha besöksförbud i hela det område där kvinnan befinner sig? Detta låter sig sägas, men det är inte så lätt att genomföra. Därför menar vi att detta är någonting som man måste titta närmare på.

Även om de utsatta kvinnorna i dag mycket oftare än tidigare har möjligheter att få skyddspaket, dvs. förprogrammerad telefon och annat, kan det hända att det kan ta litet tid innan de får den hjälp som de ropar på. Därför är vi inte främmande för att dessa kvinnor skall kunna få vapenlicens så att de kan använda tårgassprej.

Någonting som också är oerhört viktigt är att man verkligen stärker brottsoffrens ställning. Detta har vi på olika sätt markerat i reservationen, för vi har tyvärr inte fått igenom våra förslag. Låt mig bara nämna att vi redan i budgetpropositionen i höstas avsatte 6 miljoner till brottsofferjourerna för att de skulle kunna deltidsanställa brottsofferassistenter, som det heter.

Folkpartiet har efter lång diskussion och moget övervägande sagt nej till kriminalisering av sexuella tjänster, men vi säger ja till effektiva åtgärder. Det gäller att komma ihåg att prostitutionen är ett socialt problem. Många av de prostituerade har som barn blivit utsatta för sexuella övergrepp. Ungefär hälften av de prostituerade kvinnorna missbrukar narkotika. Alldeles för många av dem lider av psykiska problem eller har psykiska störningar.

Ett praktiskt problem är att prostitutionen i dag inte så ofta är öppen utan oftast dold. Det kan vara eskortverksamhet, *call girl*-service och sexklubbsverksamhet. Efter moget övervägande har vi kommit fram till att nackdelarna överväger i detta med kriminalisering. Därför säger vi nej till kriminalisering av prostitution, men vi vill på alla sätt stödja den sociala verksamheten på olika områden för att se till att de unga kvinnorna inte hamnar i denna tragiska fälla.

Regeringen har föreslagit aktiva åtgärder mot sexuella trakasserier, men tyvärr har man stannat vid att det bara skall gälla dem som är anställda. Man har då glömt bort att det också finns en del andra som blir utsatta för sexuella trakasserier. Bland dem är många studenter och även totalförsvarspiktiga, och dem måste vi också skydda. Därför har vi i

Folkpartiet liberalerna, eftersom vi inte fick igenom vårt förslag, en reservation även på detta område.

Det är oerhört viktigt att vi arbetar internationellt. Inför dagens avgörande drar jag mig till minnes en artikel för några år sedan – jag kommer inte ihåg om det var i Indien eller i Pakistan – om någon som gav lån till kvinnor. Kvinnan köpte en symaskin. Hon skaffade en enkel bostad, och barnen fick det väldigt bra. Men det som jag särskilt fäste mig vid var att mannen, när han kom till långivaren, sade: Ja, det är jättebra att vi får de här pengarna till hjälp till självhjälp. Men det värsta är att nu när min hustru fått de här pengarna har hon fått en status, så nu kan jag inte slå henne längre.

Hjälp till självhjälp har nästan alltid visat sig vara väldigt väl använda pengar att satsa på kvinnan, för hon använder dem till familjen på ett helt annat sätt än vad mannen gör. På köpet får kvinnan en status som hon annars hade haft svårt att få, för på det här sättet blir det praktiskt konkret.

När vi diskuterar vårt biståndsmål är det viktigt med både jämställdhet och annat som stärker kvinnan ställning. Vi måste också se till att kvinnors hälsa blir bättre. Det får inte vara så i fortsättningen att så många kvinnor dör i barnsäng och vid aborter. Det får inte heller vara så att många kvinnor också fortsättningsvis skall utsättas för könsstympning. Det finns 130 miljoner kvinnor och flickor i dag som utsatts för könsstympning. Varje år är det ytterligare två miljoner som riskerar att bli det. Det är alltså en ofantlig uppgift. Vi måste verkligen se till att de blir färre, att de 130 miljonerna inte blir så många fler.

Till sist, fru talman, vill jag säga några ord om kvinnoimporten. Det är oerhört viktigt att vi ser till att det blir slut på denna import av kvinnor som mer eller mindre används som förbrukningsvaror. Därför är det bra att man nu ser till att kvinnorna kan få uppehållstillstånd även om de lämnar mannen efter mindre än två år.

Fru talman! Vi har 27 reservationer som vi är ensamma om eller har tillsammans med andra partier. Vi skall naturligtvis inte yrka bifall till alla så att det blir votering. Men självklart står vi bakom varje stavelse i dem. För vinnande av tid skall jag dock bara ta upp *en* reservation. Det är reservation 1, som jag yrkar formellt bifall till.

Anf. 5 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet anser att det här en glädjens dag. Att vi nu har fått en proposition och ett betänkande som lyfter fram situationen för de misshandlade kvinnorna i Sverige är ett tecken på att det *har* betydelse att fler kvinnor kommer in i politiken. Det har en betydelse att Sverige är det mest jämställda parlamentet i världen.

Fru talman! Det finns oerhört många reservationer till det här betänkandet. Men jag vill ändå lyfta fram en sak. Till skillnad från i de flesta betänkanden, där reservationerna handlar om att man går emot förslag som läggs fram, är de allra flesta av reservationerna i det här betänkandet s.k. positiva reservationer. Man vill gå litet snabbare fram. Man vill gå litet längre. Men man ställer sig bakom de förslag som finns i betänkandet.

Jag tycker att det är viktigt att påpeka den oerhörda samsyn som ändå finns i fråga om det här betänkandet om kvinnofrid. Det är viktigt att det

här kommer ut och att vi poängterar att det här är en kamp som vi för gemensamt, en kamp som de flesta kvinnor i alla politiska partier driver med kraft och kommer att fortsätta driva.

Men, fru talman, det är också på ett sätt en skammens dag. Det är en skammens dag eftersom vi i Sverige, som räknas som ett av världens jämställda länder, skall behöva lägga fram en sådan här proposition 1998, en proposition som handlar om hur vi skall kunna möta de grova miss-handlarna, symtomen på det manliga förtrycket, och om hur vi skall kunna förmå rättsväsendet att faktiskt bemöta dessa kvinnor på ett riktigt sätt.

Den handlar om hur vi skall kunna få en lagstiftning som innebär att vi i fråga om kvinnor som gång på gång misshandlas av sina män skall kunna få de relevanta straff som dessa brott borde innebära. Det är skamligt att vi skall behöva lägga fram ett förslag om handlar om kvinnofrids-brott, som handlar om alla de tusentals kvinnor i Sverige som blir miss-handlade och om hur vi skall kunna bemöta, hjälpa och skydda dessa kvinnor.

Vi i Vänsterpartiet säger att vi lever i ett patriarkat där kvinnorna konsekvent är underordnade männen. Det sexualiserade våldet är det yttersta tecknet på detta förtryck. Därför ser vi väldigt positivt på att regeringen i sin proposition också gör den här mer djupgående analysen av maktstrukturerna i samhället och att man lyfter fram att det sexualiserade våldet är en konsekvens av maktfördelningen i samhället.

Fru talman! Att synliggöra det här maktperspektivet är en av de allra viktigaste uppgifterna i kampen mot det sexualiserade våldet. Kampen får inte stanna vid hur vi skall bemöta symtomen.

Tidigare har vi hört från talarstolen att även de män som slår har varit utsatta för övergrepp, att det oftast finns en tragisk historia bakom. Men det är en maktstruktur som ligger bakom. Att försöka förstå både strukturerna och mekanismerna bakom det sexualiserade våldet behöver inte utesluta alla individuella lösningar. Att män slår kvinnor som de sammanlever med, eller *har* sammanlevt med, förklaras ofta med alkoholism, arbetslöshet, att de själva varit utsatta för sexuella övergrepp, problem med relationer, mäns sämre förmåga att uttrycka känslor, frustration osv.

Men det är inte sanningen. Kvinnomisshandel förekommer ju i alla samhällsklasser. Det förekommer i familjer med skilda villkor. Det gemensamma för de allra flesta män som misshandlar är att de inte slår andra närstående. De slår inte grannarna. De slår inte arbetskamraterna. De slår inte sina vänner. Men de slår sina kvinnor. Det är uttrycket för den maktstruktur som finns. Därför är det inte de individuella lösningarna som kommer att lösa de här problemen, utan det är kampen för ett samhälle där det inte finns något könsförtryck.

Fru talman! Flera av talarna här uppe i talarstolen har berört frågan om kriminaliseringen av könsköparna. Argumentationen mot att kriminalisera, och även argumenten från en hel del av remissinstanserna, som bl.a. Moderaternas talesman tog upp, är exempelvis att Socialstyrelsen har sagt att det finns begränsande resurser för att hjälpa kvinnor som utsätts för misshandel, incest osv. Därför skall vi inte lägga pengar i rättsväsendet på att jaga dem som utnyttjar dessa kvinnor.

Det har också tagits upp att det här är ett socialt problem, att de här kvinnorna oftast är missbrukare och att de varit utsatta för sexuella över-

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

grepp, t.ex. incest, i barndomen. Det finns den här tragiska historien bakom. Det finns det forskning och undersökningar som visar. Men det är just därför som vi har valt lösningen att inte kriminalisera de prostituerade. Vi kriminaliserar just de köpskötare som fortsätter att utnyttja och förtrycka dessa kvinnor.

Det är en oerhört viktig markering att vi i den här kammaren i dag kommer att besluta att kriminalisera köpskötarna, att kriminalisera att män skall ha rätt att köpa kvinnors kroppar, kvinnor som dessutom har varit utsatta för förtryck tidigare. Vi i Vänsterpartiet ser därför med glädje på, och står bakom, det förslag som regeringen har lagt fram om att kriminalisera köpskötarna.

Fru talman! Däremot anser vi i Vänsterpartiet att det finns en tydlig brist i hela kvinnofridspropositionen. Det är att man i stort sett på alla områden pratar om kvinnor, *vuxna* kvinnor. Men för att kunna bemöta, förhindra och förändra är det oerhört viktigt att alla insatser också riktar in sig på *unga* kvinnor, unga flickor. Det är där vi kan börja bygga upp en förändring i strukturen. Därför anser vi i Vänsterpartiet att utsatta flickors situation bör tas med på alla områden. Därför yrkar jag bifall till reservation 27 som handlar om just detta.

Fru talman! En mycket viktig fråga, som också berörs i betänkandet men där det inte fattas något beslut i dag, handlar om uppehållstillstånd för de kvinnor som i dag blir utsatta för misshandel och förtryck av män. Män importerar kvinnor från utlandet, utnyttjar dem sexuellt, misshandlar dem och kastar sedan ut dem innan tvåårsregeln trätt i kraft. Män i Sverige i dag kan faktiskt importera kvinnor med en garanti för att kunna utnyttja dem, bara det görs innan tiden enligt tvåårsregeln gått ut. Den kvinna som i dag anmäler och går ifrån en man före tvåårsgränsen blir nämligen utvisad till sitt hemland igen.

Därför anser vi i Vänsterpartiet – även om det finns en utredning och man kommer att ta upp frågan – att vi inte kan vänta längre. Redan i dag bör en tillfällig förordning antas för att de kvinnor som i dag är gömda och som alltså befinner sig i den situationen tryggt skall kunna ge sig till känna och tryggt skall kunna polisanmäla det förtryck som de är utsatta för, utan att behöva känna rädsla för att kastas ut. Därför yrkar jag bifall till reservation 22.

En annan mycket viktig fråga – de flesta frågorna i detta sammanhang är oerhört viktiga – handlar också om handel med kvinnor, dvs. att män gång på gång tar in kvinnor. Vi har inte kunnat hitta ett sätt att möta detta. Precis som det är viktigt att ge de här kvinnorna ett skydd när de väl har kommit hit och för att undvika att de hamnar i ett utsatt läge är det viktigt att hitta ett medel för att förhindra den här handeln och importen av kvinnor som bara är ett uttryck för kvinnoförnedring.

Fru talman! Den viktiga frågan om kvinnomisshandel, som gång på gång måste lyftas, bör man möta med information. Frågan får inte tystna. Därför har vi i Vänsterpartiet lagt fram ett förslag om att ha regelbundet återkommande informationskampanjer där olika områden och olika aspekter av frågan tas upp, precis som sker i en hel del andra länder där detta fått effekten att frågan ständigt lyfts och att man ständigt har informationskampanjer.

Regeringen anser att det inte behövs; det finns tillräckligt med information och det kommer kampanjer då och då. Men den här frågan har

*Fel! Okänt
växelargument.*

funnits med väldigt länge i historien. Förtrycket har varit genom hela historien och riskerar att finnas även i framtiden om vi inte hela tiden lyfter frågan och håller informationen levande och om vi inte hela tiden från samhällets sida ser till att det är offren som skall känna att de har rätten på sin sida. Den här frågan är så viktig att man aldrig får tåga. Därför yrkar jag bifall till reservation 54.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet skulle kunna tänka oss att ställa oss bakom i stort sett de flesta reservationerna i detta betänkande. Givetvis står vi bakom alla reservationer som vi har undertecknat. Men även de flesta av de reservationer som vi inte har undertecknat är viktiga och är framtida steg. Vi har dock valt att i dagsläget, med betänkandet i ryggen, stanna vid att lyfta fram de frågor där vi tycker att det är viktigt att gå något längre. Jag är helt övertygad om att vi gemensamt kommer att lyfta de här frågorna igen och om att vi steg för steg kommer att genomföra vad som står i stort sett i flertalet reservationer.

Fru talman! Målsättningen för oss alla bör vara ett samhälle fritt från könsförtryck!

Anf. 6 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Även om det tog lång tid att omsätta Kvinnovåldskommissionens slutbetänkande i en proposition är jag oerhört positiv till inriktningen i regeringens förslag när det gäller att komma till rätta med mäns våld mot kvinnor, som resulterat i detta betänkande och som överensstämmer med Miljöpartiets syn på problemet. Det är också en framgång att det blir lagskärpningar samt att två nya lagar införs. Det gäller då grov kvinnofridskränkning respektive grov fridskränkning. Detta innebär att upprepade straffbara handlingar riktade mot närstående bedöms i sin helhet.

Det nya brottet gör det möjligt för domstolarna att höja straffet för det systematiska våld som kvinnor kan vara utsatta för av män som de lever med i nära relationer. Våldet blir mera synligt och kan därmed bekämpas på ett bättre sätt än tidigare.

Vidare gäller det införandet av kriminalisering av köp av sexuella tjänster, en fråga som Miljöpartiet tidigare har drivit. Detta sammanfaller alltså med vår inställning.

Betänkandet omfattar också ett stort antal motioner från allmänna motionstiden. Där behandlas frågor om kvinnors utsatthet. I många fall tas samma problemställningar upp som de som finns i betänkandet, dock med nyansskillnader. Jag tycker att det är svårt med avslag beträffande flera av dessa reservationer. I de flesta fall föreligger alltså ingen motståndning. I stället anser jag att betänkandet täcker många av de i reservationstexten upptagna problemen men man kan ju alltid förbättra och gå längre.

Att vi i dag kan behandla ett betänkande där man så grundläggande tar tag i problem som gäller våld mot och kränkningar av kvinnor anser jag, fru talman, beror på den stora kvinnorepresentationen i regering och riksdag. Det visar hur viktig denna kvinnorepresentation är för att driva igenom krav som kvinnoorganisationer sedan länge haft och drivit samt att vi gemensamt kan samarbeta utifrån ett kvinnoperspektiv på olika plan i samhället mot ett mål som förenar och visa att mäns brott mot kvinnor inte är brott som är neutrala från könssynpunkt, utan att de ytterst ut-

trycker kvinnoförakt. Våld mot kvinnor speglar den obalans som råder i maktförhållandet mellan könen.

Den kommitté som utarbetade utredningsförslaget *Kvinnofrid* skall också ha en eloge eftersom det är dess arbete som ligger till grund här och för att man såg problemet i ett kvinnoperspektiv.

Faktum är att en kvinna löper större risk att bli utsatt för brott i sitt eget hem än ute på stan. För en man är det precis tvärtom men mannen kan ju alltid återvända till ett tryggt hem. Kvinnan däremot har inte den tryggheten någonstans.

Det mest kontroversiella lagförslaget, det förslag som bidragit till mesta tyckandet, är förslaget om att kriminalisera den som köper sex. Jag har även via Internet för första gången när det gäller ett lagförslag i Sverige fått påpekanden från andra länder. Det gäller både sådana som är positiva och lobbygrupper som vill hindra att vi i dag fattar detta beslut.

Vi i Miljöpartiet anser att kriminalisering av köpsköpare är ett sätt för samhället att signalera att prostitution inte är något som vi accepterar; därmed inte sagt att vi tror att det enbart går att lagstifta bort prostitution. Vi har genom Prostitutionsutredningen erhållit goda kunskaper om hur prostitutionen ser ut i Sverige i dag. Vi vet att könshandeln efter en nedgång under 80-talet och i början av 90-talet återigen ökar. Vi vet också att andelen kvinnor bland prostituerade som lider av psykiska störningar ökat under senare år, liksom andelen utländska kvinnor. En stor del av de gatuprostituerade är drogmissbrukare.

Det viktiga är också att slå fast att det inte handlar om kvinnors sexualitet och att samhällets budskap skall vara: Ditt kön skall ej vara till salu, och ditt kön skall ej gå att köpa. Det är den viktiga markeringen. I meddelanden på Internet får jag se att många organisationer tvärtom menar att det rör kvinnlig sexualitet och att kvinnan skall kunna leva ut denna genom prostitution, vilket jag anser vara helt fel.

Det är ovanligt att män öppet talar om att de går till prostituerade. Däremot talar män oftare än kvinnor om könshandel och pornografi som något acceptabelt – underförstått att det inte handlar om deras egna döttrar eller systrar eller den egna sambon/hustrun.

Lagstiftning är ett sätt för samhället att reagera. Forskning, information och uppsökande verksamhet måste fortsätta och gärna intensifieras i samband med denna nya lag. Om det finns en lag som stöd är det viktigt att det sociala arbetet också fungerar. Det räcker inte bara med repressiva insatser. Det skall finnas erbjudande om hjälp och behandlingsmöjligheter, inte enbart för de prostituerade utan även för männens behov, och finnas pengar avsatta för uppföljande verksamheter.

Det bör i varje storstad finnas en verksamhet som även arbetar med köparna av sexuella tjänster. Det finns en förebild från Göteborg, en projektgrupp som kallas KAST. Det betyder Köpare av sexuella tjänster. Man har lyckats nå den här målgruppen med goda resultat. För att genomföra ytterligare verksamhet med sådan inriktning behövs det centrala pengar. För att polisens arbete skall lyckas är det också nödvändigt med samverkan med de sociala myndigheterna. Det går inte nog att understrika att det är genom samverkan som man kommer till rätta med problem.

Så går jag över till argumenten mot en kriminalisering. Man säger att verksamheten går under jorden, att det då är omöjligt att nå den och att

kvinnorna som sysslar med denna verksamhet blir än mer drabbade och utsatta.

Men vi har fått veta att tre fjärdedelar av prostitutionen redan sker inomhus och i mer osynlig verksamhet. Det är massageinstitut, *callgirl*-verksamhet och eskortservice. En stor del sker således inte på gatan utan är redan i dag osynlig. Det är för att förhindra efterfrågan som jag stöder lagen, att dessa män också känner att det är olagligt och inte gör det på samma sätt som tidigare. Det är det som är markeringen som kan hjälpa.

Några säger att det är en mänsklig rättighet att själv bestämma över sin kropp. Är det en mänsklig rättighet att knarka ned sig, att fara illa, att bli utnyttjad? Nej, vi måste också ha lagar som skydd för dem som är väldigt utsatta.

Ett annat argument är kvinnans rättighet att själv bestämma över sin sexualitet. Många har kallat oss moralister som vill hindra människor att leva ut denna sexualitet. Men det handlar inte, som jag sade tidigare, om kvinnors sexualitet. De prostituerade som intervjuats har enstämmt dementerat att de skulle ha något utbyte av detta slag. Det handlar om männens rätt att utan hänsyn och krav eller känslomässiga bindningar utnyttja en annan människa.

Det är också viktigt att ta vissa kritiska synpunkter på allvar, så att vi får följa upp vad som händer med de prostituerade. Jag vill inte att de skall utsättas på ett grymmare sätt än i dag.

Till betänkandet finns ett stort antal reservationer, och jag skall inte kommentera alla utan väljer ut några som jag vill trycka extra på.

Regeringen tillkännager att en total översyn av sexualbrott gällande lagtekniska och sakliga lösningar skall göras samt en undersökning av domstolarnas straffmätning och bedömning av straffvärdet vid sexualbrott. Detta är oerhört nödvändigt, och vi stöder det.

Förra våren var det en rad uppmärksammade händelser just där kvinnor blivit utnyttjade eller våldförda och där domstolarna dömde, som jag tyckte, på ett underligt sätt.

Vi vill särskilt lyfta upp begreppet vanmakt. I dag står det i lagen att vanmakt är när en kvinna är medvetlös. Men det finns omständigheter där en kvinna är berusad eller drogad och ändå är vid sans, men då träder inte detta vanmaktsbegrepp i kraft. Därför kan det inte bli fråga om sexuellt utnyttjande.

Skall en kvinnas nej räcka, eller måste hon göra så mycket motstånd att hon blir fysiskt misshandlad för att det skall dömas som våldtäkt?

Det är dessa begrepp som måste utredas. Vi begär att det skall ske skyndsamt, under första halvåret 1999. Det är vår anmärkning. Det har varit för många fall som blivit konstigt dömda.

Socialtjänstlagen skall kompletteras med en ny bestämmelse om att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld skall få stöd och hjälp att förändra sin situation. Vi tycker att ordet "bör" inte är tillräckligt förpliktande utan tycker att det skall stå "skall" i denna lag. Likaså vill vi när det gäller barn som vistas i dessa misshandelsmiljöer att det skall stå "skall". Det mer förpliktande, så att det trycks på hur viktigt detta är.

När det gäller vårdgaranti vill vi att en sådan skall införas. Dessa kvinnor som blir misshandlade skall inte behöva ha besvär för att få

pengar till den behandling och terapeutiska vård som behövs. Vi tycker att det skall vara en självklarhet.

När det gäller besöksförbud för misshandlande män finns det fem separata reservationer. Alla har det gemensamt att man vill hindra överträdelser. Samtliga är positiva till regeringens förslag om att utreda elbojan. Men man vill dessutom pröva andra metoder, som t.ex. kommunarrest, indragning av körkort, bosättningsförbud etc. Miljöpartiet tycker också att regeringen bör återkomma med ytterligare förslag. Det är en självklarhet att det är männen som skall ha restriktionerna. Kvinnorna skall inte behöva gömma sig och leva under ständig oro.

Vi stöder också det förslag som regeringen kommer med om att 6,5 miljoner skall gå till fortbildning av personal inom polisen, åklagare, domstolar, socialtjänst och sjukvård. Men vi tycker att det också skall ske en utvärdering och dokumentering. Tyvärr visar erfarenheten att när så här mycket pengar skall gå till en speciell verksamhet slösas en hel del bort. Vi tycker att dessa pengar skall användas på bästa sätt.

Slutligen finns det en synnerligen viktig reservation där man vill initi- era forskning om och kartläggning av sambandet mellan våldspornografi och våld mot kvinnor. Det saknas belysning av det sambandet, även av hur vanlig pornografi påverkar det sexuella mönstret. Dessa frågor har inte blivit utredda, och vi vill att det skall göras ett tillkännagivande.

Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 26, 30 och 61.

Jag har några minuter över till att kommentera några inlägg från le- damöter i andra partier som har varit uppe i talarstolen.

Görel Thurdin från Centern talade om könsstämpning, och jag tycker att varje ord som hon sade var rätt. Skälet till att jag inte står bakom reservationen är att Barnkommittén i sitt betänkande har sagt det som Görel Thurdin säger och att det är under arbete i Regeringskansliet. Jag vill avvakta det. Men det finns ingen motsättning.

Moderaterna säger att sociala problem inte löses med repressiva åtgärder, att det är skillnad på socialpolitik och kriminalpolitik. Men ibland går de ihop, och det gäller också vår syn på narkotikan. Det är samma medel vi har där. Vi vill inte att människor skall knarka ned sig och fara illa, och därför har vi kriminaliserat även innehav för eget bruk. Jag tycker att det är helt rätt. Det finns en parallell här. Det är också ett socialpoli- tiskt problem.

När det gäller utländska kvinnor som blir ”importerade” hit i ett syfte, och även de utländska kvinnor som kommer hit av andra skäl, finns det en anknytningsutredning som skall titta på detta. Jag vill också avvakta denna utredning.

Sedan går jag till Folkpartiets tvekan när det gäller hur det nya lagför- slaget om kvinnofridskränkning skall slå. Det är väldigt viktigt att vi följer upp det, så att straffvärdet ändå blir skäligt. Det är upp till domsto- larna hur de dömer. Men visst har vi ett stort och viktigt arbete i att följa upp hur förslagen i hela detta betänkande verkligen tar sig ut i praktiken.

I detta anförande instämde Barbro Johansson och Ragnhild Pohanka (båda mp).

Anf. 7 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Kia Andreasson jämför narkotikamissbruk med köp av sextjänster och prostitution. Jag skulle vilja tillägga att det är en riktigt stor skillnad, Kia Andreasson. Narkotikaproblemet är mycket större och mycket mer utbrett. För den enskilda individen kan säkert båda situationerna vara allvarliga.

En av orsakerna till att vi har kriminaliserat eget bruk av narkotika är, som Kia Andreasson säkert känner till, att det oftast är människor som är drogberoende som misshandlar i nära relationer – och även i andra relationer. Jag tycker att det finns en väsentlig skillnad här, Kia Andreasson.

Jag måste säga att jag inte kan förstå att man skulle lösa problemet om man kriminaliserar den ena parten men inte den andra. Jag tror inte på kriminalisering av någon part. För mig är det obegripligt att man tror att man kan komma åt ett socialt problem genom att kriminalisera den ena parten.

Anf. 8 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag sade just att moderaternas argumentering är precis samma argumentering som förekommer i narkotikadebatten för en liberalisering. Man skall låta de människor som vill pröva narkotika och lättare droger göra det. Det är samma argumentering här. Man menar att det är ett socialt problem.

Men det är ju kvinnorna som prostituerar sig som har sociala problem. Dem vill vi inte kriminalisera. Många av de män som köper sexuella tjänster har inga sociala problem. Det är etablerade män som både har arbete och familj som ändå utnyttjar sexuella tjänster. Det är den väsentliga skillnaden, och det är argumentet till att vi vill kriminalisera endast könsköparna.

Anf. 9 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Jag utgår från att Kia Andreasson inte menar att vi moderater har velat liberalisera reglerna när det gäller eget bruk av narkotika. Det är helt andra partier – lyckligtvis ännu inga i vårt land – som har stått för de tankarna.

Sedan säger Kia Andreasson någonting som jag faktiskt vänder mig mot. Hon säger att en del av dem som köper sexuella tjänster inte har några sociala problem. Jag anser att det är ett socialt problem att man anser sig tvingad att köpa sexuella tjänster.

Anf. 10 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag sade inte att moderaterna vill liberalisera reglerna kring narkotika. Vi vet väl alla här i Sverige att vi är ganska eniga. Jag talade om argumentationen. Man kan likna problemen vid varandra. Det är egentligen inte så stor skillnad. Jag anser också att narkotikaproblemet är ett socialt problem, men vi använder ändå repressiva medel. Det var just det som Jeppe Johnson sade att man inte skall göra när det gäller sociala problem. Det var här likheten eller parallellen kunde ses.

Jag säger att det inte är sociala problem som ligger bakom det faktum att män köper sexuella tjänster. Det är andra saker, vilket den projektgrupp som har arbetat i Göteborg i viss mån har kunnat fastställa. Det

*Fel! Okänt
växelargument.*

gäller inte de problemen. Det är kvinnorna som har de sociala problemen. De prostituerade kvinnornas situation är ett socialt problem.

Anf. 11 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Vi inom Kristdemokraterna tycker att det här är en värdefull proposition och en värdefull lagstiftning, vilket också flera talare här har sagt. Jag skulle också vilja säga att jag tror att den är könsneutral på det sättet att de flesta män också ställer upp på tankarna bakom propositionen.

Vi har en hel del reservationer. ”Positiva reservationer”, som det kallades tidigare, var ett bra uttryck. Jag kommer inte att yrka bifall till dem alla, utan jag inskränker mig till att redan nu yrka bifall till reservation 11 under mom. 16.

Sedan skall jag göra ett särskilt yrkande. När jag gick igenom propositionen för att se hur bra den var när det gäller 4 a § om fridsbrottet fick jag mer klarhet i upplägget beträffande andra stycket. Man har en fridskränkning som är heltäckande. Ur den bryter man ett förhållande, nämligen när parterna har varit gifta med varandra eller sammanlevt under äktenskapsliknande former. Då blir det grov kvinnofridskränkning. Men det ger inte någon särskild påföljd och har ingen juridisk innebörd. Man sätter bara en annan etikett på samma brott.

Det är i sig utomordentligt egendomligt. Såvitt jag vet på rak arm förekommer det inte i svensk rätt. Jag tror att man skall vara väldigt försiktig med den typen av innovationer inom straffrätten. Lagrådet har också avstyrkt propositionen i den delen rätt av. Det är inte heller så vanligt att man lägger fram ett lagförslag helt i strid med Lagrådets uppfattning.

Dessutom finns det en teknisk ofullkomlighet när man som rekvisit åberopar att vederbörande skall ha bott tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden. Det är möjligen ett begrepp som man kan stå ut med inom civilrätten, men att straffrättsligt föra in ett sådant begrepp menar jag strider mot legalitetsprincipen.

Jag försökte i går helt snabbt att klara ut var i lagen det står vad som menas med att sammanleva under äktenskapsliknande förhållanden. Går man över i civillagstiftningen ser man att det inte är definierat, och man hänvisar vidare. Man får gå tillbaka till förarbetena. Där står det att lagen är tillämplig när en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden. För att ett äktenskapsliknande samboförhållande skall föreligga krävs att kvinnan och mannen sammanlever i en inte alltför kortvarig förbindelse vari normalt ingår sexuellt samliv, gemensamt hushåll och gemensam bostad samt gemensam ekonomi eller i varje fall ett ekonomiskt samarbete.

Den typen av lagstiftning tror jag inte är möjlig med tanke på den Europarätt som vi håller på att få in. Det måste stå i straffstadgandet vad det är som man åsytar. Det är det som är innebörden av legalitetsprincipen. Det stycket är alltså grundlagsstridigt. Därför yrkar jag att det skall utgå.

Jag läser här upp vad som har sagts formellt i den delen. Det gäller mom. 3 beträffande kvinnofridsbrottet. ”— — — att riksdagen med avslag på motionerna 1997/98:Ju27 yrkandena 1–3, 1997/98:Ju725 yrkande 1 och 1997/98:Ju934 yrkande 10 antar regeringens förslag till lag om änd-

ring i brottsbalken såvitt avser 4 kap. 4 a § med den ändringen att andra stycket utgår.”

Det var det jag ville säga om det som jag egentligen skulle ha uttryckt mig väldigt positivt om.

Kristdemokraterna har som enda parti gått på Propositionsutredningens förslag om att kriminalisera bägge parter som är inblandade i prostitution. Jag är den förste att medge att detta är ett utomordentligt besvärligt område – egentligen ur alla synvinklar. Som jurist är det naturligtvis väldigt lätt att hamna i den positionen att man säger att det inte går att lagstifta om detta. Det är tekniskt sett näst intill omöjligt att hantera detta, och det är inte bra att stifta lagar som man nästan på förväg vet inte kan komma till tillämpning.

Mot detta står emellertid att prostitution som företeelse är oacceptabel. Det är ytterst fråga om att kränka människovärdet. I ett civilt utvecklat samhälle kan vi inte passivt sitta och åse den här företeelsen – en företeelse som också rent av växer, utvecklas och förvärras. Lagstiftningen har normativ kraft. Undantagsvis kan det vara ett avgörande skäl, och i det här fallet har vi kristdemokrater kommit fram till att det väger över. Prostitution skall alltså kriminaliseras. Prostitutionsutredningen, som har satt sig in i den här frågan ganska ordentligt, har också kommit fram till att man skall kriminalisera bägge parter.

En utgångspunkt måste vara att vuxna myndiga människor som har full rättskapacitet också ansvarar för vad de gör – vare sig de är kvinnor eller män. Det är oerhört centralt. Vi har haft olika bakgrund här i livet, och det kan vara bekymmersamt på det ena eller andra sättet. Men med ett modernt kriminologiskt synsätt är utgångspunkten att varje människa kan ansvara för sina handlingar. Eftersom prostitutionen som företeelse, dvs. att man kommersialiserar sexualiteten, är oacceptabel och eftersom det är två parter inblandade skall bägge kriminaliseras.

Det finns också ett praktiskt, handfast argument för detta som Prostitutionsutredningen åberopar, nämligen att man måste få tekniska medel för att ingripa när det gäller nyrekryteringen inom den här verksamheten. Man måste också ha medel för att polisiärt kunna gripa in i den prostitution som importerats från utlandet. Det är inte bara så att man löser detta genom att minska efterfrågan hos männen, utan man måste nog också tyvärr ingripa mot kvinnorna – men då på ett sådant sätt att det sociala vårdbehovet får ett stort utrymme. Det handlar om att komma in tvåångsmässigt, men sedan måste vederbörande ges möjligheter att bli omhändertagen på ett adekvat och rimligt sätt. Därför har vi kristdemokrater landat i uppfattningen att man skall kriminalisera bägge parter.

Jag tänker avstå från att utveckla kristdemokraternas tankar när det gäller betänkandet i övrigt – möjligen med ett undantag. Någonstans står det skrivet om sambandet mellan våldspornografi och våld mot kvinnor. Intuitivt känns det som att det inte kan vara möjligt att man i ett utvecklat land tillåter sig att ha den typen av aktiviteter som projiceras genom våldspornografin. I vad mån vi vetenskapligt måste belägga sambanden här kan man fundera över. Men det måste väl ändå vara värdefullt att se över de här frågorna mer konkret, och ganska snabbt.

I och för sig tycker jag att man bara rätt av skulle kunna säga: Det här skall bara inte få förekomma. Men behövs det mer utredning, så gärna det. Men då skall det ske snabbt och mycket målinriktat så att vi får ett

*Fel! Okänt
växelargument.*

material att ta ställning till. Vi måste rensa upp på den här kanten ganska snabbt. Ytterst gäller det helt enkelt att våga stå för vissa värden. Svårare än så är det inte. Man behöver nog inte vara särskilt utvecklad för att begripa vad man inte kan stå ut med och vad man kan stå ut med.

Anf. 12 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall mycket kort bara be att få instämma i det särskilda yrkande som Rolf Åbjörnsson har gjort från talarstolen när det gäller mom. 3.

(forts. 6 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.55 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

5 § Frågestund

Anf. 13 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Nu följer frågestund. Får jag be regeringens representanter komma fram och sätta sig framför talmanspodiet. Följande statsråd kommer att delta: statsminister Göran Persson, utbildningsminister Carl Tham, inrikesminister Jörgen Andersson, miljöminister Anna Lindh, statsrådet Maj-Inger Klingvall, statsrådet Leif Pagrotsky, statsrådet Thomas Östros och statsrådet Ulrica Messing.

Statsministern besvarar allmänpolitiska frågor. Frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Riskersättning till svenskar i FN-uppdrag

Anf. 14 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag har en fråga till Göran Persson. Det gäller den konflikt som har varit mellan de FN-soldater som skall åka till Västsahara som minröjare och Försvarsdepartementet och regeringen ytterst. Jag har förstått att konflikten just har lösts eller att det finns ett förslag som förhoppningsvis löser saken.

Jag vill fråga statsministern om det mer principiella. Sverige har ett oerhört viktigt internationellt uppdrag. Vi har lång tid vetat om att det här skall ske. Hur kan man framöver se till att det inte blir den här typen av problem på ett mycket sent stadium? Under en kort period har det sett ut som om detta skulle kunna stoppa hela det svenska deltagandet.

Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det är sant att den akuta situationen är utklarad. Vi har hittat en lösning. Den består i att det blir ett något högre risktillägg. Kostnaden för detta täcks inom de ramar som försvaret har. På så sätt blir det försvarets ansvar att se till att finansieringen finns på plats.

Det olyckliga i sammanhanget är ju att regeringen dras in i näst intill en förhandling om ersättningar och att det sker offentligt och under former som inte är ägnat att väcka förtroende. Vi ser nu över regelverket för att se till att hela frågan om ersättningar i fortsättningen sköts av försvaret.

Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag är naturligtvis väldigt glad att den akuta konflikten är löst. Jag ser det som oerhört väsentligt att regeringen fullföljer det här uppdraget.

Efter att ha vistats bara några dagar i området har jag också viss förståelse för att de som skall åka ut anser att det behövs ett extra risktillägg. Det är en oerhört arbetsam miljö.

Jag menar att det är väsentligt för framtiden att se över reglerna. Sverige har ett så starkt och gott namn internationellt, och jag hoppas att vi även framöver skall ta många fler uppdrag av den här karaktären. Då kan det inte vara så att problemen löses i sista sekunden. Det måste finnas ett regelverk för detta. De som skall åka ut måste vara klara över villkoren på ett tidigt stadium. Det höjer inte Sveriges anseende internationellt när det kommer ut att den här typen av problem inte är avklarade innan.

Anf. 17 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Villkoren var klara i förväg, men de ansågs ju inte goda nog. Sedan uppstod en förhandlingssituation där regeringen drogs in. Det kastar en skugga över hela missionen. Det är inte bra. Att hamna i en publik förhandlingssituation är naturligtvis ägnat att skada förtroendet. Därför kan vi inte leva med en sådan situation.

Hela systemet med regeringen som part i dessa förhandlingar kommer nu att ses över. Förhoppningsvis blir det försvaret som ensamt kommer att klara ut detta i fortsättningen.

Tunnelbygget genom Hallandsåsen

Anf. 18 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag har en fråga som gäller följderna för de näringar, livsmedelsproduktionen och turismen, som drabbades av miljökatastrofen orsakad av missgrepp i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Jag förmodar att statsministern eller miljöministern är beredd att svara.

I ett tidigt skede ställde regeringen i utsikt att drabbade av miljökatastrofen skulle stå skadeslösa. Näringarna har bl.a. ansökt om vissa statliga medel avsedda för informationsverksamhet. Alla vet att Bjärehalvön är extremt beroende av turismen och inte minst av färskpotatisproduktionen, som nu är högaktuell. Dagens situation är den att riskområdena är avvecklade och några hälsorisker vid konsumtion av produkter från Bjärehalvön föreligger inte. Men oron är ändå stor för vad effekterna skall bli nu när konsumenterna skall köpa produkterna.

Mot den här bakgrunden är det mycket viktigt att riktig information utgår. Berörda näringar har inte de resurser som behövs för detta. Mot den bakgrunden vill jag då ställa frågan: Varför har regeringen ännu inte gett några besked på näringarnas ansökningar? Kommer regeringen att anslå de medel som behövs, och i så fall när?

Anf. 19 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det som inträffade var naturligtvis en tragedi för de boende. Skanska och Banverket garanterade att de skulle se till att de skadelidande fick ersättning. Såvitt jag har förstått har Skanska och Banverket också tagit sitt ansvar. De som har drabbats har fått ekonomisk ersättning för att göra skadorna så små som det någonsin är möjligt.

Sedan har det också funnits en begäran från landshövdingen om statliga medel för informationsinsatser. Denna ansökan har återkallats eftersom samma belopp ställdes till förfogande från Skanska och Banverket. I och med att de utlovade pengarna i stället kom från Skanska och Banverket återkallade länsstyrelsen och landshövdingen ansökan till regeringen.

Anf. 20 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag känner väl till detta och den uppgift som landshövdingen fick av regeringen att utreda och ställa eventuella krav. Det har gjorts. Det är också riktigt att man har dragit tillbaka den här ansökan. Man frågar sig litet oroat varför.

Trots att man just nu är inne i ett intensivt skede när det gäller skörden av färskpotatis och när turismen också startar upp, har dessa näringar ännu inte fått några besked. Jag tycker att det är en brist hos regeringen att den inte har gett de beskedet.

Anf. 21 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! De har fått besked av landshövdingen och länsstyrelsen att det finns resurser som har utlovats av Skanska och Banverket. Jag förutsätter att de inblandade därmed också tar det ansvaret. Skanska och Banverket har ett ansvar för det som har skett. De skall också se till att de skadelidande inte drabbas ekonomiskt av detta.

Sedan tycker jag att vi alla har ett ansvar för att se till att inte näringarna i Båstad blir drabbade. Vi måste alla vara med och sprida informationen om att det inte är farligt att äta mat från trakten. Detta är även i fortsättningen ett underbart turistlandskap. Vi har ett gemensamt ansvar för detta. Jag tror att Ingvar Eriksson och jag skall delta i samma arrangemang på lördag för att visa att Båstads framtid skall vara säkrad.

Frikyrkliga teologiska högskolor

Anf. 22 TUVE SKÅNBERG (kd):

Herr talman! Min fråga går till utbildningsminister Carl Tham med anledning av en debatt vi hade i tisdags om de frikyrkliga teologiska högskolorna. Teologiska Högskolan i Stockholm, Örebro Missionskola och Johannelunds Teologiska Institut har under en lång följd av år bedrivit en mycket värdefull utbildning. Nu har den breddats så att de får lov

att ge teol. kand.-examen. Där går blivande präster och frikyrkliga pastorer. Där går blivande lärare och flera andra.

Men av den stora satsningen på 68 000 nya platser har inte en enda tillförts dessa frikyrkliga teologiska högskolor. Jag har läst protokollet och noga tittat på vad utbildningsministern sade den 26 maj. Han sade att någon del av de 325 platser som skall beslutas om och fördelas år 2000 skall kunna utnyttjas för dessa utbildningar. Det skulle möjligen kunna vara rimligt med en viss utbyggnad.

Skulle utbildningsministern vilja precisera sig? När kan skolorna räkna med en utbyggnad och i vilken storleksordning?

Anf. 23 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Som Tuve Skånberg helt riktigt påpekade talade vi om den här saken bara för några dagar sedan. Det är helt rätt att det har skett en mycket stor utbyggnad av den högre utbildningen. Protokollet är också helt rättvisande. Jag sade precis det som nyss lästes upp, och jag har ingenting mer att tillägga. Utbyggnaden kommer att ske, och fördelningen av platserna när det gäller år 2000 kommer att ske senare. Jag har på den punkten ingen annan information än den som jag gav häromdagen.

Anf. 24 TUVE SKÅNBERG (kd):

Herr talman! Det är inte så att jag vill klaga på möjligheten till utbyggnad. Men jag vill naturligtvis ge utbildningsministern möjlighet att underlätta för de teologiska högskolorna, som ju med hänsyn till utbildningsplatserna, de rent lokala förhållandena, lärarna, möjligheten att bo osv. behöver planera. Finns det ingen möjlighet att antyda vilken riktning det handlar om? Är det en större del av de 325 platserna, eller en mindre del?

Anf. 25 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Jag har inte något annat besked att ge än det jag nyss gav och det jag gav häromdagen. Det här kommer inom sinom tid, och det är inte fråga om att nu precisera detta. Det får ske i samband med en senare budgetbehandling.

Transport av radioaktivt material

Anf. 26 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Den här frågan tänker jag ställa till inrikesministern som är ansvarig för transporter.

Som vi vet håller flera huvuden på att rulla i Tyskland på grund av transporter av radioaktivt material som har läckt. Jag har tidigare ställt frågor här i den svenska riksdagen om flygtransporter. Men nu tänker jag ta de landbaserade.

Det är en hel del som kommer in i landet, både till Studsvik och ut härifrån, och som transporteras mellan kärnbränslefabriken i Västerås och de olika reaktorerna. För några år sedan tappade en bil uranhexafluorid. Det var en skandal.

Vad jag förstår kontrollerar man på ABB Atom sig själv. Jag vill höra om inrikesministern tycker att det är rätt och att det räcker med det. Skall man som eget företag kontrollera sig själv?

Anf. 27 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Det måste vara ett missförstånd. Ansvarig för transportererna är kommunikationsministern. Gäller det övriga miljötransporter ligger det också på kommunikationsministern. Jag har icke något beredningsansvar för de frågorna.

Anf. 28 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Enligt uppgift skulle det vara inrikesministern. Men jag kan fortsätta därför att jag vet att Anna Lindh är inkopplad. Jag vet att folkampanjen har varit på Miljödepartementet och frågat om just de här sakerna. Om företag gör sina egna kontroller, hur skall då myndigheter och departement veta att de är tillräckligt noggrant skötta? Hur kan man t.ex. mäta alfastrålar, där det räcker med att det är ett papper som ligger mellan innehållet och det som är utanför?

Jag tycker att det är en allvarlig fråga om man låter ABB Atom kontrollera sig själv och från departement och myndigheter inte ställer höga krav. Tyskland har nu tydligen ställt upp på ett tiopunktsprogram. Sent vaknar syndaren.

Anf. 29 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! När det gäller transporter av radioaktivt material är våra ansvariga myndigheter naturligtvis väldigt måna om att det skall ske på ett så tryggt och säkert sätt som det någonsin är möjligt.

Även om man inte har kontroll över varje enskild transport har man ändå mycket tydliga regler för hur rutinerna runt transportererna skall ske, för hur transportererna skall fungera och för att alla säkerhetskrav skall vara uppfyllda. När det gäller de enskilda transportererna måste naturligtvis företagen ta ansvar för att man följer de rutiner som säkerhetsmyndigheterna har ställt upp.

Jag vet att jag tidigare särskilt har tittat på transportererna när det gäller radioaktivt material. Säkerhetsmyndigheterna har där gjort specialgranskningar de senaste åren. Jag tror inte att det finns någon anledning till oro på det området. Det följs med största noggrannhet, både av de ansvariga myndigheterna och naturligtvis av företagen själva.

Uppförandekod för vapenexport

Anf. 30 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag har en fråga till Leif Pagrotsky. Det gäller uppförandekoden som är beslutad inom EU när det gäller vapenexporten. Jag vill fråga om detta innebär någon förändring för Sveriges uppförande när det gäller vapenexport.

Anf. 31 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Det var mycket glädjande för Sverige att EU:s utrikesministrar i måndags kunde enas om principerna för en skärpt och mer

precis uppförandekod vad gäller vapenexport från EU. Men jag tror inte att skärpningen blev så kraftig att den kommer att påverka Sverige. Vi har regler som är mycket strängare än de som gäller i så gott som alla de andra länderna. Vad vi nu gör är att vi höjer minimigränsen ganska rejält. Jag tror att skillnaden mellan våra länder kommer att minska. Möjligheten till samarbete vad gäller vapenproduktion och sådant kommer därmed också att underlättas.

Det viktigaste området för svenskt vidkommande i de här förhandlingarna har varit att lyfta fram de mänskliga rättigheternas betydelse i köparlandet och att det skall vara ökad öppenhet, ökad offentlig redovisning av vad som sker i de olika ländernas vapenexport.

På det sistnämnda området nådde vi tyvärr inte ända fram. Men vad gäller de mänskliga rättigheterna fick vi ett bra stöd, och det blev en mycket bättre skrivning i den nuvarande exportkoden än vad det var i den tidigare.

Anf. 32 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Innebär detta – vill jag fråga handelsministern – att det kan bli en ökning av vapenexporten från Sverige eftersom Sverige kanske redan tidigare uppförde sig hyggligt?

När det gäller mänskliga rättigheter har jag en konkret fråga. Det gäller Pakistan. Jag har precis fått veta att man har genomfört två stycken kärnvapenprov. Det har precis kommit på nyheterna. Jag är ordförande i riksdagens MR-grupp, och vi skriver kontinuerligt brev till Pakistan när det gäller allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter.

Jag vill fråga: Hur bedömer regeringen uppförandekoden? Har den någon betydelse för den svenska regeringens agerande när det gäller vapenexport till Pakistan, som uppför sig mycket olämpligt och illavarslande för mänskligheten när det gäller såväl kärnvapenprovsprängningar som mänskliga rättigheter?

Anf. 33 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Sverige reagerade omedelbart och oerhört kraftfullt när Indien gjorde sina sprängningar. När Pakistan nu på samma sätt begår samma handling kommer det naturligtvis att ge precis samma reaktion från svensk sida. Jag kan inte tänka mig annat än att några nya affärer med Pakistan inte kan komma i fråga. Jag kan inte förstå hur den affär med Pakistan skulle se ut som vi skulle gå med på efter det att det här har skett.

Vi kommer i den mån vi är absolut tvungna att göra saker som följer av kontrakt om de inte kan brytas. Men vi kommer inte att göra några nya affärer med Pakistan efter det att man har sprängt kärnladdningar.

Folkomröstning om EMU-medlemskap

Anf. 34 SVEN BERGSTRÖM (c):

Herr talman! I Danmark, vårt broderland i söder, håller man som bekant i dag en folkomröstning om Amsterdampfördraget. I tre av EU-länderna bedömer man det som så viktigt att förankra EU:s nya fördrag

att folket får vara med och bestämma. I Sverige har som bekant riksdagen godkänt fördraget utan någon särskilt mera omfattande debatt.

När det däremot gäller ett medlemskap i EMU, det tredje steget av den ekonomiska och monetära unionen, har många, inklusive statsministern, sagt att det är rimligt med en folkomröstning.

Det som bekymrar många i dag är dock att vi i Sverige, trots beskedet att vi skall få folkomrösta, ändå så sakta glider mot och så till den grad anpassar oss till EMU att ett medlemskap måhända bara blir en formalitet om några år.

Jag skulle vilja fråga statsministern om och i så fall på vilket sätt han är beredd att medverka till att svenska folket faktiskt får avgöra EMU-frågan. Jag menar att det vore förödande för människors tilltro till demokrati och medinflytande om vi om några år i praktiken inte skulle ha något verkligt val i fråga om EMU-medlemskap.

Anf. 35 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Vi har varit väldigt tydliga på den här punkten. Ett medlemskap i EMU skall underställas svenska folket för prövning. Det kan ske genom en folkomröstning eller i anslutning till ett riksdagsval. Jag har själv drivit den linjen hårt och tydligt, eftersom jag betraktar det här som ett av de största beslut som vi kommer att medverka i. Det är ett beslut som kommer att sluta antingen i ett nej eller i ett ja. Båda ställningstagandena är av mycket stor omfattning.

Vi har i Sverige en demokratisk tradition som säger att den här typen av frågor innan vi går till beslut skall diskuteras i grunden. Vi kommer därför från regeringens sida att medverka till att en sådan diskussion startar under hösten efter riksdagsvalet. Jag hoppas att partier, folkbildningsorganisationer och även andra deltar i detta.

Jag tror att det vore en utomordentligt stor tragedi för Sverige, om vårt land blev medlem utan att ha haft en diskussion eller om vi utan att ha genomfört en diskussion skulle välja att stå utanför. På den punkten är det alltså kristallklart. Vi skall debattera och diskutera i lugn och ro, men det är också viktigt att vi hela tiden har ett sådant läge att vårt land, om vi vill det, också skall kunna bli medlem.

Det är sant att den anpassning som Sven Bergström nämner i sin fråga till en del kan vara av teknisk art, men vi bör också öppna för att kunna säga ja, om vi vill göra det. Det omvända, att inte göra sådana anpassningar, är ju i praktiken att säga nej utan att ha fått ett folkligt utslag.

Det absolut mest grundläggande är ändå att svensk ekonomi nu är i sådan ordning att vi får vara med, om vi vill, och att vi är starka nog att stå utanför, om vi väljer detta.

Anf. 36 SVEN BERGSTRÖM (c):

Herr talman! Allt det som statsministern sade lät bra, och det är lätt att instämma i det, men alla kan se att det väldigt tydligt glider i en viss riktning. Jag tror att väldigt många människor är oroliga för att anpassningen går så långt att det i praktiken om några år bara är en formalitet för oss att säga ja. Om företag, banker, försäkringsbolag, hela samhällssystemet inklusive börser, företagsredovisningar osv. anpassar sig till detta, kan det bli väldigt svårt att säga nej.

Det besked som jag är ute efter gäller därför om statsministern är beredd att medverka till att det blir ett verkligt val och inte bara en formalitet när vi går till omröstning om EMU.

Prot. 1997/98:114
28 maj

Anf. 37 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag har kanske investerat mer än någon annan i just en sådan position. Jag har den övertygelsen att detta är det största beslut som jag kommer att medverka i, av samma omfattning och dignitet som medlemskapet i EU fastän av ett annat slag. Det kan få långtgående konsekvenser, långt utöver den monetära politiken.

Den tradition som jag är fostrad i och den studiecirkeldemokrati som vi har i Sverige säger mig att det här är en fråga som folket skall ha tid att sätta sig in i. Under den tid när vi förbereder oss skall vi se till att vi kan gå med, om vi bestämmer oss för att gå med. Vi skall inte smygavstå genom att aktivt låta bli att ta beslut som möjliggör ett medlemskap.

Man kan alltså lika gärna vända på Bergströms invändning. Om vi nu skulle försätta oss i ett läge där vi avstod från att förbereda oss, skulle det i praktiken innebära att vi inte kan säga ja, om svenska folket så småningom skulle vilja göra detta.

Fisklådor

Anf. 38 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! En finess med de här frågestunderna är att man kan varva frågor av stor betydelse för landet med relativt små frågor. Jag skall ställa en fråga till handelsministern.

Jag läste i en tidning i dag att en man som heter Gösta Nilsson har tillverkat fisklådor av trä i 60 år. Nu säger man att han inte får fortsätta med detta och hänvisar till att de enligt EU i fortsättningen skall vara tillverkade av plast.

Det här är egentligen en bagatellfråga, men den har stort symbolvärde för svenska folket. Många retar sig på sådant här. Vi har i många år transporterat fisk i trälådor, och nu säger EU att vi inte får göra det. Jag ställer min fråga till handelsministern, eftersom jag har uppfattat att det är han som i regeringen ansvarar för frågor om fisklådor.

Anf. 39 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Som fisklådeminister skall jag be att få säga att det är min uppfattning att EU lägger sig i för mycket smådetaljer. Man ägnar för mycket kraft åt frågor som jag skulle vilja betrakta som strunt.

Just i det här speciella fallet vet jag inte riktigt vad saken gäller. Jag skall ta reda på det, och om skadeverkningarna kan begränsas skall jag gärna göra något för det.

Men låt oss, som sagt, försöka få EU att mer jobba med väsentligheter som rör människorna i deras vardag på ett positivt och konstruktivt sätt, så att EU kan bli mer populärt, uppskattat och respekterat i Sverige. Det är så EU kan bli bättre, inte genom att satsa på dyra reklamkampanjer för att informera bort EU:s impopularitet.

Låt oss tillsammans göra en insats för fisklådorna, så kan det kanske också bli en insats för EU.

Anf. 40 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Det är roligt att det ibland kan bli litet skratt här i kammaren, men just sådana här frågor är, precis som handelsministern

*Fel! Okänt
växelargument.*

säger, för många människor väldigt besvärande. Det finns notoriska EU-motståndare som önskar att vi skall presentera så mycket besvärligheter som möjligt i samband med EU. Det gäller för oss att ge dem så litet rätt som möjligt.

Jag kan lämna över den här artikeln till handelsministern. Gösta Nilsson bor i Gällared. Han har 20 000 lådor i lager som handelsministern kan hjälpa honom med att sätta sprätt på. Med tanke på frågans symbolvärde är jag glad för att handelsministern svarade så som han gjorde. Det är den typen av besked som svenska folket behöver. Vi skall inte i en massa struntfrågor behöva ta hänsyn till EU.

Handelsministern kan kanske också kommentera det förhållandet att det lär finnas svenska byråkrater – dock givetvis inte tillhörande regeringen – som handlägger sådana här ärenden på ett sådant sätt att de här problemen med EU förstärks. Det krävs större mod från våra svenska EU-byråkrater, eller hur?

Anf. 41 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Vi skall arbeta för att EU:s regler blir mer realistiska och inriktade på väsentligheter. Men jag har den ganska bestämda uppfattningen att vi på ett lojalt sätt måste tillämpa även de regler som vi ogillar, även om vi tycker att de innebär onödigt krångel och byråkrati. Det gäller inte minst på jordbruksområdet, dit fisket ju ofta förs bl.a. på grund av gemensamma stödsystem. Man har där en överdriven byråkrati, som konsumerar en alldeles för stor del av stödpengarna.

Jag tycker dock inte att vi skall uppmana våra myndigheter att strunta i EU:s regler. Vi skall följa dem lojalt så länge de gäller men kan också försöka ändra dem.

Änkepensionen

Anf. 42 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag har en fråga till socialförsäkringsministern. Jag har nyligen träffat ett antal bekymrade änkor ute på Mynttorget, och eftersom vi nästan varje dag får höra från regeringen hur god vår ekonomi är för närvarande, skulle jag vilja fråga om socialförsäkringsministern är beredd att lägga fram ett förslag om att ge änkorna deras rättmätiga pension tillbaka och när vi i så fall kan vänta oss ett sådant förslag.

Anf. 43 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Den besparing som vi har gjort på änkepensionen innebär en inkomstprövning på folkpensionsdelen av änkepensionen. När det däremot gäller den stora delen av efterlevandepensionen, nämligen ATP-delen, har vi inte gjort några förändringar. Regeringen avser inte att göra några förändringar vad gäller folkpensionsdelen, utan den besparing som vi har gjort ligger fast.

Anf. 44 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det var ett dystert besked. Jag tror att landets änkor kommer att lyssna noga på vad som här sägs. Det är faktiskt inte några

rika änkor, som mina socialdemokratiska kolleger i utskottet påstår, utan det är änkor i mycket små omständigheter som har drabbats av detta.

Jag vill se det här i belysning av ett annat förhållande. Vi har från fem politiska partier i tisdags tagit ett beslut om det kommande pensionssystemet. Hur i fridens namn skall vi kunna lita på att det i fortsättningen får ligga kvar, när man med ett penndrag har kunnat ändra änkornas situation?

Anf. 45 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Det var ju inte på något sätt med glädje utan med mycket stort svårmod som vi fick göra en besparing på änkorna på grund av den raserade ekonomi som vi fick ta över 1994. Det är skälet till de besparingar som vi har genomfört under de gångna fyra åren och som verkligen inte har varit lätta. Vi hade naturligtvis med betydligt större glädje från regeringens sida sett att vi inte hade behövt göra någon besparing på änkorna.

När det gäller det nya pensionssystemet vill jag peka på att de fem politiska partierna i Genomförandegruppen kommer att ta ställning till frågan om efterlevandepensionen när dess utredningsarbete är klart.

Jag är något förvånad över Gullan Lindblads fråga hur vi skall kunna lita på att det får ligga kvar. Det är fem politiska partier som gemensamt har kommit överens om det reformerade pensionssystemet.

Vapenexport till Indien och Pakistan

Anf. 46 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag tänker följa upp frågan om Pakistan. Kärnvapen är det absolut största hot vi har i vår värld i dag. De senaste veckorna har vi fått uppleva hur man i den absolut fattigaste delen av världen börjar testa kärnvapen. Indien började, och Pakistan följer efter. Det är två länder som Sverige ganska länge har haft vapenexport till. Jag var litet förundrad över handelsministerns svar tidigare.

Min fråga är naturligtvis: Kommer regeringen att stoppa alla leveranser till Pakistan och Indien efter dessa sprängningar? Vad kommer regeringen i övrigt att göra för att agera kraftfullt mot detta?

Det som handelsministern sade och som bekymrade mig extra var att det var nya exportleveranser som man inte kunde tänka sig. Jag visste inte ens att det var aktuellt att exportera vapen till Indien och Pakistan i det läge som faktiskt har varit i fråga om dessa båda länder under en ganska lång tid. Följdleveranser skulle inte gå att stoppa. Vi måste väl kunna agera även vad gäller följdleveranser utifrån att det är fråga om att rädda fred.

Anf. 47 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Sverige har en restriktiv politik för vapenexport till Indien och Pakistan. Under förra året exporterade vi till Pakistan för 5 miljoner kronor och till Indien för 8 miljoner kronor. Jag kan inte påstå att jag gör någonting oerhört kraftfullt om jag säger att vi skall dra ned, för det går inte att dra ned med mer än 13 miljoner även om vi skulle dra ned till noll.

Vi kommer inte att gå med på att bevilja tillstånd till nya affärer. Det pågår kanske marknadsföring och förhandlingar – vad vet jag? Jag har ingen klar bild av det för ögonblicket. Men mitt besked är att det som nu har skett förändrar den säkerhetspolitiska bedömningen, *Frågestund* förändrar vår politiska bedömning. Jag kan inte se att det finns utrymme att göra någonting annat än att säga att den här regionen inte skall ha mer svenska vapen. Men Sverige honorerar ingångna avtal. Om EU eller FN beslutar om ett embargo skulle jag inte ha någonting emot det. Då skulle självklart allting avbrytas tvärt. Så länge det inte är fallet tänker jag fullfölja den linje som ni i Sveriges riksdag bestämt, att ingångna avtal skall följas. Men det skall göras en mycket sträng bedömning i det enskilda fallet av vad som är nödvändigt och vad vi kan påverka. Där vi kan påverka skall vi göra det så att Indien och Pakistan förstår vad vi menar.

Anf. 48 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Min naturliga följdfråga blir: Kommer Sverige att agera för att EU eller FN skall upprätta ett embargo mot fortsatt vapenexport till dessa båda länder i det här läget?

Anf. 49 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Vid EU:s utrikesministermöte i måndags var ett av de förslag som Sverige framförde vid bordet att EU kollektivt skulle göra på det här sättet. Nu funderar länderna på detta och kommer att träffas igen snart. Det samlade paket med åtgärder som man funderar på mot Indien utgår jag från nu också kommer att gälla Pakistan. Vad det konkreta utfallet blir får vi vänta med ett par veckor till.

Hyrorna

Anf. 50 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag är litet osäker på om jag skall ställa frågan till statsministern, skatteministern eller inrikesministern. Det handlar om hyrorna i det bostadsområde som jag själv bor i. Vi har just fått besked om att det inte kommer att bli någon hyressänkning. Det har varit en del spekulationer om det. Man skall komma ihåg att hyrorna i allmännyttan i Göteborg har ökat oerhört starkt under 90-talet i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen.

Nu har hyresgästerna kunnat se på TV och läsa i tidningarna om att ägare av villor i attraktiva områden utanför Stockholm och Göteborg skall kunna få en skattesänkning med i storleksordningen 1 000 kr i månaden.

Då skulle jag gärna vilja att någon av de tre nämnda ministrarna gav mig ett litet råd: Vad skall jag svara dem när de frågar mig hur riksdag och regering kan bedriva en så oerhört orättvis fördelningspolitik att man sänker bostadskostnaderna starkt för ägare, också rika ägare, av stora villor men inte gör någonting åt hyrorna?

Anf. 51 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Först och främst skulle jag vilja säga att regeringens framgångsrika ekonomiska politik som har lett till oerhört låga räntor, de lägsta på 40 år, har bidragit till att även de hyresförhandlingar som har skett under den senaste tiden rätt ofta landat på oförändrade hyresnivåer. Ibland har vi sett exempel på sänkta hyresnivåer.

När det sedan gäller den åtgärd som vi har kommit överens om med Centerpartiet och som Johan Lönnroth refererade, dvs. sänkningen av fastighetsskatten, är det så att det är parterna på hyresmarknaden som skall förhandla om hyrorna. Jag har noterat att det finns ett antal allmännyttiga företag som har sagt att detta skall få genomslagskraft på hyrorna. Det tycker jag är rätt naturligt, eftersom man också motiverar förändringar uppåt på motsvarande sätt. Jag tror att det kommer att få genomslag, men det är parterna på hyresmarknaden som skall förhandla.

Det hade naturligtvis varit bra om också Vänsterpartiet hade ställt upp så att vi hade fått en full effekt på krisårgångarna när detta diskuterades i bostadsutskottet. Med det förslag som ni var beredda att ansluta er till skulle endast två tredjedelar av krisårgångarna vara hjälpta, och en tredjedel skulle stå utanför.

Anf. 52 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag måste medge att jag blir ganska upprörd över Jörgen Anderssons svar. Det var faktiskt Vänsterpartiet som tillsammans med regeringen gjorde upp om den större delen av budgetsaneringen. En del av detta var en höjning av fastighetsskatten. Det var inte vårt förslag. Motvilligt gick vi med på höjningen av fastighetsskatten för att klara det stora budgetunderskottet.

Vi lade fram nya förslag i bostadsutskottet och talade på andra sätt tydligt om att vi är beredda att göra ansvarsfulla förändringar inom skattepolitik och bostadspolitik, så att man i första hand ser till att det kommer hyresgästerna till godo. Vi hade förslag som var billigare än de som ni nu har gjort upp med Centerpartiet om och som hade en fördelningspolitiskt långt riktigare inriktning. Sedan anklagar ni tydligen oss för att på något märkligt sätt ha tvingat er till en uppgörelse med Centerpartiet om att åstadkomma mycket stora sänkningar av skatten för de allra rikaste i det här samhället, ovanpå de stora skattesänkningar som höginkomsttagare dessutom skall få nästa år. Jag tycker att det är upprörande.

Anf. 53 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Herr talman! Faktum, Johan Lönnroth, är att ni lade fram förslag som anslöt sig till den borgerliga oppositionens förslag i bostadsutskottet och som innebar att endast två tredjedelar av krisårgångarna skulle bli hjälpta. En tredjedel skulle inte bli hjälpta vid infasningen av fastighetsskatten. Vårt förslag om att trappa av räntebidragen i långsammare takt skulle hjälpa alla krisårgångarna. Det är fakta.

Ni fick också ett förslag om att göra ytterligare för krisårgångarna, men ni försatte er i en situation där ni skulle hämta hem förslagen både från den borgerliga oppositionen och från oss. Det var en helt omöjlig situation. Därför skulle ni ha valt sida, men ni hade inte förmågan att göra det.

Anf. 54 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan vi går vidare vill jag meddela, för den händelse kammarens ärade ledamöter inte känner till det, att systemet med följdfrågor från andra ledamöter enligt ett beslut i talmanskonferensen har upphört att existera.

Företagshälsovården

Anf. 55 TOMAS ENEROTH (s):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Messing om något som kanske är av något mindre dignitet än EMU och fastighetsskatt men som icke desto mindre är viktigt för alla dem som nu får jobb. Det går ju bra för Sverige. Det gäller företagshälsovården och vad som händer med den framöver.

Det fina i Sverige har varit att vi har haft en företagshälsovård som arbetat mycket med förebyggande arbete och skyddsingenjörer som har sett till att vi har haft en god arbetsmiljö och en god arbetsorganisation. Men min erfarenhet under de senaste åren har varit att detta har urholkats kraftigt. Vi har fått en försämring av företagshälsovården och i stora delar en förvandling till sjukstuga eller till att man snarare koncentrerar sig på undersökning av nyanställda i stället. Det har varit en utredning om detta som presenterades relativt nyligen.

Mot bakgrund av det vill jag fråga statsrådet om hon avser att ta några initiativ till att stärka företagshälsovården och se till att vi återigen i Sverige får en företagshälsovård av bra kvalitet som arbetar förebyggande för att stärka skyddet på arbetsplatserna.

Anf. 56 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Tyvärr är det så, Tomas Eneroth, att den här frågan har Margareta Winberg ansvar för. Jag kan den därför inte i detalj. Däremot vet jag att det är en departementspromemoria ute på remiss, och jag vet att Margareta Winberg anser att den här frågan är väldigt viktig. Vi skall bevaka den och naturligtvis se till att det skall fungera bra i framtiden. Jag tar med mig frågan till min kollega på Arbetsmarknadsdepartementet.

Propositionsavlämnandet

Anf. 57 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till statsministern.

En av regeringens viktigaste uppgifter är att lämna bra förslag till riksdagen i form av väl genomarbetade propositioner. Det är också viktigt att förslagen kommer i utsatt tid. För ett halvår sedan frågade jag statsministern angående de många försenade propositionerna, men tyvärr måste jag återkomma i detta ärende.

Det verkar inte som om regeringen har förstått vilken skadlig osäkerhet som skapas för Sveriges näringsliv när regeringen aviserar förslag som inte kommer. I den plan som Regeringskansliet gav ut i januari förutskickades att 44 propositioner skulle lämnas den 25 maj. I själva verket kom bara 17. Man måste fråga sig om det råder oenighet inom regeringen

eller varför man annars väljer att riskera att minska arbetstillfällena i vårt land.

Jag vill då fråga: Är statsministern beredd att göra något för att minska den osäkerhet som regeringen har skapat, eller måste vi byta regering för att få nya jobb i näringslivet?

Anf. 58 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Det var litet svårt att förstå poängen i frågan, måste jag säga. Om det var någon särskild proposition som Fremling tänkte på kanske den i så fall skall pekas ut. Men det faktum att regeringen inte drabbar riksdagen med 44 propositioner utan i stället 17 tror jag inte påverkar sysselsättningen i svenskt näringsliv.

Vi hade däremot en gång i tiden en regering som påverkade sysselsättningen. Det var den mest kompetenta som detta land någonsin skådat, för att använda den regeringschefens omdöme. Det var nog snarare handlingarnas art och inte antalet propositioner som avgjorde utfallet i näringslivet.

Nu är investeringsklimatet gott. Nu är räntorna låga. Nu stiger sysselsättningen. Då kan man nog leva med att det blir litet färre propositioner från regeringen.

Anf. 59 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Det finns många exempel som visar att mitt resonemang inte bara är teoretiskt. Jag kan nämna ett. Regeringen avsåg att lägga fram ett förslag den 25 maj om bemanningskostnader inom sjöfarten. Förslaget har inte kommit, och Sverige riskerar att förlora många sjöfartsjobb.

Riksdagens kammarskansli har presenterat siffror som visar att regeringen har blivit allt sämre på att följa sina egna tidsplaner. Antalet propositioner som planerades men inte alls lämnades under hösten 1995, hösten 1996 och hösten 1997 var 12, 23 respektive 34. Antalet propositioner som faktiskt lämnades i tid var 61, 35 respektive 23. Båda kurvorna pekar således kraftigt åt fel håll.

Jag vidhåller att denna osäkerhet ger negativa signaler till näringslivet. Dessutom skapas svårigheter för myndigheter som skall skriva föreskrifter. Konkurrensen blir bristfällig, och färre jobb skapas i Sverige än om regeringen kunde planera bättre.

Anf. 60 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att svenskt näringsliv ser att det just nu går litet lättare. Det kan man nog notera om man tittar på detaljhandeln, och man kan se det i antalet nya jobb. Man kan se det i den fantastiska investering som GM gjorde – apropå diskussionen om investeringsklimatet här i kammaren för några månader sedan. Man kan se det på att vi har lägre ränta än danskar och norrmän och att vi snart är ifatt tyskarna.

Allt detta är vad företagsklimat handlar om. Om sedan en och annan proposition inte lämnas i tid skall vi rätta till det. Det skall vi inte nonchallera. Men jag undrar, Lennart Fremling, om inte detta sätt att dra våldsamma växlar på just det faktum att propositioner kommer för sent är ett uttryck för att det trots allt står ganska bra till i Sverige, när man får använda det som exempel på att företagsklimatet är dåligt.

Vi skall inte bara lägga fram propositioner i tid i fortsättningen. Jag hoppas också att vi skall bibehålla den typ av politik som nu har gett jobb och framtidstro i landet igen.

Prot. 1997/98:114
28 maj

Frågestund

Den ekonomiska politiken

Anf. 61 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Enligt ett TT-referat häromdagen yttrade statsminister Göran Persson bl.a. följande: Bildts utspel att ta bort hela fastighetsskatten, insikten om att vi är en minoritetsregering och den våldsamt uppskruvade atmosfären var anledningen till den här kompromissen. Kompromissen var den som avsåg att sänka fastighetsskatten från 1,7 % till 1,5 %, och Göran Persson ansåg sig vilja undvika en auktion på ytterligare sänkningar.

Insikten om att Socialdemokraterna har en minoritetsregering är i och för sig bra om än kanske något sent påkommen. I en ganska uppskruvad atmosfär kan man dessutom säga, herr talman, att Moderaterna med Bildt i spetsen och andra partier bl.a. har krävt en verklig vårdgaranti tillbaka och lägre inkomstskatter för låg- och medelinkomsttagare, och således inte bara som Socialdemokraterna vill sänkt skatt för utländska experter och sänkt förmögenhetsskatt för inhemska miljardärer.

Min fråga är nu: Är statsministern, för att om möjligt återvinna några förlorade socialdemokratiska röster detta valår, inte villig att söka tillmötesgå några av dessa oppositionens och opinionens krav?

Anf. 62 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Henrik Järrel är en av våra bästa valarbetare, och det har jag tyckt länge. Om han fick hålla på här i kammaren och räkna upp allting som Moderaterna föreslår skulle man snart sluta i det totala budgetmraset. Här var det lägre inkomstskatt, mer pengar till vården och lägre fastighetsskatt.

Visst kan man lova det, om man inte tror att man skall få regera. Men gör man regeringspolitik av det, Henrik Järrel, hamnar man omedelbart i stigande inflation, högre räntor, konkurser och förlorade jobb. Det är vi ute ur nu i Sverige. Vi tänker faktiskt från regeringens sida hålla fast vid den hårda politiken, eftersom vi vet att det bäst gagnar vanligt folk.

Att Högern aldrig har haft några svårigheter med att köra sönder offentliga finanser vet vi. Ni har alltid varit motståndare till den offentliga sektorn och välfärdspolitiken. Men när det gäller att stå här i kammaren och försöka slå blå dunster i ögonen på någon att detta skulle vara en politik som kan samla en majoritet, vet Henrik Järrel att om man frågar i valmanskåren är Högern isolerad. Möjligen kan den locka Folkpartiet och Kristdemokraterna att ställa upp här i kammaren, och det tycker jag är trist.

Anf. 63 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Det är faktiskt Göran Persson som slår röda dunster i folkets öron genom att påstå att vi har fått fler jobb. Vi hade färre jobb år 1997 än vad vi någonsin har haft i det här landet. Vi har en för låg tillväxt. Vi har en för liten skattebas därför att människor inte i tillräcklig

grad är i sysselsättning för att kunna betala skatter. Det vet Göran Persson lika bra som jag.

Min första fråga var mer motiverad av de reträtter som den socialdemokratiska regeringen under Göran Perssons minoritetsledning har tvingats till och förmodligen kommer att tvingas till innan vi har sett valdagen randas.

Anf. 64 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag hoppas att kammaren noterade att det var 1997 års sysselsättningssiffror som Henrik Järrel använde. Utifrån dem kanske han kan få stöd för sin synpunkt. Men det är 1998 nu, Järrel. Det är ett nytt år, och utvecklingen går snabbt åt rätt håll. Mot bakgrund av de aktuella siffrorna, den situation som vi just nu upplever, håller inte Järrels resonemang.

Visst har vi gjort reträtter. Det har vi gjort. Från 500 % ränta till 5 % – det var ingen dålig reträtt, Henrik Järrel. Det var ingen dålig reträtt för dem med lån på villor, för dem som hade småföretag och för dem som planerade att göra investeringar.

Visst har vi gjort reträtter, från 10 % arbetslöshet till under 6 %. Det var ingen dålig reträtt för dem som ville ha ett jobb.

Visst har vi gjort reträtter, från hög inflation till låg.

Visst har vi gjort reträtter, från 240 miljarder kronor i budgetunderskott till ett överskott på gott och väl 10–20 miljarder.

Så kan jag fortsätta att räkna upp de socialdemokratiska reträtterna, och folk kommer att begripa att det handlar om att inte retirera från välfärdssamhället utan att hävda grunderna för en gemensam trygg sektor för alla de människor som vet att om vi inte håller ihop blir det de svagaste som kommer i kläm. Där står striden. Från detta retirerar vi inte, Henrik Järrel. På andra sidan står ni i högern relativt ensamma.

Studerandes försörjning under sommarledigheten

Anf. 65 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har en fråga till utbildningsminister Tham. Det är möjligt att även andra ministrar skall ägna sig åt den, men det får regeringen själv avgöra.

Min fråga gäller hur studerande försörjer sig under sommaren. Det finns ett ganska stort antal studerande som har haft arbete. De har börjat en utbildning med tjänstledighet från arbetet, och under tiden som de har studerat har de fått uppgifter om att företaget är nedlagt och att det inte finns något att gå tillbaka till. De är inte berättigade till a-kassa. De får inte studiemedel under sommaren. De är på många ställen inte berättigade till socialbidrag, och sommarjobb av annat slag finns inte att få tag i.

Jag läste om detta problem i Svenska Dagbladet i går, och jag har även träffat på det i min egen bekantskapskrets. Det här är alltså en moment 22-situation. Hur de än bär sig åt finns det ingen som hjälper dem att klara av sommarmånaderna. Det handlar om kvinnor som har försörjningsplikt för sina små barn, och det finns också andra som drabbas.

Har utbildningsministern något svar på hur de skall klara sig och vad man kan tänkas göra åt situationen? Det är nämligen rätt allvarligt för dem som drabbas nu.

Prot. 1997/98:114
28 maj

Frågestund

Anf. 66 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Jag skall gärna svara på den mer allmänna frågan. Frågan om regler för a-kassa ligger däremot inte inom mitt ansvarsområde utan hör till arbetsmarknadsministrernas.

Allmänt sett har studenter här i landet aldrig fått studiemedel under sommaren, utan i allmänhet har de flesta studenter tagit jobb under sommaren. Genom den lyckosamma utveckling som vi nu kan se på arbetsmarknaden är det i dag oerhört mycket lättare att få jobb än vad det var förra året och ännu mycket lättare än året innan. Studenterna har alltså nu lättare att få sommarjobb, och det har alltid varit den väsentligaste försörjningen för studenter under sommarmånaderna. Så förblir det också.

Det är klart att det i vissa fall kan finnas svårigheter. Det är jag helt på det klara med. I de allra mest trängande fallen kan det naturligtvis bli fråga om socialbidrag, men det gäller ju inte för det absoluta flertalet av de studerande, som alltså har möjlighet att skaffa sig jobb eller har andra möjligheter till försörjning under sommarmånaderna.

Anf. 67 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tror att det här kan vara ett större problem än vad vi nu direkt kan se. Jag tror inte att ungdomsstuderande har drabbats i så stor utsträckning som de som genomgått första året på kunskapslyftet och de som har haft en anställning och kommer att fortsätta med någonting annat. Dessa befinner sig alltså senare i livet och har kanske, som man har när man har kommit upp en bit i ålder, redan etablerat sig med stora kostnader för bostad och annat. I jämförelse med för bara 10–15 år sedan studerar dessa i dag i större utsträckning vidare, kanske upp till 35–40 års ålder eller ännu senare.

Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Självfallet har vi nu en ny situation genom att fler äldre har börjat studera, inte minst inom ramen för kunskapslyftet. Men de som går i kunskapslyftet och fortsätter studera där får ju behålla sin a-kassa – hela systemet är ju konstruerat på det sättet. Detta är den stora satsning som regeringen har gjort för att möjliggöra för arbetslösa att skaffa sig en bättre utbildning, i första hand en gymnasiekompetens. Genom beslutet att också ge utbildningsbidrag för år två säkerställs möjligheterna för dessa arbetslösa att gå vidare med sina studier, och försörjningen för dem under sommaren är redan från början klar.

Det finns naturligtvis även andra individer som studerar på högskolan och för vilka det kan uppstå svårigheter. Men, som sagt, i de allra flesta fall finns möjligheten att få jobb. I de fall där det visar sig mycket svårt blir det naturligtvis ytterst fråga om socialbidrag.

Miljöproblem i västerhavet

Anf. 69 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag önskar ställa min fråga till miljöminister Anna Lindh.

I den nya Länsstyrelsen i Västra Götaland är vi ansvariga för miljöplanering och kartering av miljöproblem. Vi arbetar mycket med vattenfrågorna i västerhavet. Vi har mycket bekymmer med vikar och fjordar, och det kommer också en del från Norge som är bekymmersamt. Miljöministern känner säkert till situationen.

Det överskuggande problemet är att vi inte tycker att vi har ett riktigt starkt nationellt intresse kring västerhavet. Våldigt mycket kraft har gått åt till Östersjön. Jag har ingen kritik mot det på något sätt, men vi känner att vi också behöver mer uppmärksamhet på västerhavet.

Hur ser miljöministern på detta?

Anf. 70 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag har försökt sätta mig in i både problemen och möjligheterna när det gäller västerhavet med syfte även att få uppmärksamhet på västerhavets speciella problem. Jag har tidigare under våren besökt aktuella platser. Jag kommer också i början på augusti att ha en speciell träff med länsstyrelsen för att tillsammans med dem gå igenom situationen och vad man kan göra åt de problem som finns.

I det här fallet är det också bra att påminna om att vi tack vare det förbättrade ekonomiska läget har möjlighet att öka de ekonomiska resurserna dels till övervakning, dels till länsstyrelsernas miljötillsyn. Därför var det för mig och, förutsätter jag, också för andra väldigt glädjande att jag kunde föreslå en rejäl ökning av anslagen både till miljöövervakning och till tillsyn, som naturligtvis kommer länsstyrelsen till del.

Anf. 71 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Statsministern har ett stort personligt engagemang i Östersjöområdet, och det uppskattar vi. Skulle vi möjligen kunna få miljöministerns uppmärksamhet på västerhavet för att få litet balans i regeringen, skulle vi uppskatta det väldigt mycket.

Anf. 72 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag tror inte att vi skall ställa västerhavet och Östersjön mot varandra, men jag garanterar att jag kommer att fortsätta att engagera mig även i västerhavet.

Förenklade skatteregler för småföretagare

Anf. 73 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Östros.

Vi pratar om krångel och dumma regler i EU, men vi är ju inte heller i Sverige befriade från sådana, utan det finns också dumma inhemska regler. I början av det här året aviserade regeringen att man skulle lägga fram en proposition som handlade om förenklade skatteregler för småfö-

retagare och enskilda näringsidkare. Nu undrar jag: Varför kom inte denna proposition?

Prot. 1997/98:114
28 maj

Anf. 74 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Låt mig börja med att hålla med Isa Halvarsson om att det även i Sverige finns regler som behöver förenklas. Det är ett arbete som måste pågå brett och kontinuerligt. Under våren har regeringen på en rad punkter lagt fram förslag om förenklingar. För småföretagens del har det inte minst handlat om hela det pensionsavdragssystem som har varit mycket komplicerat och i vilket det har funnits stora osäkerheter. Regeringen har nu lagt fram en proposition som förenklar och gör det mer likformigt och rättvist mellan olika företagare.

Vi har också samlat ett antal förenklingsförslag som fanns i vår propositionen. Förbättringar av skattekontot är ett sådant. Där finns också förslaget om förenklingar för enskilda näringsidkare.

Det utredningsarbete som pågår riktar nu in sig på de allra minsta företagen. Utredarens frågeställning, som under våren också har getts i ett tilläggsdirektiv, är: Går det att radikalt förenkla reglerna inte bara på skattesidan utan också på redovisningssidan för de minsta företagen? Dessa befinner sig ju ofta i servicesektorn, som är en expanderande sektor i framtiden.

Jag förväntar mig att denna utredning inom kort kommer att kunna lägga fram förslag om väsentliga förenklingar för de minsta företagen.

Anf. 75 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Det har här och tidigare talats om att det är tryck i olika frågor. Det är faktiskt ett väldigt tryck i de här frågorna om förenklad redovisning och förenklade deklARATIONER för just de mindre och enskilda näringsidkarna. Därför var det synd att regeringen inte orkade komma fram med en proposition i vår tillsammans med alla de andra som har kommit i veckan.

Anf. 76 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Att just den särskilda propositionen inte lades fram innebär inte att förslagen inte har lagts fram till riksdagen. Dem har ni fått i form av vårproposition och särpropositioner. De har handlat om det som jag beskrev. Det är dock viktigt att vi fortsätter arbetet för att göra livet enklare för de enskilda näringsidkarna.

I dag har enskilda näringsidkare ganska komplicerade regler inte minst av en orsak: Under den förra mandatperioden lade den dåvarande regeringen fram ett förslag som syftade till att göra reglerna för enskilda näringsidkare så lika aktiebolagens som möjligt. Man fick ett antal möjligheter till periodiseringar och annat som gjorde systemet väldigt krångligt. Nu har detta varit i kraft under några år, och det är dags att utvärdera det för att se om det verkligen var nödvändigt att gå så långt som att skapa dessa krångliga möjligheter, som de flesta inte kan använda sig av. Detta tittar utredningen på.

Jag hoppas att vi kan samarbeta med Folkpartiet om att förenkla det här regelsystemet. Det skall också vara stabila regelverk, som vi kan

*Fel! Okänt
växelargument.*

komma överens om över blockgränserna i riksdagen, så att de håller under lång tid.

Anf. 77 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Tack! Därmed är frågestunden avslutad. Jag tackar regeringens ledamöter för att de har velat komma hit och svara på kammarens frågor.

Kvinnofrid

6 § (forts. från 4 §) **Kvinnofrid** (forts. JuU13)

Anf. 78 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Rolf Åbjörnsson och kristdemokraterna har en reservation där de anser att man bör kriminalisera både den prostituerade och kunden. Ser då inte kristdemokraterna skillnaden mellan situationerna för den prostituerade och för könsköparen? Det är ganska naturligt, när man diskuterar kriminalisering och vad som skall anses vara brottsligt, att man också ser på brottsofferfrågan och vem som är offret. I fråga om kristdemokraternas förslag att kriminalisera de prostituerade, och utifrån den diskussion som har förts om den sociala situationen, är det åtminstone Vänsterpartiets uppfattning att även den prostituerade är ett offer och är den som är utnyttjad i prostitutionen.

Hur ser kristdemokraterna på denna fråga? Kristdemokraterna driver i vanliga fall frågorna om brottsoffer och deras skydd i samhället väldigt starkt. Just när det gäller prostitutionen gör man dock ingen definition eller någon skillnad på vem som utövar förtrycket och vem som egentligen är offer i den här relationen.

Anf. 79 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det finns anledning att se en skillnad här. Det tar sig i vårt förslag uttryck på följande sätt: Dels vill vi inte införa den här lagstiftningen förrän man har byggt upp en bra rehabiliteringsmöjlighet, dels ser vi kriminaliseringen när det gäller kvinnorna i första hand som en möjlighet att låta dem underkasta sig någon form av social omvårdnad. Vi vill inte stå helt passiva utan redskap att gripa in i den här situationen.

Stockholmspolisens prostitutionsgrupp har varit positiv till Prostitutionsutredningens förslag, och det gäller även Kvinnoforum. Det är alltså inte så att de som arbetar fysiskt med detta ställer sig avvisande till denna form av redskap att gripa in.

Vi vill alltså inte att man skall gripa in i straffande mening utan som ett uttryck för ett engagemang.

Anf. 80 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Menar då kristdemokraterna att man egentligen skulle ha en skillnad på kriminaliseringen så att det just i fråga om kvinnorna är vård och behandling som gäller? Vilka insatser skall man i så fall göra i fråga om könsköparna? Skall man inte se det som kriminellt? Det här är två olika aspekter på prostitutionen, två olika roller. Om man bara använder kriminaliseringen som ett instrument för att kvinnorna skall få vård, vad är den då för instrument när det gäller männens roll i det hela?

Anf. 81 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Det finns olika påföljder inom kriminalpolitiken. Vi vet att det slår olika i enskilda fall. Det döms inte alltid till samma påföljd för ett visst brott. Om de sociala skälen slår över kan det vara en mer adekvat reaktion att döma till den typen av åtgärder. För männen är säkert den allmänpreventiva effekten bättre om det finns en rent repressiv påföljd.

Det kan finnas olika uppfattning om vilken reaktion samhället skall ha i förhållande till olika aktörer.

Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! För mig är detta särskilda yrkande som Rolf Åbjörnsson lagt fram förvirrande. Han läser högt ur civilrättslig lagstiftning. Man kan först få intrycket att det hela bara är ett lagtekniskt problem. Men i yrkandet framgår att hela andra stycket skall utgå. Det är precis det stycket där grov kvinnofridskränkning är beskrivet och som anges i den nya lagen. Jag hörde inte Rolf Åbjörnsson ge någon innehållslig motivering till ändringen. Det blir en väldig ändring om det stycket utgår.

Kan Rolf Åbjörnsson ge mig en motivering till varför hela andra stycket skall strykas? Vad är skälet? Är det ett för stort ingrepp i äktenskapet? Vad går ändringen ut på?

Anf. 83 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! De gärningar vi vill bestraffa täcks in av första stycket. Andra stycket har ingen självständig betydelse. Det är det som är problemet. Lagrådet säger också att det inte finns något skäl för andra stycket. Det har inget innehåll, annat än att sätta en särskild etikett på när aktörerna har varit gifta. Då heter det grov kvinnofridskränkning. Det har ingen substans. Jag håller med om att det i den meningen är förvirrande.

Anf. 84 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag har sett det som bra att göra en distinktion på nära relationer mellan syskon och barn och relationen med den man sammanlever med. Det är just kvinnan som sammanbor under äktenskapsliknande former som utsätts för kränkningarna under lång tid, och det skall man ta hänsyn till vid dömandet.

Anf. 85 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Detta täcks av första stycket – det behöver vi inte disputera om här. De kommer att dömas lika hårt där. Men där behövs inte den särskilda etiketten.

Det är möjligt att det hade varit riktigare – som Folkpartiet var inne på – att satsa på en renodlad kvinnoparagraf och inte ha det vida, närstående begreppet.

Man får klara ut vad man är ute efter. Som paragrafen nu är utformad är andra stycket totalt utan innehåll.

Anf. 86 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Vi kan aldrig acceptera våld och övergrepp. Genom kvinnoforskningen står det klart att våld mot kvinnor inte kan förklaras på samma sätt som annan våldsbrottslighet. Detta våld har ett nära samband

med frågor om kvinnors och mäns olika roller i samhället och bristande jämställdhet.

Därför måste problemen analyseras och angripas utifrån ett könsperspektiv. Det krävs ökad medvetenhet om de maktförhållanden som råder i samhället.

Detta har uppmärksammats i socialdemokratiska motioner. Redan i januari 1993 väckte Sigrid Bolkéus och jag en motion om inrättandet av en kvinnovåldskommission. Vi blev hörsammade.

Det är därför med stor glädje vi nu får ta ställning till åtgärder för att motverka våld mot kvinnor och prostitution. Insatserna har fått en sådan utformning att de innebär ett engagemang från hela samhällets sida.

Genom att öka myndigheternas ansvar att utveckla sin verksamhet kommer kunskaperna att öka kring företeelser som rör våld mot kvinnor. Dessutom har betydande resurser, 41 miljoner kronor, avsatts för att intentionerna verkligen skall få genomslag i det praktiska arbetet. Det kommer att ge goda möjligheter att förbättra situationen för de kvinnor som utsätts för övergrepp och våld och öka tryggheten i samhället.

Då män utsätter kvinnor i nära relationer för våld tar det sig uttryck i ett beteende där våldet gradvis blir ett normalt inslag i vardagen. Det gör misshandeln till en process med djupgående konsekvenser för båda parter i relationen. Det framgår tydligt att det många gånger inte är de enskilda handlingarna i sig som utgör kvinnans utsatta situation, utan främst den press och den systematiska kränkning hon ständigt utsätts för.

De upprepade handlingarna är ett led att allvarligt skada kvinnans självkänsla och systematiskt kränka hennes integritet. Därför införs ett nytt brott i brottsbalken, grov kvinnofridskränkning, för att även lindrigare straffbara brott som ingår i en sådan process skall kunna bedömas allvarligt.

Jag vill yrka avslag på det särskilda yrkande som Åbjörnsson har lagt fram. Det är oerhört viktigt att vi har en konstruktion där vi kan se att man bedömer våld mot kvinnor på ett särskilt sätt och att det blir ett starkt straffvärde. En liknande regel införs när det gäller brott mot närstående barn och andra närstående personer – grov fridskränkning.

Kvinnovåldskommissionen förde också fram förslag om att ta in andra inte straffbara handlingar i ett sådant brott. Var och en måste i förväg kunna bedöma vad som är straffbart. Därför ingår endast redan straffbara handlingar.

Sedan 1983, då den senaste översynen av sexualbrottslagstiftningen gjordes, har det skett en rad förändringar och förtydliganden av lagstiftningen för att förstärka skyddet för barn och markera allvaret av sexualbrott mot barn. Trots detta är det inte tillräckligt. Det behövs ytterligare förändringar. Dessutom har en rad uppmärksammade domar i sexualbrottsmål gett upphov till frågor om den nuvarande lagstiftningen verkligen ger det skydd som var ämnat. Därför ser vi med tillfredsställelse på att regeringen tillsätter en sexualbrottsutredning för att se över hela lagstiftningen.

När det gäller våldtäktsbrott finns det behov av att belysa frågan om att fokusera mer på samtycke i stället för våld. Det är angeläget att få en systematisk och heltäckande lagstiftning. Även om vi önskar att det skall ske skyndsamt, måste det hela få ta den tid det tar. Det är inte menings-

fullt att i en reservation sätta en tidsgräns för när ett förslag skall presenteras.

Redan nu föreslås att våldtäktsbegreppet skall utvidgas så att det även omfattar annan allvarlig sexuell kränkning som kan jämföras med påtvingat samlag. Det föreslås också att det skall vara straffbart att underlåta att anmäla eller på annat sätt avslöja sexualbrott.

Jag välkomnar ändringarna i lagstiftningen gällande kvinnlig omskärelse. Nu benämns den med sitt rätta namn, dvs. könsstympning. Det är ett ingrepp som förstör väsentliga kroppsdelar och ger bestående skador med fysiskt och psykiskt lidande. Sådana ingrepp är oförenliga med vår syn på individens rätt till kroppslig integritet och kvinnans rätt att bestämma över sig själv. Det motiverar en straffskärpning. Även förberedelse, stämpling och underlåtenhet att avslöja brott blir straffbart.

Sverige har ratificerat barnkonventionen, och det förpliktar både nationellt och internationellt att vidta åtgärder för att förebygga och för att utveckla metoder för omhändertagande och en god behandling.

Från Centern krävs det att principen om dubbel straffbarhet skall slopas inom detta område. Barnkommittén har tagit upp frågan, och det betänkandet är under beredning, så vi får avvakta resultatet av denna.

Herr talman! Prostitutionen utgör ett samhällsproblem, även om den är förhållandevis liten i vårt land jämfört med andra länder. Det kan bero på att vi har haft en annan inställning till prostitution och på att de stora städerna genom olika projekt har gjort stora insatser för att motverka prostitution. Man har också gett stöd och hjälp åt de prostituerade.

Arbetet har varit framgångsrikt när det har gällt att förhindra nyrekrytering av underåriga till prostitution. Men dessvärre har detta inte varit tillräckligt för att utrota prostitutionen.

Diskussionen om en kriminalisering har också varit intensiv under mer än 20 år. Både 1977 och 1993 års prostitutionsutredningar har övervägt frågan om en kriminalisering. Kvinnoorganisationer av olika slag har drivit på, diskuterat och argumenterat för att få till stånd en kriminalisering av könsköparna. Många inom polis och socialtjänst, som har arbetat länge med prostituerade och som tveklöst har den bästa kunskapen om prostituerades livsvillkor och om prostitutionens skadeverkningar, har kommit fram till att det krävs en kriminalisering för att man effektivt skall kunna motarbeta könshandeln.

I ett jämställt samhälle är det inte godtagbart att någon utnyttjar någon annan för sina egna behov. De prostituerade befinner sig ofta i en utsatt situation. De utsätts för hot och misshandel, och en icke obetydlig koppleriverksamhet kretsar kring prostitutionen. Många finansierar sitt missbruk genom prostitution. För andra är prostitutionen en inkörsport till ett drogberoende.

Precis som Folkpartiet och Moderaterna anför i reservation nr 10 finns det skäl för en kriminalisering av kunderna, men man stannar dock för att så inte skall ske. Det är förvånande att Folkpartiet har intagit denna ståndpunkt. Folkpartisterna vill ju gärna framstå som att det är de som driver jämställdhetsfrågorna.

Argumenten att prostitutionen kan gå under jorden och att det kan vara svårt att bevisa att det har begåtts brott är inte så starka att det är rimligt att motsätta sig ett förbud mot köp av sexuella tjänster.

*Fel! Okänt
växelargument.*

I reservationen lyfts fram att det behövs sociala insatser, och det ena utesluter inte det andra. Ett förbud kompletterar övriga insatser. Det kan inte nog betonas att de sociala insatserna kommer att vara väl så viktiga framöver. Då är det angeläget att kommunerna har resurser för att kunna bedriva sådan verksamhet. Moderaterna, som här starkt betonar sociala insatser, säger nej till ökade statsbidrag till kommunerna. Den politiken gynnar definitivt inte de sociala insatserna.

Dessutom avsätts nu pengar till mansjourer och andra frivilliga organisationer för att de skall arbeta med dessa frågor.

En kriminalisering av köp av sexuella tjänster är ett klart avståndstagande från samhällets sida. Det kommer också att påverka attityderna i samhället. Många köpsköpare kommer troligen att avhålla sig från att köpa sådana tjänster av rädsla för att bli föremål för utredning och hamna i polisens register. Troligen kommer också seriösa företag att dra sig för att erbjuda s.k. eskortservice – något som är kriminellt – till sina kunder. Minskas efterfrågan blir det också större möjligheter att övriga insatser lyckas.

En lagstiftning gör det lättare för polisen att ingripa när man vet att det förekommer prostitution. Genom att det avsätts 10 miljoner kronor extra för polisens utrednings- och spaningsarbete får det också en prioritet.

Det är positivt att Socialstyrelsen får i uppdrag att följa prostitutionens utveckling och även följa den internationella utvecklingen av hur handel med kvinnor inverkar på svenska förhållanden. I uppdraget ingår också att utveckla metoder, samordna och förmedla sociala insatser när det gäller kvinnor som utsätts för våld. Kravet på ett nationellt kompetenscenter kan anses tillgodosett i och med detta uppdrag.

De stora städerna Stockholm, Göteborg och Malmö har alltsedan 70-talet arbetat med olika prostitutionsprojekt, även i sin reguljära sociala verksamhet. Man har goda erfarenheter av praktiskt arbete och samverkan mellan myndigheter. Man kan naturligtvis också utveckla detta framöver.

I socialtjänstlagen införs en ny bestämmelse om att socialnämnden bör verka för att de kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp att förändra sin situation. Detta markerar vikten av de sociala insatserna.

De uppdrag som myndigheter har fått på central och regional nivå för att förebygga våldsbrott mot kvinnor och utarbeta åtgärdsprogram eller policydokument för sitt arbete kommer att innebära ett bättre bemötande mot utsatta kvinnor. Inte minst polisens och åklagarnas speciella uppdrag att inventera försöksprojekt och att utveckla metoder för sitt arbete kommer att göra att man på ett bättre sätt kan ta hand om kvinnor. Detta får en stor betydelse för utredningar och för att förebygga våld.

Genom att uppmärksamma jämställdhetsfrågorna och frågor kring våld mot kvinnor i grundutbildningar framöver och se till att kompetensen ökar inom olika yrkesområden får man en bra utgångspunkt för det fortsatta arbetet.

Det är synnerligen angeläget att män som begår vålds- och sexualbrott får möjlighet att bearbeta sina problem. Det gäller att förhindra att män som begår övergrepp mot kvinnor återfaller i liknande brottslighet.

Kriminalvården har sedan lång tid tillbaka byggt ut olika påverkans- och behandlingsprogram. Det är värdefullt att det sker en ordentlig utvärdering av dessa. Jeppe Johnsson anförde här att det skulle bero på brist på resurser att kriminalvården inte har byggt upp dessa behandlingsprogram tillräckligt. Detta är direkt felaktigt. Kriminalvården har de resurser som behövs för att klara av att ha ett bra innehåll i sin verksamhet.

Kriminalvården har också tillsammans med Socialstyrelsen fått i uppdrag att kartlägga metoder och behovet av en utbyggnad av ytterligare behandlingsresurser. Detta kommer också att innebära att man får en ökad kunskap om orsakerna till mäns våld mot kvinnor.

Jag vill slutligen också säga några ord om besöksförbudet. Detta har utvärderats av BRÅ och nu senast av Brottsofferutredningen. Mycket tyder på att lagstiftningen fungerar i enlighet med dess syfte och tillgodoser behovet av skydd. Målet är att ytterligare stärka skyddet för kvinnor. Det är då angeläget att fokusera mera på att begränsa mannens rörlighet i stället för på kvinnans. Därför skall man utveckla en förstudie till det förslag som Kvinnovaldskommisionen har lagt fram om att man skall införa elektronisk övervakning för dem som döms till besöksförbud.

Det är av största vikt att en sådan åtgärd skall införas om det är praktiskt möjligt, att tekniken fungerar och att det ger en reell möjlighet för polis eller övervakare att ingripa vid en överträdelse. Det får på inget sätt ge kvinnorna en falsk trygghet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Inger Segelström, Christer Erlandsson, Laila Bjurling, Margareta Sandgren, Ulla Wester-Rudin, Märta Johansson, Sonja Fransson, Monica Green, Helena Frisk, Ann-Marie Fagerström, Göran Magnusson och Lars-Erik Lövdén (alla s).

Anf. 87 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Herr talman! Jag tog i mitt anförande upp många av de frågor där vi är överens, Birthe Sörestedt. Det är mycket viktiga frågor, som tyvärr inte har fått den belysning som de kanske vore värda. Det som har belysts i massmedierna är det kontroversiella att kriminalisera könsköparna.

Birthe Sörestedt talar mycket om de sociala insatsernas betydelse och om hur bra vi har lyckats i Sverige. Men tror inte Birthe Sörestedt på de sociala insatserna, eftersom hon nu är beredd att ta till kriminalisering av den ena parten i detta sammanhang?

Propositionens förslag, som fått utskottsmajoritetens stöd, innebär att bara den ena parten skall kriminaliseras för köp av sexuella tjänster. Lagrådet har i sitt yttrande över regeringens förslag konstaterat att det i brottsbalken inte finns något annat brott med så låg straffskala som är straffbart enbart på försöksstadiet, så det är ganska unikt.

Det blir lagligt att bjuda ut sexuella tjänster mot betalning, men att köpa den utbudna tjänsten blir straffbart. Förnuftsmässigt och moraliskt har i alla fall jag mycket svårt att förstå denna tingens ordning. Det blir så att säga tillåtet att inbjuda till brott, att bjuda ut en sexuell tjänst, men att köpa den utbudna tjänsten blir straffbart. Anser Birthe Sörestedt verkligen att denna lagstiftning är bra och trovärdig, eller är den bara ett sätt att markera?

Anf. 88 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag tror att detta blir en bra lagstiftning och att den kommer att vara avskräckande. Jag förmodar att Jeppe Johnsson också har inställningen att genom att vi instiftar en lag avhåller sig människor från att begå brott. I alla fall hävdar Jeppe Johnsson detta i andra sammanhang.

Sedan är det då frågan om man skall kriminalisera bägge parter. Genom den utsatta situation som kvinnorna befinner sig i är det inte lämpligt att kriminalisera kvinnan i detta sammanhang. Det är oerhört viktigt att man bistår med olika stöd och sociala insatser. Även om man kriminaliserar könsköparna är det naturligtvis viktigt att också de bistås med sociala insatser. Man har därför avsatt särskilda medel till mansjourer och frivilliga organisationer för att kunna ge hjälp och stöd.

Anf. 89 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Herr talman! Jag undrar om ni riktigt tror på detta egentligen.

Jag skall be att få läsa ett litet citat från vårt betänkande, s. 27, första stycket, de sista raderna. Jag förmodar att Birthe Sörestedt står bakom texten.

”Genom ett förbud kan också prostitutionen och dess skadeverkningar bekämpas på ett effektivare sätt än vad det hittillsvarande arbetet mot prostitutionen har åstadkommit.”

Jag tror att förbudet kommer att göra att än mer av prostitutionen blir dold och underjordisk. Då frågar jag mig hur man skall komma åt den på detta sätt. Hur skall socialarbetarna komma åt dem som behöver hjälpen? Jag utgår från att Birthe Sörestedt menar att det är de prostituerade som behöver hjälpen i första hand och möjligtvis i andra hand köparna.

Eftersom utskottsmajoriteten står bakom citatet vill jag att Birthe Sörestedt förtydligar på vilket sätt kriminalisering av den ena parten kommer att bidra till att arbetet mot prostitutionen blir mer framgångsrikt. Blir det lättare att nå de prostituerade med hjälp- och stödinsatser genom att prostitutionen blir mer underjordisk? Eller är det så, Birthe Sörestedt, att ni resonerar som så att det som inte syns finns inte?

Anf. 90 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Om en hel del av dem som köper sådana här tjänster avstår från att göra det, som många tror, kommer efterfrågan att minska, vilket innebär att insatserna lättare får genomslag.

Under årens lopp har man i de stora städerna haft många prostitutionsprojekt som delvis har varit framgångsrika. Men man har från de olika projektens sida – polis, socialarbetare och andra som arbetar med de prostituerade – angett att om man verkligen skall komma till rätta med problemet, krävs det dels att man kriminaliserar könsköparna, dels att man gör särskilda insatser för de prostituerade. Det är de sammantagna insatserna och åtgärderna i samhället som kan få en effekt på prostitutionen, och det är denna effekt vi vill åstadkomma genom att införa denna lagstiftning men också genom att betona vikten av de sociala insatserna.

Anf. 91 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att skälet för att ha kvar andra stycket är att kvinnovåldet har ett särskilt straffvärde. Det tycker jag att man gott och väl kan hålla med om. Men det är ju det som inte har kommit till uttryck i bestämmelsen, utan det står ju precis tvärtom. Där står: Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna, som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall han i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff.

En normal skrivning i ett sådant här sammanhang borde ha varit att dessa förhållanden hade kvalificerat brottet och att det därmed hade blivit ett hårdare straff. Det hade jag kunnat förstå, och så trodde jag att det var när jag läste texten första gången. Det var för mig så självklart. Men det står "samma straff". Det är alltså en fullständigt meningslös bestämmelse.

Anf. 92 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! De särskilda brotten är grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. I båda fallen betonas det upprepade och systematiska i handlingen. Det är lika allvarligt när det sker en systematisk kränkning av kvinnor som av barn och andra nära anhöriga. Därför är det viktigt att det rubriceras som ett särskilt brott och att det görs en särskild markering att det gäller grov kvinnofridskränkning.

Anf. 93 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Det här är rena rama hokuspokus. Detta täcks ju in i det första stycket. Det finns inget innehåll i stycke två.

Anf. 94 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag stötta Birthe Sörestedt i argumentationen kring varför man skall pröva kriminalisering av könsköp.

Vi kan ta det här med våldtäkter på flickor. Man får alltså inte utnyttja en flicka som råkar vara berusad eller inte kan försvara sig för att tillfredsställa sina sexuella drifter. Då kan vi säga: Man får inte heller utnyttja en mycket socialt utsatt person i samma syfte. Jag vill bara ge Birthe Sörestedt ytterligare ammunition i den debatten.

Men jag begärde replik för att ta upp det här med dubbel straffbarhet. Det finns ju faktiskt länder som inte bara har ratificerat barnkonventionen utan även plockat in den i sin egen lagstiftning. Då måste definitivt det här med dubbel straffbarhet vara möjligt. Men jag tycker faktiskt även, när man har barnkonventionen, att man borde pröva om det inte är möjligt med dubbel straffbarhet internationellt.

Att vi har reserverat oss beror på att den här könsstympningen pågår. Det är bråttom. Det krävs internationella grepp. Då kanske man borde använda sig också av barnkonventionen som ett starkt påtryckningsmedel.

Sedan vill jag fråga om det här med besöksförbud. Hur länge skall vi få vänta på att det kommer förslag där? Kvinnorna är faktiskt väldigt utsatta. Det är kanske inte alltid så att besöksförbuden är så effektivt utformade att kvinnorna blir skyddade. Det är också fråga om hur man

*Fel! Okänt
växelargument.*

tillämpar möjligheterna att använda sådana här saker. Därför frågar jag: Hur snabbt kan vi förvänta oss att det kommer förslag i den här frågan?

Anf. 95 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte stå här och säga exakt när det kommer något från förstudien om elektronisk övervakning vid besöksförbud. Vi är ju alla överens om att det är angeläget att vi ger kvinnorna ett större skydd och att den här förstudien verkligen ger resultat, så att vi ser att det är praktiskt möjligt att genomföra en elektronisk övervakning.

Det är väldigt viktigt att det fungerar. Om man inför något sådant här skall kvinnorna veta att de kan känna sig trygga och att det kan bli ingripanden mot dem som överträder. Tekniken skall i praktiken kunna reagera på en överträdelse så att kvinnorna inte hinner bli utsatta dessförinnan. Därför är det viktigt att det görs en grundlig förstudie innan vi genomför något sådant här.

Det här med principen om den dubbla straffbarheten när det gäller könsstympning har, som jag tidigare sade, tagits upp av Barnkommittén. Man bereder Barnkommitténs förslag. Också detta kommer att vara med i beredningen.

Anf. 96 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga något som jag inte sade i mitt inledande anförande, men som Alice Åström sade i sitt, nämligen att vi har en väldigt stor samsyn i de här frågorna. Det finns en väldigt stark vilja att samarbeta i dem också. Men vi som har reserverat oss känner att det är många som är utsatta, många som faktiskt mår väldigt dåligt. De fortsätter också att vara utsatta, och därför vill vi gå snabbt fram. Det är det som skiljer oss åt i många stycken.

Vi har utredningar – ja. Men vi måste se till att de kommer till skott också, att utvärderingar verkligen sker effektivt och att det inte drar ut på tiden. Under hela tiden som vi utreder blir människor utsatta. Det är det som vi helt enkelt måste försöka undvika; att det tar för lång tid.

Anf. 97 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Det föreligger en hel rad bra förslag i den här propositionen. Precis som Görel Thurdin säger är vi också överens om mycket. Naturligtvis kommer vi även fortsättningsvis att följa de här frågorna. Vi kommer att driva på, diskutera och föra fram de ytterligare problem som kanske kan uppstå. Det är oerhört viktigt att vi tillsammans ser till att motverka våld mot kvinnor och att vi motverkar prostitutionen.

Anf. 98 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Att sätta en tidsgräns för översynen och utredningen av sexualbrott är inte fruktbart, säger Birthe Sörestedt. Men för de utsatta kvinnorna och barnen är det oerhört fruktbart och viktigt att lagarna justeras så att domstolshanteringen överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet. Det har inte varit fallet hittills.

I dag är det kvinnorna som skall känna skuld för att de betar sig på ett visst sätt eller för att de är klädda på ett utmanande vis. De lagar som finns överensstämmer inte med det som vi tycker, därför att lagarna är

skrivna ur ett mansperspektiv. Därför är tidsfaktorn oerhört betydelsefull. Bristerna har varit uppenbara under en längre tid. Redan i en proposition 1994 påtalades detta, och det har hela tiden sagts att vi måste göra en översyn. Nu är det 1998.

Därför tycker jag att det är mycket angeläget att yrka bifall till en reservation om att detta sker med en tidsangivelse. Från 1994 till nu har det inte hänt någonting, och kvinnor har fått genomlida dessa utdragna domstolsförhandlingar. Det är inte acceptabelt.

Anf. 99 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Vi är alla överens om att det är oerhört viktigt att vi får den här sexualbrottsutredningen. Och trots att det har gjorts många justeringar vill vi ha en helhet. Vi vill ha en bra lagstiftning.

Att då reservera sig och säga att det måste komma förslag till riksdagen redan under våren 1999 – det är ett knappt år till dess – tycker inte jag är meningsfullt. Vi kan nu få en ordentlig översyn av lagstiftningen, och vi kan få en helhet. Vi får också invänta synpunkter från remissinstanser och annat för att få en så bra och heltäckande lagstiftning som möjligt. Då kan det väl spela mindre roll om utredningens förslag kommer på våren eller på hösten eller om det tar något längre tid.

Anf. 100 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det är just detta med ”längre tid” som oroar mig. Direktiven är ju ännu inte beslutade. Därför vet vi inte vad ”inom kort”, som utskottet har enat sig om, betyder. Det tyder på att det kan ta många år ytterligare. Det är det som jag inte kan stå bakom. Jag tycker att vi ändå borde ha kunnat enas om vad en vettig tid hade varit i detta sammanhang – inte bara överlämna det och skriva ”inom kort”. Min erfarenhet är att det kan bli tal om flera år.

Anf. 101 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag skall också börja med att instämma i Birthe Söresteds argumentation när det gäller kriminalisering av könsköparna. Men min fråga till Birthe Sörestedt, som hon inte alls tog upp i det här sammanhanget, berör de utländska kvinnornas situation. Vi är alla helt överens om att misshandlade kvinnor, och kvinnor generellt, skall ha rätt till skydd.

Nu finns det en utredning, NIPU, som kommer att titta på just de kvinnor som tas hit till Sverige och blir misshandlade av männen och som sedan blir utkastade av männen innan det har gått två år. När kvinnorna blir misshandlade och väljer att vända sig till polisen innan de två åren har gått – det är den tid som måste ha gått för att man skall få uppehållstillstånd – blir svaret utvisning.

Praxisen i Sverige har utvecklats så att det finns män som gång på gång tar hit kvinnor, misshandlar dem, utnyttjar dem och kastar ut dem med hjälp av tvåårsregeln. De blir aldrig dömda för de brott som de har begått även om det blir polisanmälan, då det inte finns några kvinnor kvar i Sverige som kan ställa männen till svars.

De här frågorna tog Birthe Sörestedt över huvud taget inte upp i anförandet. Vi i Vänsterpartiet har i en reservation krävt att man nu bör ut-

färda en tillfällig förordning för just de här kvinnorna. Det finns gömda kvinnor som skall utvisas efter att ha flytt från män. Det finns också kvinnor som lever i sådana här förhållanden men som inte vågar anmäla mannen. Då vet de att de blir utkastade ur Sverige.

Kan man inte från socialdemokraternas sida se till att kvinnofrid även skall gälla dessa kvinnor?

Anf. 102 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! De här frågorna har varit föremål för diskussion under en längre tid och har således uppmärksammats. Det stör oss alla att man inte kan komma till rätta med de män som hämtar hit kvinnor och sedan betar sig på ett otrevligt sätt mot dessa.

Nu har ju själva lagstiftningsärendet flyttats över till utredningen NIPU. Där kommer man att lägga fram förslag om detta. Det har också uppmärksammats att det är nödvändigt att ge information till kvinnor som söker sig hit. Sådan information kommer att utarbetas.

Egentligen kan man bli beviljad uppehållstillstånd innan de två åren har gått om det finns särskilda förutsättningar. Misshandel är just en sådan förutsättning. Problemet är att kvinnorna inte känner till detta. Man vågar inte anmäla mannen för våld och hot eftersom man tror att tvåårsgränsen är så fast. Därför behövs det information också till de kvinnor som redan finns här. Både frivilligorganisationer och myndigheter har ett stort ansvar när det gäller att se till att ordentlig information går ut. Jag tror att vi kan få en lagstiftning som är bra och som är avpassad på ett sådant sätt att vi slipper fall där man hämtar hit kvinnor för att sedan begå brott mot dem.

Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det finns säkert en samsyn också i de här frågorna. Birthe Sörestedt sade att just misshandel är ett skäl för att tvåårsregeln inte skall gälla. Men vi har haft ett flertal fall i Sverige där kvinnor har varit utsatta, där polisanmälan har gjorts och där det blivit utvisning. Det här är alltså inte ett skydd för kvinnorna i de konkreta fallen.

Jag och övriga i Vänsterpartiet tycker också att det är viktigt att redan från första början – vi ställer oss bakom förslaget om att uppehållstillstånd skall kunna vägras om det finns en påtaglig risk för att kvinnan utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp – se till att detta följs upp. Vidare är det viktigt att vi får en bra reglering. Just den saken ser NIPU över.

Borde vi inte i dag, när vi har en kvinnofridsproposition, kunna utfärda en tillfällig förordning för att ge just de kvinnor för vilka det finns en klar dokumentering uppehållstillstånd, trots tvåårsregeln? Detta är inte så tydligt och klart som Birthe Sörestedt säger, nämligen att kvinnor som har blivit misshandlade och som gör en anmälan får stanna. Det är, tyvärr, inte så. Vi borde kunna ge också de här kvinnorna kvinnofrid.

Anf. 104 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Det har skett förändringar i den här lagstiftningen, Alice Åström. Det finns nu möjligheter att under vissa förutsättningar ta hänsyn till ett sådant förhållande som t.ex. misshandel.

Det finns faktiskt konkreta fall där man för kvinnor som inte varit här i två år har nyttjat den här möjligheten att få uppehållstillstånd; detta just på grund av att de har utsatts för våld.

Vi ser naturligtvis fram emot en ordentlig reglering av de här frågorna och emot att tendenserna att hämta hit kvinnor för att sedan begå våld mot dem kan försvinna.

Anf. 105 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt sade att hon var förvånad över att vi i Folkpartiet, som ju arbetar för jämställdhet, är mot en kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Det är dock inte så enkelt att man bara för att man är för en kriminalisering är för jämställdhet, och att man när man är mot kriminalisering också är mot jämställdhet. Det här är oerhört mycket mera komplicerat än så.

Vi förnekar inte att det finns argument för en kriminalisering, men vi har gjort bedömningen att nackdelarna överväger. Jag kan peka på att den öppna prostitutionen riskerar att bli dold, och det har redan på många sätt börjat ske. Det blir en ökad gråzon. Hur verkningsfull blir då lagstiftningen? Vidare blir det svårt att upprätthålla ett förbud mot köp av prostitutionstjänster då det inte finns en glasklar gräns.

Det här med bevisföringen, som är väldigt viktigt, kommer att bli mycket svårt. Vare sig det gäller lagen om kvinnofrid eller det gäller andra lagar skall vi komma ihåg att för att lagen skall kännas vettig skall den vara effektiv och trovärdig. Den lag skall inte finnas som upplevs som ett slag i luften!

Anf. 106 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att någon kommer att uppleva den här lagen som ett slag i luften. I stället tror jag att många kvinnor, och även män för den delen, ställer sig bakom att vi nu får en ordentlig lagstiftning och ett instrument för att ytterligare bekämpa prostitutionen.

Både lagstiftning och massiva insatser från myndigheter och socialtjänst kommer att vara verksamma instrument när det gäller att få bort prostitutionen.

Anf. 107 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt! Tala om hur man skall göra gränsdragningen i fråga om tillåtet och otillåtet handlande vid köp av prostitutionstjänster, och tala också om hur man skall bevisa om det verkligen gäller ett avtal om ersättning för sexuell tjänst eller om det gäller en annan form av avtal som inte kan bevisas! Jag nöjer mig med de två sakerna och skulle vara väldigt tacksam om Birthe Sörestedt tog tillfället i akt och talade om hur man gör i det konkreta ärendet.

Anf. 108 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag tror på polisen och på att polisen kan utveckla metoder, spaningsmetoder och utredningsmetoder, för att kunna angripa och beivra även brott av den här typen. Jag tror faktiskt, Siw Persson, att också polisen ser fram emot att få ett sådant här verktyg så att man kan

komma åt prostitutionen och all den kriminella verksamhet som finns runt denna.

Herr talman! Eftersom det är min sista debatt här i kammaren skulle jag vilja tacka mina kamrater i justitieutskottet. Jag vill tacka för alla intressanta och trevliga debatter. Ett varmt tack riktas till allihopa.

Anf. 109 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Det är en viktig dag i dag. Vi diskuterar och debatterar kring viljan att bekämpa våld mot kvinnor och att gemensamt hitta medlen för att lyckas med det.

I långa stycken är det en enig riksdag som kommer att rösta om min och regeringens kvinnofridsproposition. Det är historiska beslut som ni skall fatta, och de kommer att spela roll.

Jag tror att dagens beslut om 20 år kommer att beskrivas som det stora steget framåt för att bekämpa våldet mot kvinnor och för att nå kvinnofrid. Nu tar vi det.

För 15 år sedan infördes lagen om att kvinnomisshandel på enskild plats, oftast i hemmen, skulle falla under allmänt åtal. Det var en viktig reform som markerade att samhället aktivt bekämpar våld mot kvinnor och inte accepterar våld i hemmen mellan nära anhöriga. Det var en markering av att våld mot kvinnor är ett lika allvarligt brott som andra brott i samhället.

Vad vi nu ser är att vi behöver gå vidare i bekämpandet av våld mot kvinnor. Vi behöver moderna och ändamålsenliga lagar som tydligt markerar samhällets inställning och som stärker skyddet runt kvinnor som utsätts för övergrepp. Det skaffar vi oss nu.

Kvinnofridspropositionen står på tre ben som alla är lika viktiga.

Det första benet är en ny och starkare lagstiftning. Det behövs för att skärpa straffen mot dem som begår brott. Det behövs för att ta hänsyn till att de våldsbrott som kvinnor utsätts för ofta har en lång process bakom sig – en process där våldet gradvis ökar. Det behövs också för att lagar påverkar och förändrar attityder.

Det andra benet i kvinnofridspropositionen är bättre förebyggande arbete innan våldet blir verklighet. Kan vi lyckas bättre där kan mycket våld undvikas i framtiden.

Det tredje benet är bra bemötande från myndigheters sida när de kvinnor som blivit slagna söker hjälp och stöd. Utan ett bra bemötande är lagar verkningslösa. Om kvinnor inte vågar, orkar eller klarar av att anmäla när de har blivit utsatta för våld fungerar inte lagarna. Ett bra bemötande av professionella poliser, läkare och socialarbetare är ett nödvändigt villkor för lagarna. Vi skall bli bättre på det.

Kvinnofridspropositionen skulle inte bli lika kraftfull utan något av de här benen. Vi markerar nu att samhället bekämpar våldet mot kvinnor hela vägen, såväl i form av förebyggande arbete för att se till att våldet inte uppstår över huvud taget, som i bra lagar – lagar som är både förebyggande och redskap att döma efter. Hela kedjan av åtgärder finns där, och det är nödvändigt. Vi tror såväl på lagars effekt som på att förebyggande arbete och ett bra bemötande spelar roll.

Något av det allra viktigaste ni i dag har att besluta om är det nya kvinnofridsbrottet. Det är ett helt nytt sätt att se på lagar och ett helt nytt sätt att se på våld mot kvinnor. Varje enskilt slag en kvinna utsätts för

kommer även i framtiden att vara ett brott, men till det kommer det brott som upprepade kränkningar i sig utgör. Systematiskt våld mot en närstående människa blir nu förbjudet.

Men det är inte det enda vi gör lagstiftningsvägen. Såväl våldtäkt som könsstympning, underlåtenhet att avslöja grova sexualbrott och arbetsgivarens ansvar för att bekämpa sexuella trakasserier får nu tydligare och hårdare lagar.

Alla de här förslagen är resultat av år av opinionsbildning av kvinnor i politiken och av kvinnor aktiva i frivilliga organisationer. Utan de politiska krav som de formulerat hade det här aldrig blivit verklighet. Och utan så många kvinnor i politiken hade det inte heller blivit av. Kvinnor i politiken spelar roll, precis som Alice Åström och Kia Andreasson sade tidigare.

Men trots allt samförstånd över partigränserna som det här betänkandet i stort är ett exempel på är det också just här – i synen på kvinnor och män, i politiken såväl som i samhället i stort – som åsikterna går isär en del.

När vi föreslår att arbetsgivaren skall ha ett större ansvar för att bekämpa sexuella trakasserier på arbetsplatsen får vi inte med oss Moderaterna. Ledande moderater kallar det ett ”marginellt problem”.

När vi vill kriminalisera sexköparna – de som sexuellt utnyttjar en svagare part genom att köpa en annan människas kropp – får vi inte med oss moderater och folkpartister.

När vi bejakar den forskning som finns och som förklarar våld mot kvinnor utifrån makt förnekar moderater existensen av att makt har våldsmonopol och att män har mer makt än kvinnor. Varför finns annars mäns våld mot kvinnor? Varför slår annars män sina närmaste – kvinnan han lever med – och inte polisen som tar honom för fortkörning eller chefen som är besvärlig? Jo, det handlar om makt. Makt har våldsmonopol.

När vi menar att kvinnor i politiken över huvud taget spelar roll och gör politiken bättre säger Carl Bildt att ”Sveriges kvinnor inte blir lyckligare av fler kvinnliga riksdagsledamöter”. Varför skulle kvinnor inte bli det när män blir det?

Herr talman! Vi har ett samhälle där den ojämna maktfördelningen mellan kvinnor och män och bristen på jämställdhet har en koppling till våldet mot kvinnor. Vi är också övertygade om att det är genom aktiva åtgärder som vi bekämpar detta – åtgärder som också innebär att det är genom mer jämställdhet mellan kvinnor och män som vi bekämpar våldet.

Vi tycker att prostitutionen är ett av de värsta uttrycken för den ojämna maktfördelningen mellan män och kvinnor och att detta drabbar inte bara de prostituerade eller dem som köper de prostituerades tjänster utan hela samhället. Därför föreslår vi nu en kriminalisering av sexköpare. Vi är övertygade om att detta kommer att förändra attityder och minska våldet i samhället. Vi är övertygade om att det också kommer att minska prostitutionen.

Vi skulle vilja ha med oss moderater och folkpartister i den övertygelsen om att det krävs aktiv handling för att bekämpa prostitutionen – också i form av lagar.

*Fel! Okänt
växelargument.*

För mig är det tydligt att kvinnor och män har olika mycket makt i samhället och att det också spelar roll för prostitutionen, våldtäkterna, kvinnomisshandeln, könsstymningen och allt annat som systematiskt drabbar kvinnor.

Jag skulle önska att Moderaterna nu också klarade av att se systematiken i kränkningarna och att det krävs aktiva handlingar, också i form av beslut om lagar och nya resurser från riksdagen, för att komma till rätta med det.

Kvinnofridspropositionen är nu ändå en proposition där vi samfällt markerar att vi tar det ansvar som krävs av oss i form av starka och aktiva lagar och mer resurser till dem som bekämpar våld mot kvinnor, och till alla dem som hjälper kvinnor som blivit utsatta för olika övergrepp.

Herr talman! Att få bort det våld som sker i samhället mellan män och kvinnor är ett första och nödvändigt steg att ta för att skapa ett i grunden jämställt samhälle. Vad vi nu gör är en tyst revolution för jämställdheten och mot våldet. De beslut som ni tar här i riksdagen i dag kommer att spela roll.

Som jämställdhetsminister i vårt land är jag mycket glad över det starka stöd som dagens betänkande har här i riksdagen. Det är ett viktigt stöd för alla de kvinnor som utsätts för övergrepp.

I detta anförande instämde Ulla Wester-Rudin, Sonja Fransson, Monica Green, Sonia Karlsson, Laila Bjurling och Christer Erlandsson (alla s).

Anf. 110 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja inleda min replik till statsrådet Messing med att säga att vi som bekant är överens om mycket av tagen i den här propositionen. Jag noterar också att statsrådet säger att straffskärpningar för våld mot kvinnor är bra. Alltså tror statsrådet Messing på att straffet har en avhållande effekt. Jag hoppas att statsrådet resonerar så också när det gäller andra brott, dvs. att det kan ha en avhållande effekt.

När det sedan gäller den punkt där vi skiljer oss åt, dvs. att kriminalisera könsköparna, har vi ganska bra på fötterna, om man tittar på vad mycket tunga remissinstanser har sagt och också vad Prostitutionsutredningen kom fram till.

Vi vänder oss mot att möta sociala problem med kriminalpolitik. Socialtjänstens och polisens arbete med att förhindra nyrekrytering till gatuprostitutionen har enligt de uppgifter som är tillgängliga varit ganska framgångsrikt. Redan i dag finns det verktyg att arbeta med i kampen mot prostitutionen. Vi har LVU, LVM och socialtjänstlagen. Jag nämnde detta i mitt huvudanförande, men jag upprepar det nu eftersom statsrådet inte hade möjlighet att vara här just då. De här verktygen ger möjlighet till hjälp och stöd till de prostituerade.

Ni socialdemokrater brukar annars hävda att brottsligheten skall bekämpas med sociala insatser. Det tror jag också på i viss mån. Men enligt vår bedömning är köp av sexuella tjänster ett rent socialpolitiskt problem. Det handlar alltså om att kvinnor och för den delen även män bjuder ut sina kroppar för sexuella tjänster och att det finns människor som betalar för dessa tjänster.

Jag skulle vilja ställa följande fråga till statsrådet: Vad är det som gör att ni socialdemokrater gör bedömningen att kriminalisering är bästa sättet att komma till rätta med ett socialt problem?

Prot. 1997/98:114
28 maj

Kvinnofrid

Anf. 111 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Anledningen till att jag tror att kriminaliseringen är ett bra sätt att komma till rätta med prostitutionen är att jag tror på lagar. Jag tror att lagar har effekt, att människor rättar sig efter de lagar vi har i vårt land och att lagarna också påverkar attityder.

Jepe Johnsson säger att sexuella tjänster mer är ett socialpolitiskt problem än ett kriminalpolitiskt och vänder sig emot att man bemöter sociala problem med kriminalpolitiska instrument. Jag delar inte den uppfattningen. De kriminalpolitiska åtgärder vi nu vidtar står inte i motsats till de sociala insatserna – tvärtom. Prostitutionen innehåller ju både- och.

Jag tycker inte heller att köp av sexuella tjänster bara är ett socialt problem. Vi vet alla vad som rör sig runt prostitutionen och vilken verksamhet som vi alla är rädda för skall växa de kommande åren. Då tycker jag att vi måste bekämpa prostitutionen med både sociala insatser och lagar. Att vi nu kriminaliserar köp av sexuella tjänster betyder inte att de sociala insatserna bli mindre viktiga – tvärtom. Lagen och de sociala insatserna behövs båda två för att vi skall kunna minska antalet prostituerade i framtiden.

Anf. 112 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga att också jag tror på lagar, precis som statsrådet gör. Men jag delar inte uppfattningen att det rätta sättet att komma åt detta sociala problem är att kriminalisera den ena parten. Vi har ju denna debatt därför att vi är oense.

Prostitutionen är inte bara ett socialt problem, säger statsrådet. Ett problem är faktiskt att än mer av prostitutionen kan bli osynlig och drivas under jorden. Hur skall man då komma till med några sociala insatser?

Brottsförebyggande rådet har i sitt remissyttrande påpekat att det i dag inte finns möjlighet att klara upp mer än 25–30 % av de redan anmälda brotten. En kriminalisering av de prostituerades kunder innebär att utredningsresurser får flyttas från någon annan brottskategori till mer svårutredda brott, som dessa brott bedöms bli.

Riksåklagaren påpekar i sitt yttrande att den föreslagna straffskalan med böter i normalfallet innebär att dessa brott, och inte minst försök till köp av sexuella tjänster, kommer att få stå tillbaka för brott som har betydligt högre straffvärde när man prioriterar samhällets resurser.

Jag skulle vilja ställa följande fråga: Är statsrådet beredd att inom sitt parti verka för ökade resurser för utredning av brott, eller kommer ni att prioritera ned utredningar av andra brott för att kunna ta itu med brottet köp av sexuella tjänster eller försök till detta brott?

Anf. 113 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Med det förslag som jag nu har lagt fram på riksdagens bord om en kriminalisering av köp av sexuella tjänster skickar jag också pengar. Polisen får 10 miljoner extra för att kunna efterleva lagen. Social-

styrelsen får 5 miljoner för att kunna öka sina insatser för att minska prostitutionen. Jag tycker att det är viktigt.

Jag tror att de sociala insatserna och de lagar som nu finns kan komplettera varandra, precis som på många andra områden i vårt land. Så är det t.ex. när vi skall försöka minska missbruket av narkotika.

Jag vet att det ibland är svårt att bevisa brott. Det kommer det alltid att vara. Men det är inget argument för mig att kapitulera för vare sig mord, våldtäkt, narkotikamissbruk eller något annat. Aldrig! Det kommer tyvärr alltid att vara svårt att bevisa brott. Det är därför vi inte löser alla de brott som sker i vårt land. Men för den sakens skull är jag övertygad om att vi måste ha lagar. Denna lag är för mig och för regeringen ett viktigt ställningstagande när det gäller att inte acceptera prostitution i vårt land.

Anf. 114 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Ulrica Messing säger att hon tror på lagar, och det tycker jag naturligtvis är väldigt bra. Men det är också viktigt att man har lagar som är trovärdiga.

En partikamrat – Birthe Sörestedt – sade när jag bad om specificering när det gäller bevisföring och glasklar gränsdragning att hon trodde på polisens möjligheter att klara av detta. Jag hoppas i alla fall att statsrådet Ulrica Messing säger att hon *vet* hur man skall göra. Det räcker inte bara att tro. Man måste veta.

Vi i Folkpartiet är förvånade över att man från regeringens sida säger att man behöver skärpa straffen. Då förstår vi inte varför man inte har fängelse som normalstraff när det gäller misshandel av kvinnor. Varför gick man inte på Vårdskommissionens förslag om ett års fängelse som lägsta straffvärde? En dom på sex månaders fängelse kommer i praktiken att innebära villkorlig dom eller skyddstillsyn. Domstolarnas påföljdspraxis är sådan att domar under ett år bara innebär fängelse om det är fråga om återfall i brott eller artbrott.

Vi i Folkpartiet tycker inte att man skärper straffen om det inte blir fängelse för misshandel i normalfallet.

Anf. 115 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Anledningen till att vi väntar med att införa förbudet mot köp av sexuella tjänster till årsskiftet i stället för att göra det till halvårsskiftet, då de andra förslagen i propositionen kommer att införas, är att vi tillsammans med poliser och de sociala myndigheterna får längre tid på oss att arbeta fram starka och funktionella verktyg för att bekämpa prostitutionen. Jag tror inte att vi från en dag till en annan kan införa ett förbud mot köp av sexuella tjänster, behärska situationen och använda de möjligheter som förbudet för med sig. Men vi har ett år på oss, och polisen får dessutom extra pengar för detta.

Jag är inte polis, så jag kan inte allt om polisens möjligheter i dag. Men jag litar på polisen. Genom de kontakter som vi har haft vet jag att många poliser tycker att kriminaliseringen ger dem ett verktyg att mera effektivt arbeta mot den prostitution som redan i dag sker under jord.

Prostitutionsutredningen pekade på att ungefär två tredjedelar av den prostitution som finns i vårt land redan bedrivs på massageinstitut eller på

andra ställen där det är svårt att kontrollera den. Våldigt litet sker redan nu på öppen gata. Med lagen får poliser en möjlighet att agera hårdare och tuffare, och jag är övertygad om att de kommer att klara det.

Prot. 1997/98:114
28 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 116 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tolkar med förvåning detta som att Ulrica Messing och regeringen behöver denna tid för att hitta verktygen. De vet alltså inte tillräckligt om vilka verktyg man skall arbeta med när de för fram förslag till lagstiftning.

Anf. 117 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Siw Persson är förvånad. Jag tycker snarare att det är bra. Det visar att vi tillsammans med de myndigheter som kommer i kontakt både med de kvinnor som utsätts för våld och övergrepp och med dem som säljer sina kroppar kan hitta effektiva redskap. Jag tycker inte att det är någon nackdel att vi kan bedriva det arbetet under ett år. Det är ingen svaghet för politiker att samarbeta; det är snarare en styrka.

Anf. 118 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! I Prostitutionsutredningen sägs det att prostitutionen har en internationellt sett förhållandevis liten omfattning i Sverige. Jag tänkte fråga om man inte kan tänka sig att den kriminalisering som vi nu vidtar har en avhållande effekt på eventuell import av just prostitution. Vi får en större och större migration över gränserna också av utsatta kvinnor.

Anf. 119 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Det tror jag. Jag är övertygad om det. Det finns inget annat land som har prövat den väg som vi nu väljer. Vi skall gärna gå före i jämställdhetsfrågorna genom att kriminalisera prostitutionen på det sätt som vi nu gör.

Trafficking av kvinnor mellan olika länder ökar hela tiden. Jag tror att kriminaliseringen är ett sätt att försöka motarbeta det.

Vi kan konstatera att vi har arbetat med sociala insatser i många år för att minska prostitutionen, och inte lyckats med det. Så varför inte våga pröva den kriminalisering som nu föreslås?

Anf. 120 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Tack för det svaret. Propositionen handlar väldigt mycket om jämställdhet. Den kvinnosyn som kommer till uttryck i samhället kan man inte säga är förenad med jämställdhetsmålen. I ett jämställt samhälle har nämligen kvinnor och män samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Där utsätts inte heller kvinnor för tvång och utnyttjande, våld och sexuella övergrepp. I ett jämställt samhälle borde vi egentligen inte ha några förövare som måste uttrycka makt med våld och förtryck av offret.

De fördomar som direkt eller indirekt ger uttryck för uppfattningen om mäns makt över kvinnor måste bekämpas med kraft eftersom de utgör själva grunden för uppkomsten av såväl våld som sexuella brott. Detta har vi centerkvinnor skrivit i en rapport.

Det är bra att jämställdhetsministern finns här just i dag och visar att detta också är en jämställdhetsfråga – en fråga om hur kvinnor och män skall kunna leva jämlika och jämställda i ett samhälle och inte vilja förtrycka varandra.

Detta är dock inte bara ett jämställdhetsarbete. Det är faktiskt ett stort fredsarbete också, eftersom det kommer att påverka våra barn oerhört mycket om vi kan åstadkomma de effekter som vi vill uppnå med en sådan här proposition.

Jag vill sluta med att säga att det tack och lov finns ett positivt maktutövande också.

Anf. 121 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jag delar Görel Thuridins uppfattning om att våld mot kvinnor är en viktig jämställdhetsfråga. Det är inte heller bara en kvinnofråga, utan det handlar om att förändra de attityder och de män som slår.

Vi behöver mer kunskap på området om hur vi effektivt kan hjälpa män som går från en relation till en annan och slår de kvinnor som står dem nära. Vi har inte utvärderat de behandlingsmetoder som finns i dag, och jag tror att vi har en del att lära där.

Jag tror också på ett större gemensamt samarbete mellan de myndigheter som kommer i kontakt med kvinnor som utsätts för våld och övergrepp. De myndigheterna kan bli effektivare med mer kunskap och ett professionellare bemötande.

Anf. 122 GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! I dagens betänkande behandlas flera motioner i vilka förbättringar för brottsoffer föreslås. Det är med viss besvikelse jag konstaterar att benägenheten är så liten för att ta till vara förslag och idéer om hur vi kan bli bättre på att värna brottsoffer i allmänhet.

I betänkandet föreslås en utvidgning av socialtjänstlagen till att omfatta särskilt stöd till och särskild hjälp för misshandlade kvinnor. Det är positivt. Men vi moderater har uppfattningen att den föreslagna bestämmelsen även borde omfatta brottsoffer i allmänhet. Socialtjänsten är till för att ge stöd åt människor i svåra situationer. Även andra brottsoffer än misshandlade kvinnor befinner sig ofta i en svår situation och kan inte alltid få nödvändigt stöd i sin egen närhet. Därför är det vår uppfattning att socialtjänsten uttryckligen bör utvidgas till att omfatta brottsoffer i allmänhet.

Det är också beklagligt att en majoritet fortfarande inte tycks inse att psykiska skador kan vara minst lika mycket grund för ett behandlingsbehov som fysiska skador. Om vi drabbas av brutna ben eller skärsår på kroppen har vi, om nu inte dagens vårdköer lägger hinder i vägen, möjlighet till sjukvård. Men när själen är sjuk på grund av att någon genom hot brutit ned vår psykiska hälsa och givit oss sår i själen betraktas detta inte som lika angeläget att behandla. Vi moderater anser att det är hög tid att utreda frågan om möjligheten för brottsoffer att erhålla psykoterapeutisk behandling.

Brottsoffrens situation har förbättrats på många sätt under 1990-talet, men enligt Moderaternas uppfattning har utvecklingen stannat upp. När riksdagen på den borgerliga regeringens initiativ fattade beslut om ett

omfattande brottsofferpaket var det vår uppfattning att detta bara var början och att många ytterligare frågor behövde uppmärksammas. De första stegen bör följas av ytterligare kliv.

Frågan om information till målsäganden om det egna ärendet är av största betydelse. Samarbetet mellan polis och brottsofferjourer måste utvecklas ytterligare. Brottsoffret bör vid anmälningstillfället bl.a. informeras av polismyndigheten om brottsofferjourernas arbete och brottsoffers rättigheter vad gäller stöd och hjälp. Samtliga polisdistrikt bör ha väl utarbetade rutiner för hur stöd och information till brottsoffren skall ske.

Det är också viktigt att domstolarna tar väl hand om målsäganden i samband med rättegång. Det borde t.ex. vara en självklarhet att man från domstolens sida ser till att målsäganden kan få sitta i enskildhet och inte behöver konfronteras med den misstänkte utanför rättegångssalen.

Jag vill också i detta sammanhang ta upp frågan om finansieringen av Brottsofferfonden. Fonden inrättades i syfte att förbättra brottsoffrens situation. Fonden tillförs i huvudsak medel genom brottsofferavgiften, dvs. den avgift om 300 kr som den som döms skall betala om fängelse ingår i straffskalan. Ursprungligen gick också avdraget på internernas ersättning direkt till fonden. Den nuvarande regeringen ändrade emellertid ordningen den 1 juli 1995 så att dessa medel nu ställs till regeringens disposition för brottsförebyggande arbete. Genom denna förändring minskade tillflödet av medel för brottsofferarbete samtidigt som den pedagogiska poäng som låg i att den som satt i fängelse fick ett avdrag på sin ersättning, som den intagne informerades om gick till brottsofferarbete, gick förlorad. Vi moderater anser att den ursprungliga finansieringsformen skall återinföras.

Slutligen vill jag med några ord beröra en motion, Ju905, i vilken föreslås att det offentliga skall förskottera skadeståndet till brottsoffret. Det är naturligtvis viktigt att brottsoffer får gott stöd, men det är också viktigt att reglerna inte utformas så att huvudansvaret för brottsoffret förs bort från gärningsmannen. Om man inte tagit sitt ansvar för att undvika att skada en medmänniska skall man i vart fall få klart för sig att man har ansvaret gentemot den drabbade för att rätta till skadan. Om vi i stället ser till att rättsväsendet och kronofogdemyndigheterna har tillräckliga resurser för att fungera snabbt och effektivt kommer gärningsmannen att få märka av sitt ansvar samtidigt som offret kan erhålla sitt skadestånd inom rimlig tid.

Fru talman! Vi moderater står bakom de förslag som jag har lyft fram och stöder naturligtvis samtliga våra reservationer. Men för tids vinnande framställer jag inga egna yrkanden, utan instämmer i det av Jeppe Johnsson tidigare framförda.

Fru talman! Fru talman och Birthe Sörestedt har tidigare i dag framfört sitt tack till justitieutskottet. Som ordförande i justitieutskottet vill jag framföra utskottets tack till fru talman och till Birthe Sörestedt för ert engagerade arbete i utskottet och för ert aktiva deltagande i debatter i kammaren som har rört betänkanden från justitieutskottet. Utskottets tack!

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 123 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Fru talman! Tack, ordförande i utskottet!

Jag vill ta tillfället i akt och bemöta något av det Gun Hellsvik förde fram in sitt inlägg. Det är inte bara Moderaterna som anser att brottsofferfrågor är viktiga. Det har gjorts en lång rad förbättringar under årens lopp. Utskottet har alldeles särskilt markerat att man tycker att brottsofferfrågorna är viktiga. För någon tid sedan gav vi regeringen till känna att vi ville ha en utvärdering av alla de insatser som har gjorts för att vi skall få en helhetsbild så att vi kan sätta in resurserna där de bäst behövs.

Brottsofferutredningen har arbetat. Den har lagt fram sitt betänkande. I det betänkandet tar man upp många av de frågor som Gun Hellsvik pekade på. Brottsofferutredningen är ute på remiss. Det vore väl konstigt om vi skulle ta ställning till enskilda frågor när vi i utskottet har krävt en heltäckande utredning för att sedan kunna ta ställning till helheten. Vi får ta ställning till de här frågorna när de är ordentligt beredda, Gun Hellsvik.

Anf. 124 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Birthe Sörestedt påpekar helt riktigt att det nu under ett antal år har skett åtskilliga förbättringar för brottsoffrens del. Vi moderater är mycket glada och tacksamma över att ett enigt utskott ställde sig bakom vårt förslag om att det var tid att göra en utvärdering av de beslut i brottsofferfrågor som tidigare hade fattats.

Men jag har litet svårt att förstå Birthe Söresteds resonemang när det gäller helhetsgrepp. I dag har vi ju att ta ställning till att en grupp av brottsoffer, nämligen misshandlade kvinnor, skall omfattas av socialtjänstlagens regler. Men alla andra brottsoffer lämnas vid sidan av. Det konkreta förslag som vi och ytterligare några partier står bakom är just att brottsoffer i allmänhet skall omfattas av det beslut som riksdagen förhoppningsvis fattar i dag när det gäller misshandlade kvinnor. Det är knappast ett helhetsgrepp att göra den begränsning som nu är aktuell.

Anf. 125 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Fru talman! Menar Gun Hellsvik att vi skulle utesluta hela Brottsofferutredningen och det helhetsperspektiv som de har lagt på brottsoffer i stort och bara ta in vissa frågor som gäller brottsoffer? Nu får vi möjlighet att fatta beslut om den helhet som propositionen om kvinnofrid ger för att begränsa våldet mot kvinnor.

Sedan får vi en stor utvärdering av brottsoffrens situation. Då är det väl lämpligt att invänta den innan vi fattar beslut.

Anf. 126 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Med Birthe Söresteds resonemang borde vi inte föra in den brottsofferfråga som vi just i dag kommer att föra in, nämligen att socialtjänstlagen skall omfatta misshandlade kvinnor. Rent allmänt, om man skall följa Birthe Söresteds tankar att vi alltid skall ha en helhet, skulle vi aldrig komma någonvar. Erfarenheten visar väl ändå att det nästan alltid finns frågor som dyker upp efter hand och som det finns skäl att penetrera vidare.

Det mesta av Brottsofferutredningens förslag är sådant som vi inte omgående kan ta ställning till. Men anser man sig kunna ta ställning till,

vilket jag tycker är korrekt, att en grupp av brottsoffer skall omfattas av socialtjänstlagen har man rimligen också möjlighet att ta ställning till att detta skall gälla brottsoffer generellt.

Prot. 1997/98:114
28 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 127 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! För en gångs skull har vi ett helhetsperspektiv just på våldet mot kvinnor.

Jag kan inte påstå att Gun Hellsvik gör något formellt fel. Det gör hon inte. Tyvärr var motioner om brottsoffer från allmänna motionstiden också med i det här betänkandet. Men jag tycker ändå att vi inte skall ta bort det kvinnoperspektiv som vi har. Vi får inte skapa en motsättning i debatten mellan vad kvinnor får göra och vad andra får göra.

Vi har ett bra utredningsförslag när det gäller brottsofferproblemen. Det har nyss avlämnats, och vi skall senare ta ställning till det. Varför kan vi då inte bara fokusera just det här problemet? Det har inte gjorts tidigare. Det är ett historiskt beslut vi fattar här i dag genom att vi endast sysslar med de här problemen ur detta perspektiv. Jag tycker att vi kan lämna brottsofferfrågorna generellt och ta dem senare.

Anf. 128 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Betänkandet har rubriken *Kvinnofrid*. Men den som läser betänkandet ordentligt ser att det inte bara tar upp kvinnofrågor. Jag kan bara hastigt ta ett exempel: 6 kap. 4 § där det talas om att det skall ges en ny beteckning, sexuellt utnyttjande av underårig. Där talas det om utnyttjande av den som är under 18 år. Det kan var fråga om pojke eller flicka. Det handlar inte enbart om utnyttjande av flickor utan samtidigt om utnyttjande av pojkar.

Såvitt jag förstår är förslaget till lag om förbud mot köp av sexuella tjänster könsneutralt. Eller inbillar sig Kia Andreasson att det inte förekommer att kvinnor köper sexuella tjänster? Eller menar Kia Andreasson att lagen inte skall tillämpas när kvinnor köper sexuella tjänster av män? Mig veterligt förekommer det faktiskt en hel del.

Anf. 129 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det menar Kia Andreasson inte. Men detta att kvinnor köper män förekommer i mycket liten utsträckning om man jämför. Det har ju ändå ett samband med det här ämnet.

Vi har fått ett tjockt utredningsmaterial om brottsofferproblemen som vi skall titta på i dess helhet. Då tycker jag att det är fel att vi ägnar energi och kraft åt det i dag. Då blir det halvdant gjort. I dag skall det ägnas kraft åt kvinnorna och deras problem. Men man kan inte strikt dra gränser i alla sammanhang. Men när det gäller helhetssynen på brottsofferfrågorna tycker jag att vi kan göra den här distinktionen.

Anf. 130 GUN HELLSVIK (m) replik:

Fru talman! Jag har uppfattat att debatten tidigare har gått ut på att kvinnor som säljer sina sexuella tjänster har betraktas som offer, men genom dagens beslut skall de bli just brottsoffer eftersom köpet av deras tjänst skall kriminaliseras. Därmed är de rimligen brottsoffer för dem som står bakom. Då förstår jag inte varför man måste begränsa debatten.

Anf. 131 MAUD EKENDAHL (m):

Fru talman! Det har sagts tidigare här i kammaren att det här kvinnofridsbetänkandet är mycket omfattande. Jeppe Johnsson nämnde inledningsvis att jag kommer att gå in litet mer på polisens resurser. Det står om detta i ett avsnitt av betänkande under rättsväsendets insatser.

Här slår man fast att kampen mot våld mot kvinnor är ett prioriterat område för polisen. Vidare menar utskottsmajoriteten att det är mycket angeläget att insatser mot våld mot kvinnor inte blir prioriterade bara på papperet utan även prioriteras i myndigheternas dagliga arbete.

När utskottsmajoriteten nu så bestämt följer regeringens linje att kampen mot kvinnovåldet skall prioriteras inom polisen undrar jag vad som skall prioriteras bort. Varför anslår man inte ytterligare resurser?

Gång på gång prioriteras polisens olika arbetsområden, vilket har lett till att snart är samtliga områden prioriterade utan att man i den andra änden har tillskjutit några extra resurser. Den politik ni för är som ett slag i luften.

Ni socialdemokrater har medvetet nedrustat polisen. Däremot har vi moderater under mycket lång tid påpekat vikten av att ha tillräckligt med resurser inom polisväsendet.

Vi måste som politiker kunna framhålla arbetsmetoder som är bra för verksamheten. Därför har vi moderater tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna en reservation som bygger på en svensk New York-modell. Eskilstunaprojektet är ett utmärkt exempel på hur polisens arbets sätt går ut på att minska toleransnivån mot ordningsstörningar, vilket har visat sig öka tryggheten och minska våldet i samhället. I vår gemensamma reservation ser vi det som angeläget att detta arbetssätt sprids ut i hela landet.

Jag tror att det är oerhört viktigt för oss politiker att vara tydliga när vi sätter upp mål. Men det är också viktigt att en ordentlig uppföljning av verksamheten sker kontinuerligt.

I avsnittet Våld mot kvinnor finns det en socialdemokratisk motion som heter JU934. Där anför motionären att våldet mot kvinnor prioriteras vid utbildning av poliser. Men då är det också en förutsättning att det bedrivs en grundutbildning av poliser.

Efter två hela år med intagningsstopp till Polishögskolan har nu regeringen äntligen gått med på en grundutbildning som kom till stånd den 1 januari i år. Men jag vill betona att regeringen totalt har missat hur viktigt det är med kontinuerlig antagning. Vi har två förlorade år bakom oss, vilket kommer att synas och märkas när man skall rekrytera nya poliser.

Fru talman! När det gäller regeringens kriminalisering av köp av sexuella tjänster föreslås att 10 miljoner kronor avsätts till polisens spanings- och utredningsarbete.

Även om vi moderater inte stöder regeringens förslag till kriminalisering vill vi ännu en gång i motion 66 framhålla att polisen behöver ytterligare resurser i kampen mot brott.

Till sist vill jag yrka bifall till den reservation som Jeppe Johnsson yrkat på tidigare. Givetvis ställer jag mig bakom samtliga moderata reservationer och det särskilda yttrande vi har.

Anf. 132 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Fru talman! När det nu läggs fram en hel rad förslag om de olika myndigheternas ansvar för att utveckla verksamheten och för att inventera metoder o.d. ges det också resurser för att myndigheterna skall kunna verka. Polisen kommer också att få extra resurser för att bedriva spanings- och utredningsverksamhet när det gäller prostitution och kriminalisering av könsköp.

Alla förslag i betänkandet om kvinnofrid följs upp med resurser av olika slag. Det gör man för att det skall bli verksamt, så att det inte bara är intentioner utan så att det också blir praktiskt möjligt.

Anf. 133 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Ja, Birthe Sörestedt, ni lägger 10 miljoner. Men det är ju, som vi här har hört, för själva spaningsarbetet vad gäller den kommande kriminaliseringen som man lägger de här pengarna. Då är min första fråga: Är pengarna öronmärkta?

Och för det andra: De går ju bara till den delen. Vi har också tagit upp det stora området, kvinnovåld och kvinnovåldsfrågor. De handhas långt ute i verksamheten bland närpoliserna. Ni har ju, som jag tidigare har sagt, dragit ned på polisens resurser i Sverige under dessa fyra år, och då kan de inte jobba med de här frågorna. Det är därför jag säger att det är ett slag i luften.

Anf. 134 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Fru talman! Det tillförs för övrigt enligt vårpropositionen också resurser till rättsväsendet, och polisen kommer att få en del av dessa.

I det här betänkandet lyfts också fram de olika miljoner som skall gå till utbildning och till myndigheterna för att man skall kunna ta på sig sitt ansvar och utveckla metoder för sin verksamhet. Sammantaget i betänkandet ställs 41 miljoner kronor till förfogande för att de olika förslagen verkligen skall kunna komma ut i den praktiska verksamheten.

Dessutom har det i vårpropositionen också lagts fram ytterligare resurser till polisens verksamhet under de kommande tre åren.

Anf. 135 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Det går inte att arbeta på det sättet att man lägger upp metoder, utbildning eller utvärderingar hos Rikspolisstyrelsen när det inte finns folk ute i verksamheten. Det saknas i dag över 1 000 personer. Det är poliser som har fått sluta, som inte är mer än 58 år gamla och som är duktiga utredare. Det är ju där skon klämmer. Det är de som skall göra jobbet att ta hand om misshandlade kvinnor och hjälpa dem till rätta.

Man kan ha hur mycket metoder och utbildning som helst när man inte har folk som kan verkställa uppdraget. Hur ser Birthe Sörestedt på det?

Anf. 136 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Ett av det liberala samhällets grundläggande uppgifter och skyldigheter är att värna den enskilde individen mot våld och övergrepp. När det gäller att ingripa mot våld mot den enskilde får det inte finnas någon gräns vid hemmets tröskel. Det ökande antalet anmälningar

**Fel! Okänt
växelargument.**

om fysiskt och sexuellt våld mot kvinnor är ett misslyckande för oss alla. Att kvinnor misshandlas kan *aldrig* ursäktas. Varje civiliserat samhälle måste dra en absolut gräns och göra *allt* för att beivra sådana brott.

Det är därför en viktig dag när riksdagen i dag åter formulerar kvinnofrid som en huvuduppgift för samhället och oss alla som medmänniskor. Det gjorde Birger Jarl redan för 750 år sedan. Det tycks lika nödvändigt i dag, fem år sedan Bengt Westerberg tillsatte Kvinnovaldskommisionen och tre år sedan slutbetänkandet.

Dagens debatt kommer naturligen att kretsa kring de frågor – analys och förslag – där våra bedömningar om det rätta ändå skiljer oss åt. Men det får inte dölja det faktum att de beslut riksdagen i dag fattar i allt väsentligt är viktiga steg mot den kvinnofrid som borde vara en av vårt samhälles grundpelare. Det är en skam och fullständigt oacceptabelt att så många kvinnor i Sverige i dag skall behöva gå omkring och känna ångest och rädsla för fysiskt eller sexuellt våld från okända och alldeles för ofta kända män.

Fru talman! Helt oacceptabelt är det när samhället inte kan skydda en kvinna som utsatts för våld – ofta upprepat under lång tid – från nya övergrepp från gärningsmannens sida, när denne ofta flera gånger fällts för brotten. Här måste presumtionen om risk för upprepat våld väga väldigt tungt till fördel för den utsatta kvinnan.

Så sent som i förrgår medgav justitieministern här i kammaren, som svar på en interpellation från mig med anledning av ett fall där en kvinna som utsatts för en mycket allvarlig våldtäkt inte informerades om att gärningsmannen avvikit, att lagen har luckor som måste täppas till. Jag välkomnar det beskedet.

Till det mest stötande hör de fall där män som belagts med besöksförbud ändå lyckas öveträda detta och utsätta kvinnan för fortsatt ångest och våld – i en del fall med dödlig utgång. Detta är oacceptabelt. Det är i sig stötande, men tyvärr nödvändigt för att skydda den utsatta kvinnan, att tvingas göra ingrepp i *hennes* integritet och rörelsefrihet. Men just därför kan inte heller allvarliga ingrepp i gärningsmannens integritet uteslutas, när hans handlande visar att fortsatta övergrepp är förhållandevis sannolika.

Prövningen av frågan om användning av elektronisk fotboja måste ske skyndsamt. I det sammanhanget bör också prövas, när någon form av kommunarrest i yttersta fall kan anses försvarbar. Här ställs frågan om en utsatt kvinnas självklara rätt till säkerhet mot rörelsefriheten för en fälld gärningsman som visat att det finns anledning att befara att brottets upprepas.

Fru talman! Jag välkomnar det ökade stödet till landets kvinnojourer. Det är synnerligen angeläget, inte minst mot bakgrund av det sviktande stöd som många av dem drabbats av ute i kommunerna under senare års besparingar. Det är besparingar som bara kostar i längden – kostar alldeles väldigt mycket för de drabbade kvinnorna och deras nära men också alldeles väldigt mycket för det samhälle som misslyckats med att skydda dem från våld.

Jag gör det alldeles oavsett att jag känner mig mycket främmande för den ideologiska retorik som Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige, ROKS, givit uttryck för i debatten under senare år. Det arbete som

kvinnliga medsystrar inom ramen för landets kvinnojourer gör för utsatta kvinnor är ovärderligt. Det har jag sett många bevis på.

Jag välkomnar likaså att regeringen nu också aviserar ett stöd till landets mansjourer. De är betydligt färre och kämpar fortfarande med mycket större svårigheter att lokalt väcka förståelse för sin verksamhet till stöd för utsatta män – egentligen lika självklar som stödet till utsatta kvinnor. Det inser också många som arbetar inom kvinnojourerna. Inte minst i relationskriser drabbas många både män och kvinnor hårt och behöver stöd. Det har inget att göra med eventuell ansvarsfördelning vad gäller den uppkomna krisen.

Det är riktigt – och det är inte minst landets mansjourer och krishanteringscentrum för män väl medvetna om – att det i många fall finns ett samband mellan deras verksamhet och frågan om fysiskt och sexuellt våld mot kvinnor. Landets mansjourer har därför mycket värdefull erfarenhet att bidra med i arbetet mot kvinnovåld – för samhället att ta vara på.

Men det är ett tecken på att vi har en bra bit kvar till jämställdhet också för män att se stödet till mansjourerna enbart som ett bidrag till kampen mot kvinnovåld. Längst i den vägen går Vänsterpartiet i sin motion, där man ställer krav på att mansjourerna ”offentligt visar att de tar avstånd från det våld som riktas mot kvinnor och barn”.

Det är en insinuation som är alldeles oerhörd och som skulle kunna ses som ett utslag av den råaste sexism. Jag vill inte tro att det är avsikten. Landets mansjourer förtjänar samhällets stöd för sitt arbete på egna meriter – precis som landets kvinnojourer. Vi har inte råd att vara utan dem. Delar statsrådet Messing min uppfattning?

Fru talman! Kärlek kan knappast köpas för pengar. Prostitution eller köp av sexuella tjänster har därför mycket sällan med kärlek att göra. Men det har många andra, kulturellt mer accepterade, former av tillfälliga sexuella förbindelser inte heller. Och de är inte heller alltid baserade på jämlika förhållanden, frånvaro av tvång eller rent egenintresse.

Få frågor är fortfarande så tabubelagda som de som har att göra med människors sexuella relationer. I grunden bör ett liberalt samhälle avhålla sig från att lägga sig i eller värdera människors sexuella läggning eller vanor, så länge det rör sig om vuxna människor och inte är uttryck för övergrepp eller utnyttjande. Samhällets ingripanden skall ske till stöd för den som är svag eller utsatt – inte för att främja en viss syn på sexualitet eller sexuella relationer eller på motiven för sexuella vanor.

Såväl inom prostitution som inom sexindustrin exploateras människors utsatta situation ofta av dem som tjänar pengar på andra människor. Många prostituerade, de flesta kvinnor, befinner sig i en socialt och mänskligt utsatt ställning, som gör att deras ”frivilliga” befattningsmed verksamheten bör ifrågasättas. Uppsökande och stödjande verksamhet för att förhindra att människor dras in i prostitution liksom för att möjliggöra att de kan dra sig ur den är, som bl.a. RFSU framhåller, därför angelägen. Det är också det främsta skälet mot att kriminalisera de prostituerade.

En vanlig föreställning är att de män som köper sexuella tjänster skulle vara vilka män som helst – ”vanliga män i alla samhällsställningar”. Särskilt upprörande tycks det för många när de framställs som ”vanliga familjefäder med stabila kvinnoförhållanden”. Det är samma felslut som i fråga om ”vanliga män” som misshandlar, drogmissbrukar etc.

**Fel! Okänt
växelargument.**

*Fel! Okänt
växelargument.*

Människor med mänskliga och sociala problem som förfaller till socialt icke accepterade beteenden återfinns i alla samhällsställningar och familjesituationer. Den sexuella nöden är t.ex. inte avskaffad i det upp-lysta Sverige. Ofta rör det sig även då om ensamma och utsatta människor, vilket givetvis aldrig ursäktar deras beteende.

Det finns därför ingen anledning att betrakta många av de män, som köper sexuella tjänster av prostituerade, på annat sätt än många av de prostituerade – dvs. som människor som också de behöver stöd och hjälp. Kriminalisering av dem riskerar i stor utsträckning att bli enbart en moralisk förkastelsedom över något som många av oss känner obehag eller rädsla inför – inte ett konstruktivt sätt att hjälpa människor i en utsatt livssituation.

Det har inte visats att kriminalisering löser några problem – snarare att en sådan kan försvåra. Utskottet understryker också att det viktigaste är att ”därigenom markeras samhällets inställning”. Jag har en känsla av att även om vi vore överens om att en kriminalisering inte hjälpte de prostituerade, skulle behovet av denna moraliska förkastelsedom för många kännas så stort att det ändå skulle falla utslaget.

Det är det som gör att jag och många andra har en obehaglig känsla av att nypuritanismen fått en pangstart i debatten om kriminalisering av köp av sexuella tjänster. Moraliska förkastelsedomar över avvikande beteenden på det sexuella området kommer att resas på nya områden efter beslutet i den här frågan.

Den internationellt långtgående tolerans som vi nått i vårt land i synen på homosexuella är inte vunnit en gång för alla. Det är inte sexuell läggning eller sexuellt beteende som samhället skall ta ställning till – det är skyddet för minderåriga och för dem som utsätts för övergrepp som skall värnas.

Fru talman! Våld mot kvinnor är inte uttryck för vare sig mäns natur eller könsroll. De flesta män slår varken kvinnor eller barn. De väldigt många män som inte slår är för den skull varken icke-män eller hämmade i sin manliga natur eller könsroll.

Det är därför beklagligt att regeringen i så hög grad förfaller till resonemang kring våld mot kvinnor som uttryck för manssamhällets maktrelationer. Även om så mycket som 10 % av männen i Sverige skulle vara benägna att ta till fysiskt våld mot sin kvinna, kan det aldrig ses som en förlängning av en ”obalans i maktförhållandet mellan könen”. Gör man det, så antyder man i princip att alla män under några omständigheter skulle vara benägna att använda våld mot kvinnor.

Problemet är inte mäns förhållande till kvinnor i allmänhet utan det förhållande till kvinnor som de män har som brukar våld mot kvinnor. Inte heller här utgör påståendet att ”vanliga män” i alla samhällsställningar utövar våld mot kvinnor något argument för att det skulle vara ett i grunden manligt förhållningssätt.

Regeringens argumentation blir extra allvarlig när man försöker ge den ett vetenskapligt sken. Utan att på något annat sätt dokumentera sitt påstående skriver regeringen: ”Det är numera väl dokumenterat, både i forskning och annan litteratur, att det våld som män riktar mot kvinnor ofta har sitt ursprung i och finner näring ur fördomar och föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning.” Vilken forskning, statsrådet Messing?

Maktrelationerna i samhället är i hög grad avgörande för möjligheterna att förstå bristerna i jämställdhet, men de är ingen generell förklaring till varför enskilda – om än många – män begår fysiskt våld mot kvinnor. Att hävda detta vore att generellt hävda att det hör till den manliga naturen eller kulturen att utöva fysiskt våld mot kvinnor. Det vill inte ens regeringen göra så uttalat, men den hänvisar ändå till ”den manliga kulturens kopplingar till våld mot kvinnor”. Vad är det, statsrådet Messing?

Fru talman! I min hemtidning Ljusdals-Posten intervjuades för två veckor sedan eldsjälens bakom den lokala kvinnojouren Ljusglimten. Under den runt om i landet tyvärr alltför vanliga rubriken ”Dyster utveckling – våldet mot kvinnor ökar, och blir grövre” fick hon avslutningsvis frågan: ”Hur ska man då komma till rätta med problemet med våldet mot kvinnorna?” Hennes svar var enkelt: ”Det är i regel svaga män som slår sin kvinna.”

Det är ett svar som vi säkert skulle få av många kvinnliga lärare och kanske också elever när det gäller den kränkande behandling de möter dagligdags runt om i våra skolor. Det är en förklaring som inte gör vare sig det fysiska eller det sexuella våldet mot kvinnor eller annan kränkande behandling mindre allvarligt i något enda avseende, men kanske gör det att det blir något lättare att hitta vägar att minska det. Det är viktiga steg mot kvinnofrid också i praktiken.

Fru talman! Jag noterar att jag även den här gången misslyckas med att få en debatt och att få svar på mina frågor när vi diskuterar jämställdhet med landets jämställdhetsminister.

Fru talman! Jag står bakom de flesta av Folkpartiets reservationer i utskottet och yrkar bifall till reservation 43 om besöksförbud. Därutöver yrkar jag bifall till reservation 60 om mer forskning. Jag kommer också att stödja reservation 27 om situationen för utsatta flickor.

Anf. 137 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i det Ulrica Messing sade i början av sitt inlägg, nämligen att det är en milstolpe vi har nått i dag. Vi har nått fram till det som många kvinnor och män tillsammans har kämpat för, en kriminalisering av könsköp. Det känns väldigt bra att snart få trycka på voteringsknappen.

Jag tänker lyfta upp en fråga. Jag tänker lyfta upp forskning, forskning i ett europeiskt sammanhang.

Fru talman! Det paradoxala inträffar just nu att samtidigt som vi här i kammaren diskuterar och snart kommer att fatta beslut om att kriminalisera könsköpare diskuteras och fattas det i Holland beslut om att legalisera bordeller. I parlamentet, dvs. deras andra kammare, har lagförslaget om att legalisera prostitution precis gått igenom. Däremot ligger förslaget fortfarande kvar för behandling i senaten, dvs. deras första kammare. Ingen tvekar om att förslaget kommer att gå igenom också där. Diskussionen handlar främst om hur man skall undvika att de illegalt invandrade kvinnornas ställning försämras.

Könsköparen, även kallad torsken, är ofta en man med familj och ordnade förhållanden. Detta påstår jag – tvärt emot tidigare talare. I Sverige vill vi kriminalisera bl.a. för att mannen *inte* skall välja könsköp. I vissa länder inom EU, t.ex. Holland, anges som ett av skälen till legalisering av prostitution att det kanske kan rädda äktenskap och att antalet

*Fel! Okänt
växelargument.*

skilsmässor därmed kan minska. Här krockar helt uppenbart två kulturella mönster. Utgångspunkten för åtgärd är dock densamma, att förbättra den prostituerades situation.

En legalisering ses i Holland som ett sätt att stödja den prostituerade på arbetsmarknaden. Skatt skall betalas in och pension utbetalas. I Norden och i Sverige ses prostitution som ett uttryck för förtryck, och en kriminalisering av torsken är ett sätt att minska prostitutionen. I Sverige utgår vi från att ingen frivilligt väljer att sälja sin kropp.

Båda förslagen bottenar i en önskan att stärka den prostituerade kvinnans roll. Det ena förslaget verkar i riktning mot öppen prostitution, och det andra syftar till att få bort prostitutionen.

Fru talman! Vad som nu är intressant att följa är dessa diametralt olika vägval. Därför har vi motionerat om att ett gemensamt EU-forskningsprojekt skall initieras av Sverige.

Kommer t.ex. Holland att få en invasion av sexturism? Kommer svensk turism och affärliv att påverkas negativt när en Sverigebesökare får klart för sig att han riskerar fängelsestraff när han köper sex i Sverige? Kommer de prostituerade i Holland att få bättre hälsa, ekonomi och status i samhället? Kommer de prostituerade i Sverige som arbetar under jord att öka i antal? Kommer dödlighet och sjuklighet att öka eller minska i respektive land? Kommer Sverige att klara av att erbjuda vård och alternativ försörjning till dem som kommer att bli av med sin födkrok?

Ja, fru talman, frågorna är många, och det vore mycket intressant att följa utvecklingen för att se vilka slutsatser som kan dras och vilka lärdomar som ges. Därför vill Miljöpartiet att riksdagen ger regeringen i uppdrag att initiera ett EU-forskningsprojekt för att se hur de olika vägvalen att stödja den prostituerades situation påverkar samhällsutvecklingen. Jag hoppas nu att liknande forskningsprojekt blir av, även om den här motionen kommer att avslås i kammaren.

I synnerhet borde alla EU-förespråkare ta litet mer initiativ vad gäller att driva frågor i EU-parlamentet. Det var ju därför ni ville gå med i EU, eller hur? Alltför ofta tycker jag att de svenska företrädarna väljer att lägga sig platt. Medge att det är högintressant att två diametralt olika kultursyner på kvinnan nu kommer att mötas, den nordiska och den sydeuropeiska. Vilka kulturmönster kommer de olika vägvalen att medföra? (forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att pågående ärende samt återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

Anf. 138 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Åtgärder för att motverka våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier är oerhört angelägna. Långsiktigt måste de förebyggande faktorerna betonas än mer. Kvinnomisshandel är i grunden ett brott mot alla människors lika värde. Samhällets grundläggande värderingar måste därför med kraft och övertygelse lyftas fram. Jag vill betona att en trygg uppväxt med gränssättning och goda förebilder är den viktigaste brottsförebyggande faktorn.

Fru talman! Det är mycket tillfredsställande att riksdagen äntligen behandlar och beslutar om kvinnofridsfrågorna. Jag hälsar också med tillfredsställelse den breda uppslutning som finns från riksdagspartierna kring de flesta av de föreslagna åtgärderna. Det särskilda kvinnofridsbrott som nu införs och den totala uppslutningen kring detta kan nog tillmätas historisk betydelse.

Det finns ändå behov av ytterligare lagstiftningsändringar för att vi ännu bättre skall kunna komma till rätta med sexualbrott. Alltför många sexuella övergrepp mot kvinnor har fått påföljder som verkligen strider mot det allmänna rättsmedvetandet – eller också har de inte fått några påföljder alls. Detta har väckt en mycket stark reaktion under senare år.

Vi kristdemokrater välkomnar därför den aviserade Sexualbrottsutredningen, som skall göra en total översyn.

I reservation nr 4 krävs att regeringen skall komma med förslag redan första halvåret 1999. Det är i och för sig ett behjärtansvärt krav. Det är inte orimligt att vara otålig. Men vi kristdemokrater landar ändå på ställningstagandet att kvaliteten i förslagen är så viktig att vilket halvår förslagen presenteras inte är det avgörande. Översynen får inte bli ett hastverk.

Fru talman! Vi kristdemokrater krävde i motion A805 i höstas en kontinuerlig utbildning om kvinnomisshandel, dess orsaker, symtom och behandlingsmöjligheter för personalgrupper inom berörda områden. Vi hälsar med stor tillfredsställelse att det kravet tillgodoses i propositionen och i utskottsbetänkandet.

Jag vill betona några av de krav som vi kristdemokrater ställer utöver utskottsmajoritetens och regeringens förslag.

Vi kristdemokrater anser, liksom Vänsterpartiet och Miljöpartiet, att den komplettering som införs i socialtjänstlagen skall lyda: Socialnämnden ”skall” verka för att kvinnor får stöd och hjälp. Nu skall det enligt förslaget stå ”bör”, och det är tyvärr alltför svagt.

Vi kristdemokrater anser också tillsammans med fyra andra partier att en kartläggning av sambandet mellan våldspornografi och våld mot kvinnor måste komma till stånd. Detta är så viktigt att jag yrkar bifall till reservation nr 61.

I detta sammanhang vill jag lyfta fram ett stort forskningsprojekt som bedrivs på uppdrag av Folkhälsoinstitutet. I detta projekt har det framkommit att unga män 18–25 år behöver lära sig mera om sexualitet och känslor. De ställer sig frågande till både sina egna känslor och det motsatta könets känslor. Unga män klarar inte, säger man, att tolka tecken på vad som är ja och vad som är nej i sexuella situationer. Det har framkommit att många har fått en snedvriden uppfattning om sex på grund av

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

pornografi och kompisnack. Precis som forskarna måste vi politiker inse att det är dags att fråga sig var de unga männen har fått sina normer ifrån. Därför är den reservation som jag nämnde mycket viktig.

Vi kristdemokrater anser vidare att ett nationellt centrum för arbetet mot prostitution bör inrättas snarast. Detta centrum behövs som bas för arbetet med forskning, information, opinionsbildning och internationella kontakter samt för dialog med den lokala nivån.

Vi kristdemokrater anser också att kvinnor som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp skall ha rätt till kostnadsfri läkarvård, kristerapi och övrig erforderlig behandling.

Fru talman! Även om vi efterlyser ytterligare åtgärder gläder vi oss åt att riksdagen tar gemensamma tag mot våld, prostitution och sexuella trakasserier. Staten har som lagstiftare ett huvudansvar för normbildningen i vårt samhälle där alla människor har rätt att mötas med respekt.

Anf. 139 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Snart kommer vi i riksdagen att fatta ett historiskt beslut om att kriminalisera könsköparna. Den här lagen är ett mycket bra exempel på vad som händer när det blir varannan kvinna i politiken – åtminstone i vissa partier – och när de s.k. typiska kvinnofrågorna blir politiska frågor på samma sätt som andra viktiga frågor. Det handlar om vilka normer som skall gälla i vårt land i 2000-talets samhälle.

Vi s-kvinnor har länge kämpat mot prostitutionen och den där härskande kvinnosynen.

Vi har haft stöd från de största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö, som alla i sina remissvar till Prostitutionsutredningen efterfrågat den här lösningen, eftersom man säger att man har försökt och försökt med projekt och information i årtionden, men att man alltid har misslyckats.

Några har velat kalla den nya lagen moralisk eller påstår att vi kvinnliga riksdagsledamöter skulle förneka sexualiteten. Om det varit en moralisk fråga hade riksdagen för länge sedan lagstiftat, för moralister har det alltid funnits i det här huset. Nej, det här handlar knappast om sexualitet utan om makt, mäns makt över kvinnor.

Vi s-kvinnor kan inte i världens mest jämställda parlament tillåta att män kan köpa kvinnor för pengar. Vi arbetar för jämställdhet inom alla områden. Vi skärper lagstiftningen *för* kvinnofrid i dag och mot sexuella trakasserier på arbetsmarknaden – en fråga som vi s-kvinnor tog upp redan 1984 genom diskussionen om erotiska frizoner på jobbet. Nu är det dags för prostitutionen.

Flera har sagt att den här lagen kommer att kunna användas som utpressning mot män. Utpressning kan de prostituerade redan i dag använda genom att säga till männen: Om du inte betalar mera, ringer jag din fru, eller varför inte till din arbetsgivare?

Ett annat argument mot denna lagstiftning är att prostitutionen kommer att flytta inomhus. Redan i dag sker cirka tre fjärdedelar av prostitutionen inomhus på s.k. klubbar och institut där besökarna sägs vara bl.a. affärskunder till svenska företag. Vilket seriöst företag i Sverige vill bli utskämt genom att stå inför domstol för att man köpt prostituerade, om det är kriminellt och förbjudet? Inget företag vill nog det. Seriösa svenska företag skulle inte riskera sitt rykte genom att bryta mot svensk lagstift-

ning eller utsätta sig för hotet om en konsumentbojkott från svenskar som inte vill köpa deras tjänster eller ha något med dem att göra. Var säker på att många, och inte bara vi, kommer att bevaka den här lagstiftningen!

Den främsta orsaken är ändå gatuprostitutionen. Vi kan inte acceptera att cirka hälften av dessa kvinnor är drogmissbrukare. Efter vad de har berättat för mig prostituerar de sig *inte* för att köpa mat, betala sin hyra eller för att kunna leva lyxliv, utan de gör det för att finansiera sitt heroinmissbruk, varje dag året runt. Och det här handlar om den unga kvinnogruppen, kvinnor som håller knarkhandeln i storstäderna i gång med svarta pengar och kriminalitet. Vi har en mycket sträng syn på droger i Sverige, och det skall vi fortsätta att ha.

Vi s-kvinnor har väckt flera motioner i riksdagen om prostitution, dels en motion, Ju723, som har exakt samma lydelse som den nya lagen, dels en motion om åtgärder för drogmissbrukande prostituerade, Ju23.

För att visa att vi tar ansvar för den nya lagen framställer i dag s-kvinnor i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö motioner/interpellationer där vi kräver en lokal handlingsplan om samordning och åtgärder. Detta är svaret på frågan vad vi gör fortsättningsvis. Vi s-kvinnor tar vårt ansvar också i storstadskommunerna där det finns mest prostitution. Vi ger också kommunalpolitikerna och kommuninvånarna den lag som de efterfrågat och väntat på.

Ibland får vi kvinnliga riksdagsledamöter höra att det inte har märkts att vi är över 40 % kvinnor i riksdagen. Här är ytterligare ett exempel som visar att det går att påverka i politiken, men det krävs att vi är hälften kvinnor så att våra frågor kommer högst upp på den politiska dagordningen och att vi får stöd av de schysta, goda männen.

Fru talman! Vad är det som har hänt med de folktoppartistiska kvinnorna? Barbro Westerholm, dåvarande ordförande för folktoppartikvinnorna, skrev tidigare under en gemensam kvinnomotion som alla vi andra kvinnor här i riksdagen – förutom moderatkvinnorna – skrev under.

Skall det vara så i framtiden, folktoppartikvinnor, att ni inte kommer att vara varannan kvinna i politiken och att ni kommer att sitta i knät på moderaterna, som ni nu gör i prostitutionsfrågan? När och varför ändrade ni folktoppartikvinnor åsikt? Vad tycker Folkpartiets kvinnoförbund?

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och utbringar ett hurra för det här betänkandet.

Anf. 140 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Jag sade redan i mitt anförande, precis som Inger Segelström, att de beslut som vi kommer att fatta i morgon med anledning av den här propositionen ger anledning att se det här som en stor dag.

Jag har ett antal gånger under våren, även i dag, försökt ställa ett antal frågor till det ansvariga statsrådet, jämställdhetsministern, men får aldrig några svar. Inger Segelström företräder ju samma parti och även de förslag som har framlagts.

Jag vill upprepa de tre frågor som jag ställde.

För det första: Har mansjourerna ett värde i sig i sitt arbete för att bistå utsatta män, eller är de bara till för att motverka våld mot kvinnor?

För det andra: Vilken forskning är det som regeringen hänvisar till men aldrig namnger som grund för sitt könsmaktsperspektiv på våld mot kvinnor? Kan jag få något namn och någon titel?

*Fel! Okänt
växelargument.*

För det tredje: Jag hänvisar till vad regeringen skriver i sin bakgrund om våld mot kvinnor. Jag citerar: ”Den manliga kulturens kopplingar till våld mot kvinnor.” Detta är, som jag lärde mig i svenska i skolan, bestämd form singularis. ”Den manliga kulturens kopplingar till våld mot kvinnor” lämnar inte utrymme för någon annan förklaring.

Anf. 141 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det var bra att jag fick de här frågorna, för jag kan svara på dem ganska enkelt.

På första frågan är svaret ja.

Svaret på den andra frågan är att vi inte längre behöver forska kring de här frågorna, därför att vi har årtionden av praktisk erfarenhet. Det som vi i dag grundar propositionen, som heter *Kvinnofrid*, på är 20 års arbete som vi kvinnor har varit med och utfört i kvinnojourerna. Vi behöver inte forskning längre, för vi vet hur det ser ut i verkligheten.

Vad gäller frågan om bakgrunden till manliga kulturer är det män som startar krig och män som slår. I Sverige dör fortfarande en kvinna ungefär var tionde dag, ihjälslagen av den man som hon hade ett förhållande med och levde tillsammans med. Även om jag tror att vi kan vara helt överens om att vi vill göra någonting åt detta, tror jag inte att det är någon mening med att tjafsas om det som har varit, utan nu vill vi göra någonting åt det. Precis som jag slutligen sade i mitt anförande tycker jag att det känns väldigt bra att vi nu kan komma överens med de schysta och goda männen. Jag hoppas att också Lennart Rohdin tillhör den gruppen.

Anf. 142 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaren. Svaret på den första frågan var alldeles utmärkt klargörande. När det gäller den andra frågan står det i propositionen: Det är numera väl dokumenterat både i forskning och annan litteratur. Inger Segelström säger: Det behövs ingen forskning. Det var ett svar på den andra frågan om vad som ligger bakom propositionens formuleringar. Inger Segelströms svar på den tredje frågan är att erfarenheten visar att det handlar om mäns utövande av våld.

Jag vill då ställa några frågor till Inger Segelström, som jag ställde till jämställdhetsministern i en interpellationsdebatt för en månad sedan.

Varför redovisar BRIS att det blir allt vanligare att mammor misshandlar sina barn? Varför redovisar forskare att mammor står för ett ökande sexuellt utnyttjande av sina söner? Varför är det så att vissa kvinnor faktiskt misshandlar sina män även fysiskt? Varför förekommer det våld också i homosexuella förhållanden, även i lesbiska förhållanden? Varför är gruppen unga kvinnor den som rent statistiskt växer snabbast vad gäller våldsbrott?

Jämställdhetsministern har aldrig svarat på dessa frågor.

Anf. 143 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jämställdhetsministern är ju inte här. Jag föreslår att Lennart Rohdin återkommer antingen genom att ställa en interpellation eller genom att ställa frågorna när jämställdhetsministern är närvarande, eftersom frågorna var ställda till henne.

Anf. 144 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Betänkandet handlar om kvinnofrid. Jag tycker faktiskt att det är bra att det äntligen kommer en lag mot könsköpare. Om det är flera män som är emot denna handel, tycker jag att de borde gå upp och deklarerat det. Nu får vi ju möjligheter att rösta om detta. På det viset får allmänheten en möjlighet att se vilka män det är som inte kan acceptera förslaget.

Det kan inte vara så att män skall kunna köpa sig en god middag, ett gott vin, en god cigarr och sedan gå ut och köpa sexuella tjänster. Detta kan inte vara accepterat i vårt samhälle.

Det är bra att vi i Sverige går före andra länder. Annars kunde vi kanske hamna i samma situation som exempelvis australierna.

År 1990 åkte jag med arbetsmarknadsutskottet till Australien. På bussarna låg det reklam för att man kunde gå på bordell och där betala med kontokort. Man behövde alltså inte ha några kontanter för att köpa sexuella tjänster. Nu börsnoteras bordellerna i Australien. Aktievärdet är högre än människovärdet.

Fru talman! Vi kan inte heller acceptera att våldet mot kvinnorna sprids. Under kriget i Afghanistan dödades 14 000 ryska soldater. Alla tyckte att detta var förfärligt. Det var en katastrof. Det bevisar ju att krigets våld skördar offer. Men ingen talar om att varje år dödas 15 000 kvinnor i Ryssland. De misshandlas till döds av sina män, men detta får ingen som helst uppmärksamhet. Våra svenska medier är väldigt dåliga på att spegla den bild som finns.

I EU-länderna smugglas det in ca 500 000 kvinnor varje år, enligt de uppgifter som jag har fått. En del bara försvinner, och man vet inte vart de tar vägen. Men den största delen av dessa kvinnor hamnar i prostitution eller i porrbranschen. Några av kvinnorna jobbar som pigor i välbeställda hem. Mot detta måste Sverige arbeta på ett mer aktivt sätt, både inom EU och i FN.

I dag har det varit en demonstration här utanför Riksdagshuset med många kvinnor som har tyckt att det är bra att vi äntligen antar den här propositionen. Jag fick då reda på att man i år den 8 mars, den internationella kvinnodagen, i Uppsala hade planerat att tända ett ljus för alla som hade blivit misshandlade. Men när man fick reda på statistiken kom man på att det inte skulle gå att genomföra, eftersom det i Uppsala län – ett enda län – var 10 000 som hade blivit misshandlade. Det skulle alltså inte ha gått att tända ett ljus för varenda en som hade blivit misshandlad.

Hur skall vi komma till rätta med våldet mot kvinnor? Jag tror att vi män på ett mer aktivt sätt än i dag måste tala om att vi inte kan acceptera våld, framför allt inte våld mot kvinnor. Det är inte manligt att slå en kvinna. Jag tror att vi män, som många gånger i medierna speglas som någon typ av Rambo eller liknande, på ett mer aktivt sätt måste visa att vi tar avstånd från våld och framför allt kvinnovåld.

Det är, fru talman, många av de debattinlägg som har varit som jag skulle vilja kommentera, men jag skall inte göra det. Men en sak som jag är litet förvånad över är att det har framförts att det nästan är synd om män som köper sexuella tjänster. Den synen kan jag faktiskt inte förstå.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! Jag har inga fler yrkanden än de som Alice Åström har gjort.

I detta anförande instämde Alice Åström (v).

Anf. 145 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Låt mig först säga att jag verkligen uppskattar att det är fler män som går upp i den här debatten. Jag uppskattade också väldigt mycket det personliga sätt på vilket Karl-Erik Persson framförde sina ståndpunkter. Jag tycker precis som Karl-Erik Persson att det är väldigt viktigt att vi fattar de beslut för att komma till rätta med fysiskt och sexuellt våld mot kvinnor som vi kommer att göra.

Men jag har ändå en fråga, eftersom jag inte har lyckats få debatt med någon annan vänsterpartiföreträdare här under dagen. I Vänsterpartiets partimotion förklarar man det här med våld mot kvinnor ur ett köns- maktsperspektiv. Man konstaterar att det här inte har något med mäns personliga och individuella problem att göra. Att synliggöra maktperspektivet är därför fortfarande en av de angelägnaste uppgifterna i kampen mot det sexualiserade våldet, skriver man.

Och så skriver man precis som talesmannen sade tidigare i dag: Gemensamt för de allra flesta män som misshandlar är att de inte slår andra närstående. Instämmer Karl-Erik Persson i den beskrivningen?

Anf. 146 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Jo, det ligger väl mycket i det när det gäller män som utsätter sina sambor eller fruar. Man slår hellre sin fru. Man går inte ut och slår grannen. Man går inte heller ut och slår sina arbetskamrater eller några andra. Men på något konstigt sätt slår man sin egen fru eller sambo, den man säger att man älskar i andra sammanhang. Jag tycker faktiskt att det är en konstig situation när man gör på det viset och uppträder på det viset.

Jag har en enda gång fått tillåtelse att komma till en kvinnojour. Det var i Örebro. Föreståndaren för kvinnojouren beskrev, utan att man skulle känna igen dem, de män som slår sina fruar – ibland så illa att de får ringa efter ambulans. De är med till sjukhuset. De hotar nästan doktorerna och säger att om de inte ser till att kvinnorna klarar sig från misshandeln – så säger de väl inte, men från det som har hänt – skall de anmäla dem till ansvarsnämnden.

På det sättet menar vi att det är en konstig situation med tanke på att män i alla andra sammanhang inte är så våldsbenägna. Därför måste det på ett eller annat sätt vara så att man skall utöva sin makt inom hemmets väggar, mot kvinnorna.

Anf. 147 LENNART ROHDIN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill instämma. Jag har själv haft kontakt med kvinnojouren flera gånger. Jag måste säga att jag har varje gång skämts livet ur mig som man inför hur andra män kan bete sig mot kvinnor – precis som Karl-Erik Persson säger. Men precis som Karl-Erik Persson säger är det också för mig som man obegripligt att förstå vad detta skulle ha med att vara man att göra.

Karl-Erik Persson säger att han står bakom detta att det skulle vara gemensamt för de allra flesta män som misshandlar att de inte slår andra närstående – alltså det som står i Vänsterpartiets partimotion som grund för Vänsterns könsmaktsperspektiv.

Men för att visa hur svårt även Vänsterpartiet har med sina funderingar kring de här frågorna kan vi bläddra till näst sista sidan i samma partimotion från Vänsterpartiet. Där skriver Vänsterpartiet: Våld mot kvinnor hör ofta ihop med frågan om våld mot barn. Det finns forskning som visar att i många av de fall där kvinnan misshandlas utsätts också barn för misshandel.

Även Vänsterpartiet ser att detta inte bara är ett könsmaktsperspektiv. Det står två olika saker med tio sidors mellanrum.

Anf. 148 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Nu har inte jag skrivit den där motionen. Det kan hända att det kanske låter motsägelsefullt. Men visst finns det ett litet sammanhang i alla fall. Det finns män som misshandlar sina barn som också misshandlar sina kvinnor.

En sak som jag vill säga är att jag inte skäms för att vara man. Jag har ingen som helst känsla för, och jag associerar mig inte med, män som våldför sig på eller slår sina damer. Jag tar avstånd från det. Däremot kan jag inte som man skämmas för detta eftersom jag aldrig har gjort det själv och förhoppningsvis aldrig kommer att göra det.

Det blir litet fel när vi män uttrycker oss på ett visst sätt. Jag delar många gånger Lennart Rohdins uppfattning i det här. Men jag tycker inte att vi skall känna någon skamkänsla för att vi är män. Om vi på ett klart och tydligt sätt, som Lennart Rohdin har sagt, går ut och visar att vi inte kan acceptera det här i samhället, tror jag faktiskt också att vi kan vara förebilder för andra.

Jag tror att det är bra om många som nu i valrörelsen kommer ut och träffar ungdomar på skolor och högskolor tar upp de här frågorna. Det är inte alla gånger man vill diskutera det här. Det finns andra som skall försöka sätta dagordningen. Men jag tror faktiskt att vi män på ett klarare och tydligare sätt skall ta upp de här diskussionerna och tala med dem som är unga i dag. Det var ju också Rose-Marie Frebran inne på. Vilken förebild har de här pojkarna, framför allt de unga, som slår sina kvinnor? Vilken förebild har de?

Kan inte vi män gå ut och tala om vad som är manligt? Manligt är att inte bruka våld över huvud taget – men framför allt inte mot kvinnor. Det är manligt. Ser man något sådant på gator och torg skall man gå emellan. Det är manligt.

Anf. 149 JUAN FONSECA (s):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till justitieutskottets hemställan i betänkande nr 13 angående kvinnofrid. Låt mig också, fru talman, understryka att alla av regeringen och utskottet föreslagna åtgärder som motverkar våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier i arbetslivet är bra. De bör välkomnas av alla landets invånare och medborgare, både kvinnor och män.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Våld mot kvinnor och sexuella trakasserier skall fördömas och med kraft straffas oavsett var de män som utövar detta kommer från. Vi skall aldrig acceptera att män som utövar våld och sexuella trakasserier mot kvinnor kan hävda att ett sådant beteende är kulturellt betingat.

Fru talman! Ingen kultur eller religion accepterar våld och trakasserier mot kvinnor. Vi skall i vårt land slå vakt om kvinnornas samtliga demokratiska fri- och rättigheter, och i det ingår rätten att bestämma över sin egen kropp.

Fru talman! Jag välkomnar utskottets förslag om att kriminalisera köp av sexuella tjänster. Jag välkomnar också förslaget om att utländska kvinnor skall kunna stanna i Sverige trots att äktenskapet med infödd svensk man inte har varat i två år.

Fru talman! Alla de invandrade kvinnornas organisationer, Alla Kvinnors Hus och all den verksamhet som över huvud taget riktas mot invandrade kvinnor är värda vårt stöd. De gör en mycket stor insats. Det är i det sammanhanget, fru talman, som jag vill ta upp en del andra frågor.

Av den debatt som har pågått i Sverige om utländska män, eller för att vara riktigt ärlig om muslimska män – som skulle utöva våld mot muslimska kvinnor – kan man få den uppfattningen att varje muslimsk man är en potentiell kvinnomisshandlare. Så är självklart inte fallet. Det förekommer våld mot en del muslimska kvinnor av en del muslimska män. Men de flesta av dessa män utövar över huvud taget inget våld mot sina kvinnor.

Fru talman! De socialdemokratiska kvinnorna bedriver i dag en kampanj mot kvinnoförnedring, dubbelmoral och annonser för sextjänster som de två stora kvällstidningarna, Expressen och Aftonbladet, tar in. S-kvinnornas kampanj tycker jag är värd att stödja.

I dessa nämnda annonser handlar det i dag nästan uteslutande om utländska eller invandrade kvinnor. I Aftonbladet fanns den 23 maj en annons där man skriver: Två turkiska tjejer söker svenska män. Asiatiska tjejer söker sällskap i Sverige. Polska kvinnor vill träffa svenska män osv.

Detta, fru talman, kan ge en konstig bild av kvinnor och invandrade grupper i Sverige. Någon kan få för sig att många av de här kvinnorna är kvinnor som man hur lätt som helst kan köpa.

Jag har tagit ett initiativ i detta sammanhang och kommer att träffa en del invandrarriksförbund för att diskutera de här annonserna i kvällstidningarna. Det skulle inte förvåna mig om man i det sammanhanget kan komma att diskutera att invandrarförbund och invandrarriksförbund t.o.m. kan tänka sig en bojkott av de här tidningarna om de fortsätter med sin publicering.

Fru talman! I dag diskuterar vi, med all rätt, det fysiska våld som kvinnor utsätts för. Men det finns också, vilket inte tas upp i betänkandet, ett psykiskt våld som utövas mot tusentals kvinnor, särskilt invandrade kvinnor som drabbas av arbetslöshet, segregering, diskriminering och utanförskap.

Fru talman! Hur skall en afrikansk, muslimsk, latinamerikansk eller kurdisk kvinna kunna utöva sin rätt att uppleva jämställdhet i samhället när hon genom diskriminering på arbetsmarknaden förvägras rätten till ett arbete? Är man svart, invandrad och dessutom kvinna i vårt land riskerar man att bli utsatt för diskriminering på arbetsmarknaden och andra samhällsområden.

Hur skall en invandrad kvinna som tvingas leva i ett bidragsfinansierat utanförskap i en av våra segregerade förorter i praktisk handling kunna visa sina döttrar att kvinnorna i Sverige, oavsett hudfärg och ursprung, har rätt att vara jämställda i familjen när hon inte får en chans till arbete? Hon kallas inte ens till intervju när hon söker arbete.

Fru talman! Många av de invandrade kvinnor som i dag drabbas av utanförskapet tror allt mindre på viljan och förmågan från samhällets sida att ge dem en värdig och jämställd plats i det svenska samhället. Det behövs ett slags dialog mellan kvinnorna så att man kan förstå varandras livsvillkor i dag.

I detta anförande instämde Inger Segelström (s).

Anf. 150 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Kvinnor jorden runt, oavsett vilket land de lever i, har *ett* gemensamt, nämligen *att våld följer kvinnors liv från vaggan till graven*. Så skriver FN-organet UNDP i sin utvecklingsrapport 1995. Den beskrivningen gäller också för många kvinnor i Sverige.

Synen på kvinnomisshandel har i mångt och mycket förändrats under de senaste 20 åren. Till mycket stor del har det att göra med det arbete som ideellt arbetande kvinnor inom kvinnojourerna har utfört och med den ökade kunskap som det arbetet har gett.

Antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor ökade med 56 % under åren 1986–1996, vilket *inte* kan förklaras av att våldet ökat i samma utsträckning men som sammanfaller med den period då kvinnojourernas arbete utvecklades.

Det är klart att när många människor samtidigt öppnar ögonen och klart och tydligt ser det som tidigare har varit dolt och undagömt, då sker någonting! Ny kunskap som inte bara några få utan många omfattas av har så småningom lett till nya insikter och krav på förändringar.

När det gäller våld mot kvinnor är det oftast fråga om ett brott som utförs i hemmet av en närstående man. Ofta pågår våldet, kränkningarna och övergreppen under mycket lång tid. Det gör brottet särskilt allvarligt.

Att inte kunna känna sig trygg från våld och övergrepp i sitt eget hem är förmodligen värre än de flesta som inte befunnit sig i den situationen kan föreställa sig. Att som mamma inte kunna skydda sina barn från att bevittna hur mamma blir misshandlad, kränkt och förnedrad är ytterligare en dimension av kränkningen som kvinnor tvingas leva med.

Det sätt som misshandlade kvinnor blir bemötta på när de söker hjälp är ofta avgörande för om en kvinna skall lyckas ta sig ur våldet. Därför är de myndighetsgemensamma uppdrag som kommer att öka kompetensen och åstadkomma ett bättre bemötande så viktiga. Att socialtjänstlagen nu kompletteras med att kommunerna har ett ansvar för att ge särskilt stöd åt misshandlade kvinnor, så att de kan förändra sin situation, är egentligen ingen nyhet utan bara ett förtydligande. Det har naturligtvis sitt upphov i att många kvinnor vittnat om att socialtjänstens bemötande ofta har varit oengagerat, okunnigt och otillräckligt.

De kommuner där det finns en kvinnojour med frivilligt engagerade kvinnor är lyckligt lottade! I dag finns det i våra 288 kommuner 130 kvinnojouurer. Några jouurer arbetar över flera kommuner. Uppskattningsvis saknas det alltså kvinnojour för kvinnorna i åtminstone 120 kommu-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ner. Det finns skäl, precis som socialutskottet skriver i sitt yttrande, att stödja utvecklingen så att fler kvinnojourer kan komma i gång – inte minst därför att vi vet att många kvinnor av olika skäl väljer att *inte* vända sig till myndigheter utan föredrar just en frivillig verksamhets stöd.

Fru talman! Även om de lagändringar som nu kommer till stånd markerar kvinnomisshandelsbrottets allvar är det kanhända andra delar i regeringens förslag som långsiktigt kommer att ha de största effekterna för ändrade attityder. Jag tänker då på

- de myndighetsgemensamma uppdrag som jag nyss talat om,
- satsningar på grund- och fortbildning,
- den uppmärksamhet som riktas mot män som misshandlar och de behandlingsmetoder som behöver utvecklas för dem,
- den förbättrade statistiken och den ökning av forskningen som nu kommer till stånd samt, sist men inte minst,
- det ökade stödet till frivilligorganisationernas arbete.

Det är önskvärt att också enskilda människors attityder till mäns våld mot kvinnor blir lika tydligt som den attityd som riksdagen i dag ger uttryck för när vi slår fast att mäns våld mot kvinnor är ett *allvarligt samhällsproblem som hotar och hindrar den enskilda kvinnans rättstrygghet och också är ett hinder för utvecklingen av det jämställda samhälle som vi vill se.*

Fru talman! Jag kan konstatera att trots det stora antalet reservationer är riksdagens partier i mångt och mycket överens när det gäller synen på mäns våld mot kvinnor. Det är en viktig signal till allmänheten, till de misshandlande männen, till de misshandlade kvinnorna och till dem som arbetar med de här frågorna både professionellt och ideellt.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan. Jag tillåter mig samtidigt att särskilt glädjas över att begäran i den socialdemokratiska motionen nr 934 om att ett särskilt kvinnobrott skall införas från att ha varit en idé i dag övergår i verklighet.

Anf. 151 BIRGER SCHLAUG (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att knyta an till vad Ewa Larsson berättade och redovisade, nämligen att det i två länder just nu pågår två debatter. Det är en debatt i Holland om att legalisera bordeller, och det är en debatt här i Sverige om att kriminalisera ”torskar”. Slutsatsen av Ewa Larssons resonemang var att det kunde vara intressant att få studier på de här två fallen, att se hur utvecklingen går i Holland och i Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 17, som går ut på detta.

Jag vill säga till regeringen, även om ingen därifrån är närvarande, att det känns väldigt skönt att för en gångs skull kunna säga att det är kul att det ligger en bra proposition här. Det är inte ofta vi i Miljöpartiet har anledning att säga det, men i det här fallet finns det skäl att göra det. Även om Ulrica Messing inte är här vill jag tacka henne för ett väldigt bra arbete.

Jag vill också tacka alla de kvinnor som har arbetat i motvind i många herrans år för att få upp de här frågorna.

För Miljöpartiet är det som står här inte så kontroversiellt – det må vara kontroversiellt för många andra politiska partier.

Jag vill också betona att det här inte är någon kvinnofråga eller något kvinnoproblem, utan det är ett mansproblem. Det är nämligen männen

som är problemet, framför allt mansrollen, den traditionella mansrollen. Därför är det så oerhört viktigt att vi som män och som pappor engagerar oss och inte är tysta, eller flinar när de här frågorna tas upp så som ofta sker i grabbigt sällskap. Det har även varit ett allmänt flinande här bakom riksdagens stolar. Jag tycker att det är väldigt pinsamt.

Vi män måste reagera väldigt kraftigt när vi ser t.ex. de porrbilar som rullar omkring på Stockholms gator. De skändar mina ungar som sitter i bilar och tittar. Det är vi män som måste reagera när folk i den svenska kultureliten står och uttalar att de tänder på 13-åringar, att alla män tänder på 13-åringar. Min dotter är 13 år, och de skändar henne.

Det är vi män som måste reagera. Vi får inte låta kvinnor ta över just detta. Vi män måste engagera oss och bli förbannade när vi ser det som händer. Framför allt måste vi reagera när det är så många män som är så tysta. När denna lumparjargong fortsätter upp i 40-, 50- och 60-årsåldern tycker jag att det är jobbigt.

Självklart är mansrollen ett problem i sig. Vad förknippas med krig? Är det män eller kvinnor? Vad förknippas med våld? Är det män eller kvinnor? Vad förknippas med sexuella övergrepp? Är det män eller kvinnor? Vad förknippas med maffian, utpressning och allt det som är negativt? Ja, det är tyvärr män. Vad förknippas med det goda i samhället? Ja, det är kvinnor. Vård, omsorg, ömhet och allt detta förknippas med kvinnor.

Detta är ett problem för oss män som vill bryta den gamla mansrollen. Män är inte onda i sig, men mansrollen är väldigt förkrympt.

Därför är det vi män som på något sätt måste reagera mot prostitution. Därför är det viktigt att vi män säger att det inte skall vara tillåtet med könsköp. Det är vi män som måste reagera mot våldsskildringar, inte bara kvinnor. Vi kan inte fortsätta med den attityd som är så vanlig hos män, att det är jättekul och jättetufft att hyra en video till grabben där allt möjligt stympas och skändas. Det är vanligt. Vi ser mellan fingrarna, och det måste vi sluta med.

Enskilda handlingar som män utför mot kvinnor är i sig vidriga. Men de systematiska kränkningarna är ännu värre. Det är framför allt också tystnaden, den enorma tystnaden hos män. Mäns tystnad legitimerar nämligen ett sjukt system och sjuka normer.

Därför skulle jag vilja uppmana alla män att reagera mot de män som förnedrar kvinnor och mansrollen.
(Applåder)

I detta anförande instämde Ewa Larsson (mp), Elisa Abascal Reyes (mp), Kia Andreasson (mp), Sigrid Bolkéus (s), Juan Fonseca (s) och Alice Åström (v).

Anf. 152 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Birger Schlaug om vad Miljöpartiet kommer att göra. Juan Fonseca berättade här om att han tycker att det är så förskräckligt att män i dag på kvällstidningarnas sportsidor kan läsa att man kan köpa utländska kvinnor. Jag tycker att det skulle vara intressant att höra om Birger Schlaug kan tänka sig att tillsammans med Juan Fonseca fortsätta den här kampanjen, så att vi verkligen visar att vi menar

**Fel! Okänt
växelargument.**

allvar med jämställdheten och inte fortsätter med den föråldrade mansbild som vi kan läsa om på sportsidorna.

Anf. 153 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Jag skall gärna jobba tillsammans med Juan Fonseca för det.

Jag vill dessutom upplysa Inger Segelström om att det var Miljöpartiet som låg på för att en gång få bort 070-numren i Expressen och Aftonbladet. Vi gjorde en bra insats där, och det är vi ganska stolta över.

Anf. 154 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Birger Schlaug för det. Vi jobbade alla intensivt för att få bort dessa annonser förra gången, men nu är de tillbaka igen. När jag hade en debatt med de ansvariga utgivarna för någon dag sedan sade de att de gör det här för att tjäna pengar. Det enda sättet för oss att komma åt det här är då att säga att vi inte accepterar det och att vi kommer att använda vår konsumentmakt om de inte omedelbart återigen tar bort de här annonserna.

Anf. 155 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Fru talman! Jag instämmer i det.
(forts.)

Meddelande om information från regeringen

Andre vice talmannen meddelade att *fredagen den 29 maj kl. 11.00* skulle statsrådet Leif Pagrotsky lämna information om WTO:s andra ministermöte i Genève under tiden den 18–20 maj 1998.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.56 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

6 § (forts.) Kvinnofrid (forts. JuU13)

Anf. 156 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Jag har fått frågan varför det är så få män som diskuterar jämställdhetsfrågor i riksdagen. Det är inte lätt att svara för alla män, som herr talman säkert vet. Men jag kan för min egen del säga att det dåliga samvete som man alltid har som riksdagsman med en fru som dubbelar-

betar hemma gör att det inte är lika roligt att gå upp i en debatt. Man vet att man är så väldigt sårbar och lätt att slå håll på.

Det blir också väldigt privat mycket lätt. Jag och många andra män undviker gärna just de alltför privata och intima debatterna. Det är mycket lättare att debattera frågor som är på litet mer distans. Då kan man vara stöddig och raljant, och man kan vinna debatterna lättare.

Nu är det här ett väldigt dåligt argument. Att man själv har dåligt samvete skall inte vara skäl att inte debattera jämställdhetsfrågor. Därför vill jag gärna försöka var med litet grand i denna debatt i alla fall.

Jag tycker att det finns två frågor i denna proposition som känns väldigt viktiga. Jag är väldigt glad att regeringen har lagt fram förslaget och att riksdagen kommer att fatta dessa beslut. Det gäller dels kriminaliseringen av könsköp, dvs. att torskar kriminaliseras, dels åtgärderna för att minska kvinnovåldet.

Jag tror, precis som Ewa Larsson sade tidigare, att det i väldigt stor utsträckning är vanliga, ganska hyggliga medelålders män som har det ganska bra och många gånger är ganska trevliga som inte bara kan tänka sig att utnyttja en prostituerad utan också har gjort det eller gör det någon gång ibland. Det är den kulturen och det accepterande synsättet som vi måste försöka bli av med om det skall gå att få bort prostitutionen eller åtminstone minska den kraftigt.

Jag vet detta därför att jag har bekanta. Jag har själv aldrig utnyttjat någon prostituerad, men jag har bekanta. Det är så lätt att i ett samtal bland män föra en accepterande diskussion kring prostitution och att utnyttja prostituerade. Det finns en kultur som är oacceptabel och som förnedrar kvinnor. Dessutom hänger det oerhört starkt ihop med våldet mot kvinnor. Om man kan acceptera att köpa är steget inte så långt till att också slå. Det är i alla fall min tro. Kan vi göra någonting åt det ena så tror jag också att vi har gjort ganska mycket åt det andra. Det hänger ihop. Det är en kultur och ett sätt att tänka, vara och finnas till.

Jag har två ganska små tjejer där hemma. Jag hoppas att de, när de blir i samma ålder som ni kvinnor som sitter här, inte skall behöva vara med om våld mot kvinnor inom familjen, som det så ofta är, eller i den nära bekantskapskretsen. Jag tror i och för sig att det tar oerhört lång tid att förändra dessa frågor, och jag tror inte att lagstiftning räcker särskilt långt. Jag tror att det kan ta flera generationer. Men om vi åtminstone delvis lyckas förändra denna kultur så att vi om 20 år kan stå någorlunda jämstarka och jämlika bredvid varandra i stället för emot varandra tror jag att vi har tagit ett ganska stort steg.

Jag tycker att kvinnorörelsens kamp i dessa frågor har krönts med två viktiga framgångar i dag. Det känns väldigt roligt. Det känns också ganska roligt att veta att vi i Miljöpartiet åtminstone inte har varit på efterkälken här. Vi har varit med ganska långt framme, även om det inte i första hand är killarnas förtjänst.

I detta anförande instämde Ewa Larsson, Elisa Abascal Reyes och Kia Andreasson (alla mp).

Anf. 157 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill här svara Inger Segelström på den fråga hon ställde till mig i sitt inlägg före middagspausen. Det gällde Folkpartiets

*Fel! Okänt
växelargument.*

kvinnoförbunds inställning och Folkpartiets inställning till kriminaliseringen av de prostituerade kunder.

Jag vill först säga att det är en väldigt svår fråga. Det finns olika meningar om vilket sätt som är mest effektivt för att minska prostitutionen. Prostitutionsutredningen kom fram till att man skulle kriminalisera båda parter. Det blev kritiserat. Sedan har det diskuterats om köparen skall kriminaliseras eller inte. Det finns naturligtvis fördelar och nackdelar med olika vägval.

För kriminalisering talar bl.a. det faktum att en sådan blir en tydlig signal ut i samhället att vi inte accepterar könsköp. Många av oss tror att detta kan förebygga könsköp. Många män avstå inför hotet att bli kriminella. Men det finns också de som säger att verksamheten går under jorden om den kriminaliseras. Det är svårt att dra gränser.

I Folkpartiet liberalernas kvinnoförbund kom vi fram till att bästa vägen var att kriminalisera könsköpet, men jag kan inte påstå att vi hade vetenskapliga data på att det är bästa sättet att förebygga. Vi tror på värdet av signalen att könsköpet är något som vi inte accepterar.

I Folkpartiet har vi haft många och långa diskussioner om kvinnoförbundets syn och om synen att en kriminalisering leder till att prostitutionen i stället går under jorden. Man kriminaliserar i stället för att se det som ett socialt problem. Vid våra landsmöten har vi haft voteringar. Den linje som Siw Persson i dag har förespråkat har vunnit med knapp majoritet. Detta är ett demokratiskt förfarande, och det är något som vi i kvinnoförbundet därmed har fått acceptera.

Men när det gäller sådana här frågor gäller fri röstning. Att man inte skall behöva rösta emot sin övertygelse tycker jag är en viktig del av demokratin. Därför kommer jag att följa mitt kvinnoförbunds linje när det gäller röstning i denna fråga. Nu kan det bli så att jag är utkvittad under voteringen, men om jag hade suttit i bänken skulle jag ha röstat på det förslag som regeringen har fört fram.

Men jag har respekt för dem som tycker annorlunda. Jag tycker att det är angeläget för oss alla att vi nu följer vad som händer, så att det verkligen blir rätt. Om det är så att de på den andra sidan – de som anser att detta inte skall kriminaliseras – har rätt får vi naturligtvis acceptera det, lika väl som de måste acceptera om det är så att detta verkligen har en effekt för att förebygga könsköp.

Tack, herr talman, för detta!

Anf. 158 INGER SEGELSTRÖM (s):

Herr talman! Jag måste fråga Barbro Westerholm om fri röstning är någonting som Folkpartiet tillämpar i alla politiska frågor, eller om den här frågan är annorlunda än andra frågor. Partiet har ju röstat, men det är ändå fri röstning. Och i så fall: Vad gör denna fråga annorlunda?

Jag vill också veta om det under omröstningen i morgon kommer att finnas folkpartikvinnor som inte är utkvittade och som är med i Folkpartiets kvinnoförbund som kommer att rösta med majoriteten.

Anf. 159 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag har aldrig i den här kammaren behövt rösta mot mitt inre tyckande och tänkande, vilket jag tycker är väldigt skönt.

Jag har inte frågat hur de andra kommer att rösta vid röstningen i morgon. Det är nämligen upp till dem att fatta det beslutet. Det är vars och ens fria beslut, och det skall inte jag moralisera över eller lägga mig i.

Prot. 1997/98:114
28 maj

Kvinnofrid

Anf. 160 INGER SEGELSTRÖM (s):

Herr talman! Jag fick inte svar på frågan om det här är en annorlunda fråga för Folkpartiet än andra frågor eftersom man tillämpar fri omröstning. Eller får man i Folkpartiet alltid rösta som man vill? Det var det min fråga gällde, och inte hur varje enskild ledamot kommer att rösta. Det kommer jag att få veta i morgon.

Varför har man fri omröstning just i den här frågan? Det tycker jag är intressant. Det är ju just detta som vi har hävdad i debatten i dag: Nu när vi har blivit varannan kvinna i politiken har åtminstone vi som är det lyft upp denna fråga från att vara en kvinnofråga till att bli en politisk fråga. Men det har man tydligen inte gjort i Folkpartiet.

Innan jag slutar vill jag tacka centerkvinnorna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som kommer att stå fast vid den ursprungliga motionen som vi kvinnor lade fram för ett tag sedan.

Anf. 161 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! I Folkpartiet gäller fri röstning oavsett fråga. Vad vi skall göra är att anmäla till riksdagsgruppen om vi avser att rösta på ett annat sätt än partiets majoritet. Vi kan då också få frågor om varför. Det har hänt att riksdagsgruppens ledamöter har vänt och sällat sig till den som till en början trodde att den skulle avvika.

Denna fråga är inte annorlunda än andra frågor som kommer upp. Om man inte kan presentera något för hela gruppen gör man det via den elektroniska posten. Detta är inte något speciellt för just den här frågan. Att man får göra så är just det som jag tycker är ett sådant stort värde i en demokrati.

Överläggningen var härmed avslutad
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

7 § En ny Europadomstol

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU24
En ny Europadomstol (prop. 1997/98:107)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1997/98:FiU25
Statlig fastighetsförvaltning och lokalförsörjning, m.m. (prop.
1997/98:137)

Anf. 162 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till den reservation som för ovanlighetens skull är undertecknad av moderater, en vänsterpartist och en miljöpartist.

Nu har betänkandet blivit bättre än propositionen. Jag skall därför inte i denna sena timme söka någon mycket stor strid. Men jag skall ändå göra mitt inlägg.

I propositionen står det att staten äger vissa ändamålsfastigheter. De kan nämligen vara en del av det nationella kulturarvet. Det är ett av de motiv som kan finnas för att staten skall äga vissa fastigheter. Det står också i propositionen att inriktningen bör vara att stödja den myndighet som brukar lokalerna.

Det har gjorts en utredning kring de här frågorna. Utredningen bedömde att det var nödvändigt att ha spelregler som fastslår utgångspunkten för förhandlingar mellan hyresgäst och fastighetsägare, dvs. ofta helt enkelt staten mot staten. Själva poängen med att utredningsförslaget lades fram, inklusive en särskild modell för hyressättningen, var att det kunde uppstå konflikter. Vid konflikter skulle man ha något att hålla sig till. Staten, dvs. riksdagen, som ibland var företrädare för både ägar- och hyresgästsidan skulle bestämma sig för något slags regler för hur förhandlingarna skulle gå till.

Jag tänkte ta ett exempel som har blivit ganska omtalat, nämligen Naturhistoriska riksmuseet. Man har förhandlat under en mycket lång tid med Statens fastighetsverk om hyran. Såvitt jag vet har de ännu inte kommit fram till en lösning. Jag förmodar att de rent av avvaktar det beslut riksdagen skall fatta i morgon. Knäckfrågan i denna mycket starka motsättning har handlat om kapitalkostnaderna. När det gäller underhåll och drift råder ingen större oenighet. Där skall ett slags marknadsmässighet råda.

Men när det gäller kapitalkostnaden handlar det framför allt om att sätta ett kapitalvärde på fastigheten i fråga. Där har det funnits en djup oenighet. Det handlar nämligen om en kulturhistoriskt fullständigt unik byggnad som byggdes för sitt ändamål. Det är möjligt att det skulle kunna gå att hitta någon amerikansk dollarmiljardär som skulle vilja köpa Naturhistoriska riksmuseet för att ha som sitt privata lilla fritidshus eller så. På så sätt skulle man kunna få fram något slags marknadsvärdering.

Men jag uppfattar propositionen och regeringens och utskottets ståndpunkt så, att det inte är så vi vill ha det. Ändamålsfastigheterna skall värdesättas på ett annat sätt – ja, de kan helt enkelt inte marknadsvärdesättas på det viset. Därför behöver man ha något att hålla i handen. Det är därför utredningen har kommit fram till den nominella modellen för hyressättning som innebär att man får en fallande hyresnivå och att man utgår från ett relativt lågt värde på själva kapitalvärdet som del av hyran.

Sedan sätter man statsobligationsränta plus en halv procent på det kapitalvärdet.

Alla är eniga om att själva grundmodellen är denna. Vi är ungefär överens om hur det skall gå till. Men skillnaden mellan oss reservanter och majoriteten av utskottet är att vi vill att om det råder oenighet är det den hyressättningsmodell som utredningen har föreslagit som skall gälla. Man kan säga att den egentligen ställer sig på hyresgästens sida.

Detta har justitieutskottet förstått, och det är väldigt bra. Kia Andreasson och andra – även socialdemokraterna, folkpartisterna och de andra som utgjorde majoritet i finansutskottet – hade förstått att detta var själva poängen med den här hyreshistorien. Om det råder oenighet skall man alltså ha något att hålla sig till.

Tyvär måste jag nog säga till Ewa Larsson, innan hon går ut i debatten, att kulturutskottet kanske inte riktigt har förstått att detta var själva kärnan. Jag tolkar kulturutskottets yttrande så att man egentligen vill ha samma sak, men kanske inte riktigt har förstått att man då också måste säga på slutet att det är den här hyressättningsmodellen som skall gälla vid oenighet. Samma sak gäller utbildningsutskottet. Jag uppfattar det så, att inte heller utbildningsutskottet riktigt har fattat själva grejen.

Nu uttalar ju finansutskottet att man vill ha ett tillkännagivande till regeringen att den här fastighetspolitiken skall ge stöd åt verksamheten. Men fortfarande framgår det inte på vilket sätt man vill ge det här stödet åt, som i det här exemplet, Naturhistoriska museet. Vad skall de hålla sig till i de förhandlingar som pågår? Det duger inte att bara säga att fria förhandlingar gäller. Man måste faktiskt tala om vad man mera konkret menar med detta stöd. Som jag uppfattar det har utskottsmajoriteten inte gjort det. Men jag är inte alldeles säker på att det beror på ond vilja och att vi är oense. Däremot har jag en känsla av att ni i majoriteten i finansutskottet inte riktigt har förstått poängen med utredningens förslag. Det är kanske litet oförskämt att säga så. Just för att det finns sådana konfliktfrågor som i fallet med Naturhistoriska museet måste man ha något att hålla sig till.

Jag är rädd för att det här beslutet, om det går på det här viset, inte kommer att leda till någon uppklarning av situationen. Det kommer att fortsätta att dra ut på tiden. I det här fallet hävdar Statens fastighetsverk att man skall titta på de närbelägna universitetslokalerna och vilken marknadshyra som gäller där. Det blir ju naturligtvis en helt annan hyresnivå än den som Naturhistoriska museet klarar av att betala. Som avslutning får man önska sig att Bo Nilsson säger någonting som kan upplevas som ett litet stöd för att Naturhistoriska museet inte skall behöva betala den skyhöga marknadshyra som det hittills har verkat som att Statens fastighetsverk har varit ute efter att kräva av det.

Anf. 163 EWA LARSSON (mp):

Herr talman! Det var väl passande att jag kom precis efter så att jag kan försvara yttrandet från kulturutskottets majoritet. Det baserar sig på en gemensam sexpartimotion från Folkpartiet, Centern, Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna.

Herr talman! Vi i kulturutskottet har velat gå litet längre och vara litet mer tydliga, Johan Lönnroth. Nu var det ju inte vi, utan finansutskottet, som fick skriva fram det här ärendet. Jag är inte helt nöjd.

Jag tror att frågan hade tjänat på att delas upp mellan olika ändamålsfastigheter. Det är precis som det står i betänkandet att det kan vara svårigheter att dra gränsen för vad som är en ändamålsfastighet. Så är det. Det håller jag med om.

Men i de fall där det inte är svårt med gränsdragning, där syftet klart är att värna ett nationellt kulturarv och där alternativ användning får betraktas som utesluten borde inte avkastningskrav råda. Det är det vi säger.

Som exempel kan vi ju ta, precis som Johan Lönnroth gjorde, Naturhistoriska riksmuseet eller Operan. Jag hade önskat att finansutskottet hade godtagit sexpartimotionens yrkande om att modifiering av tidigare beslut om avkastningskrav på vissa kulturhistoriska ändamålsfastigheter tydliggörs. Det är för mig och motionärerna självklart att ett särskilt avkastningskrav inte skall ställas på ändamålsfastigheter där hyresgästen saknar frihet att byta lokal och staten av den anledningen inte står någon ekonomisk risk. Jag pratar alltså inte om någon miljardär från USA, utan om när staten inte står någon ekonomisk risk därför att staten inte har någon alternativ användning. Men det är kanske så att Johan Lönnroth stöder dem som vill att Operan skall bli ett nationellt kasino. Det finns ju de som inte nöjer sig med att förslå Berns eftersom Wallenberg äger det, utan vill ha en riktig statlig byggnad.

Jag noterar också att finansutskottet har tagit till sig en del av kulturutskottets yttrande. Och det är ju bra. Även om det inte riktigt verkar förstå vikten av särredovisning av hyreskostnader i budgetpropositionen så säger det att det kanske kan vara angeläget. Det är bra.

Jag skall ge ett förtydligande exempel nu när jag pratar med en göteborgare. När läns museet i Göteborg ser vad Nationalmuseum får i statligt stöd baxnar det och vill ha mer statligt stöd. Då ser det inte att de statliga medlen knappast räcker till att betala hyran och personalen. Verksamheten är sedan sponsrad och i viss mån även bevakningen av våra nationella kulturskatter. Med en uppdelad budget framgår detta tydligt. Då blir det också lättare att ta en diskussion. Dessutom kan man kanske mer tydligt prata om den s.k. frihet som sägs finnas när det gäller personal. Alltfler kommer säkert också att kritisera den här rundgången i systemet när de ser särredovisningen.

Finansutskottet konstaterar slutligen att minskat avkastningskrav för ändamålsfastigheter medför minskade intäkter för Fastighetsverket. Ja, just det. Det är precis det som händer. Det innebär också minskade kostnader i kulturbudgeten. Det var ju precis den här rundgången som vi ville undvika.

Jag tycker att vi har kommit en bit på väg i det här ärendet. Det är jag glad för. Men jag hade velat ha ett mer tydligt förslag än det vi nu har att ta ställning till. Med det tydliga förslaget hänvisar jag till de här väldigt speciella ändamålsfastigheterna.

Anf. 164 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Först skall jag passa på att yrka bifall till reservation nr 1. Jag var tydligen inte riktigt tydlig på den punkten.

Till Ewa Larsson vill jag säga att det kanske inte är så poängfullt att det är just vi som har den här debatten. Vi är inte särskilt oense. Jag har absolut inget emot vare sig sexpartimotionen, där min egen partikamrat är en av undertecknarna, eller kulturutskottets yttrande i sig. Men jag säger

att det inte räcker. Man måste också ha beslutet om att vid oenighet är det utredningens modell som skall gälla. På den punkten tycker jag att kulturutskottet inte är riktig tydliga. Det räcker inte med dessa allmänna saker om att ha avkastningskrav och annat.

Anf. 165 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag glömde att yrka bifall till reservation 2 under mom. 2.

Vi pratar om olika ändamålsfastigheter. Jag håller med finansutskottet när man säger att det ibland kan vara svårt att avgöra. Men det finns vissa väldigt speciella ändamålsfastigheter, t.ex. Naturhistoriska riksmuseet, Kungliga teatern, dvs. Operan, och Nationalmuseum. Dessa bör inte behandlas på samma sätt.

Anf. 166 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det är möjligt att man skall särbehandla dem på något sätt. Men det är inte det motsättningen i finansutskottet handlar om. Jag påpekade att reservanterna, och Ewa Larssons miljöpartistiske kollega är ju helt överens med mig på den punkten, anser att det inte räcker med vare sig kulturutskottets yttrande eller sexpartimotionen. Det räcker inte heller med de andra saker som står i kulturutskottets mycket kloka yttrande. Vi vill ha ytterligare en poäng.

Det är bara på den punkten som jag tycker att man i justitieutskottet faktiskt var litet tydligare.

Anf. 167 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Kära Johan Lönnroth! Du har att företråda alla ändamålsfastigheter, och jag företräder kulturutskottets ändamålsfastigheter. Jag tycker att det hade varit bättre med en tydligare struktur, ett tydligare beslut, kring vad som gäller för just dem. Vi vill inte att de skall ha avkastningskrav.

Anf. 168 BO NILSSON (s):

Herr talman! Vi skall nu avgöra regeringens förslag om förvaltning av statens fastigheter och statliga myndigheters lokalförsörjning. Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 25 och avslag på samtliga reservationer.

I betänkandet gör finansutskottet ett tillkännagivande som innebär att direktiven till aktuella verk och bolag för ändamålsfastigheter bör utformas så att det går ut på att fastighetsverksamheten är ett stöd till den verksamhet som bedrivs i lokalerna med beaktande av effektivitetskrav i fastighetsförvaltningen.

Det här vill jag gärna att Johan Lönnroth och även Ewa Larsson lyssnar speciellt på. Det här är det svar, tycker jag, som man behöver ha i de här diskussionerna.

Jag vill också påpeka att man nu gärna tar upp justitieutskottets yttrande. Det är dock ingen som säger något om utbildningsutskottets yttrande, som tillstyrker propositionen som den är.

Sedan tycker jag inte om ord om att man inte har förstått. Jag tror nog att vi förstår allihop. Jag respekterar vad ni tycker och kommer inte att

använda sådana uttryck om att inte ha förstått. Det tror jag att vi alla har gjort.

Förslagen som finns i propositionen innebär i korthet att nuvarande begränsningar för statliga myndigheters rätt att teckna nya hyresavtal som sträcker sig längre än sex respektive tio år ersätts med en modell som bygger på flexibilitet i statliga myndigheters lokalbildning.

Jag tror att flexibilitet är ett bra ord för den förhandlingsverksamhet som vi vill skall råda när det gäller statens fastigheter och dess hyresgäster.

I december 1992, alltså under den borgerliga perioden, beslöt riksdagen om stora förändringar i den statliga lokalförsörjningen. En effektivare fastighets- och förmögenhetsförvaltning skulle skiljas från brukandet av lokaler och mark. Fastighetsförvaltningen skulle dessutom bedrivas med ett så långt som möjligt marknadsmässigt avkastningskrav.

Utredningen som genomförts nu konstaterar att reformen var bra och att den inneburit en positiv förändring. Remissinstanserna instämmer i detta, och regeringen anser t.o.m. att fastighetsförvaltningen och lokalförsörjningen gått från en centralstyrd och monopolistisk lokalförsörjningsmodell till ett delegerat och marknadsorienterat system. Det nya systemet har alltså bara fungerat i fem år.

Nu har högern och vänstern gått samman om att man ånyo påbörjar parterna en särskild modell "ovanifrån". Att vänstern gör det kan man möjligen förstå, men att man gör det tillsammans med moderaterna, som annars till varje pris vill att marknaden skall styra allt och alla, blir konstigt. Regeringens förslag innebär mindre reglering och är därför smidigare. Genom att utfärda sina direktiv till fastighetsägarna på det sätt som vi gör i vårt tillkännagivande kommer större klarhet dessutom att uppstå om relationen mellan hyresgäster och fastighetsägare.

Utbildningsutskottet är, som jag också sade tidigare, inne på att regeringens förslag är bättre därför att det ger ett mer likt förhållande mellan att hyra från ett statligt bolagsverk och att hyra från en privat fastighetsägare.

Om reservanterna vill ha ytterligare argument kan jag tillägga, som min egen åsikt, att reformen verkat i alldeles för kort tid för att man nu skall ändra den modell som har varit bra enligt både utredning och remissinstanser.

Låt mig bara lägga till att i samband med reformen 1992 höjdes anslagen till hyresgästerna i ändamålsfastigheterna, som därmed fick kompensation för eventuella hyreshöjningar. Det är alltså inte så enkelt som att ett sänkt avkastningskrav skulle ge mer medel till verksamheten.

Jag tror i så fall att det skulle vara mer riktigt att man, om man så vill och kan, höjer anslagen till t.ex. kulturen eller till speciella verksamheter som pågår i speciella fastigheter. Jag tror att det är bättre. Jag tror nämligen inte att det är så enkelt som att säga att sänker vi avkastningskravet så betyder det att det blir mer pengar till kultur eller, i det här fallet, till Naturhistoriska museet. Så enkelt är det inte.

När det gäller tvistelösning vill jag och majoriteten konstatera att det inte råder någon oklarhet om hur tvister skall lösas. Och vi kan heller inte se att det finns anledning att ändra dessa bestämmelser t.ex. genom att utföra en särskild ordning för att lösa tvister beträffande avtal om ända-

målsfastigheter. Jag kan tillägga att inga konflikter på fastighetsområdet som rör Statens fastighetsverk har avgjorts av regeringen.

Den tvist som Johan Lönnroth beskriver har inte kommit så långt som till en lösning. Därför tycker jag att man bör ge modellen en chans innan man kräver ändringar eller återinförande av regleringar, om man så vill.

Så vill regeringen skilja ut dotterbolaget Specialfastigheter AB ur Civitaskoncernen. Bolaget kommer långsiktigt att ägas av staten. Avskiljandet av Specialfastigheter AB skall ses som ett led i en ytterligare renodling av Civitaskoncernen och av statens ägande av skilda kategorier av fastigheter.

När det gäller reservationerna 6 och 7, som ju går åt helt olika håll, kan sägas att eftersom skälet för åtgärderna är att skapa ett långsiktigt statligt ägande så avstyrks reservationerna.

Ett ytterligare förslag från regeringen innebär att styrelserna i statliga Akademiska Hus med dotterbolag utses utan särskilda krav på representation från berörda universitet och högskolor. Det är självfallet konstigt att hyresgästerna har en så stark representation i den organisation eller det bolag som är hyresvärd eller tillhandahåller lokaler och mark.

Samtidigt säger regeringen i sin proposition att man kommer att se till att sakkunskap om universitetens och högskolornas villkor finns representerad i styrelserna.

Jag har, kan jag tillägga, i dag varit i kontakt med Akademiska Hus, som har redovisat hur man skall klara de här frågorna med en förändrad styrelsesammansättning. Jag känner mig fullständigt lugn i den frågan. Man kommer att se till att det finns sakkunskap även om man måste ändra i namnfrågorna.

Reservantern i denna del slår alltså in öppna dörrar. Vad göras skall är redan gjort.

I reservation 10 vill de tre borgerliga partierna bilda ett fastighetsinvesteringsbolag och snarast börja avyttra statens kommersiella fastigheter, särskilt Vasakronan. Jag yrkar avslag på detta sedvanligt borgerliga förslag. Jag tror nämligen inte på dessa ständiga försäljningar och privatiseringar. Inte blir lokalförsörjningen bättre med privata monopol. Jag tror att staten kan göra stor nytta med ett aktivt och kunnigt ägarskap. Er fantasi och krämarmentalitet i sådana frågor känner inga gränser. Försvaga staten verkar vara viktigare än nästan allting annat.

Herr talman! Sammanfattningen skulle kunna vara att när det gäller hyressättning så betyder regeringens förslag med utskottets markering en flexibel, smidig och effektiv hyressättning. Det betyder stöd till verksamheten och en öppen förhandlingsmodell i förhållande till oppositionens ovanifrånmodell.

Vi vill skilja ut Specialfastigheter AB från Civitas. Men vi vill att bolaget långsiktigt skall ägas av staten.

Vi vill förändra sammansättningen i styrelserna för både moder- och dotterbolag i Akademiska Hus AB, men samtidigt se till att kunskap om universitet och högskolor garanteras. Vi vill ge möjligheter för statliga myndigheter att skriva längre hyresavtal än hittills. Och vi vill till sist att den statskommunala marknämnden läggs ned.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 169 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Först till det här med att reservationen skulle representera ett slags ovanifrånperspektiv. Det är litet märkligt. Jag förmodar att Bo Nilsson och jag är överens när det gäller synen på relationen mellan fastighetsägare och hyresgäster på den privata sidan.

I Göteborg där vi ju får oändligt mycket mindre statliga kulturpengar än vad man får här i Stockholm tvingas många kulturföreningar att hyra av privata hyresvärdar som gärna tar ut rena ockerhyror.

Jag och mitt parti – och som jag tror också Bo Nilsson och hans parti – är anhängare av en lagstiftning som stärker hyresgästernas position på denna mycket ojämlika marknad. Vad reservanterna vill – därvidlag får naturligtvis moderaterna, som är med på det här, tala för sig själva – är att det skall finnas något slags kriterium i slutänden, om man inte kommer överens.

Jag skall upprepa min fråga. T.ex. Naturhistoriska museet och Fastighetsverket kanske inte kommer överens. Det drar ut på tiden, och hyresgästen vill luta sig mot den av utredningen föreslagna modellen, medan Fastighetsverket hävdar en marknadsbestämd motsvarighet till hur det brukar gå till på den privata sidan. Är Bo Nilsson beredd att redan i dag säga någonting om hur han tycker att man skall ställa sig, om den frågan kommer upp till regeringen?

Jag trodde att poängen med att regeringen lämnar en proposition till riksdagen är att den vill veta om riksdagen anser att någon viss princip skall gälla vid sådana här konflikter. Det är också poängen med reservationens sista mening, där det anges att det är den hyressättningsmodell som hyresgästen föredrar som skall tillämpas.

Anf. 170 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är för tidigt att börja anvisa en modell nu. Den stora reform som vi gjort innebar att förhandlingssystemet förändrades. Jag tyckte att det var en acceptabel modell, och man bör få mer tid på sig innan man börjar reglera igen.

Jag tror dessutom att det skulle vara väldigt svårt att redan nu börja tala om vilka som är ändamålsfastigheter och vilka som inte är det. Modellen behöver tid att mogna. Sedan får vi se om det behövs en omreglering.

Det finns ett klart och tydligt besked om hur tvister skall regleras, Johan Lönnroth. Jag har stort förtroende för att regeringen, om det skulle uppstå en tvist, kan avgöra frågan. Det gäller inte minst med tanke på den markering som vi faktiskt gör. Johan Lönnroth var inne på att stärka hyresgästerna, och vi säger att man skall ta hänsyn till det önskemålet.

Detta behöver dock inte betyda att man går in för en reglerad modell, där vi exakt skall tala om hur det skall gå till. Jag gillar inte det, utan jag tycker att den modell som nu har införts skall få en chans att fungera under en längre tid.

För min del tycker jag alltså att vi skall fortsätta på det sätt som vi nu gör. Vi skall ge regeringen chansen att lösa de tvister som uppstår, och sedan får vi se om modellen är mogen för förändringar längre fram.

Anf. 171 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Bo Nilsson hade ändå inte en så stor tillit till regeringen. Han tyckte i likhet med andra socialdemokrater i utskottet att det behövdes ett särskilt tillkännagivande för att stödja hyresgästen.

Jag undrar om det då inte hade varit bättre att litet mera konkret ange på vilket sätt vi skall stödja hyresgästen. Jag tycker att det bästa sättet är att säga att om man inte kan komma överens och om hyresgästen vill ha den modell som utredningen har föreslagit, skall i första hand den gälla.

Det handlar alltså om litet olika tilltro till regeringen, oavsett vilket slags regering det kan tänkas bli. Jag tycker att vi i riksdagen skall ge litet fastare spelregler. Framför allt bör vi ge ett konkret stöd till institutioner av typen Naturhistoriska museet, som nu befinner sig i en mycket svår situation.

Anf. 172 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att tillkännagivandet är ett uttryck för respekt för den sexpartimotion som har väckts. Man tyckte tydligen inte att läget var så klart som det borde vara. Vi var beredda att ta hänsyn till den stora oro som fanns i de andra partierna genom att göra detta klarläggande tillkännagivande. Jag tycker för min del att det är fullt tillräckligt.

Beträffande stödet till hyresgästerna har jag samma uppfattning som jag tidigare framfört, att vårt tillkännagivande inte bara är ett stöd till de sex partierna utan också till hyresgästerna. Genom detta tillkännagivande står vi kanske, Johan Lönnroth, på samma sida.

Anf. 173 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag är glad för det tillkännagivande som har gjorts. Man talar här om en dialog med hyresgästerna men inte om två likvärdiga parter. Jag tycker ändå att det hade varit bra om man hade varit så tydlig att man hade talat om vilken instans som skall avgöra en hyrestvist.

Anledningen till att jag begärde ordet var att Bo Nilsson sade att någon talare tycks tro att det blir mer pengar till kultur. Jag vet inte vilken det skulle vara – jag har inte hört någon framföra något sådant. Däremot tror jag att det blir tydligare om man särredovisar budgetposterna, så att man ser vad som går till hyra och vad som går till verksamhet. Det blir då tydligare hur litet pengar som går till kulturverksamhet. I vissa fall blir det inga pengar alls till den, utan pengarna går till hyra och personal.

Jag vill vidare göra det förtydligandet att jag är mycket kritisk till den rundgång som kommer att kvarstå i systemet. Man ger pengar till kulturen, och kulturen ger tillbaka pengarna till Fastighetsverket, som sedan ger dem åter till staten. Det är en rundgång, som jag tycker att banken tjänar mest på, inte kulturen.

Anf. 174 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det var ju skönt att höra att Ewa Larsson är glad för tillkännagivandet. Det var litet grand avsikten med det.

Frågan om vilken instans som skall lösa tvister tycker jag att vi har klargjort i vårt betänkande. Jag vill återigen säga att jag har stort förtroende för att tvister kan lösas i samråd mellan hyresgäst, hyresvärd och regeringen, vilken såsom modellen nu ser ut ytterst har att lösa tvisterna.

Vad jag menade med uttalandet om mer pengar till kultur var att om man tycker att Naturhistoriska museet eller någon annan kulturinstitution behöver mer pengar för sin verksamhet, är det mer renhårigt att ge ett ökat anslag till det än att sjabbla med avkastningskrav och sådant. Jag tycker att det är ett dåligt sätt att lösa en sådan här fråga. Därför tycker jag att vi skall hålla fast vid den modell som innebär stor flexibilitet och stora möjligheter för de berörda att lösa frågorna.

Anf. 175 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det är att sjabbla med pengar när man säger att man är mycket kritisk till marknadsanpassad hyressättning för nationella kulturinstitutioner, för nationalmonument. Jag tycker att det är fel att de skall marknadsanpassas.

Anf. 176 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill beträffande anslagsgivning till sådana här verksamheter bara kort tillägga att man nu har bestämt sig för en modell för hur hyressättningen skall gå till. Om man tycker att en institution har för litet pengar, kan man lösa det problemet genom att öka anslaget. Jag tycker att det är en ren princip, och det är så det skall gå till.

Anf. 177 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Jag skall beröra justitietskottets ansvarsområde, som här avser häkten och anstalter. Dessa byggnader är verkligen ändamålsfastigheter. Man kan inte använda dem till mycket annat än det som de är specialdesignade för. Trots det uttas marknadsmässiga hyror, vilket jag tycker är helt vansinnigt.

I början av min tid i justitietskottet var vi ute och besökte många verksamheter, och en ständigt återkommande synpunkt från kriminalvårdens anstalter och häkten var att det var vansinnigt att man där skulle betala så höga hyror. Det är också befängt att en statlig verksamhet skall betala till en annan statlig verksamhet, i det här fallet till Vasakronan, som äger dessa fastigheter. Då tänkte jag att det här måste jag jobba för att ändra på.

Nu kommer det här betänkandet, och vi har också skrivit ett yttrande. Vilken reservation är då bäst, nr 1 eller 2? Målet i dem är detsamma. Vi vill inte ha marknadsmässiga hyror på ändamålsfastigheter av detta slag, sådana som har nämnts inom kulturområdet och dessa anstalter och häkten.

Vi är inte nöjda med det som gäller i dag, Bo Nilsson. Det fungerar inte som det borde. Fast Bo Nilsson talar om flexibilitet och säger att det är smidigt och öppet är detta inte vad vi skulle vilja ha. Vi har kommit fram till att förslaget i reservation 1, som jag yrkar bifall till, herr talman, är det som skulle kunna avhjälpa problemet. Detta står emellertid inte i så hög grad i motsats till det som sägs i reservation 2. Skillnaden gäller vägen dit, men målet är detsamma. Det hade varit bra om så många som möjligt hade kunnat ena sig om en reservation. I så fall hade nästan alla partier kunnat stå bakom det förslaget.

Det måste ju vara något fel, Bo Nilsson, när alla i oppositionen ser att det finns brister i systemet. Bo Nilsson säger att det behövs mer tid för

nuvarande system och att ändringarna inte behövs. Men en förbluffande stor majoritet anser ändå att så är fallet.

Blir hyrorna för dessa fastigheter lägre går det väl tyvärr inte till verksamheten, utan då blir det avdrag på anslaget i motsvarande del. Den här rundgången verkar ändå helt oövertänt. Jag tycker därför att en bättre modell, som den utredningen har kommit fram till och som jag har fastnat för, skulle genomföras. Det måste ändå, Bo Nilsson, väcka en viss eftertanke när så många partier påpekar detta.

Anf. 178 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att det tillkännagivande vi har gjort visar på att detta faktiskt har väckt eftertanke. Vi har varit beredda att tala om att man skall ta hänsyn till hyresgästen. Vi har alltså lyssnat på er och också varit beredda att vidta åtgärder.

Som jag ser det säger justitieutskottets yttrande faktiskt båda sakerna, både vad jag tycker och vad ni tydligen tycker. Det står som avslutning i yttrandet: "Utskottet vill mot den här anförda bakgrunden förorda att en ny hyressättningsmodell konstrueras för ändamålsfastigheterna med huvudsaklig utgångspunkt i utredningens förslag." Sedan fortsätter man: "Samtidigt vill utskottet, i enlighet med vad regeringen anför, understryka vikten av att största möjliga utrymme lämnas för parterna att förhandla fritt i alla frågor som rör drift och underhåll, m.m." Man säger alltså ja till båda sakerna.

Utbildningsutskottets yttrande säger att regeringens modell är bra, att den är flexibel, att det är så man skall förhandla åtminstone tills vidare.

Vår uppgift i finansutskottet ligger i att försöka samordna olika yttranden. Vi har då valt att göra det här tillkännagivandet för att tillmötesgå men ändå fortsättningsvis acceptera den modell som betyder flexibilitet och avreglering. Jag tycker för vår del att vi har gjort den sammanvägning som är nödvändig.

Jag kan lägga till att Akademiska Hus har gjort en enkätundersökning om hur deras hyresgäster ser på den här verksamheten, och en mycket stor majoritet är nöjd med den utveckling som har skett efter reformen.

Det är alltså här litet svårt att ha någon entydig åsikt. Möjligen går det för justitieutskottet, men för oss som skall sammanväga de olika synpunkterna tycker jag att det här är en bra balans.

Anf. 179 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker det har framgått av dagens debatt att man inte kan göra enhetliga bedömningar över hela linjen utan att man kanske måste göra undantag för vissa områden.

Vad gäller de verksamheter som ligger under justitieutskottets ansvarsområden handlar det inte om några nöjda hyresgäster. De är missnöjda och klagar, och då måste man ta de signalerna på allvar och undersöka varför det är på detta vis.

Det skulle vara bra om det stod klart uttryckt att det vad gäller dessa fastigheter, som jag då representerar, inte skall vara någon marknadsmissig hyressättning, punkt slut. Också Ewa Larsson var inne på detta. Men som Johan Lönnroth säger måste det ändå finnas en beredskap för

**Fel! Okänt
växelargument.**

andra konflikter. Det är detta som fattas för att vi skall kunna bli helt eniga.

Anf. 180 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är precis det som Kia nu sade som är problemet, att man inte kan bedöma alla lika. Då är det väl rimligt att man har en diskussion i varje enskilt fall. Det är också därför vi har gjort det tillkännagivande som vi har gjort, nämligen att direktiven bör utformas så att de går ut på att fastighetsverksamheten är ett stöd till den verksamhet som bedrivs i lokalerna. Jag tycker för min del att det är mycket tydligt. Jag skall inte hemfalla åt samma dåliga argument, att man kanske inte har förstått, men jag tycker för min del att det här är ganska tydligt.

Anf. 181 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det som saknas i tillkännagivandet är att det inte skall vara fråga om några marknadsmässiga avkastningskrav. Det borde tydliggöras. Det är väl det som är tvistepunkten här.

Anf. 182 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Jag beklagar att jag blev något fördröjd till denna debatt, men jag får nu tillfälle att utveckla några synpunkter på ämnet.

Jag noterade att Bo Nilsson hävdade att han förstått vad modellen om hyressättning innebär, och man får väl då ta honom på orden. När han då förespråkar propositionens förslag i det här avseendet innebär det att han även för framtiden vill bygga in de konfliktpunkter som vi har sett råda beträffande just hyressättning av ändamålsfastigheter. Regeringen tillsatte den högt kvalificerade utredaren för att komma fram med tydliga spelregler för hyressättningen av ändamålsfastigheterna. Det förslaget är mycket väl underbyggt och skulle ge förutsättningar för att hyresgästerna i sina relationer med Vasakronan eller Statens fastighetsverk skulle veta vad som gäller, att de, precis som Johan Lönnroth uttryckte det, skulle ha en viss trygghet i att den föreslagna hyressättningsmodellen skulle gälla om man inte var överens. Jag tycker inte Bo Nilsson har kommit med något riktigt argument som talar mot att man skulle kunna ha den ordningen.

Jag noterar också att reservation 1 i praktiken tillgodoser reservanterna i utbildningsutskottet, kulturutskottets yttrande och justitieutskottets yttrande. Det är bara det att vi i reservation 1 har klargjort att den här modellen ligger till grund för relationerna i stället för att man så att säga går bakvägen genom ett särskilt beslut om sänkt avkastningskrav.

Bo Nilsson påstod som sagt att han hade förstått hyressättningsmodellen. Vad som däremot framgick med önskvärd tydlighet var att han *inte* förstått vad som står i reservation 10 beträffande fastighetsinvesteringsbolag. Det handlar inte alls om frågan om försäljning av aktier i Vasakronan, utan det handlar, Bo Nilsson, om att skapa möjligheter för t.ex. Bo Nilsson och mig att investera i fastigheter utan att behöva köpa hela fastigheten. I praktiken är det en fråga om att vanligt folk skulle kunna få spara i fastigheter på samma sätt som de riktigt stora kapitalisterna i dag kan göra. Jag har väldigt svårt att förstå vilka argument Bo Nilsson kan åberopa mot att vi i vårt land skulle införa den formen, eftersom den har visat sig så framgångsrik i en del andra länder.

Sedan kom Bo Nilsson in på frågan om försäljning av aktier i Vasakronan på marknaden. Att föreslå något sådant skulle tyda på en krämarmentalitet, sade Bo Nilsson. Jag tycker att Bo Nilsson borde vara litet försiktig med att fälla uttryck av den arten. Även om olyckan skulle vara framme och socialdemokraterna satt kvar i regeringsställning efter nästa val görs ju allmänt den bedömningen att socialdemokraterna kommer att föreslå en börsintroduktion av Vasakronan. Det är bara det att man inte gör det just nu inför valet. Om ett à två år skall alltså Bo Nilsson stå här och troligtvis inför Johan Lönnroth försvara ett regeringsförslag som gäller försäljning av aktier i Vasakronan. Då skall Johan Lönnroth komma ihåg hur Bo Nilsson här talade om att en sådan åtgärd skulle tyda på krämarmentalitet.

Nu finns det ett antal partier som med rätta förespråkar att staten börsintroducerar Vasakronan och säljer aktierna och därigenom åstadkommer ett brett folkligt ägande. Till de partierna hör även Centerpartiet, med anledning av en motion till vårbudgeten. Likväl har Per-Ola Eriksson, som vill vara socialdemokraterna till lags, avstått från att yrka bifall till det centeryrkandet i anslutning till detta ärende. Jag finner detta vara mycket anmärkningsvärt. De centerpartister som lyssnar till den här debatten borde kanske ställa sig frågan varför Centerpartiet inte ställer upp på reservation nr 6, som jag härmed vill yrka bifall till.

Anf. 183 BO NILSSON (s):

Herr talman! Lennart Hedquist inledde med att säga att man bygger in konflikter i den modell som vi har valt. Det är jag mycket förvånad över. Såvitt jag har förstått har ingen tvist hittills gått så långt som till avgörande av regeringen. Det uppfattar jag som att man i stort sett klarar av detta. Nu har Johan Lönnroth åberopat en tvist som möjligen kan bli föremål för avgörande av regeringen. Då tycker jag att den skall lösas på det sätt som denna modell anger. Jag utgår ifrån att detta med att bygga in konflikter bara var en felsägning av Lennart Hedquist.

När det gäller att införa utredningsmodellen har jag försökt att förklara detta så gott jag har kunnat. Det är inte säkert att Lennart Hedquist hänger med på detta. Han har kanske en annan åsikt. Men man är ju inte tvungen att förverkliga alla utredningsresultat – det har t.o.m. jag smärtsamma erfarenheter av. Här har regeringen ansett att man vill avvakta och ge modellen en ytterligare chans. Fem år är en kort tid.

Om man nu skall tala om brister i den tidigare modellen tror jag att det nu med de förtydliganden och tillkännagivanden som har gjorts finns förutsättningar för regeringen att ge direktiv till de verk och bolag som har att fastställa hyror och som är hyresgäster. De kan säkert klara ut detta på ett bra sätt. Det fanns kanske brister förra gången, men nu tror jag att man har rättat till dem.

Sedan sade Lennart Hedquist någonting om att om olyckan skulle vara framme och jag sitter kvar, skulle jag bli tvungen att försvara det här förslaget. Men om några år kommer inte jag att sitta kvar här, eftersom jag lämnar riksdagen efter den här perioden. Men jag är säker på att mina kamrater också i fortsättningen framgångsrikt kommer att hävda den socialdemokratiska politiken.

Anf. 184 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Det är ju tur för Bo Nilsson att han slipper försvara en eventuell framtida socialdemokratisk proposition om en börsnotering av Vasakronan. Men det vore klädsamt av Bo Nilsson om han tog tillbaka yttrandet om att en börsintroduktion av t.ex. Vasakronan skulle tyda på en speciell krämarmentalitet. Skall det yttrandet tolkas som att regeringens åtgärd att försälja aktier i Nordbanken också var ett tecken på krämarmentalitet? Nej, jag tycker att man omöjligen, efter vad som har förevarit under de senaste åren, kan föra debatten på det sätt som Bo Nilsson försökte att göra.

Beträffande hyressättningsmodellen är det allmänt känt att frånvaron av tydliga spelregler i fråga om ändamålsfastigheterna har orsakat konflikter eller embryon till konflikter, låt vara att de inte har förts upp till regeringens bord. Det är riktigt att man i grunden skall ha en marknadsprissättning på fastigheter och hyror. Men det är lika oriktigt att tillämpa detta in absurdum så att det blir ett internt spel inom staten för uttryckliga statliga ändamålsfastigheter. Och detta har den statliga utredaren påvisat. Han har framlagt en modell för hur hyressättningen beträffande dessa fastigheter bör ske. Regeringen har ju inte kunnat åberopa några rimliga argument för att inte följa den modellen. Jag tycker att Bo Nilsson har tydliga svårigheter att här argumentera för sin och regeringens åsikt.

Anf. 185 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag tycker inte alls att jag har några svårigheter att argumentera för modellen. För det första är det för tidigt att återinföra en reglering. För det andra har det inte varit några tvister som har behövt att gå till ett yttersta avgörande. Nu backade Lennart Hedquist och sade att det rörde sig om embryon – tidigare talade han om konflikter. Det börjar kanske likna sanningen.

Då får man använda den modell som finns och försöka att lösa frågan genom regeringens avgörande. Jag tycker inte att det är vare sig konstigt eller svårt. Jag trodde att en marknadsorienterad hyressättning skulle attrahera Lennart Hedquist. Jag är litet förvånad över att det tydligen är reglering som skall gälla.

Jag tycker att det finns litet av krämarmentalitet i det moderata samlingspartiet, och det står jag för. Det innebär ju inte att jag har rätt, men jag tror att det är så.

Jag har ingen anledning att ta tillbaka någonting, utan jag står fast vid det som jag har sagt. Sedan får framtiden utvisa hur politiken blir i fråga om att försälja aktier av den här typen.

Till sist: I reservation nr 10 står det faktiskt: ”Dessutom bör FIB kunna fylla en viktig funktion på marknaden i samband med att statens kommersiella fastigheter, särskilt Vasakronan, skall börja avyttras samt i samband med försäljning av andelar i kommunala bostadsföretag.” Visst står det så i reservation nr 10.

Anf. 186 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Det är riktigt, Bo Nilsson, att fastighetsinvesteringsbolag skulle bl.a. underlätta för vanligt folk att köpa andelar i Vasakronan om man införde den möjligheten. Men fastighetsinvesteringsbolag skulle

framför allt ge vanligt folk möjlighet att investera i vanliga fastigheter, någonting som i dag inte förekommer i t.ex. fastighetsbolagen på börsen. Jag har svårt att förstå varför Bo Nilsson förmenar vanligt folk att äga andelar i fastigheter på det sättet.

Bo Nilsson får gärna kasta ur sig att det föreligger en krämarmentalitet hos Moderata samlingspartiet om han tycker det. Vad det skulle grunda sig på är för mig obegripligt. Men Bo Nilsson sade att tanken på att försälja aktier i Vasakronan tyder på en krämarmentalitet. Då är min fråga: Vad är skillnaden mellan att sälja aktier i det statliga Vasakronan, ett fastighetsbolag som staten äger, och att sälja aktier i t.ex. Nordbanken, en bank som staten innehar många aktier i? Jag har svårt att inte dra den parallellen. Jag tycker att det är väldigt egendomligt att Bo Nilsson talar om krämarmentalitet när man vill sprida ägandet till vanliga människor som vill spara i aktier.

Jag förstår däremot att Bo Nilsson kan känna en viss glädje i att Centerpartiet vill vara så till lags i frågan att man inte ens yrkar bifall till sina egna förslag.

Anf. 187 BO NILSSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Jag tycker att ett aktivt statligt ägarskap i fastigheter är ett bra sätt att lösa sådana här frågor. Jag tror att det är viktigt att staten här har en stor roll och inte frånhänder sig de möjligheter som finns i konkurrens med de stora privata fastighetsföretagen. Det står jag för.

Att sprida ägandet kan möjligen vara något som låter attraktivt. Dock är det sällan som de små aktieägarna får något verkligt inflytande över fastighetsmarknaden. Därför är det viktigt att staten håller fast vid viktiga fastigheter och att den, kanske jag t.o.m. skall tillåta mig att säga, blir mer aktiv som ägare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

9 § Förvaltningen av statsskulden

Föredrogs

Finansutskottets betänkande 1997/98:FiU29

Förvaltningen av statsskulden (prop. 1997/98:154)

Anf. 188 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Regeringens proposition 154 om förvaltning av statsskulden gör det lättare för riksdagen att sätta upp mål för statens upplåning. Propositionen skapar större klarhet i beslutsbefogenheter, vilket är en förutsättning för att demokratin skall fungera. Det är också bra att utskottet ser till att regeringens årliga utvärdering av statsskuldsförvaltningen kommer tidigare, så att riksdagen kan behandla frågan under våren.

Min kritik i motion Fi64 gäller förslaget i 5 § lagen om statens upplåning, att statsskuldsförvaltningen skulle underordnas de krav som pen-

*Förvaltningen av
statsskulden*

*Fel! Okänt
växelargument.*

ningpolitiken ställer. Om ändringen i grundlagen går igenom efter valet, får Riksbanken rätt att själv besluta om penningpolitiken utan några demokratiska hänsyn. Jag anser att det är viktigt att regering och riksdag behåller makten över statens upplåning och inte tillåter en handfull oavsätliga bankdirektörer i Riksbankens direktion att styra sig.

I min motion nämner jag att staten kan vilja ta upp lån för att säkerställa rätten till arbete, enligt regeringsformens portalkapitel om statskicketets grunder och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Vidare kan staten behöva satsa stora resurser för att underlätta omställningen till ett kretsloppssamhälle, i enlighet med FN-konferensen i Rio 1992.

I motionen nämner jag metoder, vilka vi väl känner till, för staten att genom lag själv förvalta en lämplig del av det kapital som allmänheten anförtrott banker och försäkringsbolag. Jag för också fram tankar från Kåre Olsson i Skattungbyn i Orsa om hur kommuner med statens hjälp skulle kunna bygga upp lokalt styrda småföretagarfonder för produktiva investeringar.

Finansutskottet påpekar helt riktigt att den ordning som jag förespråkar i motionen har stora likheter med den kreditpolitiska reglering som tillämpades fram till mitten av 1980-talet. Alltfler börjar nu ifrågasätta de häftiga ekonomiska förändringar som Kjell-Olof Feldt fick oss alla med på.

På s. 111 i ESO-rapporten *Novemberrevolutionen – om rationalitet och makt i beslutet att avreglera kreditmarknaden 1985* citerar Torsten Svensson ur ett brev från Kjell-Olof Feldt, som såg den slutliga avregleringen av kreditmarknaden som en ideologisk fråga av hög rang: ”Det betydde att socialdemokratien efter decenniernas segt motstånd överlämnade en av sina mest symbolfyllda bastioner för styrning av den svenska ekonomin till marknadskrafterna.” Kjell-Olof Feldt påstår att dåvarande statsminister Palme, som var upptagen av privata bekymmer, sade: ”Gör som ni vill. Jag begriper ändå ingenting.” Nyligen har Ingvar Carlsson i en TV-intervju framfört tvivel om att kreditavregleringen var av godo.

Då kan man ju fråga sig om Sverige, som regering och riksdagspartier påstår är ett självständigt land, har någon möjlighet eller ens rätt att ändra ett beslut som riksdagen fattat, om vi kommer fram till att det var felaktigt. Utskottets svar är ett klart nej på den frågan. Jag citerar: ”Med avskaffad valutareglering och EU-medlemskapet är en kreditpolitisk reglering av det slag motionären förespråkar inte längre möjlig att upprätthålla.”

Riksdagen vägrade emellertid att ge upp kronan och Riksbanken för att låta sig anslutas till valutaunionen, den tredje fasen i EU:s ekonomiska och monetära union, fastän vi nog egentligen var tvingade till det. Genom att acceptera Maastrichtfördraget har vi godkänt EMU. De två första faserna av EMU är införlivade och medförde just kreditavregleringar och förbud för staten att låna i Riksbanken. Juridiskt är vi bundna att acceptera också den tredje fasen, men eftersom vi inte vill, godtog EU detta med en del politisk fingerfärdighet.

Jag anser att vi skall fatta självständiga beslut som gäller också de två första EMU-faserna, eftersom det annars blir svårt att inte också glida in i den tredje fasen. Om vi redovisar goda motiv som har starkt folkligt stöd, kan vi lugnt avvakta EU:s förmodade protester och se vad som händer. Vi

borde ha lärt oss att EU är ett politiskt samarbete mellan stater som ändå fortfarande anser sig vara självständiga. Sverige varken påverkar eller väcker respekt genom att vara följsamt till allt som EU-byråkratin hittar på.

Från finansministern får vi höra att när vi nu står utanför valutaunionen är det ännu viktigare att vi har en stark ekonomi. Jag instämmer, men anser inte att vi någonsin får en stark ekonomi om vi rättar oss efter EU:s ekonomiska politik. Konvergenskraven är bara meningsfulla för dem som tänker ha en gemensam valuta och centralbank och som anser att ett stabilt penningvärde är viktigast av allt. Detta är alltså inte Sveriges väg. EU:s ekonomiska politik har inte lyckats lösa det helt överskuggande problemet, nämligen arbetslösheten.

Riksdagen får nu för tiden mycket väl utformade faktrapromemorior från Regeringskansliet om Europeiska kommissionens förslag. Fackutskotten kan därigenom uppfylla riksdagsordningens krav att på ett tidigt stadium sätta sig in i vad som kommer att beslutas i Bryssel för att kunna påverka regeringens förhandlare. I promemorian från den 25 maj i år beskrivs det blivande överstatliga EU-beslutet om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken. Den 15–16 juni kommer statsministrarna i Europeiska rådet att behandla dessa riktlinjer. Ekofinrådet kommer så under juli månad med kvalificerad majoritet – alltså överstatligt – att anta dem.

Vad innehåller de då? Jo, fokus i den gemensamma ekonomiska politiken är att uppnå en varaktig konvergens. Därför skall man bl.a. hålla nere lönerna. Det kallas för en gynnsam löneutveckling. Man skall driva prisstabilitet till deflationens rand. Budgetbalansen är väldigt viktig. Man skall reducera statsskulden, minska statsutgifter och skatter. Det är tummen ned för sänkt arbetstid lagstiftningsvägen, något som är väldigt viktigt för oss som vill ha en annan väg när det gäller arbetslöshetsbekämpning. Det står klart och tydligt: De nationella handlingsplanerna för sysselsättning skall vara förenliga med dessa allmänna riktlinjer.

Kommissionen siktar alltså på en gemensam ekonomisk politik för alla länder i valutaunionen. Men också vi, som har vår frihet utanför, skall följa rekommendationerna, bl.a. skall vi gå med i EU:s växelkurs-samarbete, ERM2. När vi tillhörde ERM1 ledde det till det katastrofala kronförsvaret 1992. Så länge vi står fria från valutaunionen kan man emellertid bara försöka att övertala oss, inte ålägga eller utkräva böter av oss, som man kan göra av dem som är med.

För att varaktigt klara oss som självständig nation är det viktigt att vi arbetar fram en ekonomisk politik som leder till önskvärda mål för människor och näringsliv. Tvärt emot vad EU säger talar det mesta för att en stor och stark offentlig sektor är framtiden i det postindustriella samhället. Marknaden är ju dålig på kultur, allas vård, skola och trygghet.

Kraftiga lönelyft behövs för de många människorna, så att företagen får köpstarka kunder och en god hemmamarknad. Enligt uppgift är lönernas andel av företagets inkomster lika liten som i början av seklet. Det kan verkligen ifrågasättas om storföretagen använder det enorma överskottet av produktionen på ett vettigt sätt. Alla skulle nog må bättre om storföretagen fick dela sig mer till löntagarna.

Jag anser att det är utomordentligt lämpligt att kronan fortsätter att flyta. Inflationen får självfallet inte bli okontrollerbart hög, därför att då

*Fel! Okänt
växelargument.*

fungerar inte kronan längre. Deflation, som vi tenderar att ha nu, är emellertid både onödig och förödande.

Staten, herr talman, skall alltså inte underordna sig Riksbankens penningpolitik som utskottet i detta betänkande föreslår i enlighet med propositionen. Staten skall genom en självständig ekonomisk politik där man inte drar sig för budgetunderskott och upplåning när det behövs främja den starka ekonomi som är nödvändig när vi tackar nej till valutaunionen.

Anf. 189 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande, FiU29. Jag kan konstatera att det inte finns några reservationer till detta betänkande. Däremot finns det en motion från just Birgitta Hambraeus.

Jag skall fatta mig mycket kort vad gäller den biten och inledningsvis säga att betänkandet ger förslag till en ansvarsfördelning som kan sammanfattas med att riksdagen fastställer statsskuldspolitikens mål. Regeringen anger årligen riktlinjer för statsskuldförvaltningen och utvärderar årligen resultatet av statsskuldförvaltningen. Riksgäldskontorets styrelse ger till regeringen förslag om riktlinjer och verkställer givna mål och riktlinjer samt ger underlag till regeringens årliga utvärdering när det gäller det här.

Betänkandet skiljer sig från propositionen på en punkt. För att den här handlingen skall kunna hanteras under vårriksdagen föreslår vi en tidigareläggning till den 25 april. Utskottsmajoriteten har i sin helhet tyckt att det är bra. Man slipper en motionsomgång till och man kan klara av det under vårriksdagen på det sätt som anges.

Vidare kan man säga om det här betänkandet att statsskuldpolitiken har som långsiktigt mål att minimera kostnaden för statens upplåning. Samtidigt lyfter man också fram risktagandet i statsskuldportföljen. Man värderar alltså också in vilken risk man sätter när man placerar statsskulden på det sätt som man gör.

Till sist vill jag kommentera litet grand annat. Jag skall inte kommentera det som Birgitta Hambraeus sade, för det finns mycket i hennes anförande som jag inte delar hennes uppfattning om. Vad beträffar motionen kan man konstatera att det inte är möjligt att uppnå det som Birgitta Hambraeus föreslår. Det förutsätter och kräver att det på nytt blir den kreditpolitiska reglering som tillämpades in på 80-talet.

Däremot vill jag ta vara på detta tillfälle, det sista då jag debatterar med Birgitta Hambraeus. Om det inte är hennes sista debatt i kammaren så är det väl ändå *en* av de sista. Då vill jag ändå visa min uppskattning för det rakryggade sätt som Birgitta Hambraeus har fört fram sin synpunkt och sin inställning till EU-frågan, EMU osv. på. Även om jag inte delar hennes synpunkter tycker jag ändå att Birgitta Hambraeus på ett rakryggat sätt har fört fram sina synpunkter i frågan. Det vill jag framföra min stora beundran för.

Anf. 190 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill tacka Sven-Erik Österberg för hans vänliga ord. Jag känner mig glad över att höra dem. Tack för det!

Han säger att riksdagen nu kan fastställa målen för statsskuldspolitiken. Det är just det jag tycker att det är så viktigt att man slår fast här. Men jag har i mitt anförande, och också i min motion, nämnt ett antal mål som jag tycker vore önskvärda. Min fråga är då: Har vi den möjligheten i Sverige? Är vi fortfarande ett fritt land? Skulle vi ha möjlighet att lägga fast dessa mål eller andra mål som EU inte gillar? Har vi fortfarande den makten? Det är min första fråga.

Sedan säger Sven-Erik Österberg att det inte är möjligt med samma kreditregleringar som på 80-talet. Då skulle jag vilja säga att det kanske inte är önskvärt att ha exakt samma sorts kreditregleringar som på 80-talet. Men min poäng är att jag vill nämna att det i alla fall inte är så länge sedan som vi hade större makt över vår egen ekonomi. Man kunde tänka sig andra, mer moderna, kreditregleringar.

Min andra fråga är då: Skulle Sven-Erik Österberg vara villig att godkänna att riksdagens mål innebär kreditregleringar som passar in i ett modernt samhälle, även om EU skulle misstycka?

Anf. 191 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Herr talman! Frågorna kanske går litet grand i varandra när det gäller det här med mål osv. Jag vet att Birgitta Hambraeus hela grundsyn kommer sig av ett avståndstagande från EU. Hon tycker att man kan töja gränserna maximalt – och kanske mer än maximalt – gentemot de regler som gäller inom EU på det här sättet.

Om man nu är med i sådana samverkansorgan som EU innebär det fördelar. Det kan inom vissa områden också innebära nackdelar. Det får vi acceptera. Man kan inte som de kanske mest kritiska EU-motståndarna säga: Vi struntar i EU:s mål. Det är bra med det som gagnar Sverige. Men sedan är det vissa saker som vi tycker att vi får bestämma mindre om. Då skall vi strunta i vad EU säger. Det tycker inte jag är en ansvarsfull politik om man ändå är med i ett sådant här ansvarstagande.

Sedan kan det alltid diskuteras vilka regler vi talar om. Det är klart att vi alltid kan sätta upp vissa mål som tangerar gränserna mot EU. Jag förutsätter att även Riksbanken kommer att föra frågan om målsättningen på ett ansvarsfullt sätt som gagnar Sverige på bästa sätt. Något annat kan jag inte säga att jag kan tänka mig att Riksbanken kommer att göra.

Därför tycker jag också när det gäller den andra fråga som Birgitta Hambraeus ställer till mig att det är klart att Sverige skall ha en egen hållning så långt som möjligt. Men jag tycker också att vi skall vara respektfulla om vi går in i ett samarbete och det finns ett regelsystem. Då tycker jag att vi skall ha respekt för de regler som gäller. Vi skall inte ha som första anslag att försöka obstinera mot de regler som finns.

Däremot skall vi vara med och påverka så att det går i vår riktning och på det sätt som vi tycker. Där tycker jag att vi skall vara väldigt aktiva.

Anf. 192 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ser ändå en liten öppning här. Sven-Erik Österberg menar att det kanske ändå är lämpligt att vi försöker tänja gränserna. Jag tycker att det skall vara ett schyst samarbete mellan länder. Jag tycker

*Fel! Okänt
växelargument.*

aldrig någonsin att Sverige skall göra något som plågar andra länder eller skaffar oss välstånd på andra länders bekostnad.

Men låt oss säga att vi märker att vi lämnade över makt till EU på ett sätt som faktiskt stör vårt eget land och hindrar vårt eget land att nå de mål som vi tycker är väsentliga. Låt oss säga att vi skulle kunna sätta upp de målen igen och börja arbeta för att verkställa dem utan att det på något sätt störde andra länder. Då kan jag inte se annat än att vi också borde göra det.

Jag tror också att det finns tillräckligt förnuftiga människor i Tyskland, Frankrike, Benelux, Italien och alla de andra länderna för att faktiskt tillåta oss detta. Man skulle kunna tillåta sig ett Europa som var mångfaldigt, som prövade olika modeller, som sade att det här trodde vi skulle gå bra, men det visade sig att vi inte klarar vår arbetslöshet om vi vill göra så och så. Nu prövar vi *detta*.

Vi får se vad EU säger om det. Det skulle inte förvåna mig om de säger: Det kan vara ett intressant experiment. Sätt i gång! Sverige är ju alldeles för bleksiktigt och högaktningsfullt där nere, vad jag förstår, för att kunna väcka respekt och påverka.

Men jag vill avsluta med att säga att jag ändå såg en viss öppning i att Sven-Erik Österberg sade att vi bör kunna tänja gränserna och inte vara bäst i klassen på att anpassa oss till det som missgynnar oss själva.

Anf. 193 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Herr talman! Vad jag menar med att tänja gränserna är väl kanske just det som Birgitta Hambræus avslutar med. Vi skall ha respekt för regler osv. Men det föreligger också tolkningar i fråga om vissa saker. Ibland kan jag också personligen tycka att vi kanske tidigare än andra länder, som varit med väldigt länge i EU, har anpassat oss mer än väl till många saker allmänt sett vad gäller EU-frågan. Där tycker jag faktiskt att vi ibland kan ha en litet snävare hållning och hålla litet mer på oss själva utan att för den skull obstinera mot EU-samarbetet.

Vi visste ju att inträdet i EU innebar att vi lämnade ifrån oss beslutanderätt i vissa frågor. De avgörs på ett annat plan än den vanliga i Sveriges riksdag. Det var vi ganska medvetna om. Men majoriteten av svenska folket tyckte att detta trots allt medförde fördelar till vårt land som gagnar landet på sikt. Vi minns ju hela EU-debatten och den diskussion som var då.

Det var vi medvetna om. Men jag tycker precis som jag sade att när det gäller regler kan vi ibland hålla litet mer på oss själva när det gäller EU.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

Föredrogs

Skatteutskottets betänkande 1997/98:SkU29

Gruppregistrering i mervärdesskattesystemet, m.m. (prop. 1997/98:148, 1997/98:134 delvis och 1997/98:63 delvis)

*Gruppregistrering
i mervärdesskatte-
systemet, m.m.*

Anf. 194 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Äntligen har regeringen kommit till skott när det gäller införandet av gruppregistrering i mervärdesskattesystemet. Men in i det sista strular och hindrar regeringspartiet marknaden att få del av de nya bestämmelserna. Den företagsovnligen attityd som socialdemokraterna är kända för kommer även till uttryck i detta betänkande genom att man inte tillåter bank- och försäkringsväsendet att få börja tillämpa de nya reglerna med verkan från den 1 juli i år.

Återigen framkommer med stor tydlighet socialdemokraternas osjälvständighet i riksdagen i förhållande till regeringen. Partiet saknar den flexibilitet som behövs för att kunna regera ett land. Det politiska ledarskapet lyser med sin frånvaro i fråga efter fråga och framkommer även i en så liten, men viktig, detaljfråga som den vi i dag behandlar.

Genom att fördröja reformen ett halvår orsakar ni den finansiella sektorn i Sverige en mängd onödiga problem. Medborgarna får, som vanligt, stå för notan. Riksskatteverket, som har den praktiska erfarenheten ute på fältet, har rekommenderat Finansdepartementet och regeringen att gå den finansiella sektorn till mötes i denna för branschen viktiga fråga. Trots detta motsätter sig socialdemokraterna denna förändring och lutar sig i stället mot övriga vänsterpartier i riksdagen.

Det socialdemokratiska ställningstagandet i denna fråga är ytterligare ett exempel på att Sverige inte har råd att gå kräftgång in i det nya århundradet. Sverige behöver i stället ett företagarklimat som skapar förutsättningar för nya, riktiga jobb. Ekvationen går nämligen inte ihop att allt färre skall försörja allt fler. Det är endast en moderatledd regering som har förmåga att förnya Sverige och skapa förutsättningar för de nya, riktiga jobben inom den privata sektorn och därmed ge de hundratusentals människor i vårt land som saknar ett riktigt jobb framtidshopp och möjlighet att med frimodighet inträda i det nya århundradet.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 195 ULLA WESTER-RUDIN (s):

Herr talman! Tänk att ett så här tunt litet betänkande kan vara så intressant och ge så många klarlägganden! Den 51 rader långa borgerliga reservationen säger mer än dessa partiets samlade programskrifter. På dessa 51 rader framträder för det första ett bristande eget ansvar, för det andra en klar markering om vilken grupp i samhället som reservanterna prioriterar, dvs. den grupp som allra minst behöver ekonomiskt stöd, och för det tredje det faktum att ändamålet helgar medlen. Orättvisor i skattelagstiftningen är inga bekymmer för borgerligheten. Därutöver framkommer att småpengar som 35 miljoner inte ens är värda att tänka på.

Vet möjligen reservanterna hur många vårdbiträden som kan anställas för 35 miljoner? Jo, faktiskt 140 människor av kött och blod. De sjuka

och de gamla som är beroende av hjälp tycker säkert inte att 35 miljoner är av underordnad betydelse.

Politik är att vilja *och* att prioritera. Vi socialdemokrater styr över alla pengar vi kan dit där de behövs, alltså till vården, omsorgen och skolan samt till bekämpningen av arbetslösheten.

Herr talman! Min kritik mot den borgerliga reservationen är stark men samtidigt får väl jag som politisk motpart tacka och bocka för de väldigt tydliga budskapen. De blir säkert användbara. Jag kan konstatera att Centern, Folkpartiet och Kristdemokraterna inte deltar i den här debatten. Detta beklagar jag. Det hade nämligen varit mycket intressant att få höra deras argumentation kring den här reservationen.

Otaliga är de intresseorganisationer som uppvaktar utskottens ledamöter för att föra fram sina specifika problem och behov. Det är bra. Vi ledamöter får då möjlighet att ställa frågor och att få svar direkt.

Vår uppgift är sedan, enligt min uppfattning, att sammanväga information och att skapa en helhetsbild innan beslut fattas. Hela tiden måste också tankarna på hur finansieringen skall ske finnas med. Jag vill hävda att reservationen klart visar att de borgerliga partiernas ledamöter bara har sett till *en* sida av saken.

Möjligheten till gruppregistrering välkomnas av många i näringslivet. Också vi socialdemokrater är stolta och glada över att nu ha ekonomiska förutsättningar för ett genomförande av den här reformen. Den finansiella marknaden, liksom många andra branscher, är ju starkt konkurrensutsatt – på gott och ont. Överallt, både inom de privata och inom de gemensamma sektorerna, sker omstruktureringar och rationaliseringar, vilket naturligtvis är nödvändigt i ett framtidsperspektiv.

Det som nu skett är att några banker så att säga har haft litet för bråttom med sina rationaliseringar. De ligger fem månader före lagstiftningen. Det är tråkigt att de har gjort det här misstaget i sin planering, och jag beklagar det. Men det är knappast något som riksdagen och skattebetalarna kan ta ansvar för. Tar vi det ansvaret en gång för en grupp, måste vi väl också ställa upp på nästa grupp som också har svårt med det där att planera, eller hur? Eller var drar man gränsen?

För att återgå till företagandet så hade s.k. oäkta kommittentföretag tidigare en möjlighet att få anses skattskyldiga för ett kommissionärsföretags omsättning. Denna förmån förlorade de för några år sedan.

DAGAB m.fl. företag har yrkat på att en bestämmelse införs som innebär att möjligheten att redovisa moms hos moderföretaget återinförs. Deras argument för detta är desamma som bankernas och försäkringsbolagens. Det handlar om att rationalisera och om att få ned kostnader för att klara sig bättre i konkurrensen.

Oäkta kommissionärsförhållanden förekommer inom många branscher – exempelvis gas, stål, verkstadsteknik, livsmedel, telekommunikation, byggvaror, luftfart och tillverkningsindustri, alltså hårt konkurrensutsatta branscher. Dessa företag, som alltså även de blev möjliga för gruppregistrering, är långt fler än de finansiella företagen. Riksskatteverkets svar, att skattemyndigheterna administrativt skulle klara att tidigarelägga reformen, omfattar bara den finansiella sektorn. Att också klara kommissionärsföretagen med så kort varsel är en omöjlighet.

Den samfälliga borgerligheten reserverar sig sålunda mot att denna så efterfrågade möjlighet till gruppregistrering skall införas på ett rättvist

sätt. För mig är det här sättet att agera oerhört förvånande. Det bryter mot det mesta av praxis.

Till slut vill jag bemöta kritiken mot att regeringens förslag till gruppregistrering – jag citerar här ur reservationen – ”kommer väl sent med tanke på att frågan aktualiserades för flera år sedan”. Närmare bestämt blev frågan aktuell 1991. Såvitt jag kan bedöma, efter att i efterhand ha tagit del av dokumentationen, agerade den socialdemokratiska regeringen snabbt. En utredning tillsattes redan i juni 1991 och sedan, som vi alla vet, inföll ett val och vi bytte till en borgerlig regering.

Ni reserverar hade alltså tre år på er för att genomföra den här reformen. Jag kan konstatera att det inte blev gjort. Det finns ett gammalt talesätt om att man inte skall kasta sten när man själv sitter i glashus. De orden tycker jag passar väldigt bra in i det här sammanhanget.

Jag är stolt och glad att som representant för utskottsmajoriteten, dvs. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänstern, få yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 29.

I dag har vi råd med den här reformen, och vi betalar den med egna och inte lånade pengar. Min förhoppning är att utfallet av denna nya möjlighet skall bli lika positivt som förväntat för både de finansiella företagen och kommissionärsföretagen.

Herr talman! Jag har ett yrkande kvar, och det är givetvis om avslag på reservationen.

Anf. 196 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Socialdemokraternas företagsvänliga attityd ånyo kommer till uttryck genom Ulla Wester-Rudins anförande. Jag beklagar att Socialdemokraterna avvisar en tillväxtfrämjande politisk förnyelse i Sverige, som är förutsättningen för att skapa nya jobb i den privata sektorn och därmed säkra framtidens välfärd.

Anf. 197 ULLA WESTER-RUDIN (s) replik:

Herr talman! Den moderata ståndpunkten förvånar egentligen inte. Det som överraskar är att deras ståndpunkt för en gångs skull står i ljuset, att den klart uttalas. Det gäller t.ex. företagsvänligheten. I ord brukar det gälla alla företag, både små och stora, men i praktiken blir det sedan bara de stora. Jag tycker att den här reservationen tydliggör det.

Moderaterna fördömer alltid företagsstöd, men nu vill de stödja storbankerna med ytterligare 35 skattemiljoner. Jag måste få fråga Moderaternas representant: Är det möjligen så att Moderata samlingspartiet har ändrat ståndpunkt vad gäller företagsstöd? Eller är det bra med företagsstöd ibland för vissa företag?

Jag vill också fråga varför ni inte införde gruppregistrering när ni satt i regeringen i tre år och hade alla möjligheter.

Anf. 198 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Ulla Wester-Rudin efterlyser oppositionen, för att vi skall förtydliga vad som står i reservationen. Jag tyckte kanske från början att den relativt långa reservationen var tillräcklig för att förklara vad vi menar, med våra 71 rader. Vi är inte på något sätt motståndare till den här reformen, men vi tycker att regeringen skulle ha kunnat vara litet

mjukare i kanten mot de företag som befinner sig i en situation med en stor omställning.

Vi tycker att ni är mycket stelbenta, ja, nästan på gränsen till strakbenta, i det här sammanhanget. Detta försöker vi påpeka i olika sammanhang. Det är viktigt att kunna vara tillmötesgående i ett förändringsskede, när en bransch själv är i det stora förändringsskede som den just nu är. Därför har vi opponerat oss igen mot regeringens stelhet i denna typ av frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

11 § Immunitet och privilegier för kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö

Föredrogs
Justitiekammarens betänkande 1997/98:JuU23
Immunitet och privilegier för kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö (prop. 1997/98:149)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

12 § Aktiebolagets organisation, m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU26
Aktiebolagets organisation, m.m. (prop. 1997/98:99)

Anf. 199 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Herr talman! Det här betänkandet handlar om aktiebolagets organisation m.m. Det är bra att ansvarsförhållandena inom företagen tydliggörs och skärps. Förslagen i föreliggande betänkande tar sikte på det. Det ökar möjligheterna att utkräva ansvar av försumliga bolagsföreträdare. Där har det funnits klara brister. Det är också viktigt att stärka möjligheterna för att små aktieägare skall få inflytande. I dag är det obefintligt. Det är de stora giganterna som gör i stort sett vad de vill och kommer överens om. En decentraliserad ansvarsfördelning och beslutsordning är till fördel för engagemanget, för företagsamheten och därmed näringslivsutvecklingen.

Decentraliseringslinjen i beslutsfattandet markerar tydligt den inriktning som Centerpartiet står för. Steg i den riktningen tas i och med att beslut fattas i den riktning som betänkandet och propositionen anger. Det är inte tillräckligt. Centerpartiet vill gå längre. Det kan göras mer för att stärka ansvar och inflytande för ett flertal och motverka möjligheter till försummelse för ett mindre antal.

Beredning av styrelseval är en sådan fråga. I dag är det inte sällan som styrelseordföranden själv plockar in de styrelseledamöter han – det är oftast en han – vill se omkring sig som lojala redskap. Kompisskapet

*Fel! Okänt
växelargument.*

utvecklas, och vi får en elit som växlar styrelseuppdrag med varandra. Det är inte bra för demokrati, ansvar och engagemang. Beredningsprocessen runt styrelsevalen bör därför formaliseras och breddas för att insyn och inflytande över styrelseval till en aktiebolagsstyrelse vidgas.

Aktiebolagslagen innehåller inte några regler om hur ett styrelseval skall beredas. Inte heller finns i betänkandet eller i förslag från regeringen någon skärpning för att vidga inflytandet i beredning av styrelseval. Det är en klar brist.

Får jag fråga majoriteten om det inte är lika viktigt att ha bred insyn i processen runt styrelseval till en bolagsstyrelse som det är att ha insyn i styrelseval till en kommunal församling eller en föreningsstyrelse. Skall vi ha ett slags demokrati i föreningsliv och samhälle och en annan inom aktiebolagsvärlden? Är det socialdemokratisk syn på demokrati? I bolagen skall demokratin inte få släppas loss. Där skall vi ha ett slutet system. Är det så, Carin Lundberg?

T.o.m. Börskommittén har uppmärksammat att det finns brister i demokratin vid utseende av styrelserepresentanter i bolagsstyrelser och har utfärdat vissa rekommendationer. Men lagstiftaren, dvs. regeringen, sitter still i båten. Det är förvånande. Från Centerpartiet vill vi inte göra skillnad på demokrati mellan samhällets verksamhet och bolagsstyrelsernas slutna styrelserum. Vi vill öppna de slutna dörrarnas system. På samma sätt som val av styrelse bereds i föreningsliv och samhällsorgan genom en valberedningskommitté bör samma princip gälla vid val av bolagsstyrelse. I varje fall borde den rekommendation som Börskommittén förordar bli lagfäst. Utskottet ser här hindren och inte möjligheterna.

Ett minimikrav borde vara att information om den föreslagna styrelsens sammansättning, liksom om de föreslagna personernas övriga uppdrag, bör lämnas redan i kallelsen till bolagsstämman. Det tar vi upp i reservation nr 2. Det är en förutsättning för att i varje fall de mindre aktieägarna skall ha en rimlig möjlighet att i dessa frågor förbereda sitt ställningstagande på bolagsstämman. Ett sådant förslag borde vara naturligt att lägga fram för en socialdemokratisk regering.

För att spara tid yrkar jag bifall endast till reservation nr 1 när det gäller frågan om hur styrelseval skall kunna demokratiseras.

När det gäller att ytterligare decentralisera inflytande och ansvar vill jag vidare kort peka på ytterligare förslag som vi från Centerpartiet lagt. Vi vill undanröja det Moment 22 som finns i nuvarande lag om möjligheten för en liten aktieägare att få ett ärende anhängiggjort och behandlat på bolagsstämman. Vi vill också tydliggöra en styrelses beslutsförhet i lagen.

Herr talman! I det nya lagförslaget stärks revisorernas möjlighet att förhindra brott. Skyldigheten att agera vid misstanke om brott lagfästs. Det är bra. Revisorerna får bl.a. en skyldighet att rapportera om hur ett företag betalar skatter och avgifter. Men där tar skyldigheten slut enligt förslaget. Vi tycker att revisorernas skyldighet bör stärkas ytterligare. Benägenheten att hysa brottsmisstanke kan vara lika stor oavsett vilken typ av betalningsförsummelse det är. Därför bör revisorerna få en skyldighet att rapportera i de fall ett bolag inte betalar skulder av väsentlig betydelse i rätt tid, oavsett vilken skuld det är fråga om. Vilka saksäl finns från majoritetens sida för att göra skillnad på skatteskulder och

andra skulder? Kan inte brotten och försummelserna vara lika stora oavsett vilken typ av skuld det är fråga om?

Slutligen vill jag ta upp sanktionsmöjligheter. Det är en viktig preventiv åtgärd när det gäller att förhindra brott. Brott skall aldrig löna sig, men enligt aktiebolagslagen skall de det. Inga sanktionsmöjligheter finns. Det är mycket märkligt. Här kan oseriösa bolagsföreträdare fortsätta verksamhet sedan aktiekapitalet förbrukats, iscensätta bekvämlighetskonkurser och bedriva brottslig verksamhet till men för andra småföretagare, underleverantörer, enskilda och allmänhet som drabbas utan att några straffpåföljder finns stipulerade i lagen.

Här bör ett utredningsarbete omedelbart komma till stånd i syfte att utforma sanktionsregler som ett verkande instrument som förhindrar brottslig verksamhet i stor omfattning.

Det är inte bra för företagsamheten. Det är inte bra för den allmänna moralen. Det är inte bra för någon att brott inte beivras med sanktioner. Majoritetens argumentering för avslag tar sikte på att detta skall täckas in i brottsbalken. Några sanktionsmöjligheter behövs inte här. Hur kan det komma sig att den brottsliga verksamheten fortgår utan straff, trots att brottsbalken finns och trots att den skulle täcka detta? Är det fel på brottsbalken? Varför ändras och skärps den i så fall inte? Det talar för en skärpning av aktiebolagslagen i av oss föreslagen riktning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 och står givetvis bakom de reservationer där centerledamöter finns med. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande LU26.

Anf. 200 STIG RINDBORG (m):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation nr 18. Det gäller punkt 21 om revisors skyldigheter vid brottsmisstanke. I övrigt har vi gjort ytterligare några reservationer i utskottet, och dem står vi fast vid, men vi kommer för tids vinnande bara att yrka bifall till reservation 18.

Under hela 90-talet har vi arbetat med att ändra på, modernisera och med omvärlden synkronisera aktiebolagslagen. Nu senast har det gjorts en översyn när det gäller styrelse, verkställande direktör, stämma och revisorer. Det har resulterat i propositionen 1997/98:99 om aktiebolagets organisation.

Under hösten 1998 beräknas det komma ett slutbetänkande, varefter vi får en ny aktiebolagslag.

En av utgångspunkterna vid denna översyn har varit att aktiebolagslagen skall främja en aktiv ägarfunktion i företagen. Lagen har tagits fram under olika regeringar, men det har varit stor enighet i utredningen om att ägandet har en stor betydelse. Vi har inte minst under de senaste årtiondena sett hur större möjligheter till inflytande på ägarsidan har skapat förutsättningar för framgångsrika företag.

Ägarna skall övervaka sina investeringar genom att hålla sig underrättade om hur företaget utvecklas, och de skall försöka att påverka verksamheten. Företagens ägare bidrar på så sätt till att resurserna i enskilda företag och i näringslivet som helhet utnyttjas så effektivt som det är möjligt. Ägare som tar ansvar för företagets och näringslivets utveckling är därför ett viktigt inslag i en fungerande marknadsekonomi.

Genom regler som främjar en aktiv ägarfunktion i företagen skapas största möjliga förutsättningar för en fortlöpande och snabb anpassning av företagens organisation och verksamhet till förändringar i omvärlden och för en dynamik i näringslivet. Regler med denna inriktning är därför till nytta för såväl det enskilda företaget som för näringslivet i stort.

Jag sade att vi har varit överens om tagen och om det väsentliga i att skapa ett decentraliserat inflytande i företagen med olika funktioner. Jag skulle vilja passa på tillfället att säga att det är viktigt att vi fullföljer dessa tankar och idéer i den övergripande lagstiftningen inom näringslivet.

Här har vi försummat – jag hoppas att det skall bättra sig – att se efter hur man ökar inflytandet från ägarna när de uppträder i egenskap av borgenärer i samband med att andra företag misslyckas. Jag skulle vilja säga att konkursbolagen är intressebolag för ägarna i de företag som har fordringar i dessa bolag.

Det förs vidare diskussioner om att ett företag som har misslyckats i samband med konkurs skall kunna återgå till och fortsätta sin verksamhet utan att man skall behöva döda och likvidera företaget, om det kan rehabiliteras och aktiekapitalet kan återställas.

I de sammanhang då man lägger ut olika funktioner på olika personer är det viktigt att se till att revideringen och analysen av hur företaget har fungerat verkligen handläggs av kunniga personer. Det sägs ofta av de mindre företagen att detta är en stor kostnad. Men vi har bedömt det som väsentligt att kvalificerat folk sköter om revisionen. Detta gäller då man har rätt att driva företag utan personligt ansvar och alltså har rätt att enbart ty sig till det aktiekapital som är satsat och den förmögenhetsmassa som företaget representerar.

Vi har lagt fram en reservation om hur dessa revisorer skall agera då de upptäcker eventuellt brottsliga felaktigheter. Majoriteten har gått på linjen att revisorn skall ha en skyldighet att anmäla, såvida inte företaget eller de som har begått det eventuella felet har ekonomiska resurser att klara ut det hela. Vi upplever att man inte skall binda upp revisorn på detta vis, och vi tycker inte heller att de som till äventyrs är ekonomiskt starka skall kunna klara sig från eventuella felaktigheter.

Med tanke på att vi kräver en kvalificerad revision i företaget anser vi att man också kan förvänta sig att revisorn fungerar på ett sådant sätt att han tillvaratar de samlade intressena. Det är till gagn för företaget, borgenärerna och alla andra. Vi är med på att revisorn då också skall ha det vapnet att han kan bryta sekretessen som han är ålagd. Men det skall inte vara en skyldighet för honom att bryta sekretessen. Där skiljer vi oss åt.

Jag uppehåller mig vid detta därför att jag tycker att det är väsentligt när man skall se hur arbetet skall fungera. Det sägs ofta att det är så mycket gangstrar i företagen. Efter att ha levt tillsammans med företagare och med tusentals konkurser där jag har varit förvaltare kan jag säga att det stora, övervägandet antalet är hederliga och hyggliga människor. Sedan finns det en grupp som inte är hederlig. Bekymret är att resurserna från statens sida inte har lyckats åstadkomma ett effektivt sätt att få de här människorna lagförda. Efter 90-talets stora konkursbekymmer finns det fortfarande 6 000 outredda brott i dag. Där skall man satsa resurser.

Men man skall inte omöjliggöra för dem som är hederliga och hyggliga att gå in och verka i företag genom att göra regler som definitivt

motverkar en expansiv lust och verksamhet under seriösa förhållanden. Detta tycker jag mig finna i vissa av de tankar och idéer som är framförda i form av reservationer. I utredningen har vi från alla partier varit överens om praktiskt taget allt. Den enda diskussionen var den på revisorsidan som jag nämnde precis nu. I övrigt har det inte framförts invändningar från de olika partiföreträdarna under den utredning som har varit.

Jag ser fram emot att vi få en ny aktiebolagslag och att den följs upp av nya lagar av generell art som främjar näringslivet och det egna initiativet under ansvar.

Jag yrkar med det anförda bifall till den reservation som jag angav inledningsvis.

Anf. 201 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Betänkandet handlar om aktiebolagets organisation. Det kan ju förefalla både svårt och tekniskt, och egentligen av intresse bara för specialister. Men jag menar att inget kan vara mer fel.

Aktiebolaget är faktiskt näringslivets viktigaste företagsform. Det är en angelägenhet för många direkt berörda, exempelvis aktieägare, styrelseledamöter, verkställande direktörer, arbetstagare och borgenärer. Eftersom det finns ett sådant brett intresse kring den här frågan bör också saken behandlas.

Min utgångspunkt är att aktiebolagslagen är i stort behov av en modernisering, inräknat den viktiga harmoniseringen med EU. De nu aktuella lagförslagen från regeringens sida är i princip överensstämmande med EU-direktiven. Jag tycker därför att de i huvudsak kan godtas – dock med några viktiga förändringar på som jag tycker strategiska områden. Det gäller ledningsorgan, minoritetsskydd och revision.

Herr talman! Jag börjar med att tala om att det behövs bättre ledningsorgan. Aktiebolagets ledande roll spelas naturligtvis av styrelsen. Därför måste man ställa stränga krav på styrelsens ledamöter. Lagförslaget är i behov av skärpning på flera punkter. Först och främst – och det är naturligtvis grundläggande – måste valet av styrelse göras mycket noggrant och dessutom i öppna former. Jag menar att det är särskilt viktigt med hänsyn till det nuvarande breda, och kanske allt bredare, aktieägandet.

Därav följer att en nomineringskommitté bör bereda frågan om styrelsevalet – i varje fall i marknadsnoterade bolag. För att göra det extra noggrant och omsorgsfullt skall det redan i kallelsen finnas en presentation av den föreslagna styrelsen inklusive kandidaternas andra uppdrag. Presentationen bör gälla i alla bolag – av praktiska skäl möjligen med undantag av de allra minsta.

Därutöver bör styrelsens skadeståndsansvar skärpas. Det gäller att öka ledamöternas intresse, men också deras ansvar. EU är inne på samma skärpta linje. Jag tycker att riksdagen bör uttala sig för en skärpning i princip när det gäller ledamöternas skadeståndsansvar för vad de gör och inte gör i bolagsledningen. Den svenska positionen på den här punkten bör fastläggas redan nu. Utformningen i detalj får naturligtvis ske under det kommande EU-direktivarbetet. Våra svenska förhandlare via Regeringskansliet bör veta vilken den svenska positionen är.

Utöver dessa frågor som gäller ledningsorgan vill jag särskilt att man uppmärksammar de kommunala bolagen. I princip bör samma regler

gälla. Man hävdar ju ständigt att samma regler bör gälla för vanliga bolag på den privata marknaden, kommunala bolag och även bolag inom lands-
tingen. Då bör också de s.k. jävsreglerna gälla. Jäv är i princip oacceptabelt oavsett form och sammanhang. Det gäller också ställföreträdarjäv. Men här görs ett viktigt och obegripligt undantag i lagstiftningen: S.k. ställföreträdarjäv skall inte gälla kommunala bolag. Ett kommunalråd skall alltså inte bara sitta och ha huvudinflytandet i kommunalstyrelsen, utan han eller hon skall också kunna sitta i en mängd andra bolag även om det till synes kan finnas motstridiga intressen.

Kommunala bolag innebär ju redan ett stort problem i sig. Problemen ökar genom en alltmer tilltagande bolagisering. Jag menar att de också accentueras genom att man släpper på de gängse viktiga jävsreglerna. Därför bör risken för jävsituationer minimeras. Huvudregeln om ställföreträdarjäv, som är den tekniska termen, skall gälla alla bolag inom den privata sektorn och det skall inte göras något undantag för kommunala bolag.

Det sägs något om att detta skulle kunna skapa övergångsproblem. Jag menar att de problemen är lösbara eftersom det egentligen bara handlar om just övergångsproblem.

En litet speciell rättssäkerhetsfråga när det gäller aktiebolagets företrädare är frågan om när de skall få behörighet att företräda bolaget. Vissa vill att de skall få behörighet direkt efter val på stämman, och andra tycker att man skall vänta till dess att det blivit registrerat hos PRV. Jag tycker att det är både viktigt och möjligt och dessutom nödvändigt ur rättssäkerhetssynpunkt att klarlägga exakt när man har rätt att företräda ett bolag. Registreringen skall alltså vara avgörande.

Herr talman! Detta om bättre ledningsorgan.

Sedan vill jag säga några ord om ett starkare minoritetsskydd. De nu gällande svenska reglerna är otillräckliga för att man skall få ett rimligt minoritetsskydd. I dag krävs det i princip 10 % av samtliga aktier. Det betyder alltså att aktieägarminoriteter känner sig diskriminerade i bolagen. Som huvudregel bör det vara tillräckligt med ett aktieinnehav på 5 % för att få ett minoritetsskydd. Jag tycker att riksdagen redan nu skall uttala sig positivt för en sådan förändring.

En sådan förstärkning av minoritetsskyddet som jag beskriver här har också aktualiserats inom EU. Då gäller samma sak här som tidigare, dvs. att det är viktigt att riksdagen beaktar sina möjligheter att fastlägga den svenska positionen när man går till förhandlingar i EU om hur direktiven skall se ut. Att minoritetsskyddet sedan mer i detalj får utformas i samband med det kommande arbetet med EU-direktivet är naturligtvis självklart.

Den tredje punkten som har strategiskt intresse för aktiebolagen gäller effektivare revision. Det är en särskilt viktig fråga. Vilka regler skall gälla beträffande revisor och revision? Naturligtvis skall all revision utövas självständigt och objektivt och stå fri från sidointressen.

Jävsfrågan är även här mycket viktig. Jag skulle vilja säga att den är särskilt viktig just i revisionssammanhang. Jäv är ägnat att rubba förtroendet för en revisors opartiskhet, och det gäller inte bara uttryckliga jäv utan även s.k. delikatessjäv. Som bekant får ju Caesars hustru inte ens misstänkas. Det gäller här också.

I det nu aktuella lagförslaget finns det två känsliga punkter. För det första finns det någonting som heter redovisningsjämv om en revisor granskar sin egen redovisning. Revision och redovisning måste skötas av olika personer. De här personerna kan nu ingå i samma revisionsbyrå, men man har litet speciella regler om att det då inte får gälla grundbokföring. Det är redovisningsjämv.

För det andra har en revisor rätt att lämna råd och förslag till förbättringar av bolagets redovisning, men han får inte biträda med konsulttjänster. Man kan alltså inte vara revisor och konsult samtidigt. Men det är litet tillåtet att vara konsult samtidigt, nämligen om det inte kan rubba förtroendet för revisorn. Jag menar att det i båda de här fallen föreligger ett klart behov av att utfärda både klarare och strängare regler så att man håller isär revisorsrollen från redovisarrollen och konsultrollen. Jag menar att detta borde bli riktlinjer för regeringens kommande förslag beträffande revisioner. Det är ju under beredning i departementet.

Slutligen gäller det frågan om revisors skyldighet att agera vid misstanke om brott. Detta är en mycket känslig fråga. Det var den redan under utredningstiden, och den är det fortfarande. Här gäller det att göra en avvägning mellan bolagets förtroende för revisorn och samhällets intresse av brottsbekämpning. Resultatet blir enligt min uppfattning att regeringsförslaget i huvudsak kan godtas. Dock med det undantaget att anmälan bör göras till Patent- och registreringsverket och inte till åklagaren. Vi är fullt medvetna om att detta är en administrativ omväg, men den föreslagna modellen innebär att man utnyttjar redan existerande och inarbetade kanaler mellan revisorerna och Patent- och registreringsverket och vidare till polis och åklagare.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att Folkpartiet står bakom samtliga reservationer i betänkande, men vi tycker att det räcker med att yrka bifall till reservation 4, som handlar om de kommunala bolagen, för att markera vårt missnöje även på övriga punkter.

Anf. 202 TANJA LINDERBORG (v):

Herr talman! När jag tittar på sammansättningen i aktiebolagens styrelser konstaterar jag att den på något sätt går i otakt med samhällsutvecklingen vad gäller målet om jämn könsfördelning. Det är verkligen beklagligt. De stora börsbolagens styrelser domineras av ett ganska litet antal herrar med många uppdrag, precis som Ingrid Skeppstedt sade i sitt anförande.

I boken *Ägarna och Makten* av Anneli Sundin och Sven-Ivan Sundqvist som kom ut förra året – den var också publicerad i Dagens Nyheter vid några tillfällen – framgår det att i 258 företag på börsen är mindre än 5 % av styrelseledamöterna kvinnor. Drygt hälften av dessa är företrädare för de anställda. Vi kan alltså tacka fackförbunden för att det trots allt finns några kvinnor i styrelserummen. I 21 börsföretag, bl.a. ABB, Ericsson, Investor och Volvo, finns inte en enda kvinna i styrelsen.

Mellan åren 1993 och 1996 ökade antalet kvinnor i styrelserna långsamt, men trots att antalet börsnoterade företag nu har ökat från 233 till 258 har antalet kvinnor i styrelserna minskat.

Men varför är det då så få kvinnor i bolagsstyrelserna? Enligt Sven-Ivan Sundqvist kan en hypotes vara att kvinnor är mindre lönsamhetsinriktade än vad männen är. Det kan ju faktiskt ligga något i detta, särskilt

om man tolkar begreppet lönsamhet som snabba klipp. Min uppfattning är dock att den viktigaste faktorn är att det manliga maktmönstret är osedvanligt starkt i just aktiebolagen. Dessutom tillhör inte vi kvinnor jaktlaget. Vi rör oss inte på golfbanan och tar inte heller en bärs i bastun med styrelseproffsen.

Jag tycker verkligen att det är synd att kvinnors kompetens inte får komma till uttryck i bolagsstyrelserna. Jag är övertygad om att det skulle berika många bolag och att det långsiktiga ägaransvaret därigenom skulle komma att stärkas.

Vänsterpartiet har föreslagit att riksdagen bör uttala en ambitionsinriktning om att öka antalet kvinnor i bolagsstyrelserna. En rimlig utgångspunkt bör vara att år 2000 skall det finnas 25 % kvinnor i styrelserna och 50 % år 2010. Tyvärr har vi inte fått gehör för detta, och det beklagar jag. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 3.

Jag skall också mycket kort kommentera min reservation som rör aktiernas röstvärde. I Sverige tillämpas ett system med olika röstvärde på aktier. Det är A- och B-aktier. Den officiella motiveringen till det här systemet är att behålla företagen i svensk ägo. Det må så vara, men systemet har i praktiken alltmer utvecklats till en försvarsbastion för gamla ägare utan förmåga till förnyelse.

Om man skall behålla systemet med olika röstvärde på aktier bör det enligt Vänsterpartiets uppfattning bara kunna motiveras med olika grader av långsiktigt engagemang i företagen. Därför menar vi att anställda och de som innehaft aktier länge bör kunna ha ett högre röstvärde på sina aktier än de som handlar kortsiktigt för att få hög avkastning och inte engagerar sig långsiktigt i företagen.

Anf. 203 CARIN LUNDBERG (s):

Herr talman! Det svenska näringslivet och den svenska aktiemarknaden har förändrats sedan aktiebolagslagen trädde i kraft 1977. Därför behövs de ändringar i aktiebolagslagen som vi diskuterar här i kväll.

Jag vill inleda med att yrka bifall till hemställan i lagutskottets betänkande LU26 och avslag på samtliga reservationer.

I detta betänkande föreslår vi förändringar som rör styrelsen, bolagsstämman, revision och skadeståndsansvar. Ändringarna syftar bl.a. till en förstärkning av ägarfunktionen för ett effektivt resursutnyttjande i företagen och i näringslivet. Översynen av aktiebolagslagen har gjort att vi även försöker skapa bättre förutsättningar för att utkräva ansvar av försumliga bolagsföreträdare. Mot bakgrund av EG:s åttonde bolagsrättsliga direktiv föreslår vi att endast auktoriserade och godkända revisorer skall revidera aktiebolag och vissa handelsbolag. Revisorerna åläggs även en skyldighet att anmäla misstanke om brott i vissa fall.

Herr talman! Jag ämnar inte uppta kammarens tid med att gå igenom alla förslag i detalj, utan koncentrerar mig i huvudsak på att motivera en del av de punkter där vi inte är helt överens. Jag börjar med styrelsen.

När det gäller beredningen av styrelsevalet anser Centerpartiet och Folkpartiet att valet skall föregås av någon form av valberedning. Sådana krav har också framförts i den allmänna debatten under senare år. Debatten resulterade i att Näringslivets Börskommitté utfärdade en rekommendation i frågan. Den finns också som en bilaga till Stockholms fondbörs inregistreringskontrakt.

Rekommendationen innebär att ett bolag som känner till att ett förslag till styrelsen stöds av ägare till minst 10 % av röstetalet för samtliga aktier skall offentliggöra förslaget i god tid före stämman. Man skall också tala om vem som har kommit med förslaget och hur många röster förslaget representerar.

Utskottet anser att det för närvarande inte finns någon anledning att införa lagregler om valberedning, utan anser att man i stället skall följa efterlevnaden och effekterna av NBK:s rekommendationer.

En annan fråga som också har debatterats är antalet uppdrag, om det är rimligt eller ens möjligt att sitta i så många bolagsstyrelser som det ibland har förekommit exempel på. Vi anser att det är bättre med information än med lagregler. Det måste ändå avgöras från fall till fall. Valet av styrelseledamöter skall därför föregås av information om antalet uppdrag. Det är bolagsstämmans ordförande som skall inhämta sådan information och sedan se till att den vidarebefordras före valet.

När det gäller frågan om huruvida information skall skickas ut redan i samband med kallelsen anser utskottet att stämman skall kunna besluta om man vill ha sådan information eller inte. Sådant beslut kan inte fattas av stämman om informationen redan har kommit med kallelsen. Därför utformas lagregeln så att informationen skall lämnas av stämmans ordförande innan styrelsevalet förrättas.

Herr talman! Jag är helt överens med Tanja Linderborg om att andelen kvinnor i bolagsstyrelsen är för låg. Argumenten kring varför det är så påminner mig om diskussionerna kring kvinnlig rösträtt: bristande kompetens, bristande intresse osv. Värt att notera är dock att andelen kvinnor är större i statligt ägda bolag samt i kooperativt ägda bolag. En anledning tror jag är att den svenska demokratiska grundsynen genomsyrar dessa företag. Men att lagstifta om ökad kvinnorepresentation i aktiebolagslagen tror jag inte på. Det måste till andra metoder.

Ställföreträdarjäv är ännu en fråga som flitigt diskuteras. Här kommer ett välkommet förslag, men med ett undantag: Undantag görs för koncerner och därmed de koncernliknande förhållanden som gäller mellan en kommun och dess bolag. I denna fråga, liksom i frågan om avveckling av kommunala bolag, har vi en ideologisk skiljelinje som egentligen inte skall diskuteras av lagutskottet. Jag anser, i motsats till Moderaterna och Folkpartiet, att viss kommunal verksamhet kan bedrivas i bolagsform men att det är viktigt med ställföreträdarundantaget just av demokratiska skäl. Du skall som förtroendevald i en kommun också kunna sitta i dess bolagsstyrelse och på så sätt garantera den demokratiska insynen.

När det gäller skadeståndsansvar har regeringen prövat om det finns anledning att skärpa nuvarande bestämmelser men har funnit att de gällande bestämmelserna är ändamålsenliga. Utskottet delar den uppfattningen. Jag vill då påminna om reglerna om arbetsordning, som ger ett tydligare ansvar. Sedan får vi tids nog också ta ställning till EG:s femte bolagsrättsliga direktiv.

Skall kallelse till bolagsstämman skickas ut först och dagordningen sedan? Nej, anser utskottet. Det finns inte sådana fördelar med ett sådant förfaringssätt att det bör genomföras.

Herr talman! En av de mest omdiskuterade frågorna i detta ärende är förslag kring revision och revisorerna. De nuvarande bestämmelserna kring revisorsjäv är av stor betydelse för att upprätthålla revisorernas

oberoende. En skärpning föreslås: Den som äger aktier i ett bolag får inte vara revisor åt det bolaget. Övriga förslag kring jäv kommer vi tillbaka till eftersom de är föremål för utredningar: Redovisningskommittén och Kommittén för utvärdering av sambolagen.

Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor skall kunna utses till revisor i ett aktiebolag. Regeringen föreslår också regler som gör det möjligt med en granskning som har en lång tradition i Sverige, som komplement till auktoriserade eller godkända revisorer, och kallar dem för "lekmanarevisorer". Utskottet anser att det inte är en helt lyckad beteckning, men anser inte heller att den föreslagna ändringen till "förtroenderevisor" är bra. Vi tar för givet att regeringen återkommer.

En revisor är enligt svensk bolagsrätt ett bolagsorgan och samtidigt en av bolagets sysslomän. Hon eller han verkar därmed inte bara i bolagets och aktieägarnas intresse, utan hans uppgift är också att skydda utomståendes intressen, såsom kreditgivares, anställdas, andra kontraktpartners och det allmännas intresse. Om en revisor finner att en styrelseledamot eller en verkställande direktör kan misstänkas ha gjort sig skyldig till vissa brott, främst bedrägeri-, förskingrings- eller bokföringsbrott, skall hon eller han först underrätta styrelsen om detta. Om de skadliga effekterna av gärningen inte har avhjälpats och om anmälan till polis inte heller sker skall revisorn lämna sitt uppdrag och själv göra anmälan till åklagare.

Utskottet hälsar med tillfredsställelse detta förslag som kan bli ett värdefullt instrument i kampen mot ekonomisk brottslighet. Vi finner att övervägande skäl talar för en skyldighet att anmäla brott framför rätt att anmäla. Vi anser också att övervägande skäl talar för att denna anmälan skall göras direkt till åklagare.

Herr talman! Mycket mer skulle kunna sägas kring dessa förslag och motförslag. Men det har varit en lång dag, och jag skall inte fresta kammarens tålamod. Jag vill bara upprepa det jag började med: Bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 204 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är beklagligt att majoriteten inte vill ge möjlighet till en öppen process vid tillsättandet av styrelser. Som centerpartist tycker jag att det är viktigt med demokrati. Jag undrar vad det är för skillnad när det gäller tillsättande av andra styrelser i exempelvis samhället och i aktiebolagsvärlden. Jag undrar om vi inte har samma sorts demokrati.

Anf. 205 CARIN LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skall som ledamot av lagutskottet vara formell och säga att den största skillnaden mellan föreningar och aktiebolag är att aktiebolaget är en kapitalassociation där rösträtten är knuten till kapitalinsatsen. Har man en valberedning som inte beaktar ägar- och inflytandeförhållanden, riskerar man att denna insats blir utan värde.

Frågan är när en sådan här valberedning skall tillsättas. Ingrid Skeppstedt jämför med politiska partier. I min s-förening i Skellefteå väljer vi valberedning vid årsmötet för att sköta beredningen av valen inför nästa årsmöte. Vi rör oss med ungefär oförändrat antal s-medlemmar.

Men när en bolagsstämma valt en valberedning är det inte säkert att ägarförhållandena är desamma inför nästa stämma. Aktier byter som bekant ägare.

Anf. 206 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik:

Herr talman! I betänkandet framhålls att det skall vara möjligt att följa rekommendationerna från Börskommittén. Som vi ser det kommer det dock inte att bli så att alla företag kommer att följa dem. Det är synd att man inte har gått vidare.

Anf. 207 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Vi vet alla här i riksdagen vad en talman är. Däremot kan man fundera litet på vad en lekman är. En lekman är enligt den ursprungliga definitionen en kyrklig befattningshavare som inte är vigd till sitt ämbete. På den grunden började man i kyrkliga sammanhang t.ex. skilja mellan präster och lekmän.

Man kan också fundera litet på vad en förtroendeman är i relation t.ex. till en tjänsteman. En förtroendeman eller en förtroendevald är ju vald till sin befattning. En tjänsteman är något helt annat, ofta en professionell person som har att utföra vissa uppgifter.

Lekmän har numera i alldagligt tal börjat få en överförd betydelse av icke professionella personer som ägnar sig åt någon verksamhet. Litet slarvigt har man t.ex. infört benämningen "länsstyrelsens lekmanastyrelse". Såvitt jag vet används inte benämningen lekman på det sättet i någon författning. Jag tycker också att det är fråga om ett i hög grad oegentligt begrepp, eftersom det är fråga om att välja förtroendemän.

En formell revisionsberättelse måste undertecknas av personer som är auktoriserade revisorer eller godkända revisorer. Vid sidan av dessa har man förtroendevalda revisorer, som t.ex. skall kunna utföra en effektivitetsrevision eller motsvarande. Regeringen har nu av någon outgrundlig anledning fallit för frestelsen att benämna de icke auktoriserade revisorerna lekmanarevisorer. Man tycks ha kommit på den tanken på grund av att FAR skall ha hört någon av sina medlemmar fråga: Skulle icke vi som är professionella revisorer ha förtroende?

Den parallellen är lika underlig som om en tjänsteman skulle säga till en förtroendevald: Du kallas förtroendevald, men har icke jag såsom tjänsteman förtroende?

Dessutom är det så att de personer som skall utföra effektivitetsrevision eller motsvarande revision i kommunala, statliga, föreningsägda eller andra bolag och väljs av ägarna för detta förtroendeuppdrag mycket väl kan vara professionella revisorer, t.ex. godkända revisorer. Enligt regeringens förslag skall de nu kallas lekmanarevisorer.

Nu har riksdagens lagutskott tack och lov förstått att "lekmanarevisor" inte är en särskilt lyckad benämning. Man har med anledning av en motion av Ola Rask och mig själv gjort ett uttalande där regeringen uppmanas att överväga en annan benämning. De benämningar som kan övervägas bör ju vara "förtroenderevisor" eller "förtroendevald revisor".

Jag tycker att det är ett svaghetstecken att lagutskottets majoritet inte omedelbart har ändrat regeringens förslag i enlighet med detta. Nu utgår tydligen lagutskottets majoritet från att man skall ändra benämningen

efter något år eller så. Då uppkommer den märkliga situationen att man låter benämningen lekmannarevisor finnas en tid. Därefter skall den tydligen förändras.

Jag upplever detta som en mycket egenartad situation. Man skulle om man inte vet att det är lagutskottet som har föreslagit detta möjligen kunna tro att det föreslagits av ett lekmanautskott.

Jag vill nämna att både Ola Rask och jag sitter i den kommunala revisionsutredningen. Samtliga ledamöter i denna utredning har med emfas vänt sig mot begreppet lekmannarevisor. Vi kommer att offentliggöra vårt betänkande på tisdag. I det skriver vi enhälligt att vi inte godtar benämningen lekmannarevisor. I de författningsförslag som vi för fram i det här sammanhanget, bl.a. med utgångspunkt i den nya aktiebolagslagen, är benämningen förtroenderevisor eller förtroendevald revisor. Det är en smaksak vilket man väljer.

Jag skulle vilja fråga t.ex. Carin Lundberg vilka argument lagutskottet har för att, såvitt jag vet för första gången i svensk rättstradition, föra in benämningen lekman i det här sammanhanget och dessutom låta detta begrepp gå framför den gamla benämningen förtroendevald.

Vi har i dag en lång rad riksdagsledamöter som är förtroendevalda revisorer i t.ex. statliga bolag. De personerna kommer i och med att den aktuella lagen antas nu att benämnas lekmannarevisorer. Jag vet inte om någon av dem faktiskt har professionell erfarenhet av revision, men det säger sig självt att det är en ganska otillfredsställande ordning att lagutskottet på grund av ett misstag som regeringen har gjort låter detta förslag gå vidare.

Jag noterar att mina partikamrater i lagutskottet med kraft har reserverat sig mot detta, men jag konstaterar också att kammaren tydligen kommer att införa den här benämningen och låta den tillämpas i ett år. Jag skulle vilja höra motiven för detta.

Anf. 208 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Lennart Hedquist har i en motion tillsammans med Ola Rask föreslagit att beteckningen lekmannarevisor skall ändras. Den synpunkten är han och Ola Rask inte ensamma om. Lagutskottet är fullt medvetet om att den har funnits tidigare i debatten. Vi har klart insett problemet.

Nu gör vi inte så som Lennart Hedquist föreslår, och då blir han förgrymmad och menar att det är fråga om ett svaghetstecken från vår sida. Nej, det visar i stället på styrka. Det är nämligen inte så – vilket jag möjligen kan säga med extra tyngd som vanlig jurist – att man inte hux flux ändrar en benämning på en central punkt i en lagstiftning. Revisorsbegreppet finns dessutom i många andra lagstiftningar. Man måste ta ett samlat grepp, tänka först och handla sedan.

Nu försökte Lennart Hedquist till slut göra sig litet rolig genom att tala om att vi skulle vara ett lekmanautskott. Man skall inte se ned på begreppet lekman. Det kan ibland representera sunt förnuft, och det är något som många har något att lära av.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 209 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Bengt Harding Olson kanske inte uppfattade min skämtsamhet i det avseendet. Lagutskottet kan självfallet bestå av en mängd mycket professionella jurister – jag vet också att det finns sådana där. Därför vore det naturligtvis befängt att bara därför att lagutskottet består av förtroendevalda riksdagsmän utgå från att utskottet är ett lekmanautskott. Så är ju inte fallet. På samma sätt blir det med dessa förtroendevalda revisorer. Många av dem kan ju faktiskt vara professionella revisorer. Varför skall de då plötsligt kallas lekmän, som ju är ett begrepp som används i helt andra sammanhang?

Bengt Harding Olson tror nu att det skulle ha varit problem för lagutskottet att ändra regeringens proposition i det här avseendet, men det är ju inga problem alls. Regeringens förarbete har hela tiden utgått från begreppet förtroenderevisor, alternativt förtroendevald revisor. Utredningsarbetet skedde med den utgångspunkten. Tydligt valde man av någon outgrundlig anledning i sista momentet att byta ut det begreppet. Det kan väl inte vara så att man, som någon sade, trodde att skriver man förtroenderevisor skulle det innebära att andra revisorer saknar förtroende? Regeringen gjorde det bytet i sista stund. Nu kunde ju lagutskottet göra en lika snabb rockad och bara byta ut ordet lekmanarevisor mot förtroenderevisor eller förtroendevald revisor. Sedan skulle det vara klart. Det skulle inte behövas några ytterligare överväganden. Nu får vi en situation som innebär att ordet lekmanarevisor tydligt skall förekomma ett eller annat år, för att sedan bytas ut igen.

Anf. 210 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! För tydlighetens skull vill jag understryka att också jag skämtade när jag talade om att det är viktigt med sunt förnuft – men jag kan försäkra Lennart Hedquist om att det låg ett djupt allvar bakom.

Lennart Hedquist borde i stället för att vara ledsen och bedrövad vara glad. Vi har ju tagit till oss även den här motionen och konstaterar att det inte är bra. Halva loppet är alltså redan kört. Vi accepterar detta. Sedan utgår vi från att man inom regeringen är så förnuftig att man tar ett samlat grepp för att hitta den rätta beteckningen.

Den rätta beteckningen är inte nödvändigtvis identisk med det begrepp som Lennart Hedquist tycker är rätt. Om jag inte missminner mig när jag försöker erinra mig förarbetena och remissvaren gillade FAR, Föreningen Auktoriserade Revisorer, inte detta, och de om några begriper väl något om revision.

Med all respekt för Lennart Hedquists kunskaper på många områden tror jag att Lennart Hedquist underskattar problemet med att göra rättsliga ändringar i en lång rad lagverk. Var glad för att det inte sker i sådan hast som vissa tror att det skall ske. Tanke först, sedan genomgång och analys och därefter ändring – det blir bäst.

Alla i lagutskottet hade självfallet önskat att vi hade haft en beteckning som vi kunde godta, men nu är situationen som den är.

Anf. 211 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Det vore intressant att höra av vilken anledning man för in begreppet lekmanarevisor under något år. Varför inte fortsätta att

arbeta med beteckningen förtroendevald revisor, som ju är vad vi i allmänhet kallar dessa personer i dag? Vad är det för fel på den benämningen, oavsett om de väljs av en idrottsförening, ett aktiebolag eller en kommunfullmäktige?

Nu får vi en väldigt egenartad situation i och med att vi tydligen skall ha det nya begreppet lekmannarevisor under något år. Varför, Bengt Harding Olson, föra in detta begrepp, som aldrig tidigare har funnits i svensk lagstiftning i ett sådant här sammanhang? Jag finner detta utomordentligt förvånande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

13 § Folkbildning

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU17
Folkbildning (prop. 1997/98:115)

Anf. 212 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Det finns ingen person som betytt mer för folkbildningen i Norden än den danske kulturpersonligheten Grundtvig. Han hade många strängar på sin lyra och verkade under ett långt liv för det vi i dag med ett gemensamt begrepp kallar folkbildning. Han hade en hel del idéer som fortfarande känns aktuella, trots att han dog för mer än 120 år sedan. Hur man skaffar sig kunskap var en fråga han brottades med under många år, och han menade att det inte räcker med att läsa böcker.

Genom det levande ordet skall en engagerad lärare få sina elever verkligt intresserade av utbildningens innehåll. Nya grupper skall också få ta del av den kunskap och det kulturarv som dittills gällt endast ett fåtal. De stora författarna och konstnärerna måste bli var mans egendom. För Grundtvig fanns ingen "finkultur" som bara gällde ett fåtal.

Läraryrket befinner sig i dag i kris. Många hoppar av utbildningen, och många vill sluta långt innan de uppnått pensionsåldern. Kanske kan folkbildningens idéer vara till hjälp för att ge läraryrket en renässans. Jag har träffat lärare som fått en nytändning i sin yrkesroll när de gått från den obligatoriska skolan till folkhögskolan. Grundtvig är ju också grundaren av den nordiska folkhögskolan.

Jag tror att den positiva synen på kultur i vid bemärkelse och på lärarnas och elevernas engagemang – även det levande ordet – måste präglade all undervisning, inte bara folkbildningen. Faktum är att en väl fungerande gymnasieutbildning i dag påminner väldigt mycket om folkhögskolan och folkbildningen också när det gäller pedagogiken.

Det är därför helt i sin ordning att regeringen nu föreslår att som villkor för statsbidrag till folkhögskolan stryka bestämmelsen om att undervisningen skall anordnas så att den till form och arbetsätt tydligt skiljer sig från den som anordnas inom det offentliga skolväsendet och högskolan. Det var redan från början en märklig bestämmelse, och i dag är den helt förlegad.

Prot. 1997/98:114
28 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Folkbildning

Herr talman! Det finns en risk att folkbildningen i vår tid mer och mer ägnar sig åt att söka pengar för kurser som styrs uppifrån via centrala beslut av riksdag och regering. Jag tänker på de medel som tidigare fanns i det s.k. k-anslaget. K stod för kompletteringsproposition, den proposition som i dag kallas vårproposition.

Så kom kunskapslyftet, som ju inte precis är skraddarsytt för folkbildningen utan på många håll passar bättre för komvux. Även den satsningen har påverkat folkbildningen en hel del. Det finns en risk att folkbildningen blir så beroende av dessa extra satsningar att man glömmer grunden för den egna verksamheten. Det finns också en frestelse att vara så anpassningsbar att man inte ställer några krav på verksamheten för att till varje pris få del av nya pengar. Jag har vid ganska många samtal med olika folkbildare mött en hel del av den oro som jag här beskriver.

Det gäller givetvis att i första hand bygga upp den egna verksamheten, att se till att den fungerar på det sätt man själv önskar och att det sker i överensstämmelse med folkbildningens idéer och innehåll, vad gäller både tradition och förnyelse.

Internationalisering är ett bärande tema inom folkbildningen. Jag vill här ge utskottet en eloge för att man tog frågan på allvar och skrev en vers om detta. Regeringen hade ju i propositionen glömt bort eller kanske inte känt till alla de internationella kontakter som t.ex. folkhögskolorna haft långt före EU-inträdet. Utskottet skriver att man är övertygad om att regeringen är medveten om och värdesätter folkbildningens internationella engagemang. Det betyder väl fr.o.m. nu.

Jag går nu över till att kommentera de moderata reservationerna. Först gäller det arbetslösa som prioriterad grupp. Vi motsätter oss inte detta. Folkbildningen har ju i praktiken i flera år aktivt rekryterat elever som varit utan arbete.

Allt tyder ju också på att massarbetslösheten har bitit sig fast i det svenska samhället. Men när vi föreslår att man också skall skriva att folkbildningens insatser för de arbetslösa bör vara inriktade på att utbildningen skall öka deras möjligheter att få ett arbete efter utbildningstiden säger utskottets majoritet nej. Ett sådant nytt syfte med statsbidraget vill man inte införa.

Ändå argumenterar utskottet på samma sätt och använder nästan samma ord som vi. Man säger att det är mycket viktigt att de arbetslösa erbjuds en sådan utbildning att deras möjligheter att få ett arbete ökar. Det är också ett av motiven bakom regeringens förslag, att de arbetslösa skall prioriteras inom folkbildningen. Därför hade det varit i sin ordning att utskottsmajoriteten hade accepterat det nya syfte som vi föreslår. Men förslaget kom kanske inte från riktigt korrekt håll.

I en annan reservation föreslår vi att riksdagen skall besluta om anslaget till folkbildningen precis som nu, men att man samtidigt anger hur stort belopp som skall gå till studieförbunden och hur stort belopp som skall gå till folkhögskolorna, dvs. två påsar pengar i stället för en. Sedan ankommer det på Folkbildningsrådet att fördela statsbidraget till de olika folkhögskolorna och studieförbunden, precis som man gör i dag.

Vårt förslag är inte nytt. RIO, rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, diskuterade detta ganska tidigt. Redan 1991–1992 tog man upp sådana förslag. Den folkvalda riksdagen fattar alltså enligt vår uppfattning beslut om hur statsbidraget skall fördelas mellan de båda huvudor-

ganisationerna. Därefter får Folkbildningsrådet betala ut bidraget inom de ramar som riksdagen har angett. Det är ändå så att riksdagen som är folkvald har en representation från hela landet och från olika politiska partier. Riksdagen har därför en större demokratisk förankring än vad Folkbildningsrådet har. Det är vårt huvudskäl till att vi vill förändra beslutsprocessen.

Herr talman! I den sista reservationen tar vi upp frågan om hur man skall tillgodoräkna sig kunskaper inom folkbildningen. Jag vill påpeka att vi *inte* vill införa ett nytt betygssystem. Inom folkhögskolan försvann möjligheten att sätta vanliga betyg redan på 1950-talet. Men detta gör inte att frågan är löst en gång för alla.

En studerande som vill veta vilka chanser han har att gå vidare till högre utbildningar efter det att han har studerat inom folkbildningen får sällan ett entydigt svar på den frågan. Vi kan bara ange vilka möjligheter som finns, och de är mångfacetterade, lindrigt sagt. Problemet för folkbildningen är att de som t.ex. meriterar sig för vidare studier via ett år eller mer på folkhögskola nästan alltid måste vända sig till andra skolformer för att bli bedömda, och det är inte så bra.

En viss samordning med komvux beskrivs i propositionen för den folkhögskola eller det studieförbund som bedriver utbildning inom kunskapslyftet på uppdrag av en kommun. Där får läraren inom folkbildningen sätta betyg enligt komvux betygssystem, men betyget måste utfärdas av komvuxrektorn. Det är ju ett dubbelkommando som inte är särskilt lyckligt, enligt min uppfattning. En folkhögskoleelev skall också kunna få betyget Godkänd, om man fortsätter att studera inom komvux. Komvux ger alltså betyget Godkänd på den kurs som vederbörande har gått inom folkhögskolan tidigare.

Folkhögskolornas graderade omdömen spelar en allt mindre roll. Och där de fortfarande används, dvs. när det finns tillräckligt många sökande med folkhögskolebakgrund för att de kan bilda en egen kvot, har man hittills ofta räknat om omdömena till betygspoäng, vilket ju är svårt att förklara och försvara, eftersom folkhögskolan inte får ge betyg.

Herr talman! Jag har velat vara relativt utförlig på den här punkten för att visa vilka svårigheter som finns när man skall tillgodoräkna sig kunskaper inom folkbildningen. En översyn av hela det här systemet hade verkligen varit på sin plats, vilket vi påpekar i den sista reservationen. Förr eller senare måste en sådan översyn komma till stånd, men nu skjuts den på framtiden, vilket är synd för alla som inom folkbildningen skaffar sig meriter för högre studier.

Till sist vill jag yrka bifall till reservation nr 2, men jag står givetvis bakom övriga moderata reservationer.

Anf. 213 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Staten har ett syfte med att ge statsbidrag till folkbildningen. Kan inte folkbildningen leva upp till riksdagens och regeringens syfte med statsbidraget skall det upphöra. Vi tycker att det är riktig princip. Därför har vi inget att invända mot att folkbildningen som ett villkor för att erhålla statsbidrag också explicit skall verka för att stärka och utveckla demokratin.

Folkbildningen med sin starka knytning till folkrörelserna är ett mycket viktigt forum för demokratisk fostran och för demokratins ut-

*Fel! Okänt
växelargument.*

veckling. Det är i folkbildningen i folkrörelserna som Sveriges demokrati har fått en stark förankring i hela samhället. Men demokratin är aldrig en gång för alla vunnen. Den måste ständigt återerövas, fördjupas och utvecklas.

I folkbildningen, likaväl som i andra samhällsliga verksamheter, kan det under vissa omständigheter finnas risk för att de demokratiska värdena och arbetet för fördjupad demokrati inte tillräckligt prioriteras. Såvitt jag har förstått är det ingen som har menat att demokratin är satt på undantag inom folkbildningen. Demokratisyftet med statsbidraget till folkbildningen ser vi därför som ett erkännande till det som folkbildningen redan står för. Folkbildningen har fått ännu en portalparagraf.

Det är också självklart, tycker vi, att all vuxenundervisning borde lyda under motsvarande portalparagraf. Utskottet avstyrker emellertid vårt förslag genom att påpeka att t.ex. verksamheten i den kommunala vuxenutbildningen skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar enligt läroplanen. Vi tycker att det bör vara parallellitet i formuleringarna och tilltror faktiskt den kommunala vuxenutbildningen att klara att också stärka och utveckla demokratin, inte bara bedriva sin verksamhet i överensstämmelse med rådande demokratiska värderingar.

Herr talman! Vi inser att det inte nu är möjligt att besluta om ändringar i skollagen. Men vi vill ändå peka på att från och med nu kommer det att föreligga en skillnad mellan folkbildningens och den kommunala vuxenutbildningens uppdrag när det gäller demokratifrågor och demokratifostran, något som vi djupt beklagar.

Det andra syftet, att folkbildningen skall bredda kulturintresset i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet, öka kulturupplevelserna och det egna skapandet, är däremot mer kontroversiellt.

I propositionen betonar regeringen att folkbildningens insatser för kulturspridning och kulturdelaktighet redan är stora. Av statistik och utvärderingar framgår också att nivån och kvantiteten vad beträffar folkbildningen och kulturen består och i varje fall inte har gått ned.

Att nu ge folkbildningen ett utökat kulturuppdrag och ställa upp nya villkor för statsbidraget måste – till skillnad från demokratiuppdraget – innebära en omfördelning av hur resurserna skall användas. Detta skall ske samtidigt som arbetslösa tillförs som prioriterad grupp för folkbildningen. Folkbildningen är – vid sidan av televisionen – den kulturbärare eller kulturella verksamhet som bäst når ut till människor. I ett avseende är folkbildningen dessutom överlägsen televisionen i och med att folkbildningen inte bara förmedlar kultur utan dessutom aktiverar människor i ett eget kulturellt skapande.

Som framgår av verksamhetsredovisningen under punkt 4.2 i propositionen har andelen studiecirklar med estetiska verksamheter ökat. Likaså har under 1997 antalet kulturprogram och deltagare och besökare i kulturprogram stigit. De estetiska kurserna på folkhögskolor visar inga tendenser att minska. Folkbildningen är i dag ett levande forum för kulturmöten och kulturskapande och spelar en viktig roll för att förverkliga kulturpolitiken.

Därför anser vi i Vänsterpartiet att det knappast är meningsfullt att ge folkbildningen ytterligare uppdrag i syfte att bredda kulturintresset i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet och öka människors kulturupplevel-

ser samt öka möjligheterna till mer eget skapande utan att man samtidigt anvisar nya resurser till folkbildningen för att den skall kunna genomföra detta uppdrag.

Det allmänna folkbildningsanslaget, inom vars ramar folkbildningens kulturarbete bedrivs, har minskat med ca 18 % sedan år 1991. Skulle ett utökad kulturuppdrag läggas på folkbildningen utan att nya medel tillförs kan det bara innebära att annan verksamhet måste skäras ned kraftigt.

Om riksdagen ändå beslutar att tillföra det nya kultursyftet kan det bara tolkas som ett kraftigt underkännande av folkbildningens hittillsvarande arbete för att bredda kulturintresset, för att engagera och aktivera människor i kulturverksamhet och för den omfattande studie- och kursverksamhet som bedrivs med estetisk och kulturell inriktning.

Hur man skall öka delaktigheten och bredda kulturintresset var bl.a. en knäckfråga för Kulturutredningen. Där diskuterades fram och tillbaka varför kulturintresset är så statiskt och delaktigheten så begränsad, trots allt. Nu tycks det oss som om regeringen har funnit sitt Columbi ägg: Folkbildningen skall greja det som varken TV, kulturinstitutioner eller fyra kulturgrupper har klarat av. Men för att göra det behövs det nya medel, i annat fall måste annan verksamhet bli lidande.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 10.

Regeringen föreslår att arbetslösa vid sidan av utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade skall utgöra en ny prioriterad målgrupp för folkbildningen. Härmed skulle statsbidraget få tydligare fördelningspolitiska motiv, vilket vi tycker är utmärkt.

Det finns risk för att människor som blir arbetslösa marginaliseras och passiviseras. Folkbildningens arbetssätt har visat sig vara värdefullt för många arbetslösa och har gett dem större självförtroende och bättre möjligheter att bryta en passiv tillvaro. Under åren 1992–1996 fick folkbildningen särskilda resurser för utbildningsinsatser för arbetslösa. Från hösten 1997 har folkbildningen tillförts resurser för 10 000 platser per år inom ramen för kunskapslyftet, som vänder sig till arbetslösa eller dem som riskerar att bli arbetslösa. Därutöver har kommunerna upphandlat utbildning motsvarande 2 000 platser från folkbildningen.

Av folkhögskolans studerande är sannolikt det stora flertalet arbetslösa. Det gäller även dem som söker sig till skolans ordinarie kurser, även om det inte framgår av den redovisning som görs varje år av SCB. Folkhögskolans insatser inom kunskapslyftet kommer att bli allt viktigare i takt med att de mest studiemotiverade arbetslösa rekryteras till olika utbildningar. För dessa är komvux en bra studieform, men för många som av olika anledningar behöver en mer personlighetsutvecklande och trygg studiemiljö är folkhögskolan och folkbildningsarbetets pedagogik ett mycket bättre alternativ.

Vänsterpartiet tillstyrker förslaget att tillföra arbetslösa som prioriterad målgrupp för folkbildningen, men nu är det än viktigare att det blir en omfördelning av kunskapslyftets medel mellan folkbildningen och kommunerna. Folkbildningen bör ges en starkare roll i kunskapslyftet. Fler platser än de 10 000 som tilldelats bör förläggas direkt till folkbildningen. Härigenom skulle möjligheten att nå de mest studieovana och svårrekryterade öka.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi konstaterar att Kunskapslyftskommittén är inne på samma linje som Vänsterpartiet. Man gör sina markeringar om att folkbildningen med dess särskilda pedagogik och arbetssätt är speciellt lämpad att anordna utbildning för de mest studieovana och svårrekryterade.

Vi är för en breddning av utbildningsutbudet i kunskapslyftet, men vi tror att utvärderingar kommer att visa att i valet mellan kommersiella utbildningsanordnare och folkbildningen vinner folkbildningen på kvalitetspoäng med hästlängder. Jag yrkar därmed bifall till Vänsterpartiets reservation 12.

Vänsterpartiet anser att det är värdefullt med en fortsatt samverkan mellan folkbildningen, i första hand folkhögskolorna, och högskolan. Det finns all anledning att inom ramen för det livslånga lärandet verka för fördjupad samverkan mellan olika delar och nivåer i bildnings- och utbildningssektorn. Ett sådant samarbete bör kunna resultera i att folkhögskolan ges möjligheter att anordna kurser på högskolenivå som ger högskolepoäng. Detta skulle bl.a. underlätta vidare högskolestudier för många studieovana och därmed motverka den sociala snedrekryteringen till högre utbildning. Centern, Folkpartiet och Miljöpartiet har också lagt fram förslag som alla går ut på samma sak. Det här är krav som allt oftare förs fram. Om jag inte är fel underrättad har Landstingsförbundets kongress just uttalat sig i denna riktning.

I betänkandet redogörs ingående för att nuvarande högskoleförordning inte ger utrymme för det som vi alla kallar för samverkanskurser. Utskottet skriver: Det är dock viktigt att folkbildningens och högskolans roller och arbetsformer utformas utifrån de olika uppdrag de har.

Men, herr talman, det är just detta som vi vill ändra på. Folkbildningens arbetsformer och pedagogik parat med högskolekursernas innehåll är en oslagbar kombination som vi och många med oss vill ha tillgång till. Vi har också försökt att beskriva detta i tidigare motioner, där vi har tecknat visionen om ett folkligt och öppet universitet som skall arbeta med modifierade distansutbildningskurser. Lämpliga mötesplatser för kursdeltagarna kunde vara regionala studiecentrum runt omkring i landet, lokaliserade till våra folkhögskolor som är en mycket lämplig studiemiljö. Därigenom skulle vi kunna skapa den brygga mellan forskning och fält som så många efterlyser. Därigenom skulle också universiteten få en bra möjlighet att fullgöra den s.k. tredje uppgiften, nämligen att sprida forskningens resultat till större och bredare grupper, och det är sannerligen en folkbildande uppgift.

Jag tror att det behövs vissa ändringar i högskoleförordningen i samband med högskolans expansion, tillströmningen av elever, distansutbildningen som man börjar att bygga ut, den förväntade lärarbristen och de många problemen men också nya utmaningarna som högskolan står inför. Högskolorna behöver ha ett incitament för att samarbeta bl.a. med folkbildningsorganisationerna.

Anf. 214 EWA LARSSON (mp):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 4 under mom. 8, reservation 5 under mom. 9 och reservation 13 under mom. 23.

Folkbildningens roll för delaktighet i kulturliv och det ekologiska samhällsbygget – ja, så vill jag rubricera det här inlägget.

En av alla de hundratals propositioner som regeringen presenterat för riksdagen under våren tar upp utveckling av folkrörelser. Bra! Miljöpartiet stöder målformuleringar om demokrati och om att statsbidraget skall bidra till att bredda kulturintresset i samhället.

Vi lyfter också fram att statsbidraget skall leda till ökad delaktighet i kulturlivet, eget skapande och kulturupplevelser. Särskild tyngd vill jag lägga vid folkbildningens roll som kunskapsförmedlare i omställningen av Sverige till ett ekologiskt hållbart land. Vi lägger också till folkbildningens betydelse för levandegörande och utveckling av kulturarven.

Herr talman! Miljöpartiet saknar dock sensationer och framför allt pengar i propositionen. I budgeten för 1999 föreslås 40 miljoner extra att räckas till alla de nya och fördjupande uppdrag som önskas. I sammanhanget får vi inte glömma bort att folkbildningen reellt sett de senaste åren fått vidkännas besparingar motsvarande en halv miljard kronor. Det erkännande som i dag ges i betänkandet av svensk folkbildnings stora betydelse borde rimligen åtföljas av ytterligare anslag.

Så några ord om lärandets process.

Herr talman! Människor lär sig i en mängd olika situationer. Merparten av lärandet är inte bundet till den strikta organisation som utmärker skola och utbildning. Det äger rum i studiecirklar, folkhögskolekurser och i vardagliga aktiviteter, i möten mellan människor. Vi talar om icke-formellt och informellt lärande.

Skolan är i dag på väg mot en rejäl omprövning, och erfarenheterna från folkbildningen blir särskilt intressanta. Helt säkert kan skolan lära något av detta lärande som äger rum utanför dess väggar. Miljöpartiet saknar en mer grundlig genomlysning av dessa frågor, dvs. lärandet som äger rum inom folkbildning, arbetsliv och fritid. Vi anser att kunskaper om dessa lärandeprocesser är viktiga för bildning på alla nivåer, för barn i skolan såväl som för studenter på universitetet.

Som ett led i folkbildningens högskolekoppling kan nämnas nya forskningsområden, där kultur och miljö är två exempel. Stensunds folkhögskola har med sitt forskningsprojekt Vattenbruket framgångsrikt förenat miljöarbete och internationellt engagemang. Deras forskning väger tungt som förebild i den pågående utvecklingen.

Sedan vill jag säga några ord om amatörkulturen och folkbildningen.

Herr talman! Amatörkulturen präglas i dag av stor vitalitet. Den utgör en bärande del av kulturlivet. Studieförbundens engagemang och kompetens inom kulturområdet har tyvärr försvagats de senaste åren. Amatörkulturernas riksorganisation har här en betydelsefull uppgift. De kan hjälpa till att överbrygga klyftan mellan folkbildning och kultur.

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Amatörkultur och eget kulturellt skapande är en viktig del av kulturlivet. Det betonades i samband med beslut om de kulturpolitiska målen. Jag anser att deras organisation behöver få stärkt ekonomisk ställning och stärkt relation till folkbildningen, så att deras kunskaper och andra resurser kommer till bredast möjliga användning.

Jag vill också säga några ord om folkbildningen och det ekologiskt hållbara samhället.

Herr talman! Folkbildningens roll i arbetet med att forma ett ekologiskt hållbart samhälle kan inte nog understrykas. Regeringen har nu tagit bort sitt stöd för Agenda 21-arbete. Den menar tydligen att det arbetet skall ingå som en naturlig del i folkrörelsen. Jag menar att utveckling kräver öronmärkta resurser.

Jag vill särskilt betona vikten av att vara öppen för de nya vägar som utvecklas hela tiden. Det studiearbete som sker inom miljörelser av typ trädskotare och skogssockupanter passar många gånger inte in i gängse bidragsformer. Inte heller den i dag mest växande ungdomsrörelsen – de levande rollspelen – passar in i de gamla strukturer som ligger till grund för statlig bidragsgivning. Vi anser att folkbildningen bör ta sig en större frihet än i dag när det gäller att stödja nya uttrycksätt.

Sedan vill jag gå över till folkbildningen och kulturarven. Det har i många år pågått ett aktivt arbete med utveckling av nya typer av mötesplatser baserade på musik och dans från olika kulturer. Brister och behov har kartlagts, och samarbete har skett mellan olika studieförbund: Rikskonserter, Kulturrådet, Kultur i hela landet, Dansens hus m.fl.

Det har under arbetets gång klart framgått att ett vattenhål för folkmusik behövs. Genren behöver en centralpunkt för sitt utvecklingsarbete och för att bättre kunna ta till vara de kunskaper och erfarenheter som vunnits genom åren. Den folkliga musiken och danskulturen är eftersatt inom folkhögskoleväsendet. I dag är det endast *en* folkhögskola som erbjuder en längre utbildning i folkmusik, och *en* som erbjuder längre utbildning i folkdans. Längre utbildning med musik och dans från invandrarkulturer saknas helt. På motsvarande vis är utbildning av ledare och produktion av studiematerial eftersatt inom studieförbunden. Jag vill se en omfördelning och utveckling av anslaget till de här ändamålen.

Så vill jag gå över till det internationella perspektivet. Regeringen nämner inget om folkbildningens roll i ett internationellt perspektiv. Den nordiska folkbildningen framstår för många andra länder som mycket intressant med stora möjligheter. Biståndsprojekt till både syd och öst arrangeras för att lokalt utveckla folkbildningen. Svensk folkbildning borde också kunna gå på EU-export. För att utveckla detta samarbete anser jag att Folkbildningsrådet bör få resurser till att stödja den här utvecklingen.

Till slut vill jag ta upp detta med statens stöd till folkbildningen.

Herr talman! Det statliga stödet till folkbildningen har reellt sett kraftigt minskat de senaste åren. Samhället skall inte överta ansvaret från landsting och kommun. Men det är viktigt att betona folkbildningens behov av samhällets stöd. Vi vill inte att folkbildningen skall tvingas överleva med konsultverksamhet eller konferenshotell som grund för sin finansiering. Då är den fria folkbildningen hotad.

Vidare skall man se folkhögskolorna som en stor resurs i arbetet med att integrera olika grupper i samhället. Invandrare och svenskar möts här på lika villkor. Den betydelse som folkhögskolor har för kvinnogrupper och handikappade kan inte nog understrykas. "Mångfald" är en bra beskrivning av en svensk folkhögskola och folkbildning i dag.

Miljöpartiet tror att det behövs en kulturens Agenda 21. Kulturell tillväxt är ett aktivt vapen i kampen mot ekonomismen. Kulturarbetare från hela världen diskuterade just den frågan i samband med Unescos kulturkonferens i Stockholm när den pågick för någon månad sedan. Jag hoppas att svenska kulturarbetare tillsammans med svensk folkrörelse kommer att ta ett stort ansvar för att vi så småningom skall nå fram till ett konkret internationellt handlingsprogram för kulturens Agenda 21.

Till sist, herr talman, vill jag anföra att Miljöpartiet kommer att stödja den moderata reservation 3 under mom. 7. Vi anser också att det vore bättre om riksdagen hade att ta ställning till två påsar pengar – en till studieförbunden och en till folkhögskolan – i stället för att som i dag helt låta Folkbildningsrådet avgöra fördelningen.

Anf. 215 FANNY RIZELL (kd):

Herr talman! Som så ofta – kanske alltid – ligger det en utredning bakom den här propositionen. Den hette Statens utvärdering av folkbildningen 1996, förkortat SUFO.

Denna utredning ger folkbildningen ett mycket gott betyg. Den menar att folkbildningens verksamheter har stor betydelse för demokratins utveckling i Sverige och för deltagarnas personliga utveckling. Man säger också att studieförbunden bör rekrytera fler deltagare bland korttidsutbildade, invandrare och arbetslösa. Regeringen säger, liksom utredningen, att folkbildning genomförs en verksamhet som står i god överensstämmelse med riksdagens syften. Det tycker jag är viktigt. Verksamheten är av stor omfattning och har stor samhällsnytta.

Vi påpekar i vår motion att SUFO inte har föreslagit några ändringar eller tillägg till målen för statens bidrag till folkbildningen. Regeringen föreslår nämligen två nya mål. Statsbidraget skall bidra till att stärka och utveckla demokratin och till att bredda kulturintresset i samhället.

Jag vill understryka att demokrati är ett viktigt mål för folkbildningen. Trots det vill vi inte att det skall införas som ett nytt mål vad gäller bidragen – bara av den enkla anledningen att demokratiaspekten innefattas i de mål för statsbidrag som redan finns. Bl.a. sägs där: "Syftet med statsbidrag till folkbildningen är att stödja en verksamhet som gör det möjligt för människor att påverka sin livssituation och att skapa engagemang till att delta i samhällsutvecklingen genom t.ex. politiskt, fackligt eller kulturellt arbete."

Det är inte bara genom samhällsorienterande kurser som folkbildningen gynnar demokratin. Det är fler än jag som tycker detta. En amerikansk professor i statsvetenskap säger att det är själva engagemanget bland befolkningen som bidrar till att förbättra demokratin. Då kan det gälla EU-kunskaper eller körsång. Det väsentliga är engagemanget; att medborgarna aktiverar sig.

Många horisontellt organiserade sammanslutningar i ett samhälle leder till bättre demokrati. Folkbildningen och föreningslivet spelar stor roll för demokratin – ja, de är faktiskt omistliga, tycker jag. Statsbidraget bidrar alltså redan i dag, med gällande måldokument, till att stärka och utveckla demokratin. De flesta remissinstanser undanbad sig nya statliga regleringar för statsbidraget till folkbildningen.

Det är viktigt att folkbildningen får behålla sin särart. Det är viktigt att den får vara fri och frivillig, att den själv får utveckla de pedagogiska formerna och inte minst att den också i framtiden får spela en stor roll för bildning och kunskap.

Regeringen bedömer att betyg inte bör förekomma inom folkbildningen. Det instämmer vi kristdemokrater i. Vi delar också regeringens uppfattning att den verksamhet som genomförs för personer med funktionshinder är en del av folkbildningsarbetet som bör ha hög prioritet.

Regeringen föreslår att arbetslösa skall tillföras som en viktig målgrupp för folkbildningen. I de syften som formulerades 1991 är det redan fastslaget att: ”Personer som är utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade skall särskilt prioriteras. Invandrare och deltagare med funktionshinder utgör särskilt viktiga målgrupper.”

Alla arbetslösa saknar ju inte bildning eller utbildning. Men om arbetslösa söker sig till folkbildningen för att komplettera sin utbildning och bygga upp sin självkänsla eller för att se nya möjligheter, är det säkert deras förhoppning att den kurs eller den cirkel som de går i ändå skall ge dem en större chans till jobb. Resurser bör därför läggas på att göra det möjligt för dem att få jobb.

Vi tycker att de lokala arbetsförmedlingarna bör få mera resurser, på bekostnad av AMS centralt, så att de lokala förmedlarna får mera tid och mera resurser för att aktivt se till att arbetslösa och arbeten möts.

Folkbildningen spelar en viktig roll i integrationsarbetet. Jag tror att folkbildningens möjligheter är stora när det gäller att skapa mötesplatser och öppna samtal. Möjligen finns det en viss övertro på att integrationen skall gå snabbt.

Studieförbunden har möjlighet att skraddarsy kurser, ibland etniskt homogena för att skapa trygghet i undervisningsgruppen, t.ex. vid svenskundervisning, men också kurser som på olika sätt är gränsöverskridande där gamla och nya svenskar möts i gemensamma intressen eller, ibland, i gemensamma praktiska problem. I sådana situationer upptäcks det ofta att det är mer som förenar än som skiljer.

Till sist vill jag säga att det oroar mig att folkhögskolorna i år har färre ordinarie ansökningar. Det är en undanträngningseffekt, enligt vad jag fått upplysning om från rektorer och lärare på folkhögskolor, till följd av kunskapslyftet. Det är en utveckling som jag tycker är oroande och som det kan finnas anledning att återkomma till. Vad händer med folkbildningen i framtiden? Folkbildningen kan inte vara en konjunkturregulator.

Vi står naturligtvis bakom våra reservationer men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2.

Anf. 216 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Folkbildningens idé är i dag, enligt den proposition som vi nu behandlar, modernare än någonsin. Regeringen anser också att

folkbildningens arbetsformer både på folkhögskolor och i studieförbund visar att folkbildningen har en egen plats i dagens och morgondagens utbildningssamhälle. Behoven är i dag desamma som när folkbildningen växte fram: förståelse i en tid av omvälvning, samtal, eftertanke, kunskap och insikt för att kunna påverka samhället och sina egna livsvillkor.

Vidare slår regeringen fast att folkbildningens metoder låter sig väl förenas med ny informationsteknik. Denna ger folkbildningen möjligheter att växa in på nya områden och höja kvaliteten i kunskapssökandet. Studiecirkelns pedagogik i kombination med den nya informationstekniken är folkbildningens metodik in i 2000-talet.

I över hundra år har folkbildningen erbjudit stora folkgrupper unika möjligheter till kunskap, kultur, bildning och gemenskap. Utmaningarna och uppdraget är desamma i dag. Men självklart är konkurrensen hårdare nu. Under pionjärtiden behövde folkbildningen inte slåss om uppmärksamheten med t.ex. nöjesindustrin eller medieutbudet.

Folkbildningen, som alltid bygger på personlig kontakt och social gemenskap, har ett par trumfkort i konkurrensen. Det första är den individuella mänskliga dimensionen.

Det andra trumfkortet är just bildningen. Jag är övertygad om att bildning kommer att bli allt viktigare – bildning i meningen att få perspektiv, helhet och sammanhang, något som inte alltid direkt hör ihop med nyttoa-spekten.

Folkbildaren Gunnar Hirdman skrev 1933 i tidningen Studiekamraten: ”En allsidig bildad människa är väl den som äger ett klart huvud, ett gott hjärta och en skicklig hand. Utbildning är till för att ge människan färdighet, men först bildning ger människan värdighet.”

Bildningstanken rymmer också visionen om människans förmåga att skapa en bättre värld.

Kraven från morgondagens arbetsmarknad stegras. Inte enbart den funktionella yrkesskickligheten utan även förmågan att samarbeta, liksom kreativiteten och förmågan att finna nya lösningar, att förstå andra människors bakgrund och livsvillkor, att tolka och att handla i olika situationer, blir allt viktigare. Det här kan folkbildningen möta.

Jag vill lyfta fram några avsnitt i propositionen och i vårt betänkande. Vi har fått två nya syften när det gäller anledningen till att staten skall ge statsbidrag till folkbildningen, något som redan har berörts. Statsbidraget skall bidra till att stärka och utveckla demokratin. Men statsbidraget skall också bidra till att bredda kulturintresset i samhället, till ökad delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser men också till eget skapande.

Ända sedan starten för hundra år sedan är en av folkbildningens uppgifter att stärka och utveckla demokratin. Men vi ser i dag också i det svenska samhället oroande tendenser till att demokratin ifrågasätts. Därför tycker utskottets majoritet att det är bra att vikten av att slå vakt om demokratin markeras.

Det ligger i folkbildningens idé att sätta kulturen i centrum. Den livsnerv i folkbildningen som kulturen utgör slås på ett klart och tydligt sätt fast.

Bland de prioriterade grupper som folkbildningen skall ägna särskild uppmärksamhet tillförs nu också de arbetslösa. Det är naturligtvis ingen homogen grupp, utan människor med olika behov och önskemål innefattas där. Utan tvivel har folkhögskolor och studieförbund precis den in-

*Fel! Okänt
växelargument.*

riktning som för många kan innebära en vändpunkt och en väg ut ur arbetslösheten.

Jag vill gärna också erinra om två för folkbildningen positiva satsningar. I den regionalpolitiska propositionen föreslås att ett särskilt utvecklingscentrum skall etableras för att stödja utvecklingen av distansutbildning. Den skall baseras på modern informationsteknik, i första hand inom högskola och folkbildning. För detta kommer folkbildningen att kunna disponera ca 50 miljoner kronor utöver ordinarie folkbildningsanslag. Vidare föreslogs det redan i vårpropositionen att folkbildningen skall få ytterligare 40 miljoner kronor för år 1999.

Herr talman! Låt mig sedan få kommentera några av de reservationer som tidigare talare har tagit upp. Jag börjar med Kristdemokraternas reservation, som handlar om demokratimålet. Man anser att det inte behövs ett särskilt demokratimål. Jag kan naturligtvis instämma i allt det som sagts om att folkbildningen av tradition värnar om demokratin. Men vi tycker att demokratin nu hotas och ifrågasätts också i vårt land och tycker därför att det är bra att demokratimålet preciseras.

Lars Hjertén och Moderaterna har tillsammans med Kristdemokraterna i en reservation tagit upp frågan om att den verksamhet som inom folkbildningen erbjuds arbetslösa skall vara inriktad på att öka deras möjligheter att få arbete efter utbildningen. Jag menar att det ligger i detta med att arbetslösa skall prioriteras i folkbildningen, som tidigare sagts här från talarstolen.

Naturligtvis är målet att arbetslösa skall få jobb efter utbildningen. Men det är ofta också viktigt att stärka självkänslan för att man skall kunna gå vidare till ytterligare utbildning eller för att våga söka jobb. Det är litet oklart vad reservanterna egentligen är ute efter. Utbildningarna syftar ju till att ge en ökad kompetens för att tillgodose arbetslivets krav på höjd kompetens. Jag undrar: Vill reservanterna ändra inriktningen och/eller kursplanerna?

I reservation 3 föreslår Moderaterna att Folkbildningsrådet inte skall besluta om anslaget fördelning mellan folkhögskolor och studieförbund. Ewa Larsson instämde också i det. Enligt reservanterna talar demokratiskäl för att en sådan ordning bör införas. Jag har svårt att se det odemokratiska i den nuvarande ordningen. Folkbildningsrådet, som i dag beslutar, har som medlemmar folkbildningens egna organ. Det är Folkbildningsförbundet, Rörelsefolk högskolornas intresseorganisation och Landstingsförbundet. Såvitt jag kan förstå delar reservanterna uppfattningen att Folkbildningsrådet fungerar bra. Vi anser därför att det inte finns någon anledning att ändra nuvarande system.

Ewa Larsson tar i reservation 4 upp folkbildningsforskning som ett självständigt forskningsområde. Förmodligen menas forskning om folkbildning. Det går naturligtvis att önska sig mycket mera – jag tror att vi alla som värnar om folkbildningen gör det. Men folkbildningen är inte något helt bortglömt område, som framhålls i betänkandet, utan det finns pengar. Även Folkbildningsrådet avsätter självt medel för att tillsammans med universiteten forska på folkbildningens område.

Sedan vill jag ta upp den reservation där Moderaterna begär en översyn av hur kunskaper från folkhögskolan formellt skall få tillgodoräknas inom annan utbildning. Det finns redan i dag regler som tillgodoser önskemålen. Det står tydligt att folkbildningen som utbildningsform skall

vara fri från krav på resultat i form av betyg. Jag uppfattar att det är betyg som Moderaterna här kräver, och det har vi från utskottsmajoriteten sagt nej till. Betyg skall inte förekomma i folkbildningen.

I reservationerna nr 10 och 11 föreslås mera resurser till folkbildningen. Vänstern begär att regeringen i kommande budgetproposition anvisar medel för det nya kulturuppdrag som folkbildningen får. Här argumenterade Britt-Marie Danestig just för behovet av ytterligare medel när man skall vidga en uppgift som man redan har. Det är klart att man där önskar mer pengar – det gör vi alla – men man får också ta hänsyn till de resurser som finns till andra ändamål. Som jag tidigare sade får vi 40 miljoner kronor, som är ett påslag på det ordinarie anslaget. Något påslag på ordinarie anslag har vi inte fått under hela 90-talet, så det sker ändå en ökning av ordinarie anslag nu som det finns anledning för oss att ta upp.

Mer resurser kräver också Miljöpartiet, som begär att erforderliga medel skall kunna tas fram. Men här är det fråga om samma argument. Det gäller att vi när budgetpropositionen läggs fram i höst gemensamt ser till att de resurser som finns också fördelas till folkbildningen. Jag tror inte att vi har olika syn där, utan vi önskar alla mer resurser. Men vi har i vårpropositionen fått ett löfte om 40 miljoner kronor, som kommer under 1999 års budget.

Vänsterpartiet har tagit upp ett förslag om omfördelning inom kunskapslyftet så att antalet platser på folkhögskola skall kunna ökas utöver de 10 000 platser som i dag finns. Får jag här säga att jag instämmer i att kommunerna naturligtvis måste anlita folkhögskolan i kunskapslyftet. Vi har hört under föredragningen här och läst i motionen att det är ökade resurser till folkhögskolan som avses och att man vill ha ytterligare medel från kunskapslyftet för att kunna öka antalet platser utöver de 10 000 platserna.

Det har inte gjorts någon noggrann analys eller utvärdering, men vi vet att en väldigt liten del av kunskapslyftets resurser har gått till folkbildningen. Det är ca 5 %. Jag håller med om att det skulle behövas ytterligare resurser, men det är för tidigt att nu ändra inom kunskapslyftets ram.

Jag skulle vilja hänvisa till det delbetänkande som Kunskapslyftskommittén nyligen har lagt fram. Man tar där upp just den frågan och framhåller framför allt hur viktig folkbildningen är. Det handlar mycket om den upphandlingsförordning som finns och kommunernas ansvar när det handlar om kvalitet i upphandlingen. Där finns ett förslag som lyder:

Ytterligare en möjlighet att öka folkbildningens deltagande i kunskapslyftet är att en större andel av de resurser som går till kunskapslyftet kanaliseras via Folkbildningsrådet.

Det finns alltså en skrivning i delbetänkandet som visar att man har tummen på det hela. Just nu genomförs fem olika konferenser runt om i landet, där folkbildningen och kommunerna möts för att se hur man ytterligare kan stärka folkbildningen inom kunskapslyftets ram.

Med det här har jag berört de flesta reservationerna.

Jag vill till sist passa på att tacka mina kolleger i kulturutskottet, eftersom det här sannolikt är den sista debatt som jag deltar i här i riksdagen. Jag är extra glad över att debatten handlar om just folkbildning. Det är det område som mitt politiska hjärta klappar allra varmast för. Jag är själv en produkt av folkbildningen. Det har varit en stimulerande och fin

*Fel! Okänt
växelargument.*

samvaro i kulturutskottet, både på kulturutskottets sammanträden och på resor i Sverige och utomlands. Därför vill jag säga ett varmt tack till ledamöterna och även till det fina utskottskansliets personal.

Får jag avsluta med att läsa en dikt som jag älskar. Den har många verser, men jag skall ta bara tre. Det är Arne Hirdman, son till Gunnar Hirdman, som har skrivit dikten. Så här lyder de två första verserna:

Vad är bildning? Vad är vett?
Hur tänds den tindrande låga
som när en gång undret skett
får oss att forska och fråga?

Vad är hållning vad är makt
i människoandens rike?
Hur kan ordet, en gång sagt,
göra sig till Gärnings like?

Sista versen ger svaret:

Du själv är svaret, MÄNSKAN är
ännu det största av under
Du lever nu. Ditt verk är här.
Ditt liv är ett pärlband av stunder.

(Applåder)

Anf. 217 FANNY RIZELL (kd) replik:

Herr talman! Jag vill återigen understryka att demokrati är viktigt. Men av de citat jag läste upp framgår det tydligt att det redan är klart uttryckt att folkbildningens mål är att arbeta för demokrati. Jag tror inte att det blir bättre om man upprepar det en gång till.

Det är samma sak med de arbetslösa. Det framgår klart och tydligt att personer som är utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt missgynnade särskilt skall prioriteras.

Om man är missgynnad utbildningsmässigt eller anser sig vilja studera inom folkbildningen på grund av ett arbetsbyte, yrkesbyte, för bildnings skull eller, som påpekas här, för att få ett bättre självförtroende är det helt okej. Men jag tror att alla som är arbetslösa, oavsett av vilken anledning de söker sig till folkbildningen, ändå menar att den skall ge dem större chans till ett arbete. Jag tycker att det bör understrykas att det i regel är för att få ett arbete som de går där. I vilket fall som helst är det ett arbete de vill ha om de är arbetslösa.

Båda sakerna finns redan. Det är därför jag reagerar litet grand. Vi behöver inte upprepa oss. Det här är så väl uttryckt. Jag är förvånad att man 1991 kunde formulera sig så att det täcker dagens behov alldeles utmärkt.

Anf. 218 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi i sak har några stora meningsskiljaktigheter i denna fråga. Det är fråga om hur man ser på frågan om hur tydlig man skall vara när det gäller anledningen till att man ger statsbidrag.

Det som jag har glatt mig åt i regeringens proposition är att man så tydligt slår fast att man vill att folkbildningen fritt och självständigt skall bestämma över sin verksamhet och inte styras av staten. Men staten vill väldigt gärna tala om varför det är viktigt att staten ger statsbidrag till folkbildningen. Det är det som är anledningen till att jag tycker att det känns bra att formuleringen finns med här.

Anf. 219 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Berit Oscarsson berörde tre saker i sitt tal som gällde Moderata samlingspartiet och mig.

Målet är ju att man skall föra ut folkbildningen så långt det är möjligt. Folkbildningen har ett antal mål som vi förmerar här i dag genom de beslut vi fattar.

De arbetslösa är en ny målgrupp. Vi tycker att man i undervisningen och utbildningen skall se till så att man underlättar för dem att få ett jobb efter utbildningens slut. Jag fick inte någon riktig klarhet i var Berit Oscarsson står i den frågan.

Berit Oscarsson hörde inte riktigt vad jag sade när det gällde folkbildningen och betygen. Jag sade inte att vi vill ha betyg. Jag sade tvärtom att vi inte vill införa några betyg inom folkbildningen. Däremot behövs det en översyn, framför allt med tanke på alla de elever som studerar och som inte riktigt vet vad de skall ta sig till för att komma fram i samhället och komma in på högre utbildningar framöver.

Anf. 220 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Hjertén tar upp frågan om att arbetslösa skall få jobb. Jag har ingen annan uppfattning än att den verksamhet som bedrivs inom folkbildningen naturligtvis skall ha det som syfte. Men vi tycker ändå inte att det är rätt att skriva in det.

Det är så mycket annat som man behöver veta när man som arbetslös anmäler sig till en studiecirkel eller till en folkhögskolekurs. Man vill bl.a. veta om man vågar fortsätta och om man vågar tro på att man kan studera vidare. Man undrar om man har en sådan självkänsla att man vågar söka jobb.

Jag tycker att folkbildningen har en uppgift i att orientera dessa elever när det gäller vad de skall fortsätta med. Det kan vara mycket annat än de ämnen som finns i t.ex. kunskapslyftet.

Jag tycker att folkbildningen skall vara fri och frivillig. Därför vill jag inte ha med ytterligare motiveringar till att man ger statsanslag, och jag vill inte att man skall styra ytterligare. Det räcker med det som finns.

Anf. 221 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Folkhögskolan har nästan i alla tider haft arbetslösa som en målgrupp. Det hade man redan på 30-talet, trots att det inte stod så i bestämmelserna. Nu införs de arbetslösa som en målgrupp, och då tycker vi att det hade varit lämpligt att man hade talat om varför och vilket syfte man har med det. Ett viktigt syfte måste rimligtvis vara att de arbetslösa skall få jobb efter studierna. Det kommer inte direkt, men de förbereds väl.

Jag blev litet perplex när Berit Oscarsson i sitt anförande sade att detta är den sista debatt hon deltar i i kammaren. Jag blev litet förvånad, för jag kände faktiskt inte till det. Vi har haft några debatter här. Vi har inte alltid varit överens, men jag är mycket imponerad över Berit Oscarssons stora engagemang för svensk folkbildning. Jag tror att det behövs eldsjälur inom denna sektor. Berit Oscarsson är en sådan eldsjäl. Jag tackar henne för de debatter vi har haft och för det arbete hon har lagt ned i riksdagen och i andra sammanhang för svensk folkbildning.

Anf. 222 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara lägga till att också jag tycker att studierna skall leda till jobb, men de skall också leda till en ökad självkänsla så att de studerande skall våga söka jobb eller våga studera vidare. Det är därför jag önskar att man inte skall ta med dessa formuleringar. Det är självklart att målet är att de studerande skall få jobb.

Jag vill också säga till Lars Hjertén att det har varit trevliga debatter. Vi har också haft tillfälle att vara med i olika utredningar, så vi känner varandra ganska väl på folkbildningens område. Det har varit mycket trevligt.

Anf. 223 EWA LARSSON (mp) replik:

Herr talman! Folkbildningsprodukten Ewa Larsson får då tacka folkbildningsprodukten Berit Oscarsson för mycket kreativt gemensamt arbete i utskottet. Med det vill jag också säga att jag och Miljöpartiet är nöjda med många av de skrivningar som vi har producerat tillsammans till detta betänkande.

Jag undrar om det är så som Fanny Rizell har anförut, dvs. att kunskapslyftet har medfört att färre ansökningar kommer in till folkhögskolan i dag.

Anf. 224 BERIT OSCARSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig säga att jag inte har fått ta del av utvärderingen av hela ansökningsförfarandet. Det är svårt att säga om det är på det sättet över hela landet. Jag tycker att det finns anledning att undersöka det den dag vi kan se hur det är. Vi kan också undersöka vad det beror på.

Jag vet att fler människor har fått jobb, och därmed har de människor som hade tänkt att söka till folkhögskola inte gjort det.

Anf. 225 MARGARETA ANDERSSON (c):

Herr talman! Folkbildningen är en nordisk företeelse som vi i Sverige värderar högt. Många är de beslutsfattare som fått sin kunskap via folkhögskolekurser och studiecirklar i olika ämnen. Vi är tydligen ganska rikt

representerade här i kammaren i dag, även om det inte är så många här. Många av oss i kulturutskottet har en bakgrund i folkbildningen.

Även i dag, när utbildningsnivån har höjts och ungdomar i stort sett har gymnasieutbildning innan de lämnar skolan, har folkbildningen sin berättigade plats både när det gäller utbildning och framför allt när det gäller att sprida bildning och kultur till breda lager av medborgare.

I den motion som Marianne Andersson och jag står bakom har vi påpekat vissa förhållanden som vi inte ansåg tillgodosedda i propositionen. I utskottsarbetet har vissa frågetecken rätats ut, och skrivningarna är sådana att de flesta av våra påpekanden har blivit tillgodosedda. Därför yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Folkbildningens internationalisering är viktig både för oss i Sverige – för att vi skall få nya kunskaper och kontakter – och för människor i andra länder, som genom att anpassa vår folkbildningsmetod till sina förhållanden kan sprida kunskaper och demokratiska förhållningssätt i sina länder. Därför är utskottets skrivning glädjande. Vi hoppas att utbytet av idéer och människor mellan länderna i Norden, Östersjöområdet, EU och övriga världen skall kunna förstärkas, och vi hoppas att detta arbete kommer att uppmuntras av regeringen.

Ur regionalpolitisk synvinkel har folkbildningen stor betydelse för att sprida utbildning och kultur till alla delar av vårt stora land. Det finns inga andra organisationer eller institutioner som når så långt ut på landsbygden eller i storstädernas förstadsområden. Därför behöver de här frågorna uppmärksammas ytterligare i framtiden.

IT-satsningen är även den av grundläggande betydelse för landsbygdens och glesbygdens utveckling. Den utveckling som antyds i betänkandet, och som mest hör hemma i trafikutskottet, är glädjande. Effektiva kommunikationer, både reala och virtuella, är viktiga för en bättre utveckling på många håll i landet. Att då inte kostnaderna blir högre längst ut i periferin än i stadskärnorna är en viktig jämlikhetsfråga.

Samverkan mellan folkbildningen och universitet och högskolor kan också bidra till att högre utbildning och vidare bildning kan spridas i hela landet. Man skall utnyttja de olika kompetenser och kontaktytor som finns.

Folkbildningen har ofta lokaler och kontakt med befolkningen som högskolan kan utnyttja för att komma utanför sina vanliga intressegrupper. Att det sedan är högskolan som står för antagning och utbildning är självklart. Den skall också stå för examination i vanlig ordning. Folkbildningen kan genom sina kontakter hjälpa till att rekrytera människor som har liten kontakt med högskolan och genom olika insatser inspirerar människor att ta del av högre utbildning.

I vårt särskilda yttrande framgår att Centerpartiet har andra förslag när det gäller den fortsatta finansieringen av folkbildningen. I vår motion med anledning av vårpropositionen föreslår vi en utvidgning av ramen för folkbildningen med 50 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslår i nämnda proposition. De pengar som finns anvisade till vissa organisationers uppsökande verksamhet vill vi också använda på annat sätt. Till detta återkommer vi i samband med diskussionerna om budgetramarna för 1999.

Besvikelsen bland folkbildningsorganisationerna har varit stor. De trodde att de vackra orden som finns i folkbildningspropositionen skulle följas av materiellt innehåll till folkbildningens fromma i vårpropositionen. Men som sagt: Den diskussionen får återkomma vid ett annat tillfälle.

Anf. 226 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet. Sedan har jag några kommentarer.

Det gäller först den reservation som Lars Hjertén talade för, där Moderaterna vill ha inskrivet ett nytt syfte som innebär att utbildningen skall vara inriktad på att öka möjligheterna att få arbete efter utbildningen. Det tycker jag, liksom Berit Oscarsson, är alldeles självklart. Det är onödigt att skriva in ett sådant särskilt syfte. Om man skulle göra någon kommentar till vad majoriteten i utskottet säger i ärendet hade det varit mer befogat att skriva något om man tyckte att utbildningen *inte* skall ha till syfte att gagna möjligheterna att få arbete. Många av oss lärde oss redan som barn tesen att vi lär inte för skolan, utan för livet. Det gäller även i det här fallet, tycker jag.

Jag skall också något aktualisera folkhögskolans möjligheter att samverka med högskolan. I samband med att propositionen lades fram kom signaler om att nya regler gjorde samverkan mellan folkhögskola och högskola omöjlig. Det visade sig sedan att tolkningen av de här möjligheterna inte var korrekt gjord, och att t.ex. Folkbildningsrådet hade befarat att möjligheten till sådan samverkan inte längre fanns. Regeringen hade alltså inte menat att försvåra samverkansmöjligheterna.

Kulturutskottet skriver i betänkandet att utskottet anser att det som motionärerna önskar av samarbetsmöjligheter mellan folkbildning och högskola kan tillgodoses utan ändring av nuvarande bestämmelser. Nu har alltså riksdagen tydligt markerat detta – om förslaget i betänkandet nu följs av riksdagen vilket vi väl får förmoda. Om det sedan visar sig att detta inte stämmer får riksdagen återkomma. Det visade sig i alla fall att våra farhågor inte var så grundade som vi befarade.

I den förnämliga tidskriften *Från Riksdag & Departement* har en sammanställning i punktform redovisats av de olika partiernas svar på regeringens s.k. vårproposition. När det gäller folkbildningen nämns det helt kort att Folkpartiet vill avskaffa anslag till bidrag till den. Det har väckt rabalder bland de folkbildningsintresserade i Folkpartiet och närstående grupper. Detta är en felskrivning. Det var en felskrivning i finansutskottet som gjorde att den här tolkningen kunde göras. Det är nu tillrättat, har jag fått veta i dag.

Det som Folkpartiet har gått emot i vårpropositionen, vilket också redovisas i ett särskilt yttrande, är ett förslag om att 40 miljoner kronor skall gå till uppsökande verksamhet i en del fackliga organisationer. De pengarna hade vi i Folkpartiet en del förslag på användning av som vi tyckte var bättre. Jag vill säga detta därför att om någon av er hör att Folkpartiet skulle vilja slopa stödet till folkbildning så är det inte sant!

Anf. 227 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag tar mig friheten att vända mig till Berit Oscarsson. Jag tror mig veta att jag har hela utskottet bakom mig.

Berit Oscarsson tillhör trotjänarna i utskottet. Hon har varit där alltsedan hon kom in i riksdagen. Det var ganska typiskt att den sista – fast jag är inte säker på att det är den sista – stora debatten för Berit Oscarssons del innan riksdagen slutar gällde det som hon har engagerat sig mest i, nämligen folkbildningen. Jag tror att vi alla uppskattar både det engagemang och det kunnande som Berit Oscarsson har visat när det har gällt frågor som handlar om folkbildningen. Jag känner själv personligen till hur hon har arbetat med de frågorna i andra sammanhang – långt utanför riksdagen, mitt inne i folkbildningen.

Därmed bär också Berit Oscarsson upp en tradition som många riksdagsmän har fört vidare här i riksdagen. Jag kommer att tänka på ”Olsson med skägget”, lektor Olsson, som var en av förgrundsgestalterna i folkbildningens barndom. Den traditionen har Berit Oscarsson på ett utomordentligt sätt fört vidare. För detta vill vi tacka henne.

Genom mig vill utskottet visa sin uppskattning för det utomordentliga arbete som Berit Oscarsson har lagt ned. Jag tror inte, herr talman, att det blir några repliker på det här anförandet.

I detta anförande instämde Björn Kaaling (s), Margareta Andersson (c), Carl-Johan Wilson (fp), Britt-Marie Danestig (v), Monica Widnemark (s), Agneta Ringman (s), Jan Backman (m), Annika Nilsson (s), Lena Klevenås (s), Fanny Rizell (kd) och Lars Hjertén (m).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)

14 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

Kammaren beslutade att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

15 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Trafikutskottets betänkande
1997/98:TU10 Transportpolitik för en hållbar utveckling

Justitieutskottets betänkanden
1997/98:JuU21 Påföljdssystemet
1997/98:JuU20 Polisens register

Lagutskottets betänkande
1997/98:LU27 Det allmännas skadeståndsansvar, m.m.

*Fel! Okänt
växelargument.*

16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 28 maj

1997/98:792 av *Göte Jonsson* (m) till näringsministern
Assi Domäns skogsmark
1997/98:793 av *Dan Ericsson* (kd) till statsrådet Thomas Östros
Stadsmissionen och skatteplikten
1997/98:794 av *Dan Ericsson* (kd) till jordbruksministern
Lantbruksgymnasiernas framtid
1997/98:795 av *Dan Ericsson* (kd) till jordbruksministern
Bekämpningsmedlet Permetrin
1997/98:796 av *Per Bill* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky
Export av programvara som innehåller stöd för kryptering
1997/98:797 av *Roy Ottosson* (mp) till jordbruksministern
Utfiskning i Bottenhavet
1997/98:798 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Pierre Schori
Barnarbete

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 juni.

17 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmäldes att följande skriftliga svar på fråga inkommit

den 28 maj

1997/98:777 av *Eva Goës* (mp) till utrikesministern
Fredsprozessen i Mellanöstern

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 juni.

18 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

Prot. 1997/98:114
28 maj

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till ajourneringen kl. 13.55,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 109 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 122 delvis,
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.56,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 200 delvis och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

*Fel! Okänt
växelargument.*

1 § Justering av protokoll	1
2 § Förnyad bordläggning	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkande som slutdebatterats den 27 maj	1
KU25 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och rege- ringsärendenas handläggning	1
Meddelande om samlad votering	5
4 § Kvinnofrid.....	5
Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU13	5
Anf. 1 JEPPE JOHNSSON (m).....	5
Anf. 2 TALMANNEN	10
Anf. 3 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c).....	10
Anf. 4 SIW PERSSON (fp).....	13
Anf. 5 ALICE ÅSTRÖM (v).....	16
Anf. 6 KIA ANDREASSON (mp)	19
Anf. 7 JEPPE JOHNSSON (m) replik	23
Anf. 8 KIA ANDREASSON (mp) replik	23
Anf. 9 JEPPE JOHNSSON (m) replik	23
Anf. 10 KIA ANDREASSON (mp) replik	23
Anf. 11 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	24
Anf. 12 JEPPE JOHNSSON (m) replik	26
(forts. 6 §).....	26
Ajournering.....	26
Återupptagna förhandlingar	26
5 § Frågestund	26
Anf. 13 FÖRSTE VICE TALMANNEN	26
<i>Riskersättning till svenskar i FN-uppdrag.....</i>	<i>26</i>
Anf. 14 EVA ZETTERBERG (v)	26
Anf. 15 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	26
Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v)	27
Anf. 17 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	27
<i>Tunnelbygget genom Hallandsåsen.....</i>	<i>27</i>
Anf. 18 INGVAR ERIKSSON (m)	27
Anf. 19 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	28
Anf. 20 INGVAR ERIKSSON (m)	28
Anf. 21 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	28
<i>Frikyrkliga teologiska högskolor</i>	<i>28</i>
Anf. 22 TUVE SKÅNBERG (kd).....	28
Anf. 23 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	29
Anf. 24 TUVE SKÅNBERG (kd).....	29
Anf. 25 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	29
<i>Transport av radioaktivt material</i>	<i>29</i>
Anf. 26 EVA GOËS (mp)	29
Anf. 27 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	30
Anf. 28 EVA GOËS (mp)	30

Anf. 29 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	30	Prot. 1997/98:114
<i>Uppförandekod för vapenexport</i>	30	28 maj
Anf. 30 LENA KLEVENÅS (s).....	30	
Anf. 31 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	30	
Anf. 32 LENA KLEVENÅS (s).....	31	
Anf. 33 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	31	
<i>Folkomröstning om EMU-medlemskap</i>	31	
Anf. 34 SVEN BERGSTRÖM (c).....	31	
Anf. 35 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	32	
Anf. 36 SVEN BERGSTRÖM (c).....	32	
Anf. 37 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	34	
<i>Fisklådor</i>	34	
Anf. 38 CARL-JOHAN WILSON (fp).....	34	
Anf. 39 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	34	
Anf. 40 CARL-JOHAN WILSON (fp).....	34	
Anf. 41 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	35	
<i>Änkepensionen</i>	35	
Anf. 42 GULLAN LINDBLAD (m).....	35	
Anf. 43 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	35	
Anf. 44 GULLAN LINDBLAD (m).....	35	
Anf. 45 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	36	
<i>Vapenexport till Indien och Pakistan</i>	36	
Anf. 46 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	36	
Anf. 47 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	36	
Anf. 48 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	37	
Anf. 49 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	37	
<i>Hyrorna</i>	37	
Anf. 50 JOHAN LÖNNROTH (v).....	37	
Anf. 51 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	37	
Anf. 52 JOHAN LÖNNROTH (v).....	38	
Anf. 53 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	38	
Anf. 54 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	39	
<i>Företagshälsovården</i>	39	
Anf. 55 TOMAS ENEROTH (s).....	39	
Anf. 56 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	39	
<i>Propositionsavlämnandet</i>	39	
Anf. 57 LENNART FREMLING (fp).....	39	
Anf. 58 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	40	
Anf. 59 LENNART FREMLING (fp).....	40	
Anf. 60 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	40	
<i>Den ekonomiska politiken</i>	41	
Anf. 61 HENRIK S JÄRREL (m).....	41	
Anf. 62 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	41	
Anf. 63 HENRIK S JÄRREL (m).....	41	
Anf. 64 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	42	
<i>Studerandes försörjning under sommarledigheten</i>	42	
Anf. 65 MARGARETA ANDERSSON (c).....	42	
Anf. 66 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	43	

Anf. 67 MARGARETA ANDERSSON (c)	43
Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	43
<i>Miljöproblem i västerhavet.....</i>	<i>44</i>
Anf. 69 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	44
Anf. 70 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	44
Anf. 71 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	44
Anf. 72 Miljöminister ANNA LINDH (s).....	44
<i>Förenklade skatteregler för småföretagare.....</i>	<i>44</i>
Anf. 73 ISA HALVARSSON (fp).....	44
Anf. 74 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	45
Anf. 75 ISA HALVARSSON (fp).....	45
Anf. 76 Statsrådet THOMAS ÖSTROS (s).....	45
Anf. 77 FÖRSTE VICE TALMANNEN	46
6 § (forts. från 4 §) Kvinnofrid (forts. JuU13)	46
Anf. 78 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	46
Anf. 79 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	46
Anf. 80 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	46
Anf. 81 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	47
Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik	47
Anf. 83 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	47
Anf. 84 KIA ANDREASSON (mp) replik	47
Anf. 85 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	47
Anf. 86 BIRTHE SÖRESTEDT (s)	47
Anf. 87 JEPPE JOHNSSON (m) replik	51
Anf. 88 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	52
Anf. 89 JEPPE JOHNSSON (m) replik	52
Anf. 90 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	52
Anf. 91 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	53
Anf. 92 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	53
Anf. 93 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	53
Anf. 94 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik.....	53
Anf. 95 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	54
Anf. 96 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) replik.....	54
Anf. 97 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	54
Anf. 98 KIA ANDREASSON (mp) replik	54
Anf. 99 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	55
Anf. 100 KIA ANDREASSON (mp) replik	55
Anf. 101 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	55
Anf. 102 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	56
Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	56
Anf. 104 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	56
Anf. 105 SIW PERSSON (fp) replik.....	57
Anf. 106 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	57
Anf. 107 SIW PERSSON (fp) replik.....	57
Anf. 108 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik	57
Anf. 109 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	58
Anf. 110 JEPPE JOHNSSON (m) replik	60
Anf. 111 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	61

Anf. 112 JEPPE JOHANSSON (m) replik.....	61
Anf. 113 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	61
Anf. 114 SIW PERSSON (fp) replik.....	62
Anf. 115 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	62
Anf. 116 SIW PERSSON (fp) replik.....	63
Anf. 117 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	63
Anf. 118 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) re- plik.....	63
Anf. 119 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	63
Anf. 120 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c) re- plik.....	63
Anf. 121 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	64
Anf. 122 GUN HELLSVIK (m).....	64
Anf. 123 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik.....	66
Anf. 124 GUN HELLSVIK (m) replik.....	66
Anf. 125 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik.....	66
Anf. 126 GUN HELLSVIK (m) replik.....	66
Anf. 127 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	67
Anf. 128 GUN HELLSVIK (m) replik.....	67
Anf. 129 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	67
Anf. 130 GUN HELLSVIK (m) replik.....	67
Anf. 131 MAUD EKENDAHL (m).....	68
Anf. 132 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik.....	69
Anf. 133 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	69
Anf. 134 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik.....	69
Anf. 135 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	69
Anf. 136 LENNART ROHDIN (fp).....	69
Anf. 137 EWA LARSSON (mp).....	73
(forts.).....	74
Beslut om uppskjuten votering.....	74
6 § (forts.) Kvinnofrid (forts. JuU13).....	75
Anf. 138 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	75
Anf. 139 INGER SEGELSTRÖM (s).....	76
Anf. 140 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	77
Anf. 141 INGER SEGELSTRÖM (s) replik.....	78
Anf. 142 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	78
Anf. 143 INGER SEGELSTRÖM (s) replik.....	78
Anf. 144 KARL-ERIK PERSSON (v).....	79
Anf. 145 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	80
Anf. 146 KARL-ERIK PERSSON (v) replik.....	80
Anf. 147 LENNART ROHDIN (fp) replik.....	80
Anf. 148 KARL-ERIK PERSSON (v) replik.....	81
Anf. 149 JUAN FONSECA (s).....	81
Anf. 150 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	83
Anf. 151 BIRGER SCHLAUG (mp).....	84
Anf. 152 INGER SEGELSTRÖM (s) replik.....	85
Anf. 153 BIRGER SCHLAUG (mp) replik.....	86
Anf. 154 INGER SEGELSTRÖM (s) replik.....	86

Anf. 155 BIRGER SCHLAUG (mp) replik	86
(forts.).....	86
Meddelande om information från regeringen.....	86
Ajournering.....	86
Återupptagna förhandlingar	86
6 § (forts.) Kvinnofrid (forts. JuU13).....	86
Anf. 156 PETER ERIKSSON (mp)	86
Anf. 157 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	87
Anf. 158 INGER SEGELSTRÖM (s).....	88
Anf. 159 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	88
Anf. 160 INGER SEGELSTRÖM (s).....	89
Anf. 161 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	89
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	89
7 § En ny Europadomstol.....	89
Konstitutionsutskottets betänkande 1997/98:KU24	89
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	89
8 § Statlig fastighetsförvaltning och lokalförsörjning, m.m.	90
Finansutskottets betänkande 1997/98:FiU25	90
Anf. 162 JOHAN LÖNNROTH (v).....	90
Anf. 163 EWA LARSSON (mp).....	91
Anf. 164 JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	92
Anf. 165 EWA LARSSON (mp) replik.....	93
Anf. 166 JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	93
Anf. 167 EWA LARSSON (mp) replik.....	93
Anf. 168 BO NILSSON (s).....	93
Anf. 169 JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	96
Anf. 170 BO NILSSON (s) replik.....	96
Anf. 171 JOHAN LÖNNROTH (v) replik.....	97
Anf. 172 BO NILSSON (s) replik.....	97
Anf. 173 EWA LARSSON (mp) replik.....	97
Anf. 174 BO NILSSON (s) replik.....	97
Anf. 175 EWA LARSSON (mp) replik.....	98
Anf. 176 BO NILSSON (s) replik.....	98
Anf. 177 KIA ANDREASSON (mp)	98
Anf. 178 BO NILSSON (s) replik.....	99
Anf. 179 KIA ANDREASSON (mp) replik	99
Anf. 180 BO NILSSON (s) replik.....	100
Anf. 181 KIA ANDREASSON (mp) replik	100
Anf. 182 LENNART HEDQUIST (m).....	100
Anf. 183 BO NILSSON (s).....	101
Anf. 184 LENNART HEDQUIST (m).....	102
Anf. 185 BO NILSSON (s).....	102
Anf. 186 LENNART HEDQUIST (m).....	102
Anf. 187 BO NILSSON (s).....	103
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	103
9 § Förvaltningen av statsskulden.....	103
Finansutskottets betänkande 1997/98:FiU29	103
Anf. 188 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	103

Anf. 189 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s).....	106
Anf. 190 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	106
Anf. 191 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s).....	107
Anf. 192 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	107
Anf. 193 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s).....	108
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	108
10 § Gruppregistrering i mervärdesskattesystemet, m.m.....	109
Skatteutskottets betänkande 1997/98:SkU29.....	109
Anf. 194 KARL-GÖSTA SVENSON (m).....	109
Anf. 195 ULLA WESTER-RUDIN (s)	109
Anf. 196 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik	111
Anf. 197 ULLA WESTER-RUDIN (s) replik	111
Anf. 198 HOLGER GUSTAFSSON (kd).....	111
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	112
11 § Immunitet och privilegier för kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö	112
Justitieutskottets betänkande 1997/98:JuU23	112
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	112
12 § Aktiebolagets organisation, m.m.	112
Lagutskottets betänkande 1997/98:LU26	112
Anf. 199 INGRID SKEPPSTEDT (c).....	112
Anf. 200 STIG RINDBORG (m).....	114
Anf. 201 BENGT HARDING OLSON (fp)	116
Anf. 202 TANJA LINDERBORG (v).....	118
Anf. 203 CARIN LUNDBERG (s).....	119
Anf. 204 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	121
Anf. 205 CARIN LUNDBERG (s) replik.....	121
Anf. 206 INGRID SKEPPSTEDT (c) replik.....	122
Anf. 207 LENNART HEDQUIST (m).....	122
Anf. 208 BENGT HARDING OLSON (fp)	123
Anf. 209 LENNART HEDQUIST (m).....	124
Anf. 210 BENGT HARDING OLSON (fp)	124
Anf. 211 LENNART HEDQUIST (m).....	124
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	125
13 § Folkbildning	125
Kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU17	125
Anf. 212 LARS HJERTÉN (m).....	125
Anf. 213 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	127
Anf. 214 EWA LARSSON (mp)	131
Anf. 215 FANNY RIZELL (kd).....	133
Anf. 216 BERIT OSCARSSON (s).....	134
Anf. 217 FANNY RIZELL (kd) replik.....	138
Anf. 218 BERIT OSCARSSON (s) replik.....	139
Anf. 219 LARS HJERTÉN (m) replik.....	139
Anf. 220 BERIT OSCARSSON (s) replik.....	139
Anf. 221 LARS HJERTÉN (m) replik.....	140
Anf. 222 BERIT OSCARSSON (s) replik.....	140
Anf. 223 EWA LARSSON (mp) replik	140

Anf. 224 BERIT OSCARSSON (s) replik	140
Anf. 225 MARGARETA ANDERSSON (c)	140
Anf. 226 CARL-JOHAN WILSON (fp)	142
Anf. 227 ÅKE GUSTAVSSON (s)	143
(Beslut skulle fattas den 29 maj.)	143
14 § Beslut om fortsatt ärendehandling.....	143
15 § Bordläggning.....	143
16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	144
17 § Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	144
18 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.	145